

CAL MOIX

*Una història gràfica
d'Artesa de Lleida.*

Meritxell Mir Puig

Institut Samuel Gili i Gaya – Lleida

Tutor: Josep Felis

Curs 2013-14

Índex

1. Introducció

1. Propòsit i objectius p. 9
2. Metodologia p. 11
  - Treball de camp
  - Treball d'anàlisi i classificació
  - Resultats
3. El treball p. 13
  - Estructura i composició
  - Divisió històrica

2. Artesa de Lleida fins avui

1. Dins la Plana d'Urgell p. 17
  - Situació geogràfica
  - La Femosa
  - El Canal d'Urgell
  - Les partides
2. L'evolució de la població p. 25
  - Un fort creixement

3. Ressenya històrica p. 29
  - Orígens medievals
  - La vileta d'Artesa de Lleida
  - La pau borbònica i el creixement econòmic
  - L'Església de Sant Miquel
  - L'Ermita de Sant Ramon
  - L'arribada de l'aigua
  - Arribant al segle XX
4. Cal Moix d'Artesa de Lleida p. 51
  - La procedència dels Moix

3. Artesa de Lleida al primer terç del segle XX, 1900-1939

1. El segle XX p. 57
  - La situació d'Artesa de Lleida
  - Cal Moix del XIX al XX
2. La vida quotidiana p. 61
  - L'esforç, vida de pagès
  - Unes condicions de vida difícils
  - L'educació
  - Anar a estudi
  - El servei militar

3. Lleure i cerimònies p. 73

- El lleure
- Les processons
- Batejos i comunions
- Les noces
- El comiat dels difunts

4. El poble de fa cent anys p. 93

- Cases, carrers i camins
- Els dipòsits vells
- *Barri de cases a bon preu*
- De sol a sol
- L'escriptura de la terra

5. La Segona República p. 117

- Temps de República

6. La guerra p. 121

- L'arribada de la guerra
- El Retaule del Roser
- L'alcalde Moix
- Els bitllets, moneda pròpia

**4. Artesa de Lleida a la primera postguerra,
1939- 1959**

1. La repressió franquista p. 135

- S'acaba la guerra, comença la persecució

- Des de la presó
- Un món de dones i nens

2. Escuelas Nacionales p. 149

- *La formación del espíritu nacional*
- Una educació escassa

3. Una època en gris p. 157

- Racionament i contribucions
- Cap al tros
- La permanència de la mili
- Lleure i cultura, sota control
- *Agrupación de Jóvenes de Educación y Descanso*
- Festa Major i altres diversions
- Passant pels anys 50

4. Una vida marcada per la religió p. 207

- De processó en processó
- Del bateig a la Primera Comunió
- Del festeig a les noces
- L'últim comiat

5. Cases, pubilles i hereus p. 223

- Cases de postguerra
- Hereus i llegítimes

5. Artesa de Lleida en la dècada dels 60 i 70

1. L'Artesa del *desarrollismo* p. 235

- Un poble que canvia lentament
- Cal Moix també creix
- Coses de cada dia
- Cases i carrers
- L'escola de l'EGB
- L'arribada de la fruita i dels tractors
- La desamortització de Grealó
- El Canalet de les Garrigues Baixes
- El carter Moix

2. Una religiositat encara present p. 285

- La religió entre franquisme i Concili
- Les celebracions religioses de Cal Moix
- Comunions en color
- *Trobarem a faltar el teu somriure*

3. Festivitats, entreteniment i cultura p. 303

- Festes tradicionals
- Oci i lleure populars
- La nova cultura artesenca
- Dos personatges artesencs

6. Artesa de Lleida de la Transició al segle XXI, 1976- 2000

1. Anys d'esperança i d'eleccions p. 321

- L'Artesa des de la Transició
- Compromís polític

2. El poble i la gent p. 329

- La modernització
- Un poble en desenvolupament
- Gent i cultura
- Els Amics del Motor

3. Cal Moix cap al segle XXI p. 353

- Dels anys 80 al nou segle
- Els meus pares
- Jo, present i futur

7. Línia successòria dels hereus de Cal Moix

p. 373

8. Conclusions

p. 377

9. Bibliografia

p. 381

I.

Introducció

1. Propòsit i objectius

Sóc nascuda a Artesa de Lleida. M'hi he criat, igual que tota la meva família materna. El nom que ha rebut la casa des de ja fa moltes generacions, des de l'arribada del primer familiar al poble, ha sigut Cal Moix.

Sempre havia escoltat amb molta atenció les històries, batalletes i anècdotes que em contaven els meus pares i padrins sobre avantpassats de la família o del poble. Em fascinen. El meu propòsit, doncs, ha sigut explicar-vos-les a vosaltres per mitjà del meu treball de recerca.

Com la majoria de les cases que han perdurat fins ara, Cal Moix n'és una de tradició pagesa. Veritablement, sempre ha estat activa i vinculada al poble. Però també ha combinat aquest ofici amb la política o altres professions. Guanyant-se el jornal al tros, el meu besavi va ser regidor de l'ajuntament i, fins i tot, va arribar a ser alcalde. El meu padrí ha combinat la pagesia amb l'ofici de carter i també ha estat actiu en la vida política, en la lluita dels seus ideals i pensaments.

La conservació de testaments, escriptures, fotografies i altres documents ha permès que la meva família disposi de molta informació i material per reconstruir part de les vides dels meus avantpassats. Penso i crec que la seva història no pot passar desapercebuda. Té prou motius per a ser recopilada i explicada; de cap de les maneres es pot permetre que s'esvaeixi i mori amb el pas del temps.

Per aquest fet, l'objectiu d'aquest treball és la creació d'una història gràfica de la família Moix, que n'és una de les moltes que es pot trobar a Artesa de Lleida, un poble de la Catalunya rural. Tot veient els canvis soferts en la família, paral·lelament s'explicaran els de la vila al llarg del segle XX, gràcies a la recerca i la recopilació de fotografies, mapes, documents, etc. i el recull de comentaris i testimoniats directes dels membres i parents de la família. A través de l'evolució de la família es podrà veure també la del poble.

El que ha de quedar clar és que aquest treball no és la història gràfica d'Artesa de Lleida, sinó que tan sols n'és una de les moltes que es podrien elaborar. Jo l'he feta a través de la meva família, però se'n podrien fer tantes com famílies té el poble. Explicant la història de la família Moix, hom es podrà fer a la idea del que esdevenia i succeïa a les altres i, fins i tot, a la resta de les dels pobles lleidatans.

2. Metodologia

La metodologia d'aquest treball de recerca es basa principalment en tres grans apartats molt importants, els quals són la base i el fonament del projecte. El primer és el treball de camp, la recerca de documents i fotografies. El segon és la programació i realització continuada d'entrevistes al llarg de les diferents fases del treball. El tercer és la classificació i l'anàlisi de tot el material i informació recopilats. A partir d'aquest moment, ja ha estat possible iniciar el treball de síntesi i de redacció.

Treball de camp

El treball de camp ha consistit en la recerca de fotografies i d'entrevistes principalment dels meus pares, padrins i familiars amb la finalitat d'obtenir informació, dades i notícies per elaborar l'àlbum gràfic. En aquest tipus de treball el més important són els documents i les fotografies, ja que són ells els testimonis que ens permeten observar i transportar-nos directament a cada moment històric, de manera que permeten a cada capítol obrir una finestra i traslladar-nos en la història.

També ha consistit en el recull de documentació de les diferents èpoques en fonts bibliogràfiques, com per exemple diaris antics, enciclopèdies, geografies de Catalunya i pàgines web. Em va caldre fer una tasca de cerca i recollida important, ja que els documents i les fotografies es trobaven dispersos en calaixos, capsos, carpetes,

àlbums, en armaris i golfes de diferents cases. La recerca on-line en les hemeroteques digitals també va requerir força temps i dedicació, per tal de recollir notícies publicades sobre Artesa de Lleida, especialment als arxius de *La Vanguardia* i del *Diario de Lérida*.

És molt important fer un bon treball de camp, s'agraeix des de l'inici saber de quin material es disposa. No nego que, a mesura que s'ha anat fent la història i un es familiaritza amb el material, hagi variat algun apartat o se n'hagi afegit, però això no ha alterat ni afectat el propòsit ni l'objectiu del treball.

Les entrevistes

En l'elaboració d'aquest treball de recerca les entrevistes han estat un dels elements més importants per a la seva redacció. He dut a terme moltes trobades amb els informants per a la documentació de les imatges, però principalment són tres els moments essencials de recopilació d'informació directa: entrevistes per a una primera ordenació durant el treball de camp; entrevistes per a la classificació i l'anàlisi i, finalment, entrevistes durant la redacció i posterior correcció dels dubtes.

Per tant, el recurs a les fonts directes d'informació per a l'explicació de les imatges i dels documents és l'altre pilar metodològic d'aquest treball. La informació obtinguda de les entrevistes ha estat introduïda en el text i peus redactats, combinada amb la informació de les altres fonts bibliogràfiques.

Treball de classificació i d'anàlisi

L'escaneig i la classificació ha sigut una tasca molt lenta i laboriosa, i no sempre fàcil, a causa de les mides molt variades dels documents i objectes escanejats.

Tot el material ha sigut classificat amb la màxima fidelitat i exactitud segons la seva època i temàtica. La tasca de separació i classificació ha estat un altre pas que ha requerit temps i dedicació, atès que sovint fotografies i altres elements no portaven data. En aquests casos ha calgut preguntar a pares, oncles i padrins si recordaven el moment, o bé he procedit a classificar-los aproximadament per decennis per les pistes que la mateixa fotografia oferia.

En aquest procés d'anàlisi, també he procedit a numerar totes les fotografies del treball i a explicar en els peus de foto detalls que m'han semblat interessants i destacables. El text dels peus també és important perquè complementa i completa la informació del text principal.

3. El treball

Estructura i composició

La gran quantitat de material obtingut per a cada capítol ha permès la creació de bastants capítols temàtics sobre la el dia a dia, la vida quotidiana, la vida al camp, les festes i costums, etc. He procurat repetir les temàtiques a cada gran apartat històric del treball, per poder comparar i comprovar els canvis produïts amb el pas dels anys.

Pel que fa a l'estructura, sí que s'ha partit d'un guió inicial, però aquest ha anat variant a mesura que es recopilava més informació i s'elaborava la història gràfica. D'altra banda, la seva composició ha requerit molta feina. Després de mirar l'estil de diverses històries gràfiques, com per exemple la de Bellpuig o la d'Alpicat, vaig veure que, lògicament, les fotografies i els documents eren el més important; el que més pesava en el treball. Havien de ser grans per poder transmetre amb força el seu missatge. Per aquest motiu, abans de la seva impressió final, vaig fer proves d'impressió per decidir la mida del treball. En un primer moment la idea era elaborar-lo amb fulls de mida A3 perquè les fotografies fessin de valent goig. Però les lletres quedaven massa grans i la lectura quedava entorpidada. En format petit, tal i com l'he fet finalment, les fotografies potser no es poden lluir tant, però queda visualment tot molt més unit i lligat, cosa que facilita al lector la continuïtat de la lectura.

La divisió del text en columnes ha requerit esforços per aconseguir una disposició adequada entre el text i les fotografies. A l'afegir-les, s'havia d'anar amb molta cura i paciència per què no es desconfigurés la composició de la pàgina.

Les fotografies, abans de ser col·locades a les pàgines de cada apartat del treball, s'han hagut de retocar amb un programa informàtic per tal d'aconseguir de millorar el contrast i la claredat; en moltes, el pas del temps els havia passat factura.

Divisió històrica

El context històric del treball és el segle XX. Des del seu inici fins el seu acabament amb l'arribada del segle XXI, més o menys, coincidint amb el meu naixement, ja que part de la responsabilitat de continuar la història de la família Moix i del poble em correspon a mi.

Finalment, després de centrar el treball en la meua família, ha sigut distribuït en quatre grans apartats. La Guerra Civil Espanyola i la mort de Franco marcarien el canvi de la primera i de la tercera etapa. L'etapa de la postguerra i la dictadura franquista ha sigut dividida en dos parts. La infantesa dels padrins en la immediata postguerra i la dels pares, ja en els anys 60, han estat ben diferents, i per això he optat per explicar-les en separat.

Així doncs, el treball ha quedat dividit en quatre grans períodes històrics: el primer del 1900 fins el 1939, el començament del segle XX fins a l'acabament de la Guerra Civil; el segon del 1939 fins el 1959, caracteritzat per la duresa de la primera postguerra; el tercer, de 1960 a 1975, la mort de Franco; i el quart i últim del 1976 fins a la fi del segle XX, l'arribada de la democràcia i el canvi de segle.

Elaboració: redacció i correcció

La redacció i correcció del text, ha sigut l'última tasca i la més llarga perquè ha calgut combinar tota la informació i material amb els diferents moments de les dades de la història generals del país. El treball ajuda a fer entendre que el dia a dia de la petita història del poble, d'una família i d'una gent, són la base de la història en majúscules. Els grans esdeveniments que apareixen als llibres, no serien possibles sense la suma dels petits fets de cadascú de nosaltres.

Finalment, ha calgut una última tasca de correcció i cohesió del text per aconseguir un bon redactat, un llenguatge descriptiu potent pels documents i fotografies treballats. Així doncs, tot i fer un treball d'un tema proper i familiar, el redactat final ha buscat la màxima objectivitat, per poder estar a l'alçada dels valuosos documents i fotografies als quals acompanyen.

II.

**Artesa de Lleida
fins avui**

Dins la Plana d'Urgell

Situació geogràfica

Artesa de Lleida és un municipi del Segrià situat al sector de llevant de la comarca. El terme de 24 km² d'extensió, és envoltat pel nord-oest pel de Lleida. Artesa de Lleida només dista 10 km de la capital lleidatana. El municipi limita també amb Aspa pel sud-oest, amb Castellans al sud-est i amb Torregrossa i Puigverd de Lleida al nord-est.

001-002.
1608. *Catalonia Principatus Novissima et Accurata Descriptio*, de J.B. Vrients, un dels primers mapes de Catalunya, fet per encàrrec de la Generalitat. Detall de la Plana d'Urgell, amb Artesa i Puigverd una mica allunyades de Lleida i canviades d'ordre (Arxiu ICC).

Any I

4 de Maig de 1912

Núm. 1

LO PLA D'URGELL

Setmanari defensor dels interessos morals y materials de la Comarca y pobles del voltant en general y de cada un d'ells en particular.

Se publica en tots y cada un dels pobles següents: *Agramunt, Alamús, Alcoletge, Anglesola, Arçs, Arbeca, Artesa de Segre, Artesa de Lleida, Assentu, Balaguer, Barbens, Bellianes, Bellecayre, Bell-lloch, Bellmunt, Bellpuig, Bellvís, Boldú, Borjes Blanques, Bullidó, Butsenit, Camarasa, Castellans, Castellnou de Seana, Castell del Remei, Castellserà, Corvera, Claravalls, Cubells, Espluga Calva, Fondarella, Fuitola, Golmés, Ibars d'Urgell, Juneda, Linyola, Lleida, Mafet, Maldà, Marcobau, Miralcamp, Molterussa, Montclar, Montgay, Montsonís, Palau de Anglesola, Pedrés, Penelles, Posa, Pradell, Preixana, Preixens, Puig-grós, Puigvert d'Agramunt, Puigvert de Lleida, Sant Martí de Maldà, Tàrraga, Tàrrós, Tornabous, Torregrossa, Utxafava, Vallbona de les Monges, Vallfogona de Balaguer, Vallvert, Ventoses, Verdú, Vilagrassa, Vilanova de la Barca, Vilanova de Bellpuig.*

No hi ha cap poble preferit. Lo periòdic es de la comarca y pobles que la voltan, més, p' els efectes de la Lley, s' ha tingut de fixar la Direcció en un poble y aquesta es à Bellpuig. Plassa de Sant Roch is, ahont dirigitán la correspondencia los redactors y col·laboradors.—REDACCIÓ: en tots los pobles.

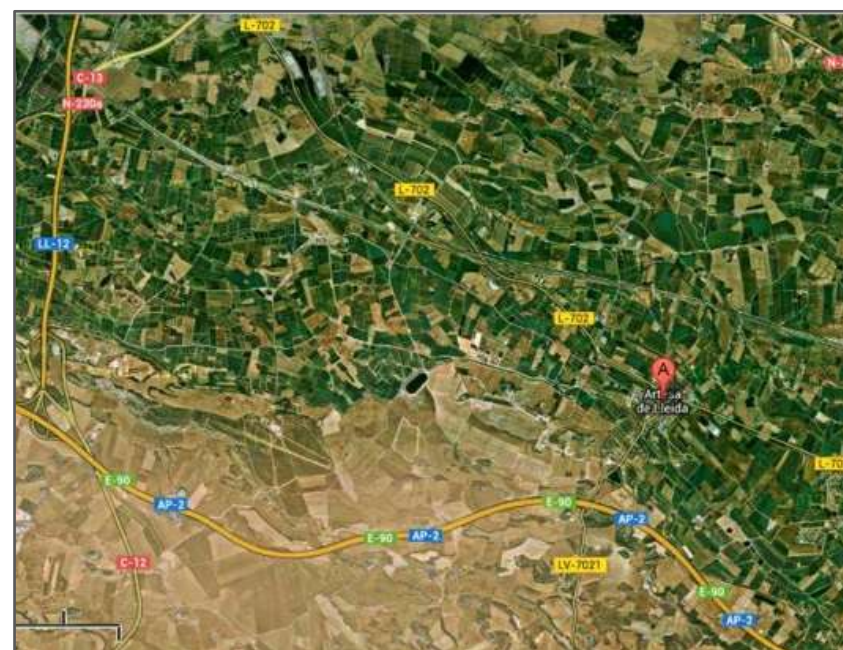
PREUS DE SUSCRIPCIÓ: 1'50 ptes trimestre.—Un exemplar 15 cèntims.
Anuncis, esqueses y comunicats demani's la tarifa als Administradors Srs. Majó y Saladrígues Imprempta, Bellpuig.

003.

1912. Portada del primer número del setmanari LO PLA D'URGELL, editat a Bellpuig pel conegut folklorista Valeri Serra i Boldú, on es recullen els pobles que formen part de l'àrea geogràfica coneguda com a plana lleidatana o d'Urgell (*Arxiu familiar*).

004-005.

2013. Vistes des del Google Maps de la plana lleidatana, una immensa taca verda a l'oest de Catalunya, delimitada pel Segre i el perfil que marca la cota de nivell del Canal d'Urgell. A l'esquerra, detall del terme artesenc, migpartit entre el rec i el secà (*Arxiu Google*).

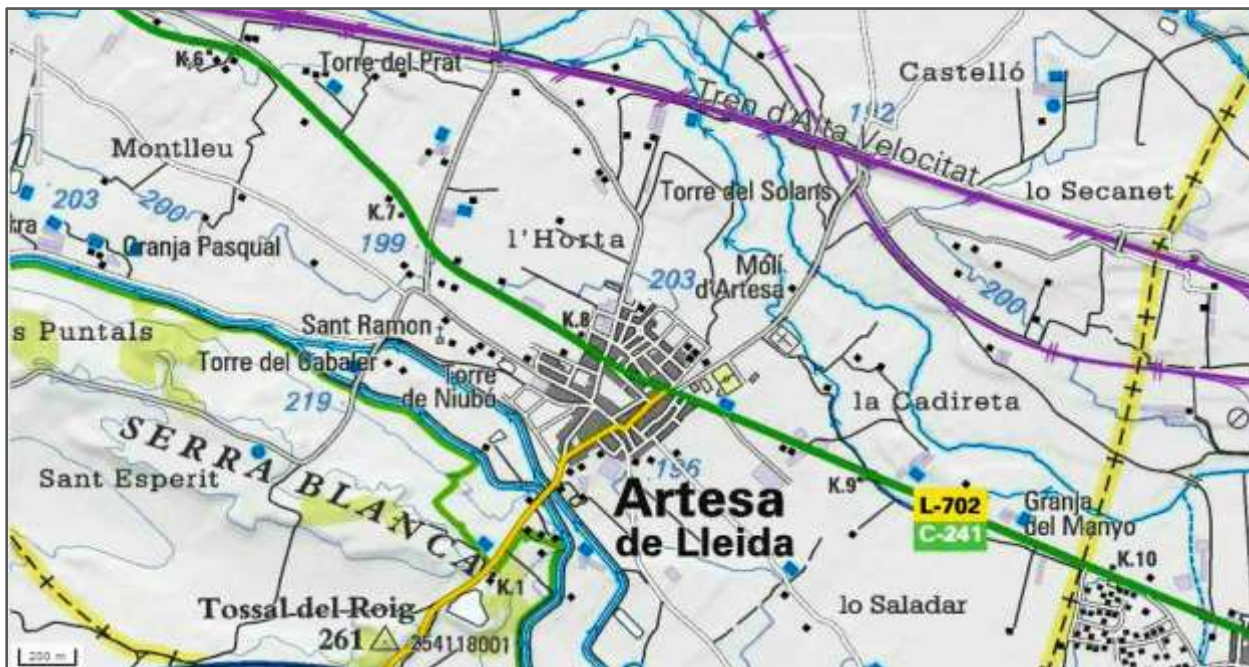

La Femosa

Geogràficament, el poble pertany a la vall de la Femosa, torrent que passa per la part nord, procedent de les serres garriguenques, i continua fins a desembocar al Segre poc més avall de Lleida.

Artesa de Lleida és l'últim poble del recorregut de la Femosa i un verset popular i tradicional cantat per moltes generacions i conservat fins als nostres dies, en recull la seva ruta:

*A Juneda xiques guapes,
a Borges ja no ho són tant
a Puigverd la raboseta
i a Artesa la flor del ram.*

006.

1996. Imatge de la vall de la Femosa, amb el pont sobre el torrent, i l'antic molí al fons, amb el perfil dels xiprers del cementiri al fons. (Arxiu familiar).

007.

2013. Imatge del mapa topogràfic d'Artesa de Lleida al visor de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (Arxiu ICC).

008-009.

1994. Dues imatges de la Femosa desbordada a començament de novembre d'aquell any. A la foto de sota, a contrallum, la silueta del campanar (*Arxiu familiar*).

El Canal d'Urgell

Gairebé ja al final del llarg recorregut del Canal d'Urgell, el terme d'Artesa de Lleida va quedar dividit, des de la construcció del canal el 1861, en dues grans meitats gairebé exactes: la de rec i la de secà. A més, des dels anys 30 del segle XX, el Subcanal o Canal Auxiliar d'Urgell també va travessar el terme, a tocar del poble pel sud, fins a desembocar al principal a la sortida de la vila, després d'haver recorregut tots dos en paral·lel els últims quilòmetres de l' Auxiliar.

010.

2013. Baixant dels plans d'Aspa per la carretera, trobem en primer terme el pont sobre el Canal d'Urgell, el principal, amb la caseta, ara reformada, del canalista o vigilante, que des dels inicis el canal tenia construïdes al llarg del seu recorregut. Una mica més avall, el pont sobre el Canal Auxiliar o Subcanal, i finalment l'entrada al poble (*Google Maps*).

011.

2013. Vista aèria del recorregut paral·lel dels dos canals en arribar a Artesa de Lleida, i que acabaran per ajuntar-se tot just al final del terme. S'hi observen les basses dels dipòsits construïts durant la postguerra, al costat dels primers dipòsits soterrats de finals del segle XIX (*Google Maps*).

012.

2013. A l'angle superior esquerre, la desembocadura del Canal Auxiliar, a damunt en la imatge, en el Canal Principal, per sota en la imatge. Arriben en paral·lel a l'alçada d'Artesa, fan veure que es tornen a separar i finalment s'acaben ajuntant (*Google Maps*).

013.

2013. Fotografia del punt exacte d'unió dels dos canals, l' Auxiliar que arriba per sota, i l'antic i principal, que s'escola per un sífó i surt per un petit túnel a trobar el germà petit. Ben bé sembla que sigui el Principal el que desguassa en el secundari (*Arxiu familiar*).

014.

2013. Vista del viaducte de l'AVE al seu pas per damunt de la Femosa i de la via convencional de ferrocarril Lleida-Barcelona per Picamoixons (Arxiu familiar).

Les partides del terme

Les partides principals del terme artesenc de regadiu són Mulleu, l'Horta de la Femosa, Castelló, Lo Secanet, La Cadireta i Lo Saladar. L'altra gran meitat del terme correspon a les terres de secà, i és anomenada St. Esperit. Engloba els altiplans del sud, més enllà del Canal d'Urgell a tocar de la comarca de les Garrigues. La majoria de les terres d'aquests plans no podran ser regats pel Canal Segarra-Garrigues, en construcció, perquè han estat declarades com a ZEPA (Zona Estepària de Protecció d'Aus).

Així doncs, han quedat excloses de la modernització que significaria l'arribada de l'aigua, igual que ara fa 150 anys l'arribada de l'aigua del Canal d'Urgell va garantir el futur del poble i de la nostra gent.

La carretera local LV702 travessa el terme i parteix el poble des de la construcció del *Poble Nou*, anomenat així pels habitants. És la vella carretera que porta de Lleida a Borges, tot passant per Puigverd i Castellans. A més a més, a part de la carretera i dels canals, el pas del segle XX ha portat també noves vies de comunicació que han travessat de nou el

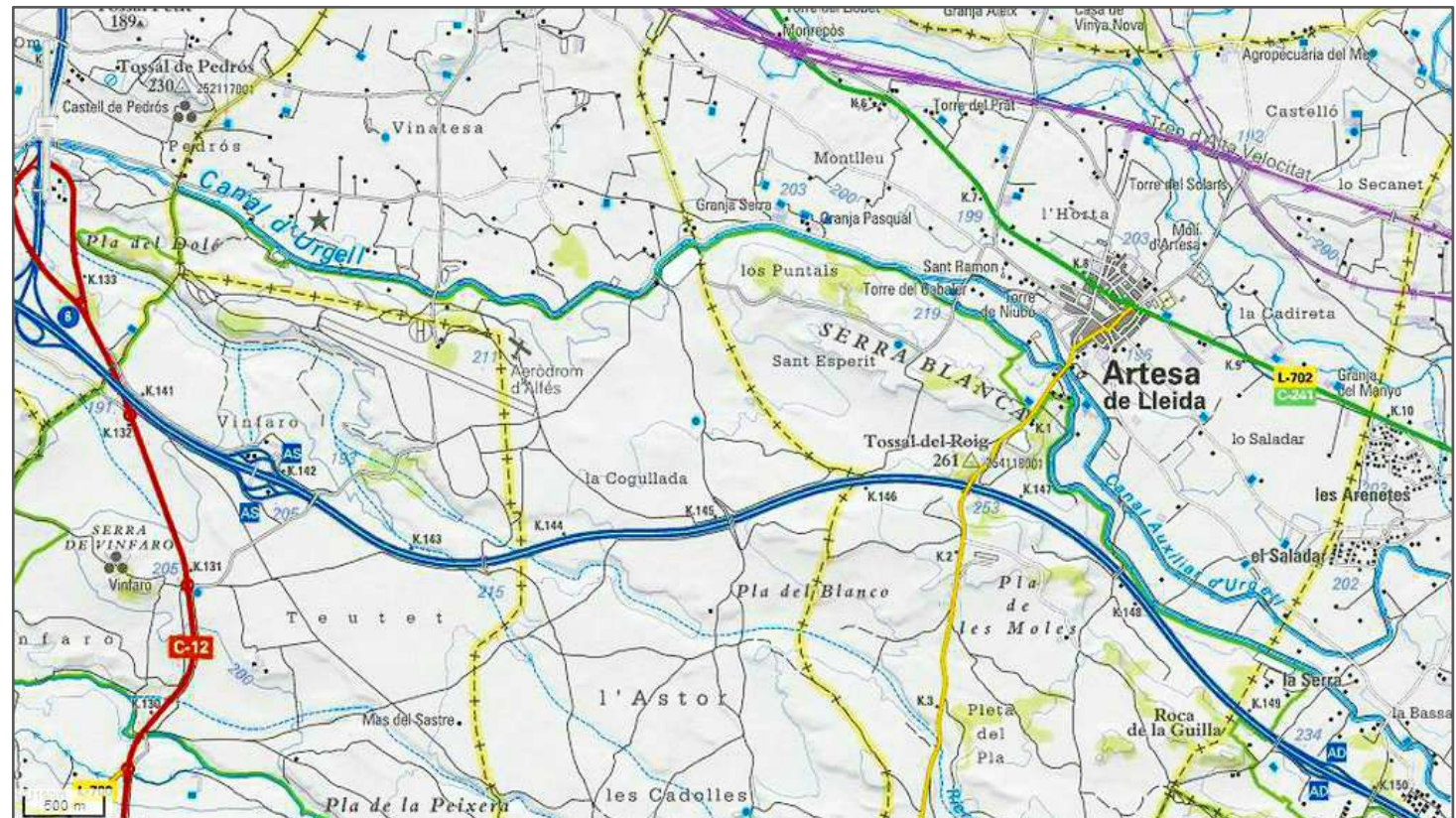

terme, com ara el ferrocarril Lleida - Barcelona, l'autopista de patge AP-2 i en els darrers anys, l'Alta Velocitat.

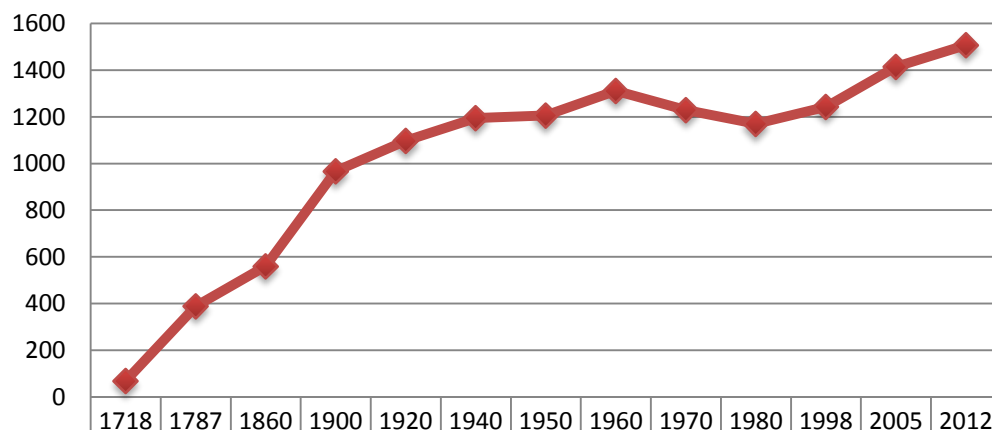
En conseqüència, podria semblar que Artesa de Lleida disposa d'uns bons accessos a les modernes vies de comunicació, però la realitat no és així: l'estació de ferrocarril, compartida amb Puigverd de Lleida, queda bastant lluny, als afores, pràcticament a l'altre poble; les entrades a l'autopista són a Lleida o a Borges i els trens de l'AVE només paren a Lleida i, encara no tots.

En definitiva, totes aquestes vies de comunicació han resultat més aviat obstacles artificials en la xarxa tradicional de camins i carreteres, i han comportat múltiples particions dels trossos i finques agràries en comptes de serveis per als habitants de la població.

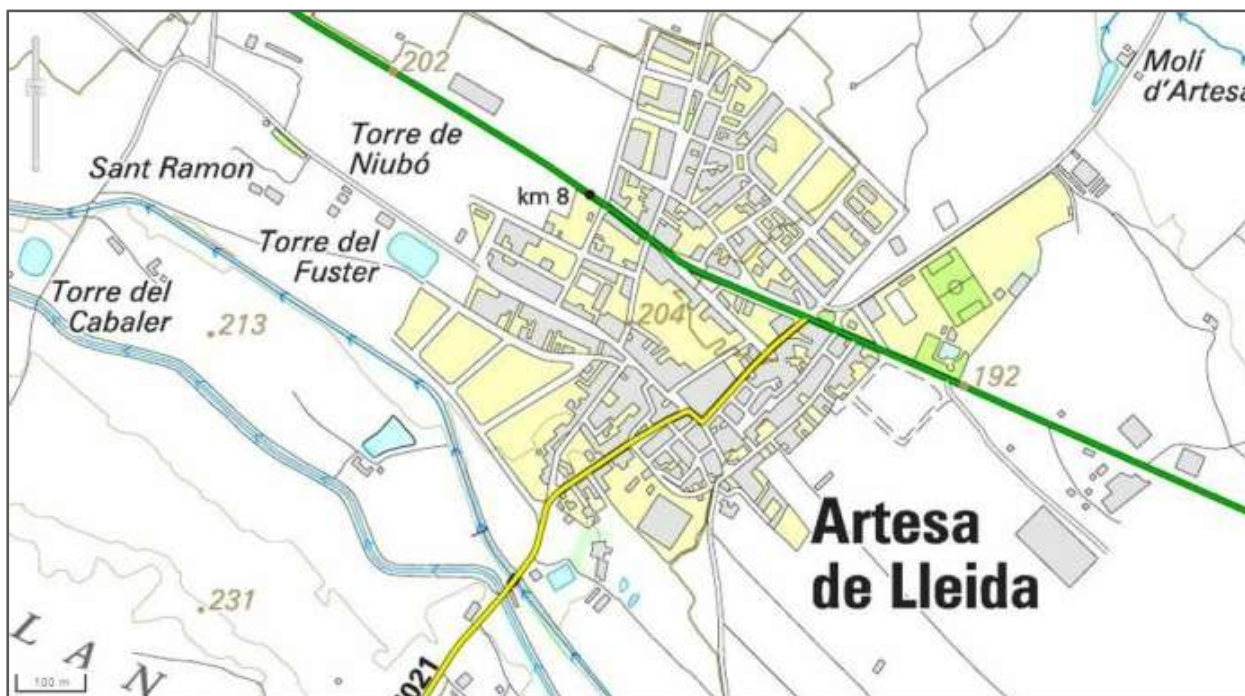
015.
2013. Vista del mapa cartogràfic d'Artesa de Lleida amb les vies de comunicació que la creuen (Arxius ICC).

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

—◆— habitants	69	389	560	967	1097	1195	1206	1311	1229	1170	1243	1414	1507
---------------	----	-----	-----	-----	------	------	------	------	------	------	------	------	------

L'evolució de la població

Un fort creixement

Artesa de Lleida ha sigut tradicionalment un poble agrícola, però en les últimes dècades la població dedicada al camp ha anat disminuint mentre que alhora ha augmentat la dedicada a la indústria i als serveis.

L'evolució de la població ha sigut ascendent des del segle XVIII fins als nostres dies.

Durant aquest segle, la imposada pau borbònica va afavorir un creixement de la població notable. La petita vila va quintuplicar la població fins a acostar-se als 400 habitants. Van aparèixer nous carrers fora de la vila closa o vileta i també es reconstruí l'església parroquial.

016.
2012. Gràfic amb l'evolució de la població d'Artesa de Lleida des del segle XVIII fins avui.

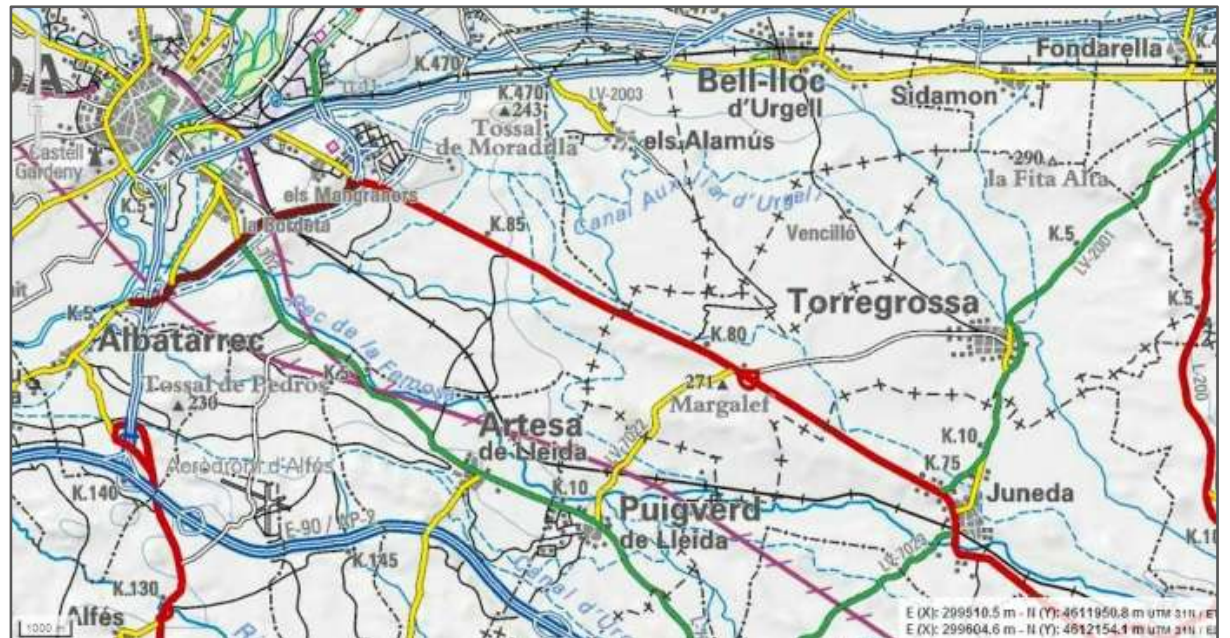
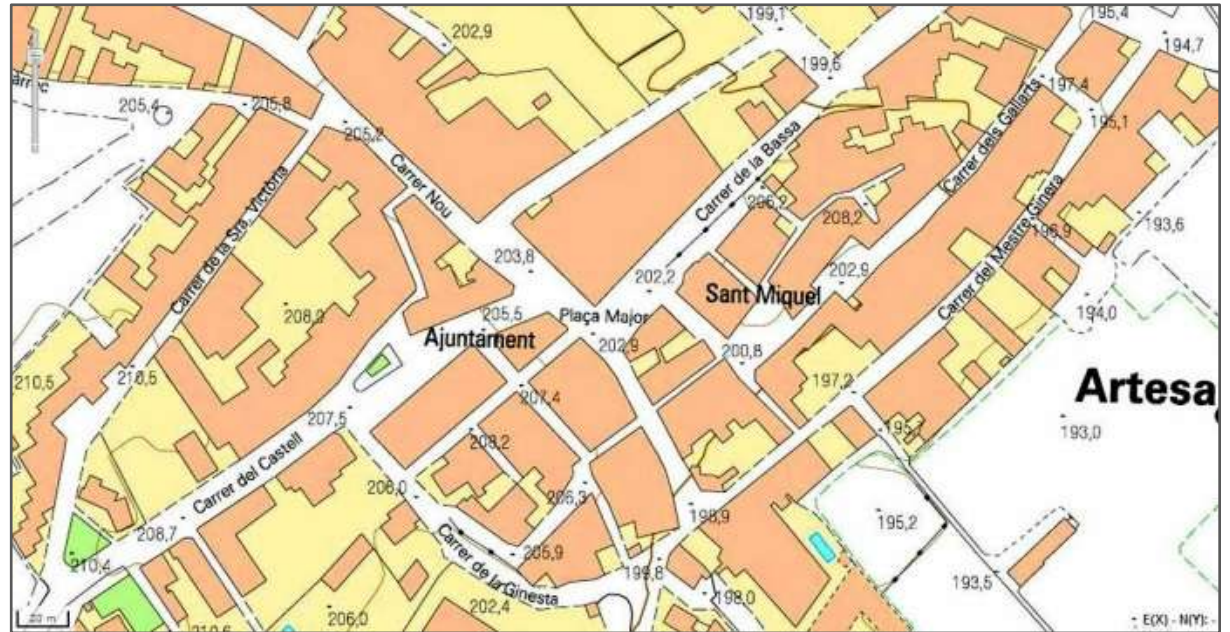
0017-0019.
2013. Vistes del plànol de la població de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (Arxiu ICC).

L'arribada de les aigües del Canal d'Urgell a finals del segle XIX fou un esdeveniment clau que va provocar de nou un augment considerable del nombre d'habitants, que superà els mil abans de la Guerra Civil.

Durant la primera meitat de l'època franquista, la població va anar pujant a poc a poc fins als 1311 habitants de l'any 1965. Però a partir d'aleshores, l'arribada de la crisi agrària dels 60 i 70 va propiciar l'inici de l'èxode rural. En conseqüència, molts joves van abandonar el tros per anar-se'n a buscar feina a Lleida o a Barcelona amb la idea d'assegurar-se així un futur millor.

La població, doncs, va experimentar un cert descens, com podem observar en la gràfica, al voltant dels 1100 habitants. Des dels anys noranta i amb l'inici del segle XXI Artesa de Lleida com tots els altres pobles de la plana lleidatana ha experimentat un sostingut augment de població fins a sobrepassar els 1500 habitants, gràcies a la bonança econòmica que afavorí el creixement urbanístic com a poble residencial i a l'arribada d'immigració extracomunitària.

020.
2002. Fotografia aèria d'Artesa de Lleida, amb la carretera Lleida-Castellidans que la travessa. A l'esquerra, a redós de l'Església, la primitiva viletta artesenca (*Arxiu Diari Segre*).

021.
 2002. Un altre detall de població, amb l'esplanada del Freginal sense construir al centre de la imatge (*Arxiu Diari Segre*).

022.
 Llegenda de la fitxa. Avui deu anys després del darrer creixement urbanístic Artesa té uns 200 habitants més. (*Arxiu Diari Segre*).

Fitxa 29 Artesa de Lleida

Habitants	1.313	Altitud	202 m
Extensió	24 km ²	Comarca	Segrià

Història
 Gombau de Ribelles, que va participar en el setge de Lleida el 1149, apareix com a repoblador d'Artesa, encara que a aquest mateix segle, el XII, consta un Arnau d'Artesa (1148), segurament procedent d'Artesa de Segre, com a beneficiari d'ures terres a la vall de la Femosa. El 1380, els hospitalers de Sant Joan adquireixen la jurisdicció plena sobre la vila de mans de Pere III.

Atractius naturals
 Els barrancs o clamors de la Femosa i de Melons.

Propostes turístiques
 La Vileta o antiga Vila Closa, del segle XII, al nucli antic. Casa Gallart (segle XVIII). Museu Local Arqueològic. En un procés de trinxeria del 1627, hi ha notícia d'un ajetarar al pont de la Femosa o pont de Boc de Biterna.

Fires i festes
 Festa major (juiol). Festa de Sant Antoni (gener). Festa de Sant Isidre (maig).

**AJUNTAMENT
 D'ARTESA DE LLEIDA**
 C/ del Castell, 3 - Tel. 973 167 162 - 25150 Artesa de Lleida

Ressenya històrica

Orígens medievals

La informació sobre els orígens i la formació d'Artesa de Lleida ha sigut ben escassa fins fa relativament pocs anys. Però actualment, gràcies a la recerca d'estudiosos locals en arxius i testaments s'ha pogut reconstruir part de la seva història.

023.

1628. Detall del mapa publicat a Amsterdam per Jodocus Hondius, a nom de Mercator, i titulat *Atlas sive Cosmographicae meditationes de fabrica mundi et fabricati figura* (Arxiu ICC).

Les primeres dades que es hi ha de la població es troben a l'Arxiu Capitular de Lleida. Hi consta un Arnau d'Artesa, procedent d'Artesa de Segre, el qual serví Ramon Berenguer IV en la reconquesta de Lleida durant la campanya de 1148. Afavorit pel comte, li foren concedides, doncs, unes terres a la vall de la Femosa.

Els principals beneficiaris del terme foren els Ribelles, de manera que s'entén que durant l'edat mitjana el poble rebé el nom d'Artesa de Ribelles.

Així doncs, com també explica Joan Coromines, l'origen de la població es troba en la reconquesta cristiana. A mesura que aquesta avançava als voltants de Lleida, les terres eren atorgades a guerrers que hi havien ajudat. I per això, com era freqüent en moltes poblacions de reconquesta al llarg dels Països Catalans, el nom del terme repoblat rebia el mateix nom que el lloc de procedència dels repobladors. En definitiva, Artesa de Lleida deu el seu nom als primers repobladors procedents d'Artesa de Segre.

El primer nucli de població, de la segona meitat del segle XII, comprenia els actuals carrers Castell, Fossar Vell i la travessia del Fossar Vell, i s'hi trobaven envoltats d'una muralla el primitiu castell d'Artesa, una església romànica amb el seu cementiri i algunes poques cases. El petit castell

ARTESA

PRON. MOD. *artéza* a la Sentiu i a Artesa mateix, 1920; id. allí i pobles veïns, mentre que, des de Ponts i cap a l'E., ja pron. *artéza*, 1956. Gentilici *artezans* allí mateix, 1920 i *ALCat*.

DOC. ANT. *Artesia* 1036 (GGC 256); id. 1068³ (*Marca Hi.* 1143); *Artesa* 1071 (MiretS, *Cbò.* 351); 1076 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 10); 1105 (Sanahuja, *Ci. de Balaguer*, 24 n. 1); 1162 (Kehr, *Papsturk.* 377, 385); 1172 (*BABL* VI, 394); 1193 (*Cart. St. Cugat* III, 329); 1359 (Miret, *TempH*, 410); *Artesa* 1359, *CoDo-ACA* XII, 22.

2) *Artesa de Lleida*. Poble menys antic, de creixença força tardana. Pron. *artéze* Juneda, 1920; o en el poble mateix, 1936. El contrast amb Artesa de Segre es posa de relleu tot seguit, pel fet que en la primera menció que en conec li diuen «Quadra de *Artesa*» a. 1131 (serà aquesta més aviat que l'altra: va junt amb Butsenit) (MiretS, *TempH*, 40). És versemblant creure que el nom li vingüés de gent de guerra vivint a Artesa de Segre, a qui es concedissin aquests terrenys, a mesura que la reconquesta avançava sobre Lleida; ignoro la data precisa d'una menció medieval *Artesia*, en un text de CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 479. Fora d'això només *Artesa* en el cens de 1359 (*CoDoACA* XII, 24). Un *Arnaldus* de *Artesia*¹ i un *Guillelmus* de *Artesa*, que firmen docs. de 1169 i 1179, en el *Cart. de Poblet* (203, 86), podien ser d'Artesa de Segre més aviat que del de Lleida.

Quant a l'etimologia veg. el que n'he dit en l'article *ARTANA*. Com he explicat allí, en pot ser duplicat molt antic, (3) el poble d'*Artesa* d'Onda, la situació del qual correspon bé a la idea d'encaixonament. És a 210 m. alt., a 2 k. d'Onda, Riu Sec de Betxí amunt; i, així com Onda encara és en terra quasi plana, a *Artesa* el riu ja va ben encaixonat, entre un turó de 336 alt. i el gran puig Montí, de 611 alt.; d'allí en amunt, abans d'arribar a Tules, la vall torna a obrir-se un poc més.

No és petit, car té 343 hab. (GGRV 795, 802). Si no va atènyer la categoria de municipi, no devia, en part, ser degut a la grandària del lloc, sinó al fet que no era més que una aldea de moriscos, fins a l'expulsió (1611). Però com a tal ja figura, en la forma *Artesa*, en el *Rep. 374* (veg. supra); amb la -s- restituïda, ja consta en el *Memorial Muñoz* del S. XVI, imprès *Altesa* en la defectuosa publicació de *BSCC* xrv, 430.

Ultra l'explicada s. v. *ARTANA*, tenim una pista etimològica versemblant —divergent en aparença, però potser no en remota instància—, fundada en el cast. *artesa* 'pastera, conca de fènyer pa etc.', mot explicat com a pre-tomà, veg. *DECH* I, 364, amb un enllaç probable amb el basc *artesi* 'esclatxa', 'forat', amb article *ARTESI-A*. Topogràficament és també fundada aquesta atribució del nostre NL, com ja observo allí (lín. 18-25). No s'hi pot objectar gaire més que el fet de l'absència total del mot en català, amb caràcter afeblat; tanmateix no és argument conclouent en contra —puix que en toponímia es donen tals supervivències en avançadeta geogràfica—, encara que doni peu a admetre una convergència casual; en sentit contrari, reco-

024.

1990. Article del *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, de Joan Coromines.

d'Artesa va pertànyer als Templers de Gardeny fins a la seva extinció al segle XIV. És per aquest motiu que al 1319 passà a la jurisdicció dels cavallers de d'orde de Sant Joan, també dits Hospitalers, en mans dels quals estigué fins a la desamortització del segle XIX.

025.

2013. Pedra de la paret de la sala de plens de l'Ajuntament d'Artesa de Lleida, que fa referència a la construcció d'un edifici per guardar gra i de presó a l'any 1778. L'edifici era propietat de l'Orde dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem (*Arxiu familiar*).

026.
 1642. Detall del mapa de G. Blaeu, *Atlas Novus*, publicat a Amsterdam, primera edició francesa de 1634. S'observa el mateix error repetit en els mapes del segle XVII de col·locar Artesa després de Puigvert, i totes dues poblacions allunyades de Torregrossa i Juneda (Arxiu ICC).

027.
2013. Foto aèria de la Vileta d'Artesa i del Carrer Castell, els primers nuclis de població de la vila (*Google Maps*).

La Vileta d'Artesa de Lleida

Artesa de Lleida va ser fundada durant la segona meitat del segle XII, com era molt freqüent, sobre un turó rocós prominent, al voltant d'un petit castell que dominava bona part de la Vall de la Femosa. Segons historiadors el poble medieval va disposar d'una quarantena de focs i uns 150 habitants.

En canvi, no hi ha constància de la data de formació d'un nou nucli de població, conegut com la Vileta, al turó rocós de la vora del primitiu, desenvolupat a partir del segle XV i sobretot del XVI.

Aquest petit poble es distribuï, doncs, al voltant del nucli fortificat de castell i església en un tossal i, a l'altre, en forma de vila closa amb tres portals que donaven entrada a un únic carrer, al voltant del qual les mateixes cases feien de muralla. Gràcies a l'alçada i al tancament, els habitants s'asseguraven la protecció.

La Vileta, amb els carrers empedrats i les façanes amb les portalades de volta, conserva encara els aires originals. S'han recuperat els arcs de l'antiga porta d'entrada a la banda est, on

encara es pot veure la roca viva sobre la qual s'assentà la petita població.

En desaparèixer la primera església romànica de Sant Miquel a redós del castell, al segle XVIII se n'aixecà una altra de més gran i nova davant la porta sud de la Vileta, als peus del recinte fortificat del castell.

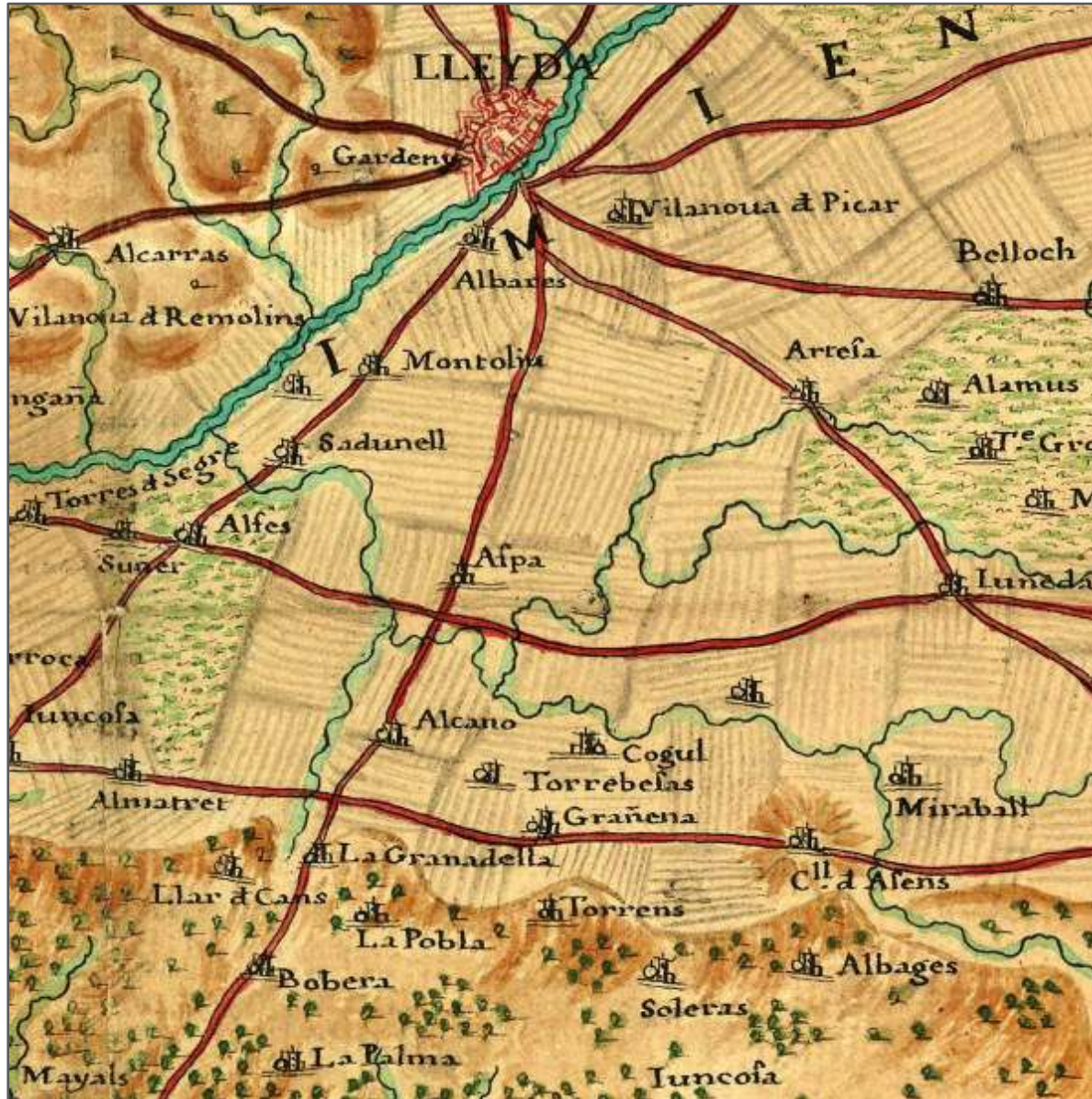
La Vileta resulta actualment poc adequada a la vida moderna i, per tant, és cada cop més antiquada i deshabitada.

028.

Entre 1971-74. L'antiga entrada a la vila closa, a través d'aquests arcs, que foren desmuntats i guardats (*Arxiu Món Agrari*).

029.

1716. Mapa detallat i acolorit del Comte de Darnius al sud de la plana lleidatana. El torrent de la Femosa, però, no hi és ben dibuixat (Arxiu ICC).

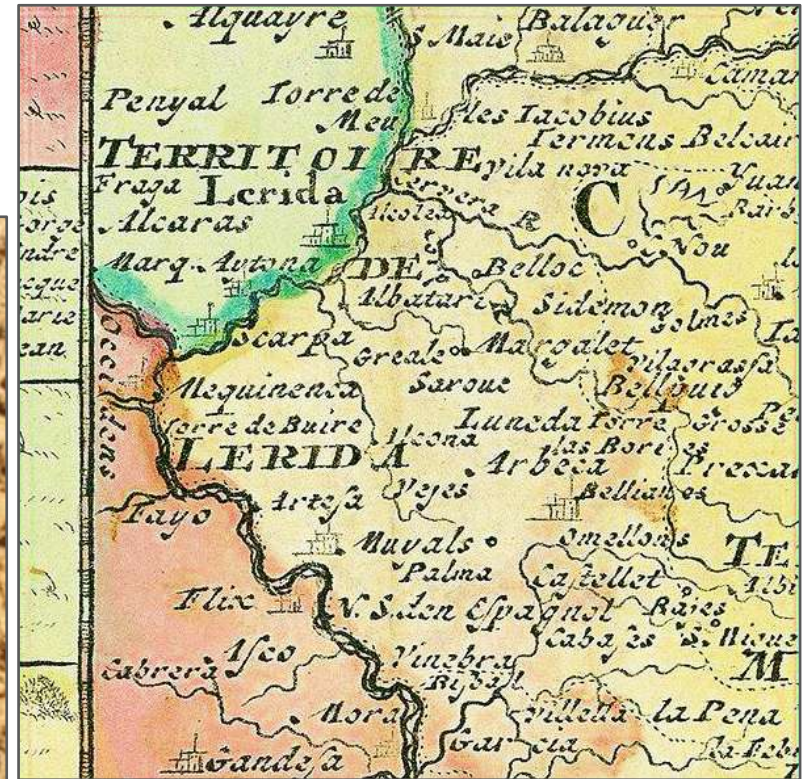
La pau borbònica i el creixement econòmic

Acabada la tràgica Guerra de Successió, el segle XVIII fou un segle caracteritzat per la pau dels Borbons. Felip V imposà una monarquia castellanitzada, centralitzada i absoluta, cruel i desfavoridora per a Catalunya. Malgrat la pèrdua de les institucions nacionals i l'opressió cultural i lingüística, esdevingué un període pacífic sense grans conflictes a destacar, que afavorí un període de prosperitat, de creixença econòmica i social de Catalunya, sovint anomenada pels historiadors com la pau borbònica.

A Artesa de Lleida, aquest segle va propiciar un gran creixement de la població i també l'expansió urbanística fora dels murs de l'antiga Vileta. És en aquesta etapa de recuperació econòmica i demogràfica quan es construeix una nova església parroquial. L'antiga església romànica sembla que fou saquejada al segle XV durant la Guerra Civil Catalana contra Joan II d'Aragó. Així doncs, la construcció de la nova església, obra neoclàssica del segle XVIII, esdevingué un dels testimonis de l'Artesa creixent.

També ho fou la Casa Gallart, propietat de Vicenç Gallart, un gran terratinent d'Artesa que fou regidor de Lleida al 1763 i rebé el títol reial de corregidor. La casa es troba en el nucli antic de la Vileta.

030.
1994. Una enclusa gravada a la llinda i datada del 1769, assenyalava que hi vivia un ferrer, a l'actual carrer Mestre Ginera (Arxiu familiar).

031.
1716. Detall del mapa de Josep Aparici, que fa passar la carretera de Juneda ja pel pla de Margalef, tal i com és actualment, i no pas per Artesa (Arxiu ICC).

032.
1706. Detall del mapa de La Feuille, *Kaart van Catalonien. Principauté de Catalogne et partie du Roussillon*, amb les poblacions d'Artesa i Aitona canviades de lloc per l'impressor (Arxiu ICC).

L'Església de Sant Miquel

El nom de l'actual carrer del poble Fossar Vell indica que antigament hi havia hagut el primitiu cementiri al costat, com era costum, de l'església.

La primera església d'Artesa de Lleida, doncs, documentada pels estudiosos a finals del segle XII, d'estil romànic, probablement també es trobava situada al cantó del petit castell de la vila.

Les successives guerres esdevingudes fins al segle XVIII devien provocar l'enrunament de les construccions d'aquest petit turó. La proximitat del poble a la capital lleidatana també degué afavorir-ne la destrucció, ja que sempre ha sigut zona de pas pels grans exèrcits que van assetjar Lleida en aquells segles.

La creixença econòmica del segle XVIII a Catalunya va permetre la construcció d'una nova església que el poble necessitava. La construcció va començar l'any 1727 en un estil molt sobri i auster sense grans recarregaments ni decoracions, que abandonava les tendències barroques i apuntava les neoclàssiques.

La nova església fou construïda una mica més avall que l'antiga, entre el turó del Castell i el peu de la Vileta. Al cap de cent anys, el cementiri també s'acabà traslladant als afores de la població, entre la Bassa Bona i el torrent de la Femosa, perquè segons que sembla allà ja hi havia una petita capella dedicada a Sant Miquel. Les noves lleis civils d'aquella època recomanaven i més tard obligaren el trasllat dels camps sants per raons sanitàries i higièniques. L'acte de benedicció del nou cementiri tingué lloc l'any 1843.

033.

Pàgina anterior:

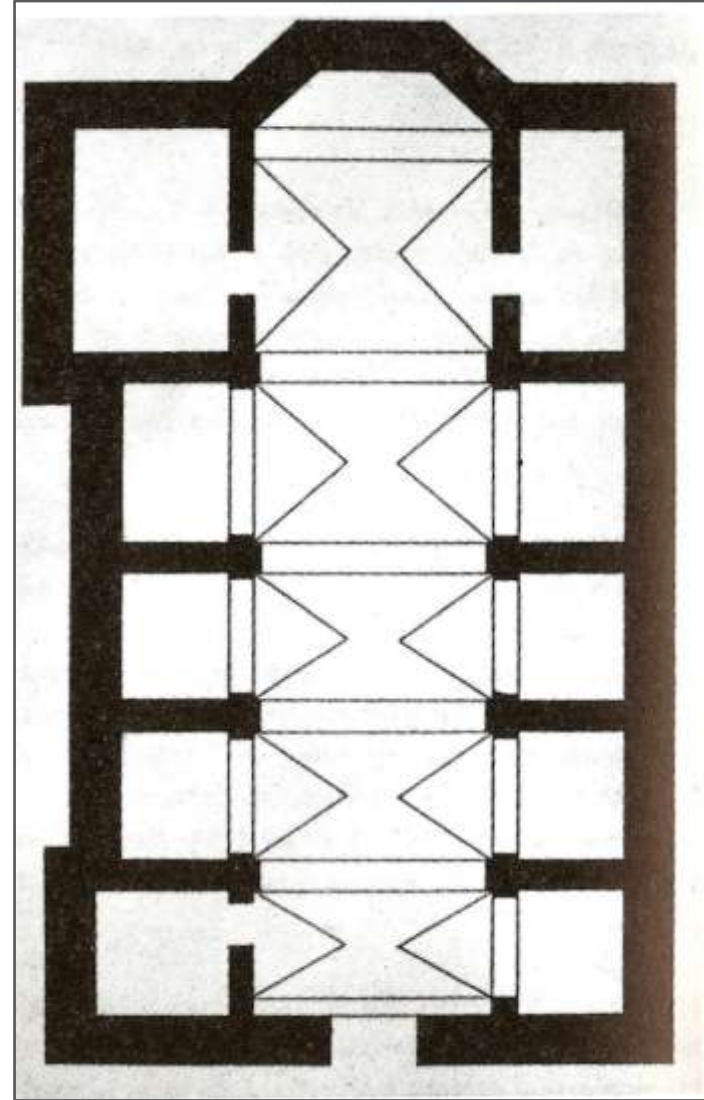
Anys 1980-90. Una vista esplèndida de la façana de l'església i de l'entrada a la vileta, amb les escales i el jardí renovats (*Arxiu Ajuntament*).

034.

1992. Foto del campanar de l'església des del camí de Puigvert. A la dreta, el balcó de la casa on van viure els meus pares des del 1990 al 1998, i on vaig nàixer (*Arxiu familiar*).

035-036.

2002. Foto de portada del llibre de Josefina París sobre l'església d'Artesa, amb una imatge dels anys 1980, i plànol de l'estructura arquitectònica (*Arxiu Josefina París*).

037-038.
Anys 1940-50. Imatge de l'altar major de
l'església d'Artesa, amb l'altar d'esquena
als fidels, i els reclinatoris i bancs
particulars (*Arxiu Josefina París*).

039.
1995. L'ermita de Sant Ramon, enjardinada i amb la creu de terme restaurada (Arxiu familiar).

L'Ermita de St. Ramon

És també al segle XVIII, quan a ponent d'Artesa de Lleida es construeix la capella de Sant Ramon Nonat. Edificada l'any 1777, fou sufragada per una gran família de propietaris del poble; la família Jové.

De planta circular, la seva construcció és curiosa i poc habitual en l'època que fou construïda. És per aquest motiu que en la llinda de la porta de l'ermita hi ha una inscripció, dedicada a la família.

En el fragment que es troba en el llibre de *Sant Ramon d'Artesa de Lleida* de Josefina París, s'hi explica de forma breu i entenedora la llegenda de la construcció de l'ermita:

Els veïns del poble Francisco Jové i Argilés i la seva filla Rosa, aquesta casada i en estat de bona esperança, transitaven en una tartana pel camí que anava d'Artesa a Lleida quan, de sobte, van patir un accident i l'euga que tirava del carruatge es va desbocar i va fer bolcar el vehicle. El pare i la filla, molt esfereïts pel greu succés, una vegada recuperats de l'ensurt, van prometre que si el naixement de la criatura

anava bé, en aquell indret hi edificarien una capella en honor de Sant Ramon Nonat. L'elecció de Sant Ramon Nonat com a titular de la capella no va ser casual sinó que aquesta distinció es va fer sobretot perquè aquest sant és el patró dels parts difícils. No hem d'oblidar que el nom de Nonat li ve donat pel fet que, tal com relata la llegenda de la seva vida, en néixer, el senyor de Cardona l'hagué de treure del ventre de la mare ja morta.

Des d'aquest fet, Sant Ramon ha esdevingut un sant molt venerat al poble. És per això que era molt habitual portar el seu nom. El 31 d'agost, se'n celebrava la festivitat amb una romeria o processó. La data fou tan important que fins i tot esdevingué festa major.

Un fet a destacar és que la relíquia de Sant Ramon fou recollida d'entre la ferralla. Sembla que un milicià la va trobar quan l'església parroquial va ser cremada durant la Guerra Civil i per salvar-la se l'endugué cap a Linares, Jaén, d'on era natural. Al 2006, el seu fill, per petició del seu pare, retornà la relíquia a la parròquia.

L'ermita de Sant Ramon va ser concorreguda durant molt temps per les xiques solteres que buscaven promès i sobretot, per les embarassades per a la bona fi del part.

040.

1995. Llinda sobre la porta de l'ermita en recordança dels benefactors que la construïren l'any 1777: «feta a expenses de Rosa Salas y Jové y de son pare Francisco Jové y Anglés y dels seus» (*Arxiu familiar*).

GOIGS A SANT RAMON NONAT

Catalunya benedida
sota ton d'aurat mantell,
cantarem la santa vida
de Ramon, fill de Portell.
¡Poesia a Déu que gràt us sia
nostre cant! Patró estimat!

*Sieu nostre exemple i guia
glòria Sant Ramon Nonat.*

Quan regia a Catalunya
el gran rei Jaume primer,
mentre vostre pare empanya
contra el moro el dur aCec;
la primera llum de l dia
vosteu pel matore costat:

Sieu...

Al desert guardant ovelles
fèreu vida de pastor,
no són pas tan blanques elles
com el vostre tendre cor.
Per ço el Malmajor volta
esclau fet-vos del pecat:

Sieu...

No trobant en terra mare
invocàreu la del Cel,
qui en sa falda us empara
i alalaga amb dolç anhel.
I ara vostre ser creixia
en saber i en santedat:

Sieu...

Quan la còica Senyora
a Nòiasc aparegué,
li inspirà la Redemptora
Fundació de la Mercè.
Arca Santa! on Maria
us valguí tenir guardat:

Sieu...

La bandera catalana
coronada amb blanca creu,
és l'esclat que recomana
l'Institut que professa
per a dur a Mosèria
la Lleï del Crucificat:

Sieu...

L'obediència religiosa
al Marroc us destina,
on vostra acció pasmosa
molts captius hi rescata;
quedant Vos en garantia
quant l'argent la frotat:

Sieu...

A l'emprendre l'aspra via
del món a l'eternitat,

*Sieu nostre exemple i guia,
glòria Sant Ramon Nonat.*

La Bivota per Vos sembrada
dona espècia de santedat,
prodrint ferma brotada
la cristiana caritat.
Es que Déu ja benedí
vostre actu apostolat:

Sieu...

Vicent el moro contrariada
sa fe quan Vos predicau,
decretà que fos tancada
vostre boca amb pansy i clau;
sostint Vos amb alegria
per Jesús tal crueltat:

Sieu...

Vostre fama sobrehumana
s'estengué d'un modo tal
que el Papa a Roma us demana
per fer-vos Cardenal;
mes prestat-vos Déu volia
amb més alta dignitat:

Sieu...

Quan a Roma us dirigieu,
a Cardona, malalt greu
i assistit d'àngels rebien
l'ordre de posar de Déu.
Cap al Cel en companyia
de Jesús Sagramentat:

Sieu...

Segons la història menciona,
per enginy ben prodigios,
a Portell desde Cardona
transportat fou vostre cos.
Lallí acut en romeria
geri de tot el Principat:

Sieu...

Fou Artesa afavorida
per una gràcia especial
quan una euga esfereïda
volrà vora el camí tal;
cap mal més en quedaria
i amb salut Rosa inlavit:

Sieu...

Vall juba, florides costes,
farigola i barballa,
dediques vostres aromes
a nostre estimat Patró,
meistre nostre cor li envia
el perfum de sa pietat:

Sieu...

041.

Anys 1980. Edició dels Goigs a Sant Ramon Nonat. A la penúltima estrofa s'esmenta la història que originà l'ermiteja artesenca, quan la desafortunada Rosa Sales va caure d'una euga esfereïda, però va poder infantar amb salut gràcies a la invocació del sant. La invocació popular diu així (*Arxiu familiar*):

*Sant Ramon Nonat,
Sant Ramon Nonat,
Feu que surti tan bé
com ha entrat.*

042

1995. Vista general del passeig de Sant Ramon, l'antic camí vell d'Artesa cap a Lleida (*Arxiu familiar*).

043.

2002. Antiga imatge dels anys 50 de Sant Ramon Nonat, venerada a Artesa (*Arxiu Josefina París*).

ARTESA DE LERIDA : l. con ayunt. en la prov., part. jud. y dióc. de Lérida (1 1/2 leg.), aud. terr. y c. g. de Cataluña (Barcelona 24): sit. á 1/2 leg. de la carretera que conduce de la cap. de prov. á Tarragona, en una llanura, donde le combaten principalmente los vientos del E. y S. y goza de CLIMA templado y muy saludable. Forman la pobl. 85 CASAS casi todas de tierra, pero cómodas y bien distribuidas; 1 casa municipal, escuela de primeras letras dotada con 600 rs. anuales, á la que asisten 22 niños; y 1 igl. parr. dedicada á San Miguel, y servida por 1 cura párroco, cuya plaza de 2.º ascenso provee S. M. ó el diocesano, segun los meses en que vaca, y previa oposicion en concurso general. Confina el TÉRM. por N. con el desp. de Gualó (1/4 leg.), por E. con térm. de Puigbert (igual dist.), por S. y O. con el de Aspa (1/2). Dentro del mismo se halla el desp. de Vinatesa, dist. 1/4 de hora de la pobl., y en un llano sobre el mencionado camino de Lérida, 1 ermita dedicada á San Ramon, la cual ninguna particularidad ofrece. El TERRENO abraza 1,200 jornales, que aunque son de tierra fértil por naturaleza, no prod. la parte destinada á cultivo, todo quanto podria rendir, porque escasea mucho el riego, no teniendo otras aguas que las del riach. llamado *la Femosa*, el cual suele agotarse durante el estio. Tanto los CAMINOS locales como la carretera de que se ha hecho mencion, se encuentran en buen estado. El CORREO se recibe por cada interesado en la alm. de Lérida en los dias designados: prod. trigo, cebada, centeno, vino, aceite, legumbres, poca hortaliza y barrilla en bastante cantidad; cria ganado lanar y cabrio, y el necesario mular y vacuno para la labranza; y hay mucha caza de liebres, conejos y perdices: IND. y COMERCIO; ademas de la agricultura hay 1 molino harinero, y otro de aceite en buen estado; consiendiendo las principales especulaciones comerciales en la estraccion de frutos sobrantes por medio de la arrieria del pueblo á Reus, Valls, y otros puntos, é importacion de los que hacen falta, principalmente coloniales y ultramarinos: POBL. segun los datos oficiales 34 vec., 226 alm.: y conforme á otras noticias asciende el número de los primeros á 68: CAP. IMP. 50,725 rs.

ARTESA DE SEGRE: v. con ayunt. y estafeta de correos en la prov. de Lérida (7 1/2 leg.), part. jud. de Balaguer (4), aud. terr. y c. g. de Cataluña (Barcelona 24): sit. á 1/2 leg. de la carretera que conduce de la cap. de prov. á Tarragona, en una llanura, donde le combaten principalmente los vientos del E. y S. y goza de CLIMA templado y muy saludable. Forman la pobl. 85 CASAS casi todas de tierra, pero cómodas y bien distribuidas; 1 casa municipal, escuela de primeras letras dotada con 600 rs. anuales, á la que asisten 22 niños; y 1 igl. parr. dedicada á San Miguel, y servida por 1 cura párroco, cuya plaza de 2.º ascenso provee S. M. ó el diocesano, segun los meses en que vaca, y previa oposicion en concurso general. Confina el TÉRM. por N. con el desp. de Gualó (1/4 leg.), por E. con térm. de Puigbert (igual dist.), por S. y O. con el de Aspa (1/2). Dentro del mismo se halla el desp. de Vinatesa, dist. 1/4 de hora de la pobl., y en un llano sobre el mencionado camino de Lérida, 1 ermita dedicada á San Ramon, la cual ninguna particularidad ofrece. El TERRENO abraza 1,200 jornales, que aunque son de tierra fértil por naturaleza, no prod. la parte destinada á cultivo, todo quanto podria rendir, porque escasea mucho el riego, no teniendo otras aguas que las del riach. llamado *la Femosa*, el cual suele agotarse durante el estio. Tanto los CAMINOS locales como la carretera de que se ha hecho mencion, se encuentran en buen estado. El CORREO se recibe por cada interesado en la alm. de Lérida en los dias designados: prod. trigo, cebada, centeno, vino, aceite, legumbres, poca hortaliza y barrilla en bastante cantidad; cria ganado lanar y cabrio, y el necesario mular y vacuno para la labranza; y hay mucha caza de liebres, conejos y perdices: IND. y COMERCIO; ademas de la agricultura hay 1 molino harinero, y otro de aceite en buen estado; consiendiendo las principales especulaciones comerciales en la estraccion de frutos sobrantes por medio de la arrieria del pueblo á Reus, Valls, y otros puntos, é importacion de los que hacen falta, principalmente coloniales y ultramarinos: POBL. segun los datos oficiales 34 vec., 226 alm.: y conforme á otras noticias asciende el número de los primeros á 68: CAP. IMP. 50,725 rs.

L'arribada de l'aigua

La descripció de Madoz ens presenta, al segle XIX, una Artesa de Lleida rústica i tradicional ja que els 1200 jornals del terme *aunque son de tierra fértil por naturaleza, no producen la parte destinada a cultivo, todo cuanto podria rendir, porque escasea mucho el riego, no teniendo otras aguas que las del riachuelo llamado la Femosa, el cual suele agotarse durante el estio.* Malgrat tot, la població disposava d'Ajuntament, capellà i escola, tots tres signes de prosperitat.

Al selge XIX, l'obertura del Canal d'Urgell, en unes terres pràcticament seques i escasses, suposà una gran revolució per als habitants d'Artesa de Lleida.

Fou amb l'arribada de l'aigua, quan l'agricultura es començà a desenvolupar i a estendre's més enllà d'alguns hortets al voltant de la Femosa, cosa que provocà l'actual divisió del terme artesenc en dos grans meitats, una de reg i una de secà, totalment diferenciades: la primera mantingué els tradicionals conreus del terme propis de les Garrigues; mentre que la segona s'anà desenvolupant gràcies a l'aigua del Canal d'Urgell.

044.
1845. Article sobre Artesa de Lleida al *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, de Pascual Madoz (Arxiu BDH).

Artesa de Lleida experimentà en aquesta època un destacable creixement demogràfic, i la població es quintuplicà. El canal dugué prosperitat econòmica ja que d'aquesta manera s'assegurava la collita. Encara durant moltes dècades l'agricultura continuà sent de subsistència, és a dir, la gent produïa per al propi consum i supervivència, però a poc a poc els excedents permeteren beneficis econòmics cada cop més constants.

L'ús de l'aigua comportava un pagament a la Casa Canal de Mollerussa d'un novè de la producció, pagada en espècies: sacs de blat, d'ametlles, oli, etc. A Artesa de Lleida encara es conserva el cobert on els pagesos portaven aquest novè, amb els cups per guardar-hi l'oli i el vi. És a ca l'Eloi, al carrer de la Bassa, als peus de la Vileta.

És amb la construcció del canal, quan a Artesa s'hi construïren els primers dipòsits d'aigua potable per a l'abastament d'una població en expansió. Més tard, ja en el segle XX, un segon canal auxiliar tornarà a irrigar les terres. Tots dos canals, principal i auxiliar, s'uneixen poc més avall del poble just a tocar a la banqueta de Vinatesa, després de recórrer en paral·lel bona part del terme.

045

2012. Una magnífica vista de la banqueta del Canal d'Urgell a Vinatesa, a la sortida d'Artesa de Lleida (Arxiu familiar).

046-047.

2013. Vistes de la plana lleidatana a la part final del Canal d'Urgell, on s'aprecia el canvi aportat per l'aigua a l'economia de la zona. Els punts marquen la situació d'Artesa respecte de Lleida. Per damunt del poble, la línia de l'AVE; per sota, la de l'autopista AP-2 (Google Maps).

Lérida.—Por el Gobierno civil de esta provincia se publica en el *Boletín Oficial* un edicto anunciando que la Junta de gobierno de la Sociedad concesionaria del Canal de Urgel, ha presentado á la aprobación de la Superloridad, el proyecto de un canal auxiliar para mejorar los riegos de aquél.

La presa del canal auxiliar que se proyecta tendrá próximamente dos metros de altura y cuarenta y cinco de longitud entre los paramentos de sus estribos, y se situará en el punto conocido con el nombre de la «Cueva del Tabaco», distante unos tres kilómetros río arriba de la población de Camarasa, ó sea á unos 660 metros aguas abajo de la confluencia del río Noguera Pallaresa con el Segre, cuyo canal recorrerá los distritos municipales de Camarasa, Belcaire, Vallfogona de Balaguer, Liñola, Penellas, Ibars de Urgel, Castellnou de Seana, Bellvis, Palau de Anglesola, Sldamunt, Torregrossa, Alamús, Bell-lloch, Artesa de Lérida, Puigvert de Lérida, Juneda y vuelve al de Artesa desaguardo en el kilómetro 134 del Canal de Urgel, debajo del sello número 38, después de un recorrido de 114 kilómetros y de beneficiar 24.084 hectáreas.

Los que se consideren perjudicados con la indicada petición, pueden presentar sus reclamaciones en el Gobierno civil dentro del término de 30 días.

048.

1897. Projecte del Canal Auxiliar, que encara tardaria 30 anys a fer-se realitat (*Arxiu La Vanguardia*).

Lérida.—El Sindicato particular 1.º del Canal de Urgel, pone en conocimiento de los Regentes del mismo que desde el día 9 de abril próximo, queda abierta la recaudación voluntaria correspondiente á dicho Sindicato, señalando los días que á continuación se expresan: Lérida, día 12, 13 y 14, pasando á domicilio; 16 y 17, Albatarrrech; 20 y 21 Artesa de Lérida; 22 y 23, Puigvert de Lérida; 25 Margalef, vulgo Torregrossa.

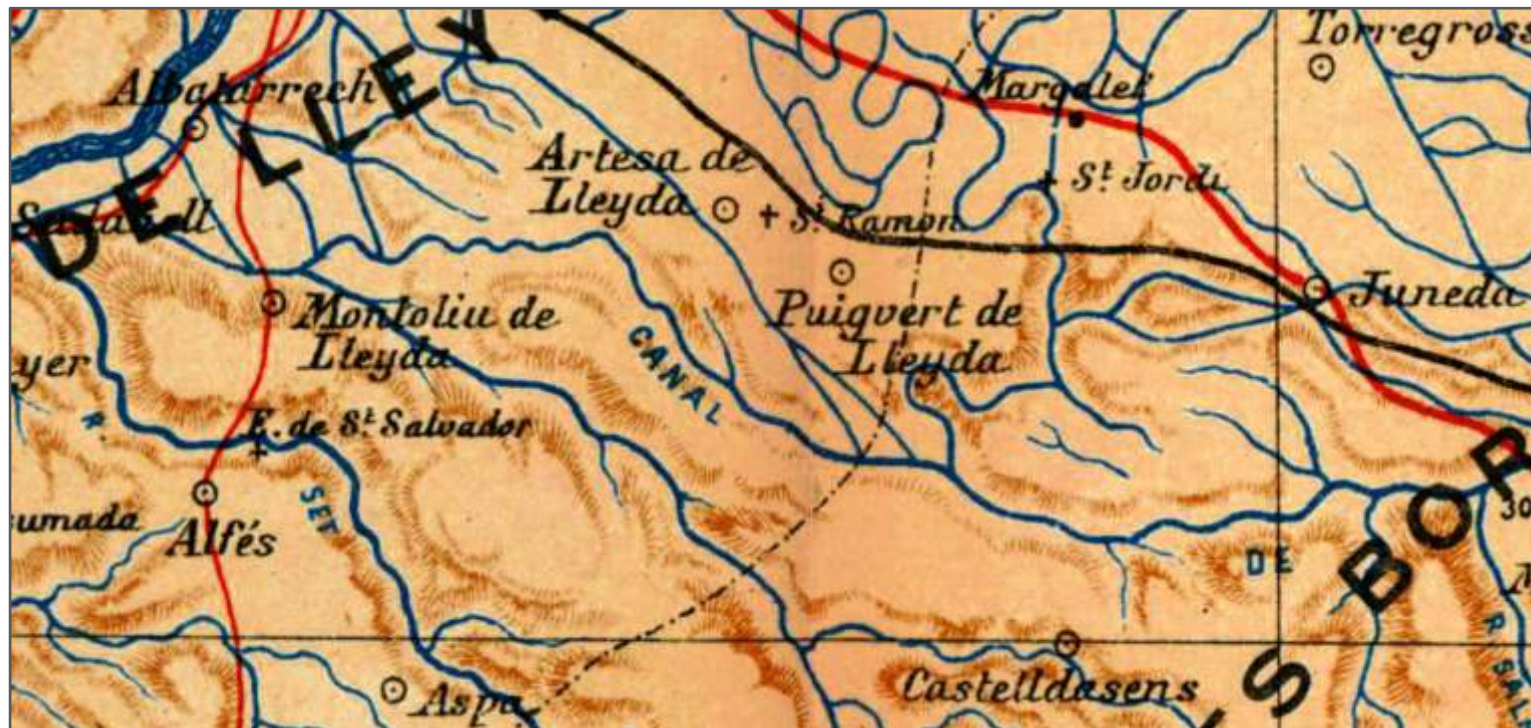
Tarragona.—En la última sesión del Ayunta-

Arribant al segle XX

A finals del segle XIX, trobem les primeres citacions i aparicions d'Artesa de Lleida en el primer gran mitjà de comunicació modern i de masses de Catalunya, el diari *La Vanguardia*.

Artesa de Lleida en el tombant de segle era un petit poble rural plenament dedicat a l'agricultura i ramaderia de subsistència.

Geogràficament parlant, sempre ha sigut un poble de la Plana d'Urgell, del partit judicial de Lleida i del Bisbat de la mateixa ciutat.

No serà fins a la divisió comarcal republicana dels anys 30, que Artesa de Lleida passarà a formar part de la comarca del Segrià.

049.

1897. Anunci de la recollecció del novè, o part que l'empresa del Canal es quedava com a pagament per l'ús de l'aigua de reg (*Arxiu La Vanguardia*).

050.

1913. Mapa del partit judicial de Lleida a la *Geografia General de Catalunya*, de Carreras Candi i Ceferí Rocafort, on s'aprecia el Canal d'Urgell, però no pas encara el Canal Auxiliar (*Arxiu familiar*).

peso de la ley á los que, abusando de su autoridad, se constituyen en jueces de su propia causa.

Lérida.—Resumen de los partes sanitarios correspondientes al día 10 de setiembre:

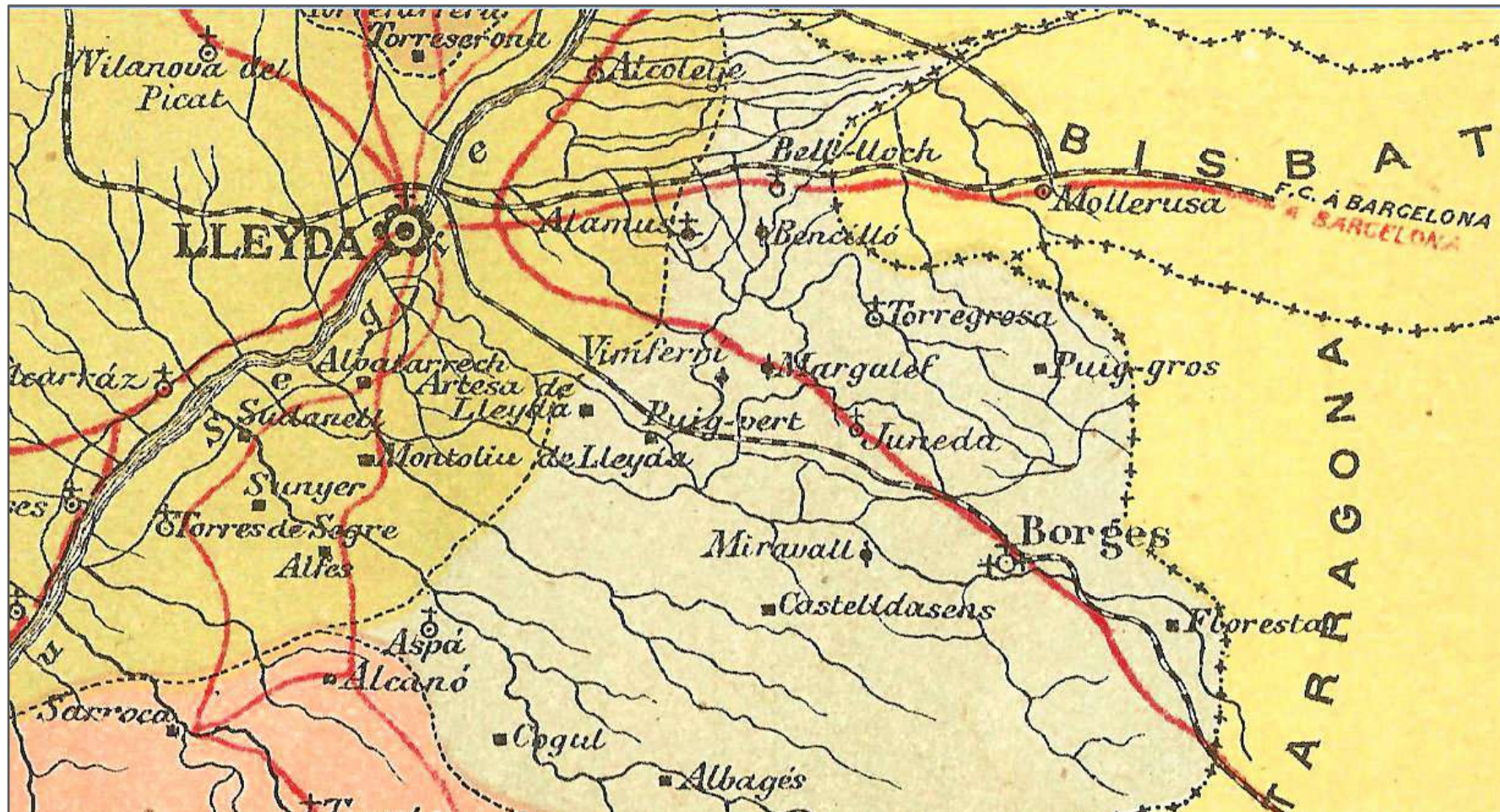
Capital, 8 invasiones y 2 defunciones; Agramunt, 2 y 1; Alfarráz, 1 y 1; Algerri, 0 y 1; Alguaire, 2 y 2; Almenar, 8 y 3; Aña, 4 y 1; Artesa de Lérida, una invasión seguida de defunción; Corbins, 2 y 0; Mayals, 1 y 0; Palau de Anglesola, 3 y 1; Pons, 0 y 1; Solerás, 2 y 2.—Total en los pueblos 27 invasiones y 14 defunciones.

051.

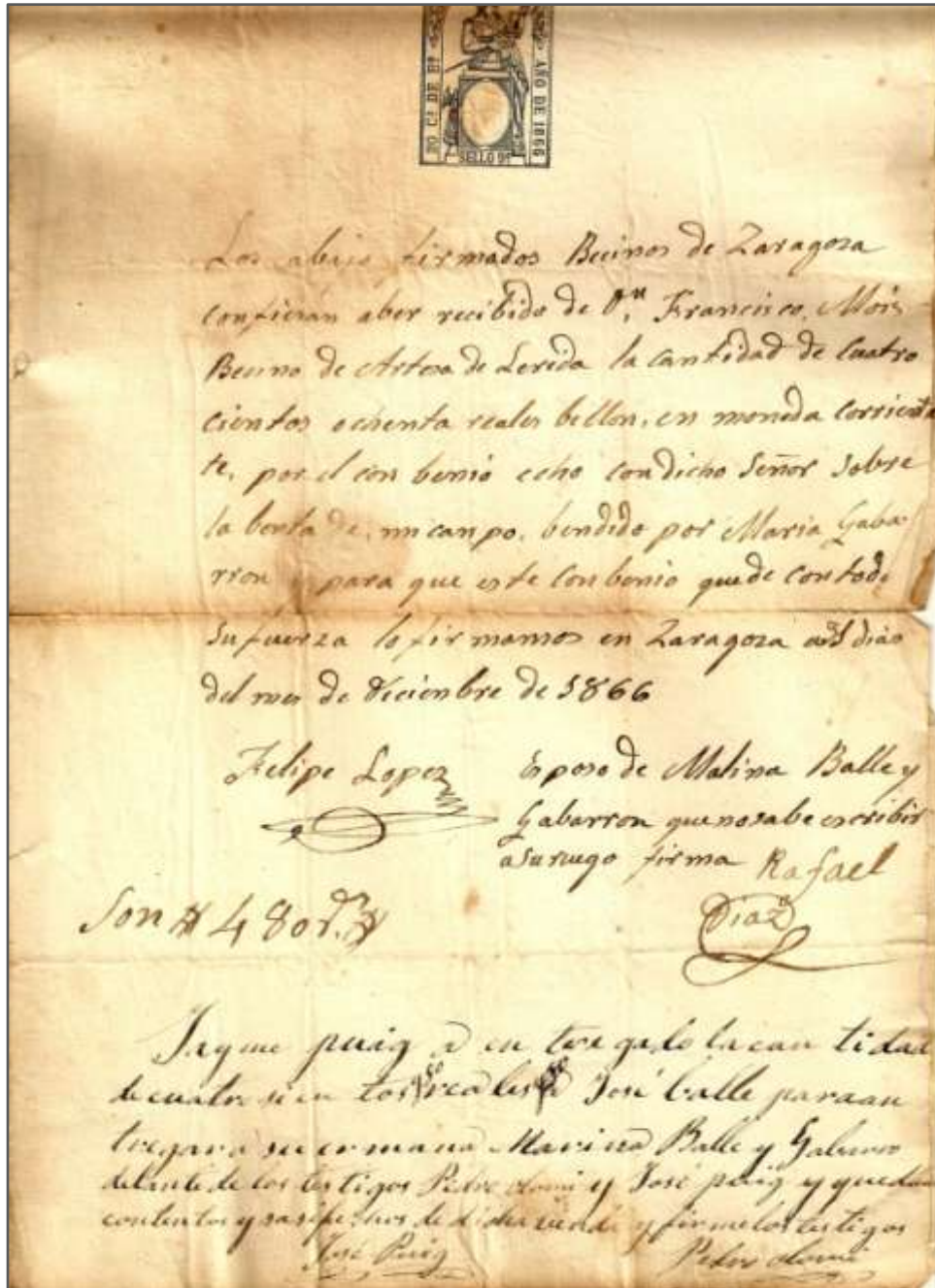
1885. Notícia breu sobre l'epidèmia d'aquell any (Arxiu La Vanguardia)..

052.

1913. Detall del mapa del Bisbat de Lleida (Geografia General de Catalunya).

053.
 1866. Document més antic que testimonia l'ús del nom Moix, que no era el cognom familiar, però que sovint apareix en documents posteriors com si ho fos. Cosa que prova la força del costum del seu ús per part dels veïns, que sovint coneixien el sobrenom de la casa i desconeixien el cognom real. Aquest tal Francisco Moix no és cap dels hereus, sinó algun altre familiar, potser de Castelldans (Arxiu familiar).

Cal Moix d'Artesa de Lleida

La procedència dels Moix

Els orígens de Cal Moix els trobem en la veïna població de Castelldans. És **Jaume Puig Roig** qui decideix instal·lar-se a Artesa de Lleida, tot treballant com a jornal·ler. Als pobles s'acostuma posar un renom a cada casa i si es té mala fortuna un malnom. Quan ell arriba a la vila, tal i com explica el meu padrí Isidre, li comencen a dir Moix, que sembla que era el nom de casa seva a Castelldans provinent d'un cognom familiar que ell ja havia perdut.

Un cop instal·lat, es casà i tingué un fill, **Josep Puig Carrera**. El meu padrí quan era petit sentia la seva mare i la seva padrina parlar del seu besavi. Pel que sembla, es veu que era un home molt religiós i de molt mal geni. De ben jovenet va ingressar a "servir al rei" a Figueres, al servei militar. Passà set anys fora de casa. Amb moltes marxés a peu, anà cap a Cartagena, cap a Cadis, cap a Sant Sebastià i finalment retornà a Barcelona on es va llicenciar. Tants anys fora de casa donaven per a molt i al seu retorn, a les nits d'hivern, la gent del poble l'anava a buscar i a la pallerà, on s'estava molt calent gràcies a l'escalfor dels animals, es convertia en un gran tertulià. Explicava anècdotes i històries; algunes

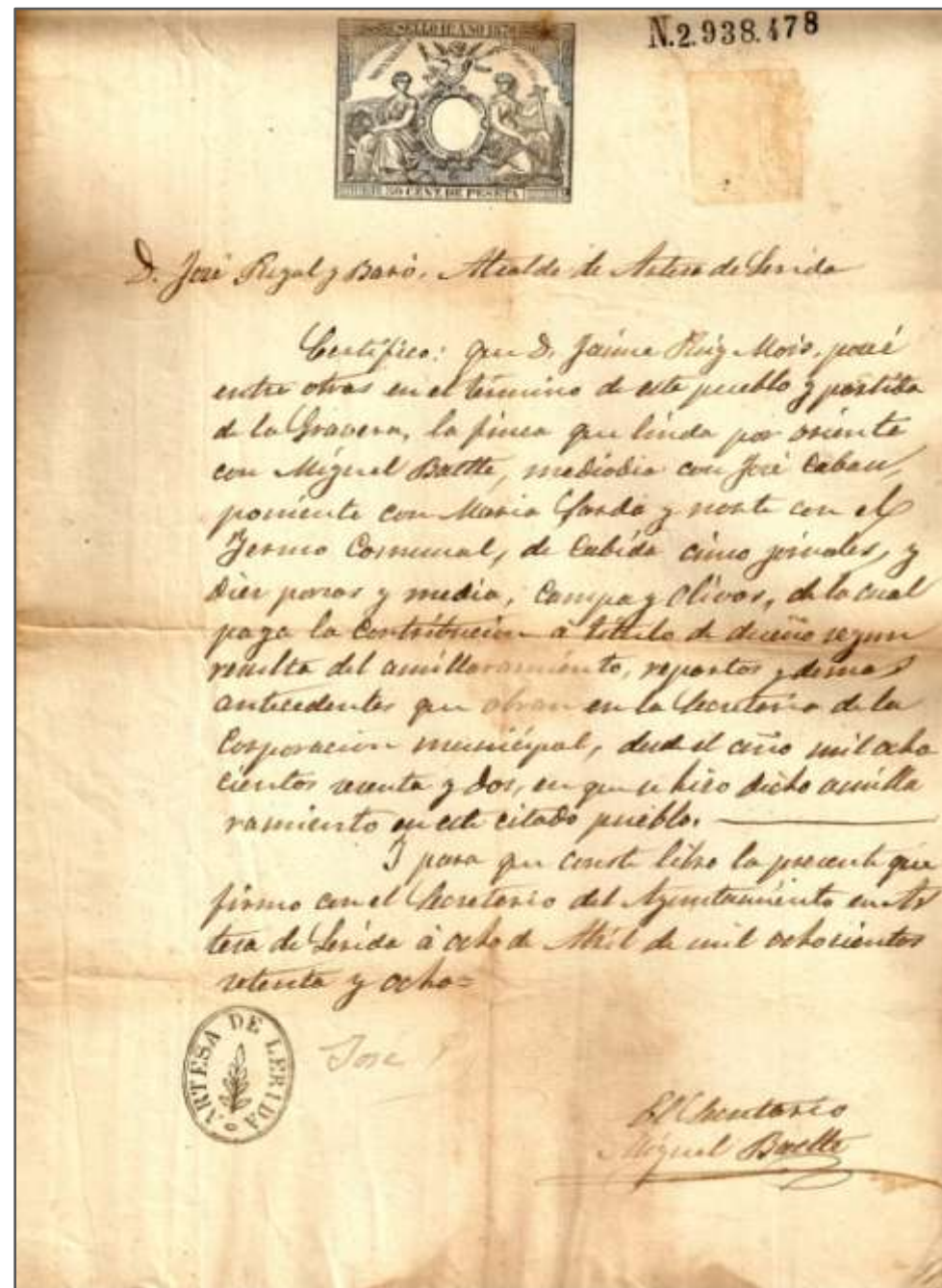

vertaderes, altres mig inventades. També contava que havia fet la volta a tota la Península. Fins i tot, mig parlava el castellà i la gent quedava sorpresa dels seus coneixements, ja que en aquella època molt poques persones eren bilingües i tenien només coneixements rudimentaris del castellà.

Deixant, de banda la seva fama de tertulià, era un home que havia llegit molt i deia que *arribarà un temps que hi haurà més gent per dalt que per la terra*. El seu fill, **Josep Puig Castillo**, ignorava els comentaris del seu pare tot argumentat que *de les teulades per dalt només ho sap nostre senyor què hi ha*.

El següent descendent és ja el meu besavi, **Isidre Puig París**, el qual es casà amb Ramona Domènech Gallart, filla de Cal Sabater. La seva família, precisament el pare de Ramona, havia vingut de la Pobla de Cérvoles cap a Artesa a l'heretar unes terres d'uns parents. D'aquest matrimoni nasqué el meu padrí, **Isidre Puig Domènech**, que en l'actualitat, encara conserva el nom de la casa. El renom Moix per referir-se als membres de la família de llavors fins avui en dia, ha sigut molt usual; tant que fins i tot molta gent del poble ha cregut que se'n deien de cognom i així ha quedat testimoniats en alguns antics documents.

054.
1878. Un segon document que testimonia l'ús del sobrenom de la família (Arxiu familiar).

055-056.
Anys 1900. Retrats d'Isidre Puig París i
Ramona Domènech, pares del meu
padrí (*Arxiu familiar*).

Amb el meu padrí hem pogut reconstruir aquest bocí de la història dels avantpassats gràcies a documents heretats i testaments, i també a través d'històries que ell havia sentit explicar de petit. És d'aquesta manera que ens podem remuntar a l'Artesa de Lleida d'ara fa sis generacions, l'Artesa de fa més o menys uns 150 anys.

057-059.

Anys 1910-30. Les velles padrines de Cal Moix retratades: la tia Malena, la tia Josepa i Maria París Besora (*Arxiu familiar*).

III.

Artesa de Lleida

1900-1939

El segle XX

Situació d'Artesa de Lleida

Les primeres dades del segle XX sobre Artesa de Lleida les trobem a la *Geografia General de Catalunya*, en l'apartat de província de Lleida, publicada l'any 1913.

A l'inici d'aquest segle, la població no havia experimentat grans canvis destacables respecte el passat segle XIX. El poble continuava creixent i Artesa ja s'aprovava al miler d'habitants. La majoria es dedicaven a l'agricultura, que era l'activitat principal.

Artesa de Lleida, al llarg de la seva història fins a mitjans del segle XX, ha sigut un poble rural i amb petits canvis, que ha viscut majoritàriament de la terra i del bestiar. Les transformacions i innovacions arriben després de la Guerra Civil, a partir dels anys 60 i 70, amb la lenta recuperació econòmica de la postguerra, malgrat la misèria subsistent i la manca de llibertats del franquisme.

060.

1909. Segurament la fotografia més antiga d'Artesa de Lleida. Es tracta d'una perspectiva des del camí cap a Puigvert, futura zona esportiva. Imatge de Josep Masot i Plamés (Arxiu ICC).

Artesa de Lleyda

Lloch en la plana d'Urgell enclavat entre los tèrmens de Puigvert al E., Arpa al S. (Garrigues) y Montolíu al O. Té al N. lo despoblat de Grealó. A 10 kilòmetres de Lleyda, y a 2 de Puigvert en la vía de Tarragona y a poca distancia de la carretera de dita capital. Comprèn lo despoblat de Vinatesa, principalment dedicat a pasturatge pera lo bestiar. Consta de 200 edificis reunits y 55 d'escampats, la majoria dedicats als serveys agrícols, ab una població de 967 habitants de fet (1,128, segons lo cens de 1920). En lo cens de 1359 figura a la Vegueria de Lleyda ab 29 focs y en l'any 1831 en lo Corregiment de dita capital ab 300 ànimes; exercia la jurisdicció senyorial lo Gran Prior de la Ordre de Sant Joan.

Provincia de Lleyda.—39

154

GEOGRAFÍA GENERAL DE CATALUNYA

La part vella de la població es coneguda per la *Vileta*. Entre lo séu caseriu, de poch interès, mereix esmentar-se l'antiga casa Gallart.

La parroquia, dedicada a Sant Miquel, es d'entrada y celebra la festa lo día 8 de Maig. Correspòn al arxiprestat de Les Borges, diòcessis de Lleyda.

Té una escola pera noys y altra de noyes.

La iluminació pública es elèctrica procehidora de la fàbrica de Puigvert.

Lo canal d'Urgell, cap al final del séu curs, passa pèl terme d'aquest poble, essent lo penúltim que rega. També hi discorre lo riuet nomenat la Femosa, que sols porta ayga en temps de pluja. Les seves produccions són les generals del plà d'Urgell, grans, ví, oli, fruytes y verdures, etc., y té camins rodats pera comunicar-se ab les localitats vehines.

Districte electoral de Lleyda pera diputats a Corts y provincials.

—El Gobierno civil ha elevado al ministro de la Gobernación el recurso de alzada interpuesto por el Ayuntamiento de Artesa de Lérida contra una providencia gubernativa, por la cual se ordena la devolución de cantidades cobradas en un reparto anulado por la superioridad y correspondientes al año 1913.

—El tiempo es lluvioso.—*Rovira*.

—Cumpliendo órdenes gubernativas, salió para Artesa de Lérida el inspector provincial de Sanidad, señor Jiménez del Rey, con objeto de depurar responsabilidades á causa del traslado desde aquella población de un enfermo de viruela que falleció al conducirse en carro á esta.

—Anoche se celebró, sin incidentes, el anunciado mitin de Juventud Republicana para protestar contra la guerra de Marruecos.

Lérida

Se ha cometido un robo en la casa propiedad de don Eloy Oro Mor, vecino de Artesa de Lérida, consistente en 276 pesetas que se hallaban dentro de una caja, cuya cerradura violentaron.

—En un cercado propiedad de Francisco Busquets, vecino de Tárrega, se ha declarado un incendio, quedando destruidos 1.200 kilos de paja, dos carros y el techo y puertas del cercado. Las pérdidas se calculan el 1.000 pesetas.

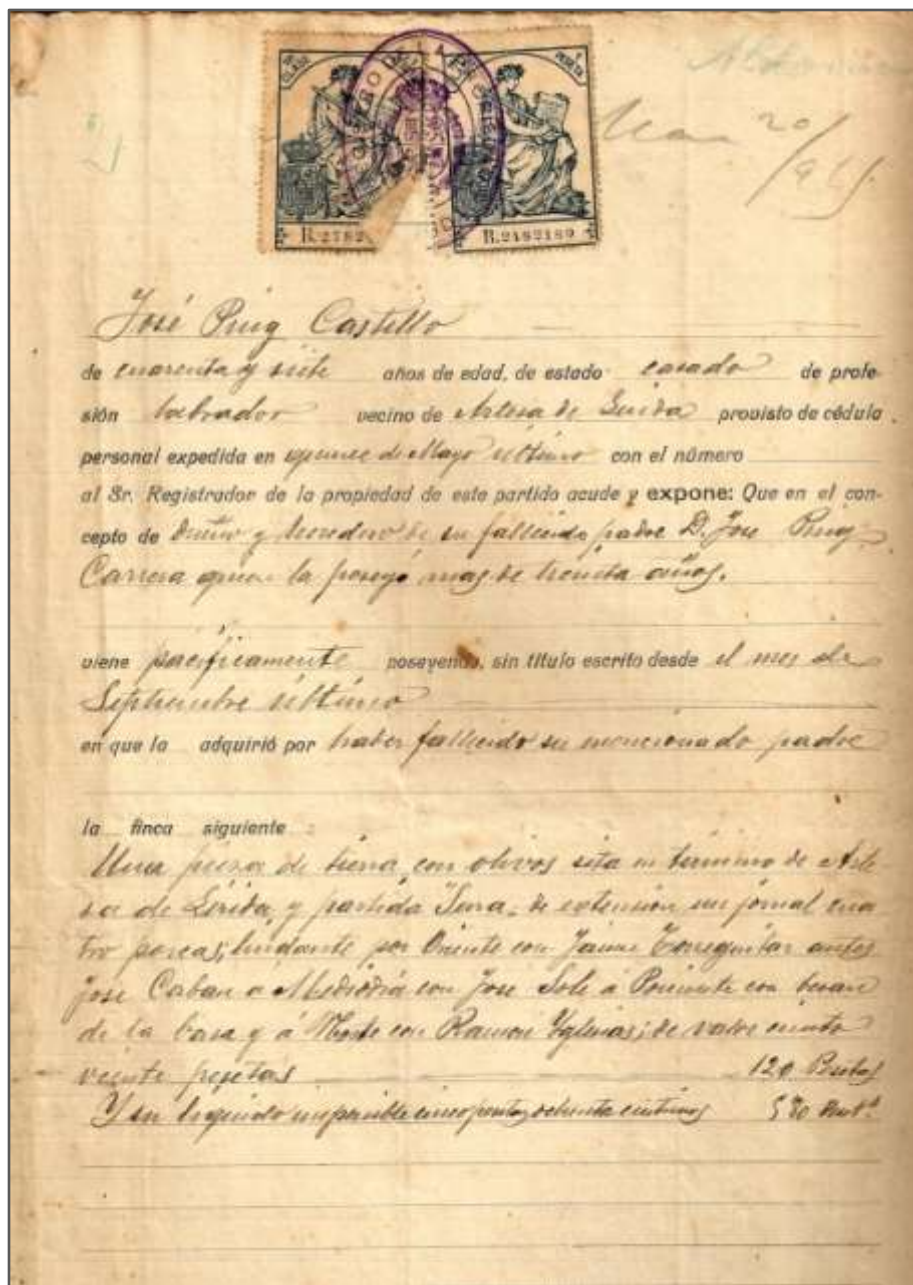
061-063.

1912. La primera aparició que trobem d'Artesa de Lleida a l'hemeroteca de *La Vanguardia* és una crònica de successos. Les altres dues notícies breus són del 1913 i 1914 (*Arxiu La Vanguardia*).

064-065.

1913. L'entrada d'Artesa de Lleida, amb ortografia prefabriana, a la *Geografia General de Catalunya*, de Ceferí Rocafort i Carreras Candi (*Arxiu familiar*).

Cal Moix del XIX al XX

L'arribada del primer Moix a Artesa degué tindre lloc probablement en la dècada dels 20 del segle XIX. Procedent de Castellidans, s'instal·là com a mosso, jove jornal·ler per a la sega. Per fortuna, hi acabà festejant amb una artesenca i l'any 1834 Jaume Puig Roig i Teresa Carrera escripturen una casa al carrer Castell. Aquesta casa esdevé des d'aleshores Cal Moix d'Artesa de Lleida fins que als anys 60 del segle XX la família Moix, es traslladà al carrer Sant Ramon on hi habita fins dia d'avui.

Per les dates trobades en testaments i documents conservats, Jaume Puig Roig va viure pràcticament durant tot el segle XIX. Nascut el 1802 va morir el 1892, a l'edat de 90 anys. Enviudat de la primera esposa, es tornà a casar als 66 anys amb la viuda artesenca Maria Bonet de 50.

Els capítols matrimonials d'aquest segon casori es feren l'any 1868, juntament amb els capítols del casament del seu hereu. Pare i fill es casaren al mateix dia amb mare i filla. Així doncs, el vidu Moix, Jaume Puig, esposà Maria Bonet, i l'hereu Josep Puig Carrera es casà amb la jove Maria Castillo i Bonet, de 29 anys i un any més gran que ell. Aquest segon Moix, que sabem que era

066.
1915. Certificat del registre de la propietat de reconeixement d'una propietat de Josep Puig Castillo a la mort del seu pare (Arxiu familiar).

analfabet, es casà tardanament per a la època a causa dels llargs anys de servei a l'exèrcit espanyol. Morí l'any 1914 a l'edat de 54 anys.

Aquest Moix era un home de gran geni, i va deixar l'anècdota, explicada per les dones de la família, que una vegada en anar-se a confessar de certs cops de geni amb sa muller i havent estat aconsellat per mossèn d'evitar mals tractes, va exclamar amb veu alta, que ressonà per tota l'església: *És que és tan repunyatera!*

L'any 1894, el seu hereu, Josep Puig Castillo (1867-1924), establí capítols matrimonials amb l'artesenca Maria París Besora de Cal Cosí, tot i la resistència del pare de la noia. Aquest tercer Moix era un home molt treballador i fou qui inicià l'arrendament d'algunes terres de Grealó del Capítol catedralici de Lleida.

Amb el seu fill, començà entre els hereus de Cal Moix la tradició del nom d'Isidre, que arriba ja a la quarta generació. Isidre Puig París fou un home d'ideals, els quals posà al servei de Catalunya i dels seus veïns. Elegit regidor i alcalde, durant els anys de la guerra, fou reprès aliat pel franquisme, i finalment morí l'any 1942.

067.
1915. Certificat signat per l'alcalde de l'època sobre la devolució d'un rebut de contribució de Josep Puig Carrera de Cal Moix (Arxiu familiar).

BAÑERAS, WATERS, LAVABOS, etc.
Verdaguer y C.^a - Ronda Universidad, 9.

Han visitado al presidente de la Mancomunidad el diputado a Cortes don Juan Moles, el alcalde de Artesa de Lérida, el diputado de la Mancomunidad señor Grañé, el señor don Isidro Lloret, director de la Escuela de Funcionarios de Administración local, el exconsejero y diputado de la Mancomunidad de Cataluña señor Inglés, don Emilio Gandia, director de las Excavaciones de Ampurias, los

069.

1920. Visita de l'Alcalde de Lleida i del diputat catalanista Joan Moles al President de la Mancomunitat a Barcelona (Arxiu La Vanguardia).

068.

1909. Detall ampliat de la vista d'Artesa de Lleida de començament de segle XX, una petita vila bàsicament idèntica a com degué ésser al llarg del segle XIX. (Arxiu ICC).

La vida quotidiana

L'esforç, vida de pagès

Fins l'arribada de la Guerra Civil, les primeres dècades del segle XX continuaven sent un període en què la lluita per la subsistència era el principal objectiu de les famílies i en marcava el ritme de la vida.

La misèria era present pràcticament a totes les cases, que no disposaven d'aigua corrent ni de llum elèctrica. L'escalfor i la llum d'hivern eren les palleres, les llars de foc i els llums d'oli.

Eren poques les famílies que disposaven de mula o bou per a les tasques agrícoles. Amb la possessió d'un animal per a les feines més feixugues del tros s'asseguraven una bona qualitat dels treballs agrícoles i rendiments de les collites. Els que no podien arribar a comprar-se un animal de treball i disposar d'aquest ajut no tenien altre remei que fer-se jornalers de les cases terratinents.

Els corrals de gallines i de conills, el porc o *tocino* de cada any, alguna cabra o vaca permetien a les famílies assegurar-se una mínima alimentació, sense oblidar els hortets de verdures, llegums i patates, a més a més, d'algun arbre fruiter.

La vida dins la llar era sempre reservada a les dones, tot i que també eren indispensables en les tasques agrícoles. Elles eren encarregades de les criatures, la casa i els corrals.

La família estava formada a la mateixa casa per diverses generacions. Els padrins mantenien l'autoritat i disposaven dels cabals i de les terres fins a la seva mort. L'hereu o la pubilla, un cop casats, continuaven vivint a la mateixa casa i la seva funció era augmentar el patrimoni familiar. Els fills i filles solters eren els cabalers i havien d'anar abandonant la casa i guanyar-se la vida a la seva ventura. Però de vegades, algunes germanes solteres romanien a la casa familiar assumint un paper d'escarràs per ajudar en les feines de la casa.

Una altra figura pròpia de les cases d'aquella època foren les dides, que alletaven els nadons d'altres parteres que no tenien suficient llet. A Cal Moix, es coneixen algunes dides, una de les quals alletà un nadó bessó provinent de Cal Micaló d'Alcoletge. L'atzar faria que gairebé un segle després la meva mare es casés amb el meu pare, fill d'aquesta mateixa casa.

—La guardia civil del puesto de Juneda ha detenido al presunto autor del robo de 1.450 pesetas, efectuado en casa del vecino de Artesa de Lérida, don Carlos Mir. El sujeto detenido se llama Salvador Solé Caloi, de 24 años de edad y es natural de aquel pueblo.

—A consecuencia de las últimas lluvias ha quedado destruído el camino que conduce de Rialp á Sort, é interrumpidas las comunicaciones entre dichas poblaciones.—*Rovira.*

Lérida

Ha sido puesto en libertad, por no resultar ningún cargo contra él, Salvador Solé, que había sido detenido como presunto autor del robo de 1.500 pesetas, cometido en el domicilio de don Francisco Mir, vecino de Artesa de Lérida.

—Las obras de la carretera de Pont de Suert siguen con gran actividad, haciéndose al propio tiempo las alcantarillas, los pozos de agua y las obras de mampostería.

070-071.

1914. Dos breus sobre un robatori a l'agost d'aquell any (*Arxiu La Vanguardia*).

En la reunión celebrada por la junta directiva de la Asociación Regional Catalana de funcionarios municipales, se aprobó definitivamente el reglamento de la misma, procediéndose a la elección de cargos en la forma siguiente:

Presidente, don Claudio Planas y Font, secretario del Ayuntamiento de Barcelona; vicepresidente, don Fernando Sans y Buhigas, ídem de Sarriá; Tesorero-contador, don Juan Viñas, ídem de Gerona; secretario, don Arturo Badris, ídem de Santa Coloma de Farnés, y vicesecretario, don Pedro Julián, ídem de Vilasar de Mar; vocales, don Ricardo Nogués, secretario del Ayuntamiento de Tarragona; don Jaime Farrera, ex secretario de Bellpuig; don José Kies Alvarez, secretario de Reus, y don Pedro Aldomá, ídem de Artesa de Lérida.

Además de otros acuerdos de régimen interior, adoptáronse los de fijar la cuota en cinco pesetas en una sola vez y delegar al vicepresidente señor Sans Buhigas y al vocal señor Aldomá para que representen a la Asociación en la asamblea que se celebrará próximamente en Zaragoza.

Lérida

En una casilla de la vía férrea de Tarragona, enclavada en el kilómetro nueve, en las proximidades de Artesa de Lérida, habitada por el peón-guarda Pedro Marchandón, se ha cometido un robo, consistente en 300 pesetas en metálico. La guardia civil ha detenido a Benito Falguera Olmi, de 27 años, vecino de Artesa, como presunto autor del robo, pues penetró en la casilla en ocasión de hallarse sola una niña de corta edad.

—La cantidad recaudada en este Gobierno civil, hasta la fecha, para socorrer a los repatriados con motivo de la guerra europea, asciende a 9.978'64 pesetas.

—Esta tarde, a las dos y media, llegaron los corredores de la vuelta ciclista a Cataluña. En la Rambla de Fernando, donde se había levantado una tribuna, aguardaban a los ciclistas el gobernador civil don Manuel Vega, el alcalde don Domingo Pinell, el teniente de alcalde señor Gomá y bastante público. Mañana saldrán para Tremp.

—En Artesa de Lérida se declaró anoche un incendio en un edificio destinado a pajar. Desde los primeros momentos el incendio adquirió grandes proporciones, siendo preciso que el servicio de bomberos de esta capital se trasladara a dicho pueblo. Después de grandes esfuerzos se logró que el fuego quedara extinguido a las seis de la madrugada. Al lugar del incendio se trasladaron el gobernador civil señor Vega y el secretario señor Bucete, quienes regresaron a las cuatro de la mañana. Hasta ahora se desconocen las causas originarias del incendio y las cuantías de las pérdidas.

072-074.

Notícies breus:

1915. El secretari d'Artesa de Lleida a la junta fundacional de l'Associació Catalana de funcionaris

1915. Robatori

1930. Una crònica de successos: l'incendi d'un paller (*Arxiu La Vanguardia*).

Unes condicions de vida difícils

Dins d'un ambient general de pobresa i unes condicions tan dures de vida, la higiene i la salut quedaven en un segon pla. El més important a les cases era la subsistència, i el preu que hi havia per aconseguir-la solia ser ben alt.

Els índexs de mortalitat eren elevats a causa de les malalties i epidèmies que amb freqüència rebrotaven. En aquest sentit, fou destacable per la forta mortaldat que causà l'epidèmia de grip de 1918. A més, l'esperança de vida era baixa, i per aquests motius eren poques les persones que arribaven a l'edat de vellesa.

Artesa de Lleida com la gran majoria de petits pobles lleidatans no disposava d'una consulta mèdica. Calia confiar la cura dels malalts als remeis casolans, i en els casos més greus s'havien de traslladar en carro fins a Lleida, la capital. Això suposava que molts morissin pel camí per la lentitud del transport i les males condicions de les vies. És per aquest motiu, que en els pobles, de tant en tant, hi passaven brigades sanitàries per mantindre un control de les malalties i proporcionar vacunes i atenció mèdica als habitants de la població.

—Hállanse vacantes las plazas de cartero de Artesa de Lérida y de Granadella y la de alguacil del juzgado de primera instancia de este partido, debiendo proveerse por licenciados de ejército.

—Se ha intentado cometer un robo en la expendiduría de tabacos, situada en la Rambla de Fernando de ésta; los ladrones desistieron de su propósito, gracias á la resistencia de la cerradura.

Lérida

Don Francisco Cortada Sabí, vecino de Les, ha solicitado en el Gobierno civil el registro de una mina de hierro denominada «Santa Francisca», situada en el término de Canejan, paraje de Plan.

—El día 28 del presente mes, la brigada de la Cruz Roja de esta ciudad practicara el paseo anual al vecino pueblo de Artesa de Lérida.

Enteróse el Consejo de una comunicación del Ayuntamiento de Artesa de Lérida, expresando su agradecimiento por el servicio prestado por la brigada sanitaria, facilitando vacunación antitífica.

Designóse al diputado señor conde de Be-

075-077.

Notícies breus (*Arxiu La Vanguardia*).

1915. Vacant de la carteria.

1917. Visita de la brigada de la Creu Roja.

1924. Vacunació antitífica.

078.
1916. Pergamí de la primera pedra de la construcció de l'edifici de les noves escoles, amb la signatura del diputat catalanista Joan Moles (Arxiu Ajuntament).

L'educació

No és fins ben entrat al segle XX que l'educació guanya un paper important en la societat i és garantida a tots els habitants, gràcies a l'Estat del benestar.

Si la higiene ja quedava una mica arraconada davant la supervivència i captació d'aliments, l'educació era un servei valorat per ben poques famílies. Des de ben petits, els nens es posaven a treballar de jornalers o de mossos i garantien dos mans al tros o portaven un sou a casa, molt necessitat i important per anar vivint.

És per aquest motiu que els nens disposaven d'una pèssima i precària formació de cara als estudis. La feina de les terres no es podia compaginar amb els estudis i encara menys, pagar-los. Amb una mica de sort, abans de tindre edat per a treballar, entre deu i dotze anys, podien anar a l'escola i aprendre algunes coses bàsiques, com per exemple escriure o comptar.

En el cas de les noies encara era menys freqüent o fins i tot ni es plantejava la seva educació a l'escola. La seva formació es reduïa a aprendre les tasques de la llar i fer costura. En moltes famílies era costum que les nenes marxessin a la capital a fer de minyones, com fou el cas de la meva besàvia Teresa, la mare de la meva padrina Olga.

079.

Anys 1920. L'edifici de les noves escoles al carrer Sant Ramon, llavors encara de terra i sense voreres, i les xemeneies de les estufes de llenya a la teulada (*Arxiu Món Agrari*).

080.

1921. Una aula de les escoles recentment estrenades d'Artesa, amb el Sant Crist i el rei d'Espanya Alfons XIII a la paret (Arxiu Món Agrari).

Anar a estudi

Artesa de Lleida disposava ja al segle XIX, com anota Madoz, d'una *escuela de primeras letras dotada con 600 reales anuales, a la que asisten 22 niños*. Probablement sense nenes, ja que l'autor ho acostumava a especificar. Tampoc no existia un edifici per anar a escola, sinó que l'única aula amb l'únic mestre solia ser o una dependència llogada o una dependència municipal, la casa de la vila.

El sou del mestre era abonat per l'ajuntament, però a més a més les famílies li agraiïen els seus esforços amb aliments, com ara verdures, ous, fruita o altres productes del temps.

Durant la segona dècada del segle XX sembla que van arribar a Artesa els aires de renovació pedagògica provinents del Liceu Escolar de la capital Lleidatana. Aquesta institució, sota la direcció de Frederic Godàs, buscava una formació integral on a més a més dels estudis a l'aula, es pogués completar l'aprenentatge amb excursions, conferències, exposicions i diferents tipus d'activitats.

Delfí Sió, antic alumne del Liceu, fou mestre a Artesa i seguint aquest model renovador pedagògic sembla que va introduir els hàbits de fer sortides i excursions.

Podem suposar que en part fou per aquesta gran empenta escolar, que el municipi d'Artesa començà a preocupar-se d'un edifici destinat a escola.

El cas és que des del 1913 el poble es quedà sense dependències escolars, tal com recull una breu notícia del diari La Vanguardia. Durant els anys de la Mancomunitat es construïren moltes noves escoles a Catalunya i Artesa de Lleida tingué la sort de veure construït un gran i preciós edifici d'aires modernistes al carrer Sant Ramon, inaugurat l'any 1917, gràcies a les gestions del diputat catalanista a Corts, Sr. Joan Moles. Encara actualment, després de gairebé 100 anys, aquest edifici és conservat i utilitzat pels nens i nenes artesencs. A partir d'aquell any, doncs, a Artesa ja no es va anar més a estudi, sinó que ja s'anava a escola en el sentit literal de la paraula.

081-085.

1913. Tancament de les velles escoles del poble.

1916. Col·locació de la primera pedra de les escoles d'Artesa.

1928. Excursió dels alumnes de l'escola a Tarragona, prova del nivell pedagògic assolit a redós del Liceu Escolar lleidatà

1934. Excursió a Cambrils.

1935. Excursió a Vilanova i la Geltrú, amb els mestres Calzada i Poch (Arxiu La Vanguardia).

Lérida

Por la Inspección de Primera enseñanza se ha ordenado el cierre de las escuelas de Artesa de Lérida, en vista de las malas condiciones de seguridad.

—En las obras que la Compañía de Riegos y Fuerzas del Ebro efectúa en San Antonio, se ha desprendido una piedra de la fábrica de cemento establecida en dicho punto, hiriendo en la cabeza al obrero Antonio Claverol, natural de Chirivota (Huesca) y domiciliado en Talarn. A las pocas horas falleció en el hospital de la Compañía.

de la Exposición Mundial.

—Una comisión de Artesa de Lérida, acompañada del senador señor Moles, ha invitado al doctor Carulla á la colocación de la primera piedra del grupo escolar que allí ha de construirse con subvención del Estado. En la imposibilidad de asistir, el rector ha delegado para que le represente en dicho acto al inspector de primera enseñanza de aquella provincia, señor Lerena.

ARTESA DE LERIDA

Un nuevo éxito alcanzó la Asociación de alumnos y ex alumnos de la escuela nacional de niños de nuestro pueblo con la excursión que verificaron la mayoría de sus componentes a Tarragona el día de San Pedro.

En Tarragona visitaron las murallas ciclópeas, el Ayuntamiento, el Museo Arqueológico, la Catedral y el Museo Diocesano, la pedrera conocida por «Clot del Medol», el monumento a los Scipiones y la fábrica de tabacos, haciéndose cargo de todo, gracias a las explicaciones del inspector don Angel Roset y del maestro señor Zanuy, que les acompañaban.

Al medio día el presidente del Club Náutico les obsequió con un paseo por el puerto en canoa.

Tenemos que hacer constar nuestro agradecimiento al presidente del indicado Club, al señor Zanuy y especialmente al inspector señor Roset, quien nos acompañó a todas partes contribuyendo al éxito de la excursión.

En el pueblo no se habla de otra cosa y se alienta a nuestro querido maestro don José Calzada para que organice nuevos actos como este que tanto contribuyen a la formación cultural y ciudadana de un pueblo. — C.

La construcción del puerto de refugio. - Buena cosecha. - Municipales. - Otras noticias.

CAMBRILS, 10

Continúan con gran actividad las obras para la construcción del puerto de refugio, estando bastante adelantadas las correspondientes a la escollera de Levante y, según noticias, en breve comenzarán los trabajos por la parte de poniente hasta donde llegan los trenes, con la piedra de la cantera de Salou.

—En la dársena del puerto ha comenzado la instalación de las casetas de baño colocadas sobre la magnífica playa que va quedando por la construcción del puerto.

—Han llegado ya procedentes de varias capitales, familias que acostumbran a pasar el verano entre nosotros.

—La cosecha de uva, avellanas, almendras y demás frutos, se presenta excelente, no obstante notarse algo la falta de lluvias que mejoraría notablemente aquella.

—Los precios de los frutos sigue estacionado y muy bajo, así como el del vino que no se cotiza a pesar de haber existencia de vinos de alta graduación.

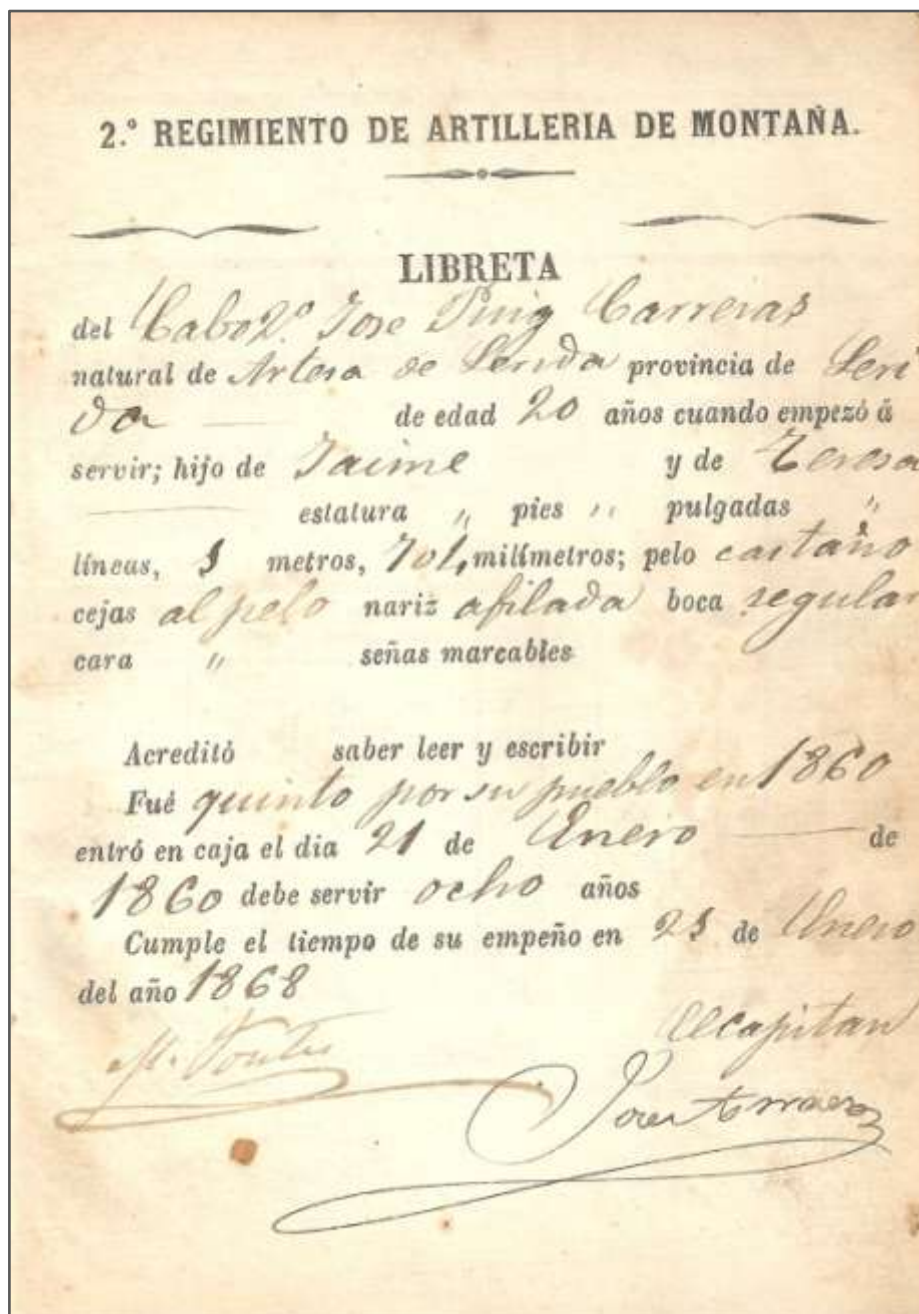
—Por divergencias surgidas en la mayoría del Ayuntamiento, ha dejado de ser depositario del mismo el concejal don Arcadio Bertrán Ortoneda, habiendo sido nombrado para sustituirle su compañero de consistorio don Eugenio Colom Boronat.

—Los alumnos de las Escuelas Nacionales de Artesa (Lérida), han pasado unas horas en ésta, habiendo visitado el Parque Samá y otras cosas notables de la población.

Visita de escolares. - Acuerdo municipal. Incendio intencionado.

VILLANUEVA Y GELTRU, 16

Han visitado nuestra villa, cuatro grupos de escolares de las Escuelas Nacionales, dos de ellos de Sarreal (Tarragona), al frente de los cuales iban los maestros don Pablo de San Pedro Aymat y la señorita Montserrat Aresté, y otros dos de Artesa, de Lérida, con los maestros señores Calzada y Poch, que recorren varias poblaciones, en viaje de excursión.

086.
1860. Cartilla del Servei Militar a Artilleria de Josep Puig Carreras (Arxiu familiar).

El servei militar

El servei militar obligatori per als nois a l'exèrcit espanyol era conegut popularment amb el nom de la mili. A final del segle XIX i començament del segle XX, la durada d'aquest servei era de dos anys llarguíssims, que marcaven profundament uns joves que pràcticament no s'havien mogut mai del poble i voltants.

Explicava a la família el meu besavi Ramon, pare de la meva padrina, que una de les primeres vegades que els llegien el menú del dia, els van anunciar *repollo* per dinar i tots els catalans van pensar que menjarien pollastre. A l'hora de la veritat, hi va haver una gran decepció en comprovar que el plat era només de verdura.

Tot i que a Artesa de Lleida no s'ha conservat, era costum que els quintos i les apol·lònies d'aquell any es reunissin per celebrar el comiat. Llavors tenia lloc als 21 anys, mentre que modernament es feia als 18. Desaparegut el servei militar l'any 2001, molts pobles han continuat conservant la festa.

La coincidència durant les dècades de 1910 i 1920 del servei militar amb les guerres colonials espanyoles al Marroc, van comportar que la destinació dels reclutes fos sovint a al Nord

d'Àfrica amb tots els perills que la situació comportava. Si a més a més el mosso estava compromès i deixava la promesa al poble s'iniciava una llarga relació epistolar entre enamorats, una mena de festeig per carta.

Quan els soldats retornaven al poble l'explicació de les històries viscudes i de les batalletes personals embadalien els familiars i a tothom que les escoltava. Els mitjans de comunicació eren ben limitats i no es tenia cap altra manera d'informar-se del que passava al món.

RELACION de las prendas que tiene este individuo, y cuya renovación debe verificarse con cargo á su marita

PRENDAS.	NUMERO.
Alfagueta ce gris	1
Pantalones se pance	2
Polainas	1
Sera	1
Camisas	3
Calzoncillo	3
Zapatos pares	2
Guañtes	2
Morral	1
Capitaw	1
Pantalon	2
Cinturon	1
Bolsa se arco	1
Challas	2
Pantalon se cuadrá	1

Amor

Cabo José Puig 2.º Trimestre 1861
Su ajuste desde 1.º de Abril á fin de Junio

ABONOS.			Rs.	Cs.	Pen.
Su haber en el trimestre			266	0	98
Alcance anterior			152	63	
Plus de su mes			1	3	
			399	71	98
Meses.	Hospitalidades	Destruyos.	Rs.	Cs.	Pen.
			Débito anterior.		
Abril	de hospitalidad		87		20
Mayo	de hospitalidad		25		15
Junio	de hospitalidad		20	56	9
16 dias de hospitalidad			25	60	16
			Alcance	291	77 98
			Debe		

J. Carrera

087-089.

1860. Altres pàgines de la cartilla del jove de Cal Moix d'aquell segle XIX (Arxiu familiar).

Pàgina següent:

090.

1863. Promoció a caporal després de 3 anys de servei militar (Arxiu familiar).

091.

1899. Document d'*excedente de cupo* de Josep Puig Castillo, fill de Josep Puig Carrera. Amb aquesta situació quedava exempt de la prestació del servei militar (Arxiu familiar).

2º Departamento
DEL CUERPO NACIONAL DE ARTILLERIA.
3º REGIMIENTO.

Don Manuel de la Cruz y...
 En virtud de haber sido electo en junta de propuestas para la clase de Cabo Vigilante el número 1 de mi Compañía de Artillería con arreglo a la Ordenanza particular del Cuerpo, le nombro para que sirva una de las plazas que de la expresada clase se halla vacante. *Carlos...*

V. P.
 El Coronel

Manuel de la Cruz y...

CONSEJO DE ARTILLERIA

El Coronel C. E. Mayor

APROBADO

General Sub-inspector
José M. Puy...

EL CAPITÁN GENERAL DE Cataluña
 y en su nombre el Coronel *Don José de la Torre* Preceptor de S. M.
de Art. 51 Don Enrique Pérez Salmau

CONCEDO LICENCIA ABSOLUTA, por haber permanecido doce años en el servicio militar, desde la fecha de su ingreso en Caja, según lo dispuesto en los artículos 2.º y 7.º de la ley de reclutamiento, al recluta *José Ruiz Castillo*, hijo de *José* y de *Maria*, natural de *Valencia de Alcázar*, Juzgado de primera instancia de *Teruel*, provincia de *Zaragoza*, nació el día *14* de *Octubre* de 18*62*, de oficio *labrador*, su estado *soltero*. Fué alistado en el reemplazo de 18*82* y clasificado como *excelente de cuerpo*, habiendo prestado los servicios que se expresan al dorso.

Y por haber cumplido su compromiso en el Ejército, espida la presente en *Teruel* a *10* de *Diciembre* de 18*82*.

Anotado al folio *111* núm. *534*
 EL COMANDANTE MAYOR,

Enrique Pérez Salmau

092-094.
Anys 1920. Postals des de Melilla, llavors zona militarment conflictiva, de Josep Costafreda dirigides a Magdalena Domènech, tia del meu padrí Isidre, és a dir, germana de sa mare, Ramona Domènech (Arxiu familiar).

095.

Anys 1920. Foto d'uns parents de Cal Moix, oncle i cosí germà de la meva padrina Olga. El nen era l'Enric Costafreda, i son pare Josep. Mudats i amb espadnyes, als Camps Elisis de Lleida (*Arxiu familiar*).

Lleure i cerimònies

El lleure

De les allunyades dècades de començament del segle XX, són ben pocs els testimonis referents a activitats lúdiques. Primordialment, la vida girava entorn el treball, l'esforç i l'estalvi a diferència de la societat actual que incorpora el lleure com un aspecte fonamental de la societat i les persones.

Malgrat això, la festa major, el carnestoltes, el dia de la mona, els aplecs populars, les alifares als tros després de la sega o els vermuts dels diumenges després de missa major, entre altres, eren moments d'esbarjo i d'esplai en una vida consagrada al treball.

Entre les associacions més destacades d'aquella època trobem la Coral La Primavera fundada a la dècada de 1910 i la constitució del Club Futbol Artesa de Lleida, l'any 1924.

096.

1913. Anunci la fira a Artesa de Lleida per Sant Miquel (*Arxiu La Vanguardia*).

097.

1917. Constitució d'una associació recreativa artesenca (*Arxiu La Vanguardia*).

Lérida

Hallándose un tren en marcha en esta estación, intentó subir Carlos Bioso Pech, de 16 años, siendo arrollado y sufriendo graves heridas en una pierna, que hubo de amputársele por encima de la rodilla, en el hospital, á donde le condujeron.

—Durante la última semana se registraron en esta ciudad 9 nacimientos y 16 defunciones, efectuándose 3 matrimonios.

—Del 26 al 29 de septiembre próximo se celebrará en Artesa de Lérida una gran feria con bonito programa de festejos.

Lérida

Se ha reunido en el despacho del gobernador civil la Junta de Subsistencias para tratar de la subida del precio del pan, que pretenden llevar á cabo los panaderos.

El gobernador ha citado á la Junta del Gremio de Panaderos, para manifestarle que los abastecedores de harina continuarán expendiendo dicho artículo al precio actual, esperando que los panaderos desistirán de su pretensión.

—En el Gobierno civil se ha puesto la nota de presentación á los estatutos por que se regirá la sociedad recreativa é instructiva, denominada «La Unión Sensata de Artesa de Lérida».

098-099.
1909. Fotografia de Josep Masot i Palmés, de les més antigues conservades d'Artesa de Lleida. Una processó pel carrer dels Gallart, al peu de la vileta, i que va generar una gran expectació entre els vilatans. Destaquen, en el detall de la imatge a la pàgina següent, dos enormes banderes processionals i els domassos als balcons (Arxiu ICC).

Les processons

Al llarg de la nostra vida, tenim una sèrie de festes i celebracions establertes en el calendari seguint les tradicions de la religió cristiana. Tot i que en les últimes dècades han perdut força i importància, aquestes celebracions han influenciat la nostra cultura fins al punt que les festes religioses marcaven diferents canvis i etapes en la vida de les persones.

Al primer terç del segle XX la societat estava molt vinculada amb la religió i era impensable, en la majoria dels casos, no practicar-la i encara menys, desobeir-la. Per tant, eren obligades i esperades les festes religioses de tot l'any, però especialment les de Nadal i Pasqua, que trencaven la dura rutina quotidiana d'aquells temps.

Sens dubte, les festes religioses més participatives de la comunitat eren les processons. Totes les famílies col·laboraven d'una o altra manera: els balcons es guarnien amb llençols i domassos, uns carregaven el Sant a les espatlles, altres cantaven els psalms, les autoritats presidien la cerimònia rere el sant, alguns nens feien d'escolanets i els altres seguien la comitiva en silenci com els seus pares, homes sempre per una banda i dones per una altra.

100-101.

1909. Una segona fotografia del mateix autor amb un pas religiós portat a coll, potser en tombar el carrer Mestre Ginera (*Arxiu ICC*).

102-103.

1909. Una tercera fotografia amb detall de les banderes i els domassos als balcons (Arxiu ICC).

<p>SUSCRIPCIÓN</p> <p>Barcelona, un mes 1'— Ptas. Provincias . . . 1'50 . Portugal trimestre 8'50 . América . . . 8'50 . Demás países 5'— .</p>	<h1>LA VANGUARDIA</h1> <p>OFICINAS: Calle Pelayo, 28. - Teléfono 14135</p>	<p>Dirección telegráfica VANGUARDIA-BARCELONA Krukeles, esquelas, remitidos a precios según tarifa No se devuelven los originales</p>
--	--	---

Madrid político

Lucha de clases

Pues, señor, ya llegó el día 19 d. noviembre, y poco tiempo nos falta para salir de dudas. No será mañana mismo, porque nunca habrá habido en España otras elecciones de escrutinio más complicado y difícil; pero mañana, al menos, tendremos seguros indicios de cómo va a estar formado ese nuevo Parlamento del que muchos esperan, exagerando su optimismo, un retorno a la serenidad y a la calma, si, en efecto, liquidara el ciclo revolucionario que tuvo su iniciación con el pronunciamiento de Primo de Rivera.

El 19 de noviembre puede ser otra fecha histórica, como el 13 de septiembre, como el 12 de abril. Así lo esperan muchos. Muchos también sonreímos incrédulos ante esa historia vista *a priori* por los directores de un pueblo que nunca ha podido ser dirigido. Y no puedo creer que el pueblo español, que obra por efecto de reacciones violentas, tras periodos muy prolongados de indolencia rumbosa, acuda hoy a los comicios con el propósito, siempre un poco cómico por exorbitado, de hacer historia. Esto se queda en tropo de la detonante y burbuja literaria electoral, que nos ha dejado serenos con las tracas de estos últimos días.

Pase lo que pase, todo español preocupado por los destinos de la República seguirá teniendo la sensación de que no se ha levantado la cortina para el último acto de esta tragicomedia que es la renovación de España, no emprendida por voluntad de sus hijos, sino impulsada por leyes biológicas y por acontecimientos que repercuten en todas las latitudes.

Dicen que las nuevas Cortes permitirán formar un gobierno de centro y con tendencia conservadora, por haber conseguido las minorías más fuertes, numéricamente, los radicales y las derechas. Dicen que estas últimas no pretenderán dar a su victoria un alcance exagerado, empeñándose en ir a la revisión de la ley fundamental — necesitarían contar para ello con tres cuartas partes de los votos de la Cámara — y que se contentarán con que

benefició del advenimiento de la República, sujetas a la morbosa influencia del trasorno que sufre todo el mundo, se han reducido a un choque de clases.

Llegamos en este punto hasta la ingenuidad. ¿A cuántos no habrá hecho sonreír que los candidatos socialistas declaren su oficio — un humilde oficio que aprendieron en su juventud y abandonaron luego para hacerse pollinos— en las candidaturas impresas que se reparten por la calle? Se lee, por ejemplo: Francisco Largo Caballero, estuquista; Lucio Martínez Gil, zapatero; Trifón Gómez, ferrocarrilero, y así sucesivamente. En difícil trance se veía el señor Martínez Gil, a cuyo esfuerzo personal se debe en gran parte la formidable organización del socialismo agrario, si tuviera que confeccionar un par de zapatos. Y cualquiera puede imaginarse los apuros del señor Largo Caballero si le obligaran sus electores, no digamos ya a estucar una habitación, sino tan sólo a sostenerse en un andamio.

Pero también sus adversarios son pueriles. De ejemplo sirve su misma propaganda, tan profusa, tan extremada, tan dispendiosa, que ellos mismos empiezan a temer que resulte contraproducente. Y un periódico derechista de los más significados, quizás el primero por su espíritu combativo, llevaba el otro día su entusiasmo hasta el extremo candoroso de pedir el voto para su partido, porque su partido, como se ha demostrado con la propaganda — ¡no hacía falta, por Dios! — es el que tiene más dinero.

Así está planteado el problema político en España.

José ESCOFET

Madrid.

Reminiscencias

Ritos y prácticas populares contra la sequía

De aquí que los agricultores suspiran por que a sus cosechas no les falte el agua, y de ahí la práctica con que algunos tratan de saber los meses en que lloverá. Al comenzar un año. Al efecto, la noche de San Silvestre, el último día del año, ponen doce cáscaras de cebolla, una para cada mes, con una poca sal dentro. Al siguiente día, se encuentra la sal en distinto grado de liquidación, y por ello se consuela pensando en los meses que va a llover durante aquel año.

Los ritos y practicas citados por el señor Corso, con ser muchos, no son más que en muy reducido numero. Con decir que no cita de primera mano ninguna de las usadas en España, se comprenderá, por esta razón, como el tema es tan vasto, no vamos a enmendarle la plana, pero sí que señalaremos algunas referentes a Cataluña, por nosotros anotadas.

El pueblo de Guimerá, el lunes de Pascua, va en procesión al santuario de la Virgen de la Bovera, y canta la chiquilería:

*Mare de Deu de la Bovera,
 doneusos aigua si nos conet,
 que etá biats s'assequet
 i els camps també!*

En los pueblos de la Baronia de Orcau cantan:

*Mare de Deu de les Esplugues,
 amiguera de Deu,
 doneusos aigua
 per la mort de Deu!*

De la sumersión de las imágenes, de que habla Corso, hallamos también vestigios en nuestras costumbres. En un «Libre de rituales de S. Magí», empezado en 1524 por mosén Juan Santfeliu, en parte estampado el 1926, y totalmente, por mosén Sancho Capdevila, hace pocos años, se lee lo siguiente:

«De aquest St. bulto y ha una tradició antiga, la qual a la una la refereixen casi tots els vells desta terra, los quals diuen que quan y comensá de haver casa al costat desta iglesia la feu un Ermitá vell simplicissim y molt St. lo qual quan volia fer alguna altra premia aquest St. bulto al coll de saes portades a Sta. Coloma, y per lo

13 de Mayo de 1933
Querido amigo hermano
Manuel Beresita Iglesias

Protector mio poderosísimo, San Ramon Nonato, que providencialmente frustas libertado de muerte cierta para que recibiese las aguas del bautismo, y lleno de caridad os consagraste a libertar innumerables castivos del terrible yugo de los mahometanos; protéged a los niños puestos en peligro de perder con la vida la posibilidad de ser regenerados con las aguas del bautismo, y rogatel a tantos castivos del pecado, el mayor y más cruel tirano, haciendo que todos apesetecamos y procuremos guardar los mandamientos de Dios, a quien servir es reinar, hasta que merezcamos la dicha de entrar en el reino de los cielos. Amen.

104.
 1933. Un article crític amb les rogatives d'aigua contra la sequera, en què se cita una autorització episcopal al rector d'Artesa per anar a l'ermita de Granyena, a l'horta lleidatana, a pregar per la pluja, sense que s'hi faci nit i sense dones (Arxiu La Vanguardia).

105-106.
 Any 1920. Estampa de Sant Ramon Nonat, amb l'oració al darrere (Arxiu familiar).

D. Antonio Bernat Nro. Cura párroco de la Iglesia de San Miguel Arcángel de Ariza de Teruda de esta provincia y obispado.

Certifico que en el libro 8º de Bautismos fol. 37 se lee una partida la que copiado literalmente dice En el mes de Mayo Domingo Indito Domingo En la Iglesia parroquial de San Miguel Arcángel de Ariza de Teruda de este obispado y provincia de Aragón de Octubre de mil novecientos treinta y tres solemnemente a un niño nacido el día veintinueve de mes anterior a las siete de la mañana. de la siguiente los nombres de Indito, José. Es hijo legítimo de D. Indito Puig y Paris y Doña Ramona Domènech y Gallart naturales, vecinos y casados en Ariza de Teruda. Abuelos paternos D. José Puig y Castillo y Doña María Paris y Berona, naturales de Ariza de Teruda. Abuelos maternos D. Francisco Domènech y Moraleda, natural de Pobla de Cerdeña y Doña Concepción Gallart y Solquera, natural de Ariza. Fueron padrinos D. Joaquín Morrell y Escrich y Doña Concepción Gallart y Solquera, naturales de Ariza, a quienes advierte el presente espiritual y obligaciones contraídas. Y por

107.
1932. Certificat del bateig del meu padrí, Isidre Puig Domènech, redactat pel rector en castellà (Arxiu familiar).

Batejos i comunions

Unes quantes cerimònies religioses marcaven el curs de la vida de les persones profundament. Amb el bateig, pares i padrins donaven entrada al nadó a la fe de la comunitat. El bateig calia que fos fet immediatament després de nàixer per dues raons principals: l'alt índex de mortalitat i la por de ser exclosos del regne de Déu.

La Primera Comunió marcava el pas de la infantesa cap al món dels més grans, en una època en què les obligacions de l'edat adulta arribaven molt més aviat que no pas als joves d'avui en dia. A més a més, per a molts nens marcava l'edat de deixar els pantalons curts a l'armari i començar a vestir els llargs. La celebració de Comunió era la gran festa dels infants i de la família, en temps en els quals no se celebraven amb grans regals ni alegries els sants i els aniversaris.

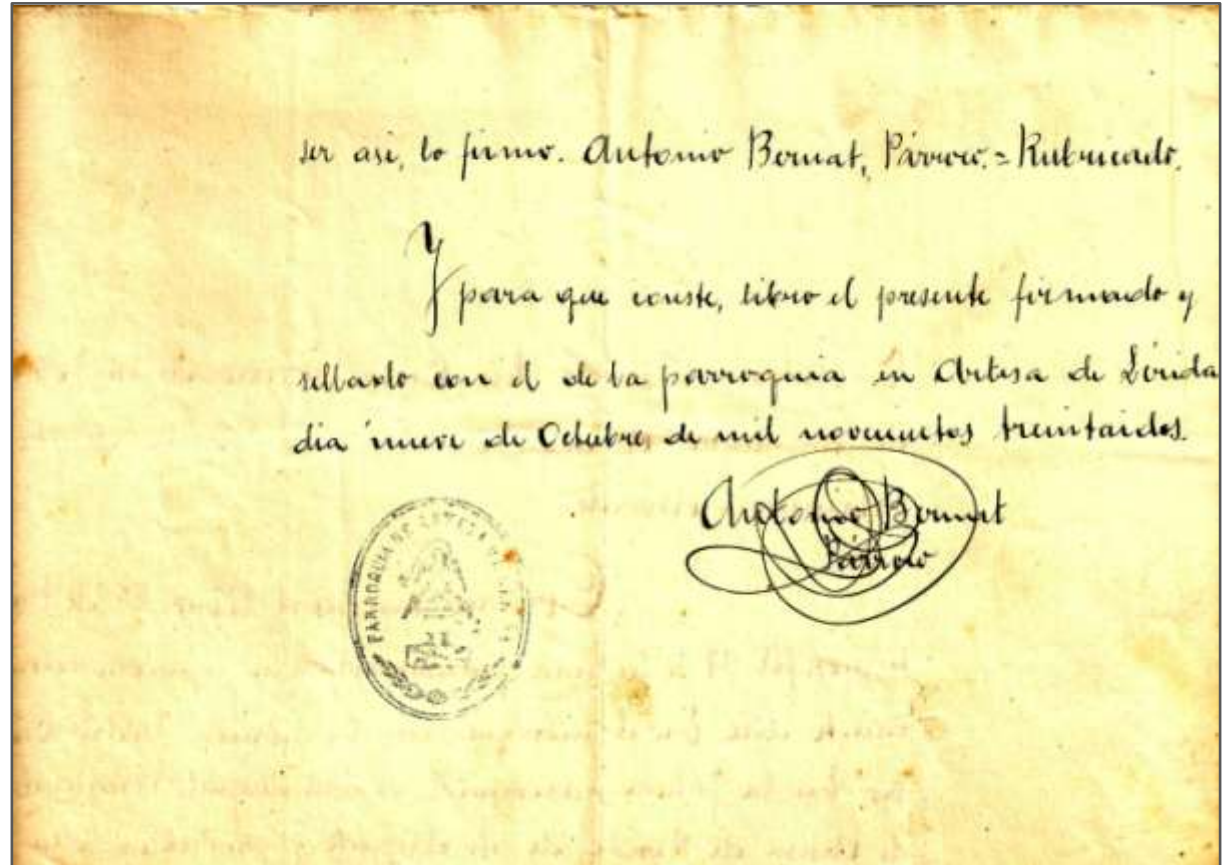
A començaments del segle XX els vestits de comunió centraven la il·lusió de nens i nenes, que vestien de llarg per un dia. Els nois duien els típics vestits de militar o mariner amb americana i corbata. Per a les noies, eren típics uns vestits de comunió blancs, llargs, sense vol, senzills i amb vel per cobrir sempre els cabells, com a petites núvies. En moltes famílies, era costum

que els vestits passessin d'un germà a l'altre, de manera que suposava un estalvi. Aquest fet també era freqüent amb els vestits de bateig que fins i tot passaven d'una generació a l'altra, i es convertia en tradició familiar portar el mateix aixovar que pares i padrins. Aquesta tradició s'ha conservat a Cal Moix fins a finals del segle XX, ja que en el meu bateig, juny de 1996, vaig lluir el vestidet blanc que havien portat el meu padrí, la seva germana, la meva tieta i la meva mare.

108.

1932. Revers del document, amb la signatura de Mossèn Anton Bernat, i data de bateig de nou d'octubre (*Arxiu familiar*).

109-112.
Anys 1920-30. Fotografies típiques de
la Primera Comunió, segurament
parents de Cal Moix (*Arxiu familiar*).

Carrie

113-114.

1926. Recordatori de la Primera Comunió d'Enric Costafreda, parent de Cal Moix (*Arxiu familiar*).

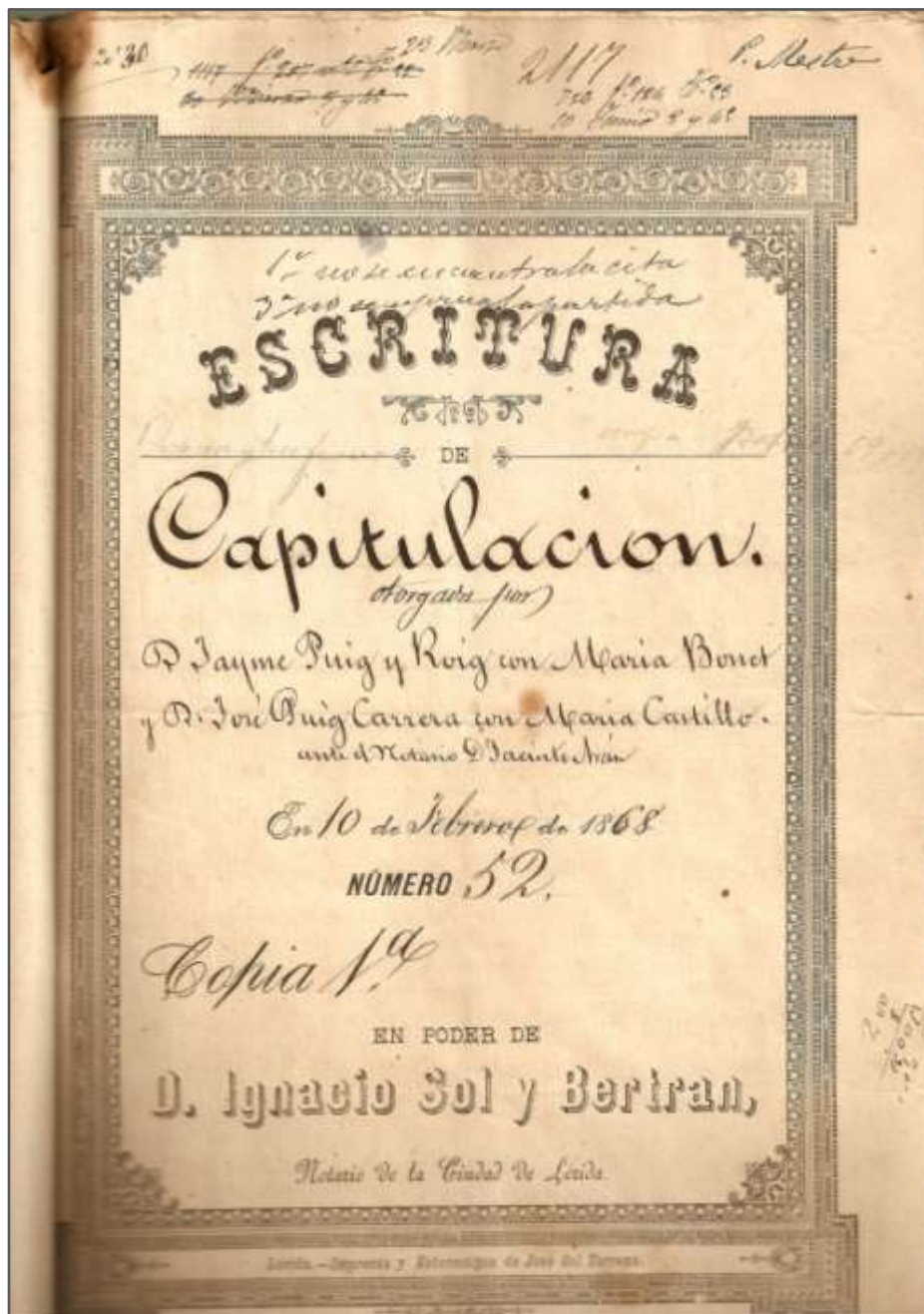

115-118.

Anys 1920. Recordatoris acolorits de la Primera Comunió d'aquells anys (*Arxiu familiar*).

119.
1868. Capitulations
matrimoniales de Jaume
Puig i de son fill Josep Puig
(Arxiu familiar).

Les noces

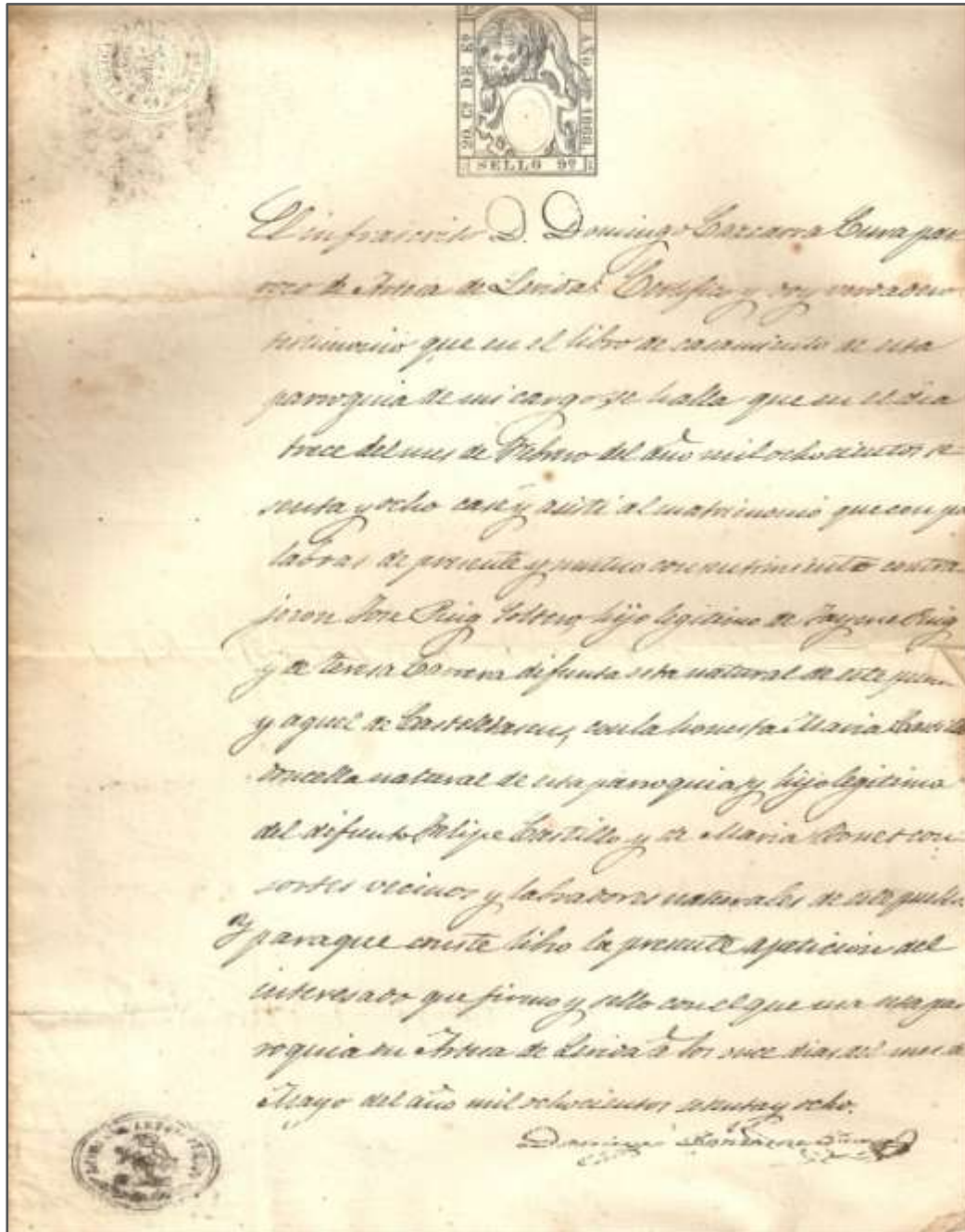
Sens dubte, un dels moments més especials i decisius en la vida de les persones era el del casament. En aquelles dates, no solament hi havia en joc els sentiments, sinó també l'assegurança de continuïtat del patrimoni familiar.

La boda solia fer-se de matinada amb la núvia vestida de negre. El viatge de nuvis més llarg arribava a Barcelona i no tenia la llarga durada dels nostres temps.

El procés del casament, que sempre era religiós, passava per a les amonestacions que el capellà obligatòriament havia de fer a la missa de diumenge. D'aquesta manera, s'avisava a tota la comunitat de l'enllaç de la parella i es donava temps per tal d'aportar si era el cas els impediments.

El matrimoni era una peça fonamental per a la continuïtat i millora de les possessions familiars. Per això era cabdal la redacció dels anomenats capítols matrimonials, on s'establia l'aportació de cadascuna de les famílies dels nuvis i especialment el dot de la muller. En les diverses generacions de Cal Moix, observem la reiteració d'aquests documents, prova de la seva importància.

120.

1868. Primera pàgina manuscrita de les Capitulacions matrimonials que pare vidu i fill varen fer el mateix dia en el mateix document (*Arxiu familiar*).

121-122.

Pàgina següent:

1894. Capítols matrimonials de Josep Puig Castillo amb Maria París, els padrins paterns del meu padrí Isidre (*Arxiu familiar*).

1103 18299 1877
15 Marzo 1894

1476 18299 1877

Inscripción en la finca hijos de casa
al tomo 13 de la finca
110 u. l. n.º 887.

Núm. 49

ESCRITURA

DE

Capítulo entre D. José Puig Castella y Dña
María París Borrà, viuda de Abta de
Lérida.

Donación a María Parí para pagar los 683 p. (1/2 = 6'83)

Compraventa de la finca a finca 24.

Hipoteca a favor de ella por los 532 p. (1/2 = 2'60)

1645, 1646 y 1647

AUTORIZADA

POR

D. Manuel Gaya y Tomas.

Notario del Ilustre Colegio del Territorio de Barcelona.

CON RESIDENCIA EN LÉRIDA, MAYOR 61-1

a 11 de Diciembre de 1894.

folio 6

de la finca con los tres troz, según se da
que exhiben, excepto el Sr. Pío Bartol
quien en vez de la cedida exhibe la
licencia ilimitada, por ser solado en
la Comarca del Val de Arribas en Lérida
numero veinte y ocho, expedida en veinte
Abril del ochenta y ocho por don Leopoldo
Joanina, Comandante general de Armas del
dicho Val de Arribas; y los demás exhiben por
cedida señalada por orden de ocupación
de numero veinte y ocho y veinte
y nueve, ochenta y ocho y ochenta
y seis, dando como la primera y última, y re-
cena las demás, expedidas en diez Agosto
de este año por el recordado; y ocurriendo
y teniendo todo a mi juicio la capacidad
legal para otorgar esta escritura; para la
cual el marido dicho da a mi respecto la li-
cencia marital, dice: Que por razón del
matrimonio celebrado entre José Puig Cas-
tella y Dña. María Parí Borrà, por el
cuyo celebracion sus respectivos padres les
dan el consentimiento en desahogado memoria,
otorgan los ocupacioneros las presentes
capitulaciones matrimoniales.
Capítulo primero. Los conyugales

torie el matrimonio que por palabras de presencia
 he con mutuo consentimiento y en face de Dios
 tra Santa Madre la Iglesia entre si han contra-
 do de una parte don Isidro Puig Paris, solte-
 ro, de veinte y tres años de edad, natural y vecino
 de Artea de Llerida, hijo legitimo de don Jose Puig
 Castillo, difunto, y de doña Maria Pons Pansa,
 viuda, natural y de ella vecina de Artea de
 Llerida; y de la otra, doña Ramona Comenich
 Gallart, soltera, de veinte y tres años de edad, natu-
 ral y vecina de Artea de Llerida, hija legitima
 de don Francisco Comenich Martorell, y de doña
 Concepcion Gallart Falquera, los dos naturales y ve-
 cinos de Artea de Llerida, los contrayentes comparecieron
 comparecieron, oyeron la misma escritura, hicieron
 testigos a don Bartolomeo Martí y don Magin No-
 vell de edad de esta naturaleza y vecindad. Leyóse
 el escrito Agullana Parroco = Publicado.
 Conocidos con un original de referencia y pa-
 ra que conste leño la presente que firmo, sello
 con el de esta parroquia, en Artea de Llerida
 a veinte y cinco de Octubre de mil novecientos
 y siete años.

Benito Agullana Parroco

123.
 1928. Certificat de matrimoni d'Isidre Puig París i Ramona Domènech, pares
 del meu padrí Isidre (Arxiu familiar).

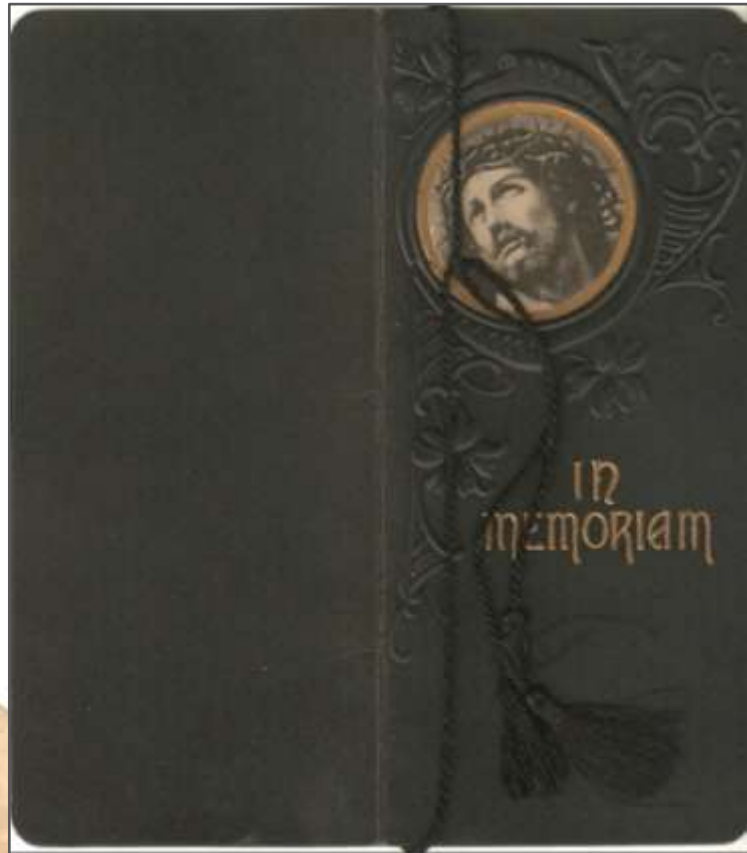
124.
 1927. Capítols matrimonials d'Isidre atorgats davant notari uns anys abans
 (Arxiu familiar).

NOTARÍA
 DE
 D. Angel Traval Rodríguez de Lacín
 ABOGADO
 ARCHIVERO GENERAL DE PROTOCOLOS DEL DISTRITO
 LERIDA.- MAYOR, 61.- TELEFONO 130

Capitulos

Contrayentes:
 Isidre Puig Paris
 Ramona Comenich Gallart
 2 de Noviembre de 1927

125.
Anys 1920. Un recordatori de defunció
(Arxiu familiar).

126.
Anys 1930. Un sobre amb sanefa negra de
dol dirigit a l'Isidro de Cal Moix (Arxiu
familiar).

El comiat dels difunts

Tradicionalment, la mort sempre ha comportat incertesa a les famílies, especialment a les de l'àmbit rural.

Tret d'alguns casos accidentals, la mort sempre arribava al llit de casa. Durant l'agonia, s'enviava a buscar el senyor rector perquè administrés al moribund l'extremunció, que és el sagrament catòlic d'unció del malalt i de pregària per a la seva salvació espiritual. La vetlla del difunt sempre tenia lloc a casa, ja que no existien els moderns tanatoris que coneixem avui.

L'enterrament era l'últim gran acte, com a símbol de comiat, compartit amb la resta de la comunitat. Tot el poble acudia a l'església per acompanyar a la família en aquest tràngol i donar-los el condol.

El dol durava molts anys en el cas de les vídues, vestides rigorosament de negres, de dalt a baix, cosa que obligava a tintar els vestits i les jaquetes, per la falta de diners per poder comprar-ne de nous. En el cas dels vidus el dol no era tan durador i se solia expressar amb una cinta negra al braç o un botó negre. Si un vidu o una vídua es tornava a casar se celebraven els populars esquellots. El jovent es reunia i donava un tomb la casa dels esposos amb llaunes i

esquelles per fer sarau, tot esperant que se'ls pagués el beure.

A banda del sentiment de pèrdua de la persona estimada, la mort del cap de família marcava el canvi generacional i el pas del patrimoni a l'hereu familiar.

Segons el secular dret civil català, l'hereu és qui continua la casa i manté terres i patrimoni, fins i tot per davant de germanes més grans. Com a moltes famílies pageses, aquesta situació s'ha viscut en les diverses generacions de Cal Moix.

127-128.

1924. Un recordatori de defunció, totalment negre segons el costum (*Arxiu familiar*).

129-130.

1926. Un recordatori de defunció infantil, en canvi, totalment blanc, com encara se sol fer actualment (*Arxiu familiar*).

larsi necesaria para este acto, otorga testamento del cual nombra albacea a su esposa Doña Maria Paris Besora a cuya discrecion y prudente arbitrio encomienda todo lo relativo al entierro del cadaver del testador, funeral y sufragios. Declara el testador que esta casado en únicas nupcias con Doña Maria Paris Besora de cuyo matrimonio tiene solamente cuatro hijos llamados Josefa, Isidre, Dolores y Marina Puig y Paris. Lega a su hija Josefa Puig y Paris en concepto de legitima paterna, suplemento y demas que le correspondan sobre los bienes del testador la suma de mil pesetas. ----- Lega a cada una de sus otras hijas Dolores y Marina Puig Paris por legitima paterna y cuantos derechos correspondan a las mismas sobre los bienes del testador, la cantidad de mil pesetas en metalico a cada una, y ademas un colchon de lana una cómoda y una mesa de lana y la ropa correspondiente segun la posibilidad de la casa, tambien

legando a cada una, y a la Marina ademas la maquina de coser marca «Robina Central» que existe en casa del testador y para el caso de que, la legataria Marina, primera al testador, entonces lega la indicada maquina de coser a su otra hija Dolores; cuyos muebles ropas y maquina se las entregaran al casarse o cumplir la mayor edad. ----- Los anteriores legados en metalico seran satisfechos a las legatarias a saber; a la Josefa dentro el termino de dos años a contar del fallecimiento del testador y en dos plazos iguales de quinientas pesetas cada uno; y a la Dolores y Marina, cuando tomen estado o lleguen a la mayor edad tambien en dos plazos de quinientas pesetas cada uno, pagadero el primero el dia que tomen estado o lleguen a la mayor edad y el segundo de dicho dia a un año. Nombró usufructuaria de todos sus bienes a su esposa Maria Paris Besora, por durante su vida natural y mientras conserve viuda del testador, relevandola de la obligacion de prestar fianza. -----

131-132.

1924. Dues pàgines del testament de Josep Puig Castillo, en què es descriuen els diferents objectes que deixa en herència (Arxiu familiar).

El poble de fa cent anys

Cases, carrers i camins

Artesa de Lleida a l'inici del segle XX era un poble rural, molt arrelat a les tasques de la terra. Amb un miler d'habitants aproximadament, havia anat creixent les últimes dècades. A mesura que els anys passaven l'augment de població va provocar el creixement urbanístic i l'expansió dels carrers de la població al voltant de la Vileta.

La majoria de les cases eren fetes de tàpia o parets de terra pastada amb palla i premsada, que feien 60 cm d'amplària, realment molt aïllants i resistents al fred i a la calor. No disposaven ni d'aigua corrent ni llum. L'aigua s'havia d'anar a buscar a les fonts, les quals estaven situades en places o en els carrers més importants. La il·luminació d'algunes estances de la llar es devia al foc a terra o als llums d'oli. Tampoc no hi havia llum als carrers. La primera xarxa elèctrica no s'instal·là a Artesa fins als anys 30.

Els carrers del poble eren de terra i s'enfangaven amb facilitat quan plovia. El pas de carros hi feia una trilla o rodera feta per les rodes del vehicle..

136.
1909. El carrer de la vileta amb vista a la torre del campanar. Fotografia de Josep Massot i Palmés, sobre placa de vidre. Una altra de les imatges més antigues d'Artesa de Lleida (Arxiu ICC).

Les voreres escasses i les sabates simples feien una parella molestosa i bruta per als vianants

L'any 1917, arribà a Artesa de Lleida la primera línia telefònica, instal·lada per la Mancomunitat, tot i que la difusió del telèfon entre les cases no fou efectiva fins als anys 70. Els camins es trobaven en un estat pèssim i perillós.

Constantment s'havia d'arreglar trams de carreteres o camins per adequar-los a les noves necessitats dels vehicles a motor que començaven a circular i foren cada cop més presents en al llarg del primer terç del segle XX.

137-140.

1905, 1911, 1912, 1917. Tres breus dels més antics apareguts a la premsa sobre el poble, amb l'acabament de la construcció de la carretera ara fa cent anys, o l'arribada de la línia telefònica (*Arxiu La Vanguardia*).

—Por el Gobierno civil se ha comunicado á los alcaldes de Artesa de Lérida y Orgañá para que en el plazo de diez días den curso á dos denuncias presentadas por dos peones camineros, por infracción del reglamento de conservación de carreteras, que aquellas autoridades habian recibido de los mismos.

—La Jefatura de Obras públicas ha informado favorablemente la declaración de utilidad pública de los caminos vecinales de Puigvert de Lérida al caserío de Margalef, término de Torregroça; de Artesa de Lérida á la estación del ferrocarril de Puigvert de Lérida; el kilómetro 17 de la carretera de Balaguer á Tárrega, atravesando el camino de Castellserá; el empalme del camino vecinal de Balaguer á Agramunt y el pueblo de Ventosas, punto denominado «Puente de la Mola»; de la carretera de Balaguer á la frontera francesa y desde Bordas á la ribera del río Juan, en la palanca del Sobrado.

Lérida

Se ha celebrado en Artesa de Lérida la inauguración de las obras del trozo de carretera comprendido entre aquel pueblo y esta ciudad, celebrándose con tal motivo varios festejos, asistiendo los diputados á Cortes señores Moles y Maciá, el jefe de Obras públicas señor Borés, el diputado provincial señor Pereña y el concejal señor Estadella.

—En la depositaría del Ayuntamiento se ha procedido á efectuar el pago de las fincas expropiadas en las inmediaciones de la estación del Norte para la ampliación de la misma.

Han empezado las obras de instalación de la línea telefónica entre ésta y Balaguer, establecida por la Mancomunidad Catalana, habiéndose inaugurado la de Artesa de Lérida.

—Hace buen tiempo, aunque algo ventoso.—
Rovira.

Eléctrica Puigvertense-I. Vilá y C.^a Núm. 30

SUMINISTRO DE _____ POR CONTADOR

D. Jaime Batlle

calle _____ núm. _____ piso _____

Contador, tipo _____ núm. _____ Póliza núm. _____

LECTURAS		KILOVATIOS
Hoy.	.....	88
Anterior	.....	57
CONSUMO		1

CONSUMO		Pesetas	Cts.
CONSUMO <u>1</u> Kilovatios		1	
Impuesto del _____ % para la Hacienda	.....		20
Id. del _____ %	.....		
Timbre móvil	.....		
TOTAL		1	20

RECIBÍ,

[Signature]

Puigvert de _____ de 19 _____

31 MAY 1921

94630. — Imprenta de Bell y Bover — Lérida

141.

1921. Rebut de la llum de la companyia *Electrica Puigvertense*, que des d'un salt del Canal d'Urgell abastia de llum els pobles d'Artesa i Puigverd de Lleida (*Arxiu familiar*).

142-143.

1921-1927. Notes breus sobre l'allargament de la carretera fins a Castellldans, i la reparació del camí d'Artesa a Aspa i el Cogul (*Arxiu La Vanguardia*).

LERIDA

Ha sido destinado a Madrid el inspector jefe de primera clase del cuerpo de vigilancia en esta capital don Ramón Blanco.

—En la estación de Vilanoveta fué arrollado, efectuando maniobras, el mozo José Larroca Vendrell, de 23 años, quien resultó con el brazo izquierdo fracturado.

—Debido a las gestiones del diputado a Cortes por este distrito, don Salvador Canals, el ministro de Fomento ha ordenado a la Jefatura de Obras públicas que con toda urgencia se haga la revisión del presupuesto para la subasta de la carretera de Artesa de Lérida a Castellldans.

—Ha sido nombrado magistrado de esta Audiencia don Alberto Costey.

—Para el día 8 de febrero próximo ha sido anunciada la subasta de acopios de piedra machacada para la reparación del firme del camino vecinal de Artesa a Lérida y a Cogul por el tipo de 32.916 pesetas.

144.
Anys 1920. Foto acolorida del carrer de la Bassa, al peu de la Vileta, encara actualment el carrer principal d'entrada a la població, i que continua cap dalt a Aspa i el Cogul (*Arxiu Món Agrari*).

145.

Anys 1920. Detall de la foto anterior, amb la pujada a la Vileta per darrere l'Església (*Arxiu Món Agrari*).

146.

Anys 1920. Detall d'una foto del carrer Sant Ramon, amb les cases de l'altra banda de l'escola (*Arxiu Món Agrari*).

147.

Anys 1920. Vista general del carrer Castell des de l'entrada pel camí d'Aspa (Arxiu Món Agrari).

148.
Anys 1920. Detall del carrer Castell, amb el cartell de la Diputació que anuncia l'arribada a Artesa baixant pel camí d'Aspa. Llavors el carrer s'acabava a la meitat de l'actual (*Arxiu Món Agrari*).

149.
Anys 1920-30. Imatge de la baixada del carrer Castellldans, encara de terra, amb una mula lligada a la porta i amb la gent asseguda als pedrissos de davant de casa (*Arxiu Ajuntament*).

150.

Anys 1920. La primera font d'Artesa de Lleida de l'any 1887, a la cantonada del carrer Castell amb la plaça (Arxiu Món Agrari).

Els dipòsits vells

El pas del Canal d'Urgell pel terme artesenc i a tocar del poble va possibilitar la construcció al 1886 dels primers dipòsits d'aigua municipals, destinats l'abastament d'aigua corrent de les cases.

Aquests primers dipòsits es construïren just a sota del canal a l'entrada sud del poble, que n'és el lloc més alt. És tractava d'un edifici singular ja que era soterrat, de volta i d'una sola nau. L'any següent es construï la primera font pública del poble al peu del carrer Castell

Durant la postguerra, i a causa de l'augment de les necessitats d'aigua de la població, foren reemplaçats al seu costat per uns de nous a cel obert i amb una torre de distribució.

Finalment cap a la meitat dels anys 40 es construï una bassa de gran capacitat damunt del canal i els altres quedaren en total desús.

Els rentadors públics eren també una altra de les instal·lacions necessàries en aquella època. Els rentadors d'Artesa eren situats al solar on després s'hi construiria la Sala del Poble. Després de la guerra, ja eren només un lloc de jocs per a la canalla.

151-152.

1997. Imatge dels primers dipòsits d'aigua d'Artesa de Lleida, de l'any 1886, uns vint anys després de la construcció del Canal d'Urgell. Una visita als dipòsits vell del mestre Lluís Virgili per comprovar la sonoritat de la sala semisoterrada, amb l'oncle Camil, i l'agutzil Jose. El meu pare va fer-ne les fotos (*Arxiu familiar*).

cataluña

La Artesa que no pudo ser

La localidad leridana descubre su pasado en una exposición sobre el arquitecto Martinell

PAU ECHAUZ
Artesa de Lleida

Los vecinos de Artesa de Lleida, una localidad eminentemente agrícola de 1.300 habitantes situada a tan sólo 14 kilómetros de la capital del Segrià, se han reencontrado estos días con un episodio de su pasado que había sido enterrado en los archivos del olvido. Se trata de un proyecto diseñado por el arquitecto César Martinell por encargo del Sindicato de Sant Isidre que dibujaba una nueva Artesa, un nuevo barrio que pretendía integrar casas y granjas, un urbanismo rural nacido del auge que a principios del siglo pasado tenía el cooperativismo catalanista.

“Se trata del pueblo que no pudo ser, pero que tiene correspondencia con el pueblo de hoy, con esta nueva Artesa de casas adosadas. Entonces, el proyecto diseñado por Martinell unía urbanismo y agricultura, hoy estas nuevas construcciones sirven como residencias de gente que trabaja en la capital pero que quiere vivir en el campo”, afirma Ricard Pons, el joven alcalde.

El proyecto que diseñó Martinell se exhibe estos días en la Llar del Poble junto a la exposición que la Fundació “la Caixa” ha dedicado al ar-

quitecto que aplicó los principios del modernismo arquitectónico a almacenes agrícolas, bodegas, silos o molinos de aceite por toda Cataluña. El boceto recrea un pueblo con casas de tres tipos, según su precio, todas ellas con jardín o huerto, explanadas para actividades agrarias, depósitos de agua, almacenes, grandes avenidas y granjas para vacas, cerdos, corderos y aves de corral, un molino, todo agrupado por áreas y buscando la mejor situación.

Según Ricard Pons, Martinell hizo un estudio sobre los vientos habituales, de tal forma que las granjas están situadas para que sus olores nunca se desplacen hasta las casas. “Es un sueño utópico de los agricultores que crearon el Sindicato de Sant Isidre a principios de este siglo y si no se llevó a cabo fue porque un cúmulo de circunstan-

cias políticas, sociales, económicas y locales lo hicieron inevitable. Representa una etapa de progreso en la que el desarrollo de la agricultura, gracias al agua del canal de Urgell, propició avances sociales y culturales muy importantes para el pueblo”, explica Pons.

La prosperidad económica que se vivía en Artesa gracias a las exportaciones de los productos agrícolas, impulsadas por la neutralidad española en la Gran Guerra, hizo soñar a los agricultores con un proyecto que hubieran podido pagar con el resultado de dos cosechas de aceitunas. El presupuesto era de 600.000 pesetas de la época, cuando una cosecha producía beneficios de hasta 800.000 pesetas. Sin embargo, el final de la guerra acabó con las exportaciones. A principios de los años veinte se produjeron heladas que es-

quilmaron los árboles y el presidente de la cooperativa no se distinguió por una buena gestión. Las dificultades económicas, la aparición de socios críticos y la llegada de la dictadura de Primo de Rivera fueron arrinconando el proyecto, que se ha mantenido escondido hasta que la revisión de la obra de Martinell lo ha devuelto a la luz.

El Sindicato Agrícola i Caixa Rural de Sant Isidre nació en 1918 aplicando las ideas de la Mancomunitat de Catalunya para la regeneración del campo catalán, y en Artesa representaba a los payeses pequeños y medianos, catalanistas y de izquierda, frente a la Societat Agrícola El Porvenir, formada por los hacendados más importantes, conservadores, pero minoritarios. Con todo, la Artesa de hoy tiene paralelismos con aquella Artesa que quería modernizar la agricultura. ●

El proyecto urbanístico que diseñó el arquitecto César Martinell se exhibe estos días en la Llar del Poble

Barri de cases a bon preu i granja agrícola

Aquest fou el nom que va rebre el projecte plantejat pel Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Sant Isidre a Artesa de Lleida l'any 1920.

Aquest ambiciós i renovador projecte tenia l'objectiu de construir un barri agrari totalment nou i renovador per a la població, amb uns habitatges assequibles, un *barri de cases a bon preu*, on s'hi reunirien granges, graners, dipòsits i un molí d'oli amb equipaments, places, edificis per a l'administració i diferents habitatges, tots amb el seu pati o hort particular.

El projecte suposava una innovadora concepció de la vida agrícola i ramadera, i volia modernitzar les condicions de treball i buscar l'harmonia entre l'home i la terra, resultat d'una voluntat d'aplicació de les idees del socialisme utòpic del cooperativisme agrari d'aquells temps.

Quan el conegut arquitecte de Valls, Cèsar Martinell i Brunet va presentar el projecte encara no tenia 30 anys. Potser per això la seva proposta cooperativista resultà massa agosarada i utòpica. Malauradament, el projecte no es va arribar mai a construir mai, tot i ser un dels més interessants des del punt

de vista arquitectònic pels seus particulars arcs i voltes de maó; però també des del punt de vista social, amb la construcció d'una gran quantitat de *cases barates* per dignificar i millorar la vida de les famílies. Aquests tipus de projectes rebien el suport i auspicis de la Mancomunitat, que dins del marc de prosperitat econòmica de la Gran Guerra Europea, sorgiren arreu de Catalunya amb la finalitat de regenerar i renovar les condicions de vida al llarg del territori català.

-JAULAS y piés de metal, últimas creaciones en elegantísimos modelos originales de la casa **LLORENS Hnos., Rambla Flores, 30.**

El señor Puig y Cadafalch, como presidente de la Caja de Crédito Comunal, ha firmado la escritura concediendo un préstamo de 150.000 pesetas al Sindicato Agrícola y Caja rural de San Isidro, de Artesa de Lérida. Actuó de notario autorizante don Guillermo Alcover.

154-157.

1917. Breu sobre la creació del Sindicat de Sant Isidre.

1919. Dos breus sobre l'activitat del nou sindicat artesenc

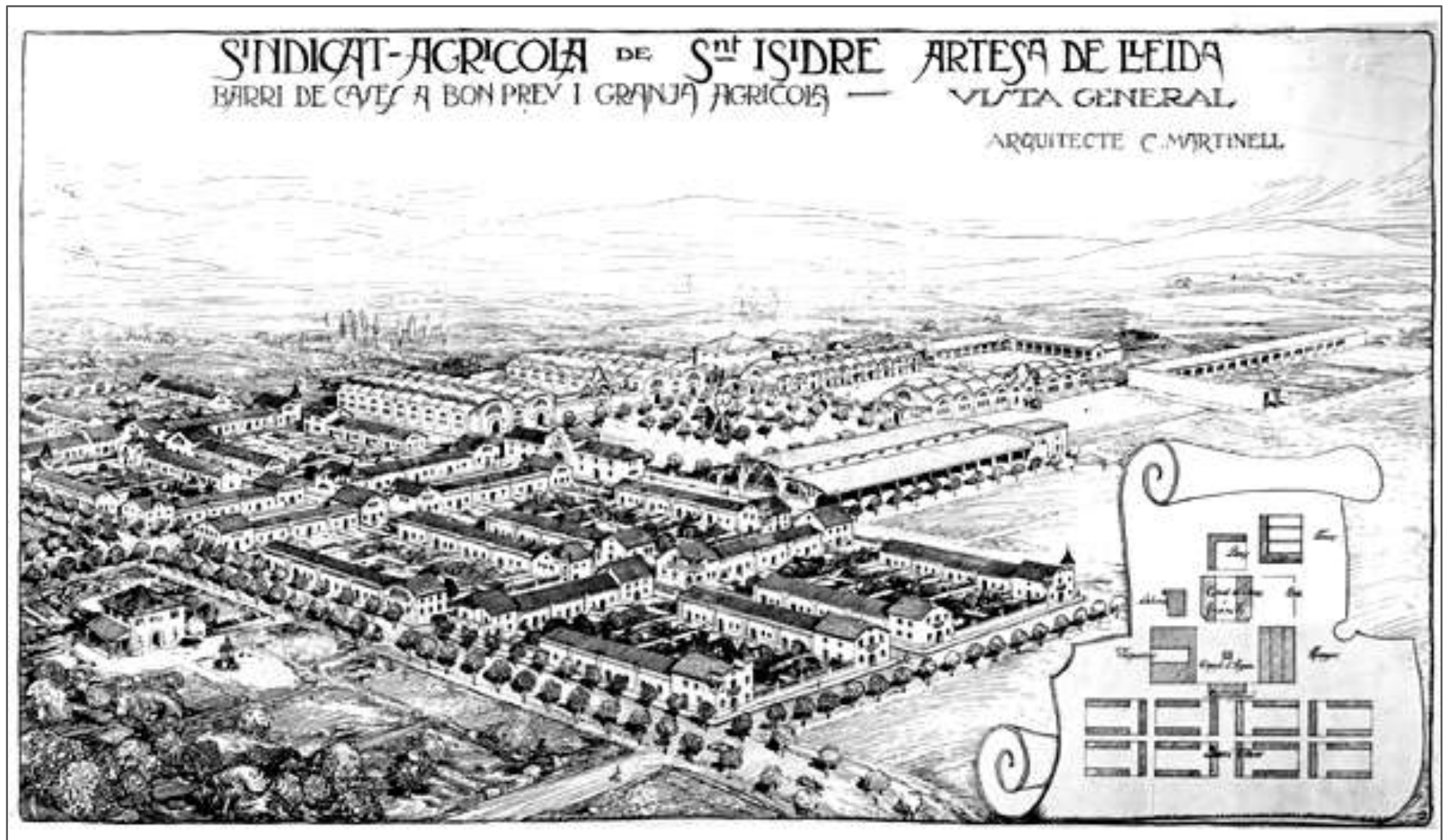
1920. Préstec de la Mancomunitat al Sindicat (*Arxiu La Vanguardia*).

—El Ayuntamiento de Borjas Blancas anuncia la subasta para la construcción de un depósito de cemento armado con destino al abastecimiento de aguas potables.
El acto se verificará el día primero de diciembre próximo, bajo el tipo de 4.41379 pesetas.
—La Comandancia de la guardia civil anuncia un concurso para arrendar un edificio destinado á alojamiento de las fuerzas del instituto, en el puesto de Serós, por tiempo indeterminado y precio de 300 pesetas anuales.
—Se gestiona la fundación de un Sindicato Agrícola en Artesa de Lérida. —*Moreno.*

De la Mancomunidad.—Suscripta por la Unió de Vinyaters de Catalunya, Federación Agrícola de la Conca de Barbará, Sindicato Agrícola de Vilarrudona, Sindicato Agrícola de Espuzga de Francoñ, Sindicato de Viticultores de Sarreal, Sindicato Agrícola y Caja Rural de Añó, Sindicato Agrícola de San Isidro, de Nulles, Sindicato Agrícola y Caja Rural de Rodonyá, Sindicato Agrícola de Santas Creus, Sindicato Agrícola y Caja Rural de Falset, Sindicato Fomento Agrícola de Tarragona, Cámara Agrícola de Falset y su comarca, Sindicato Agrícola de Aspa, Sindicato Vitícola y Caja Rural del Bajo Priorato de Marsá, Sindicato Agrícola y Caja Rural de Castellana, Sindicato Agrícola de San Isidro, de Artesa de Lérida, Sindicato Agrícola de Juneda, Sindicato Agrícola de Vilamaniscles y Sindicato Agrícola de Manlleu y su comarca, ha sido elevada una instancia al presidente de la Mancomunidad de Catalunya, en la que se pide la convocatoria para una fecha próxima, de un Congreso agrícola catalán, que deberá celebrarse en Barcelona, con el fin de promover el progreso de la agricultura catalana y servir de medio de expresión de las aspiraciones de la clase agrícola catalana.

Durante los días 25, 26, 27 y 28 de los corrientes, el profesor de Zootecnia de la Escuela Superior de Agricultura de Barcelona, dará conferencias de Ganadería en el Sindicato Agrícola de Artesa de Lérida y otras poblaciones del llano de Urgel, correspondiendo así á las solicitudes que las entidades y corporaciones interesadas dirigieron á la Dirección de Agricultura de la Mancomunidad de Catalunya.

158.

1918. El projecte de barri agrícola integral amb la distribució de les cases i de les granges (Arxiu ICC).

159-160.
1918. Dos detalls del magne projecte que no
s'acabà portant a la realitat (*Arxiu ICC*).

Conte de garbas de 1765
 Silata 8 1/2
 Mayan 1 1/2
 Micalo 12 1/2
 Sabate 4 1/2
 Malanc 7
 Mubrosi 13
 Tolu 22 @ 22 on
 Mariano 1
 Mitanic 4 1/2
 Blasi 1 1/2
 Miro 11 1/2
 Selva 2 7
 Lene 6 1/4
 Miro 7
 Gargori 2 @ 2 5
 Paves 6
 Bablo 3 7
 Santal 2
 Clorins 12 1/2

161-162.
 1915. Recompte de garbes en un full de llibreta, i anotació dels aniversaris familiars (*Arxiu familiar*).

Troja novio el dia 5 de Octubre
 Josep Major el dia 11 de Juny
 Mico el 16 de Mayo del 1777
 Maria el 31 de Agosto del 1778
 Jose Riccio el dia 16 de Octubre del 1779
 Francesc el 5 de Agosto de 1780
 el primer el 5 de Setembre del 1781
 De Francesc i Maria
 a dove 7 notari
 de orlio y 5 de Blat
 Dia de Volcan
 Primero Miercoles
 Segundo Ju 14
 3 6 21 16
 7 11 17 10 7
 del 5 de 1789

De sol a sol

La vida pagesa estava marcada per la dura i llarga jornada de treball, des que cantava el gall fins a posta de sol. Els pagesos dedicaven totes les hores del dia i de l'any a la terra, a canvi d'un benefici escàs. L'arribada de l'aigua va ajudar a millorar-ne, poc a poc, els rendiments.

Es tractava d'una agricultura de subsistència basada en el cultiu de cereal. Es treballava la terra amb mules i matxos, i es llaurava amb pollegana. L'arribada del juny suposava l'inici d'una dura temporada de sega manual, amb la falç o la dalla. Les famílies solien traslladar-se a viure als masos per aprofitar millor el temps de sega. Les dones anaven darrere la quadrilla i lligaven les garbes.

Els carros carregats per altes fileres de garbes arribaven a les eres. Primer, calia trillar o batre el cereal per separar el gra de la palla. Això era feina de les mules que arrossegaven el trill, on s'asseia el pagès. Després calia esperar l'arribada de la marinada per ventar amb la força la palla i deixar el gra ben net i separat. Finalment només quedava la tasca d'amuntegar la palla en els tradicionals pallers coberts de fang per evitar la malmetició i disposar de

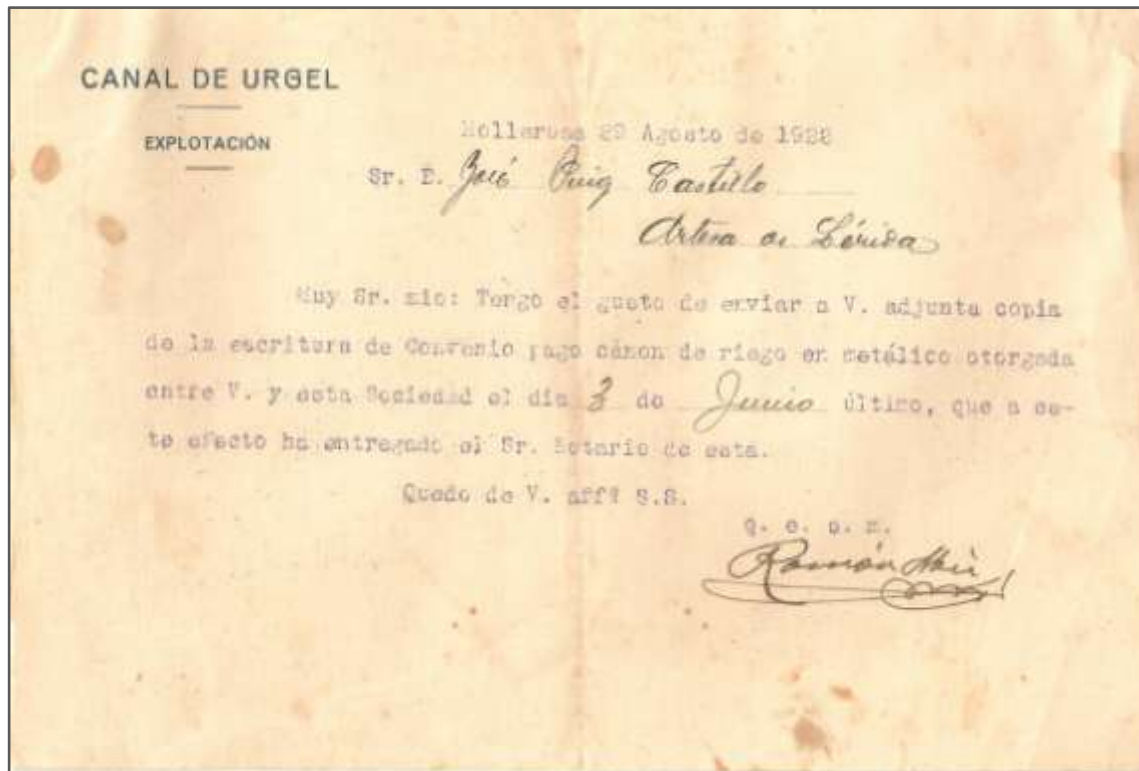
menjar per al bestiar durant l'hivern. La maquinària no arribaria fins a la postguerra. A Artesa de Lleida, el cultiu de cereal es complementava amb altres cultius de secà com l'olivera i l'ametller. Només hi havia arbres fruiters als marges i espones del tros per al consum familiar. Tothom disposava d'un hort per plantar fruites i verdures de temporada i d'una corralina amb el porc predestinat a la matança.

163-164.

1922. Documentació i sobre de l'empresa concessionària del Canal d'Urgell, a nom de Josep Puig Castillo, de Cal Moix (Arxiu familiar).

165.

1915. Elecció del síndic artesenc del Canal d'Urgell, l'encarregat de regular els regs i representant de l'empresa al poble (Arxiu La Vanguardia).

Lérida

En las elecciones de síndicos del Canal de Urgel han resultado elegidos, propietarios y suplentes, respectivamente: del término de Molle-rusa, don Juan Gubernet Petit y don Ramón Bosch Serret; de Lérida, don Pedro Mor Barrull y don Juan Morell Farrés; de Artesa de Lérida, don Blas Batlle Barber y don Manuel Bosch Mera.

—Se hallan vacantes en el regimiento de infantería de Albuera dos plazas de músico de tercera, correspondientes á clarinete y cornetín.

—El tiempo es frio.—Rovira .

LERIDA

Ayer, domingo, se celebró en el teatro Victoria de esta capital, la Asamblea general de la Liga de Defensa de Urgel, a la que asistieron representaciones de los pueblos de Arbaca, Castell-dans, Bellpuig, Castellnou de Seana, Puiggrós, Miralcamp, Palau de Anglesola, Tarros, Borjas Blancas, Fuliola, Castellersá, Preixana, Penellas, Tornabous, Barbens, Bellmunt, Montgay, Utxafaba, Butsenyt, Puigvert, Artesa de Lérida y Lérida, adhiriéndose por carta la junta de Fondarella.

En la reunión reinó muchísimo entusiasmo congregándose en el teatro Victoria más de mil doscientos regantes de la comarca, que escucharon con gran entusiasmo las palabras de don Francisco Xammar, don Ignacio Gavín y don Jaime Argilés, que explicaron a los reunidos el por qué nació la Liga de Defensa.

Fueron aprobadas las siguientes conclusiones, que se elevaron a los Poderes públicos:

Primera. — Protestar de la actuación del Sindicato General de Riegos del Canal de Urgel, por cuanto se ha irrogado una representación que no le confiere el reglamento de riegos ni le han otorgado los regantes en las elecciones de los síndicos particulares.

Segunda. — Comunicar a la Sociedad del Canal de Urgel que la Liga de Defensa se desentiende de los compromisos contrarios y que pueda contratar en lo sucesivo el Sindicato general con dicha sociedad, referentes a las mejoras de los riegos de Urgel, por considerar que el Sindicato no tiene facultades para ello.

Tercera. — Suplicar del ministerio de Fomento la constitución de la Comunidad de Regantes del Canal de Urgel, único organismo legal que puede entender en este asunto y de conformidad a lo que dispone la vigente ley de aguas.

Cuarta. — Trasladar los precedentes acuerdos a la Confederación Hidrológica del Ebro.

Quinta. — Las juntas locales de la Liga y los regantes, se solidarizarán con los firmantes de los poderes otorgados para sostener el recurso establecido ante el Tribunal Supremo de Justicia contra la real orden del ministerio de Fomento de 4 de mayo de 1936, otorgando ampliación de atribuciones al Sindicato General de Riegos del Canal de Urgel.

Sexta. — Para atender a los gastos que ocasiona el sostenimiento del recurso referido al acuerdo anterior, se establece la cuota única de cincuenta céntimos de peseta por jornal de tierra adherido a la Liga.

Los asistentes al acto, en representación de los tres mil regantes, aprobaron las anteriores conclusiones y por aclamación se acordó un voto de gracias para los señores Gavín y Xammar.

A propuesta de la presidencia, se levantó la sesión, acordando ir todos los presentes en manifestación ordenada a entregar las conclusiones al gobernador civil de la provincia.

—El médico forense de esta ciudad don César Calaferte, ha sido nombrado por la Dirección general de Seguridad, médico inspector de las fuerzas de dicho cuerpo en esta capital. — **Moreno.**

166.

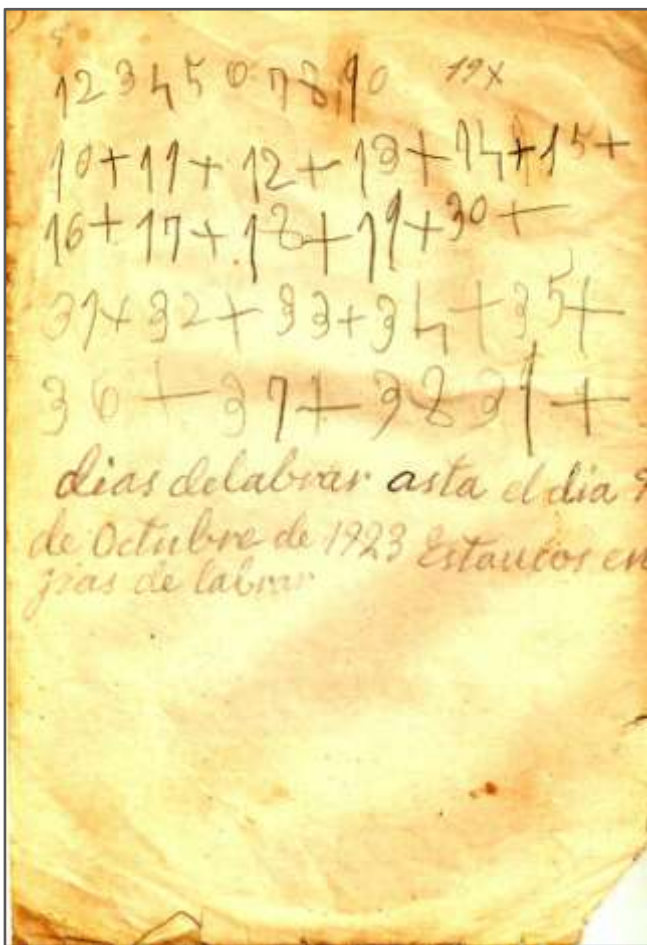
1923. Una nota amb els dies de llaurar (*Arxiu familiar*).

167.

1927. Una assemblea de més de mil dos-cents regants al Teatre Victòria de Lleida (*Arxiu La Vanguardia*).

168-169.

1934. Notes breus sobre el Canal Auxiliar i judicis de conciliació entre propietaris i arrendataris artesencs (*Arxiu La Vanguardia*).

—El vecino de Roselló José Cuberes ha denunciado haberse fugado del domicilio paterno su hijo Antonio, ignorando su paradero.

—En el túnel del canal auxiliar de Urgel, partido del camino de Artesa de Lérida, término de Alamos, ocurrió el viernes un sensible accidente. Se desprendió una porción de piedra y tierras, cogiendo a los obreros Francisco Gllavert Parra y Justiniano Pérez Escolar, naturales de Cantoria y Vilasido, resultando muerto el primero y herido el segundo.

—Ha sido detenido el vecino de Almenar Ma-

Constitución del organismo regulador de la contratación del trigo. - Auxilios a los pueblos. - Los conflictos del arrendamiento de fincas rústicas.

LERIDA, 4

Bajo la presidencia del ingeniero jefe del servicio agronómico, don Francisco García de Cáceres, se ha constituido la Junta Provincial Superior para la contratación de trigo, creada por decreto del Ministerio de Agricultura de 24 de noviembre.

—Por la Comisaría de la Generalidad han sido enviadas a los alcaldes de Pobra de Segur y Perameá, brigadas de obreros para el arreglo de los caminos de aquellos términos municipales.

—El alcalde, señor Pujol Cercós, ha aprobado un proyecto de un nuevo servicio de iluminación de las calles del Almudín Viejo, Palma, Tallada y Caballero, presentado por el ingeniero Mir.

—Parece que a primeros de año, quedará inaugurado dicho servicio.

—Para el jueves próximo está señalada la celebración de veinte juicios de conciliación entre propietarios y arrendatarios de fincas, del término de Artesa de Lérida.

—La cantidad a que ascienden las estancias de los dementes pobres de las comarcas leridanas en el manicomio de San Basilio de Lle-

SINDICAT AGRICOLA COOPERATIU D'ARTESA **Artesa de Lleida**

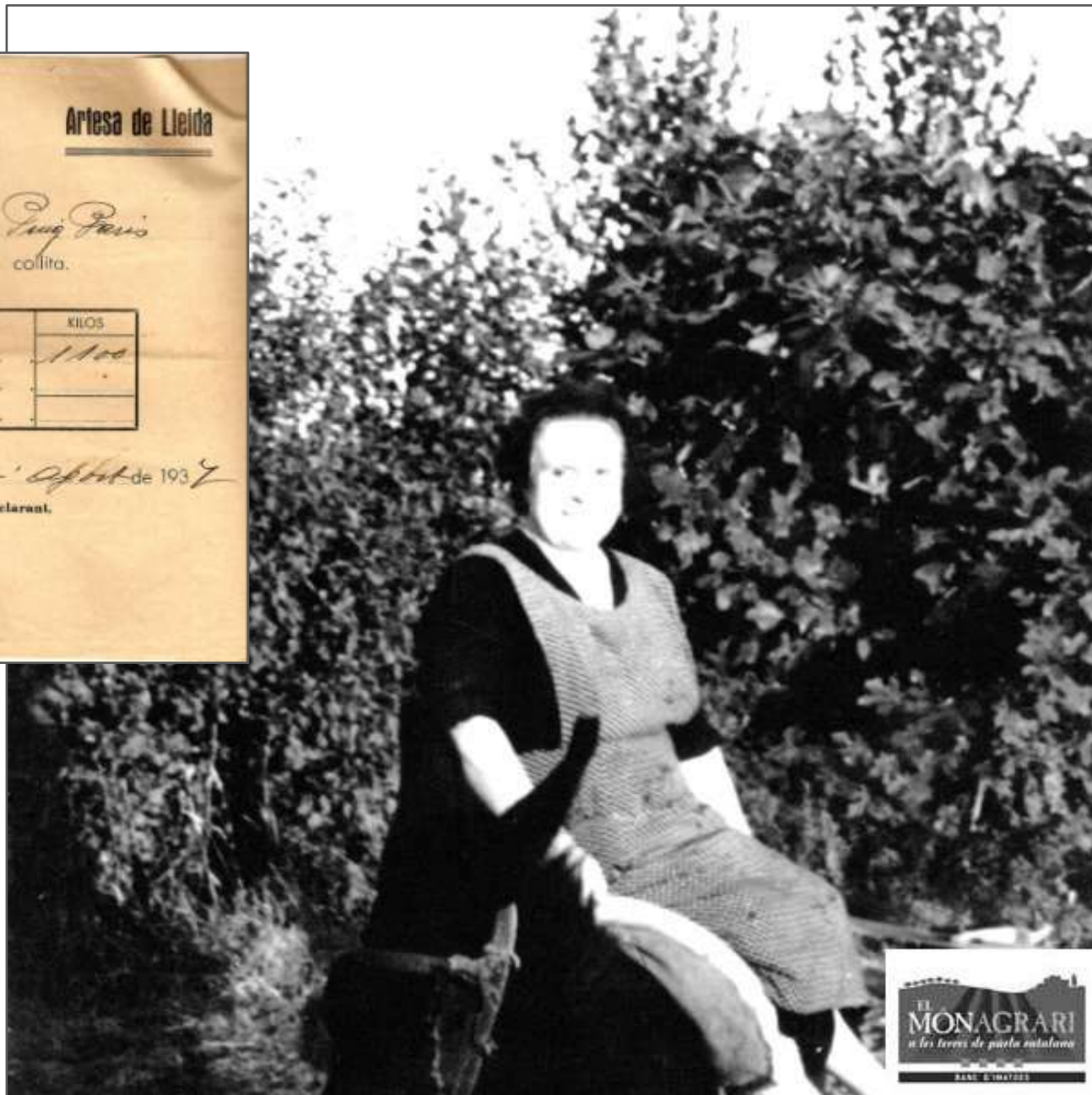
DECLARACIO JURADA que presenta en *Judic Puig Ferris*
del blat que posseeix procedent de la seva collita.

	KILOS
Total del blat recollit	<i>1100</i>
Consum de sembra i família	
RESTA PER A VENDRE.	

Artesa de Lleida, *17* de *Agost* de 193*7*
El Declarant,

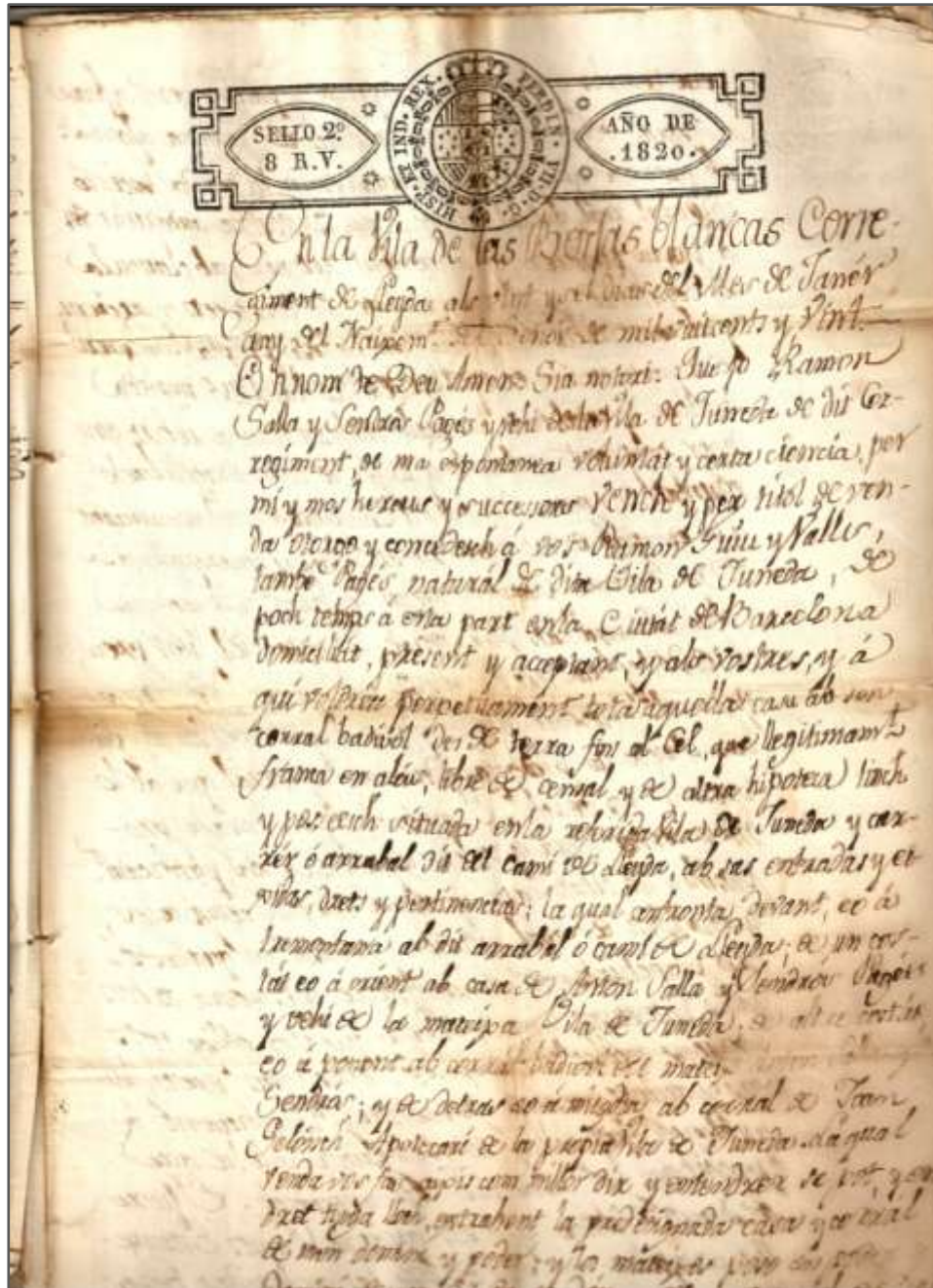

170.
1937. Rebut en català de declaració de la collita de blat al Canal d'Urgell (*Arxiu familiar*).

171.
Anys 1930. Una veïna d'Artesa a cavall de la somera cap al tros (*Arxiu Món Agrari*).

L'escritura de la terra

Molts dels documents que es conserven a Cal Moix de finals del segle XIX i començaments del segle XX són les escriptures dels trossos. En aquests documents el notari dóna fe de la propietat, possessió o compravenda de les terres. En aquell tombant de segle i amb l'arribada de l'aigua calia tindre els papers al dia.

El primer avantpassat de la nissaga Moix que es va casar a Artesa de Lleida arribà com a jornalier. Això significava que no disposava de propietats agràries, que s'hagueren de comprar amb els estalvis aconseguits amb penes i treballs amb el pas dels anys. A cada generació de la família veiem aquesta voluntat de conservar el patrimoni heretat i si podia ser d'incrementar-lo.

L'escritura més antiga conservada per la família Moix data del 25 de novembre de 1857. Jaume Puig, arribat de Castellidans i casat amb l'artesenca Teresa Carrera, compra probablement els seus tres primers jornals de terra a la partida de la Gravera damunt de la Serra de la Bassa.

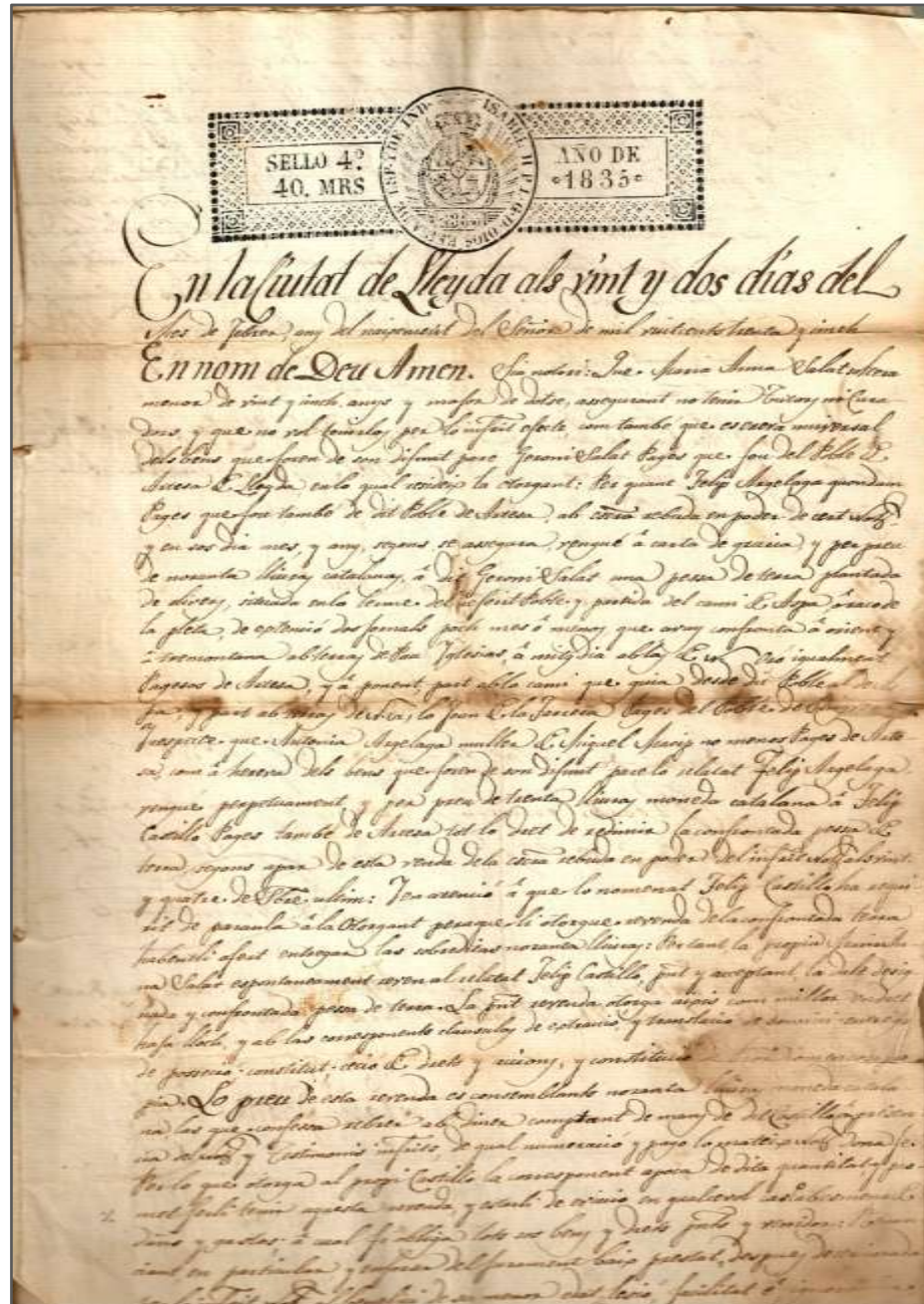
Una altra manera de disposar de terra de conreu era fer-se mitger o arrendatari. La terra tenia un amo que la llogava a qui la treballava. Al terme

172.
1820. Escriitura en català conservada a Cal Moix de l'època de Ferran VII (Arxiu familiar).

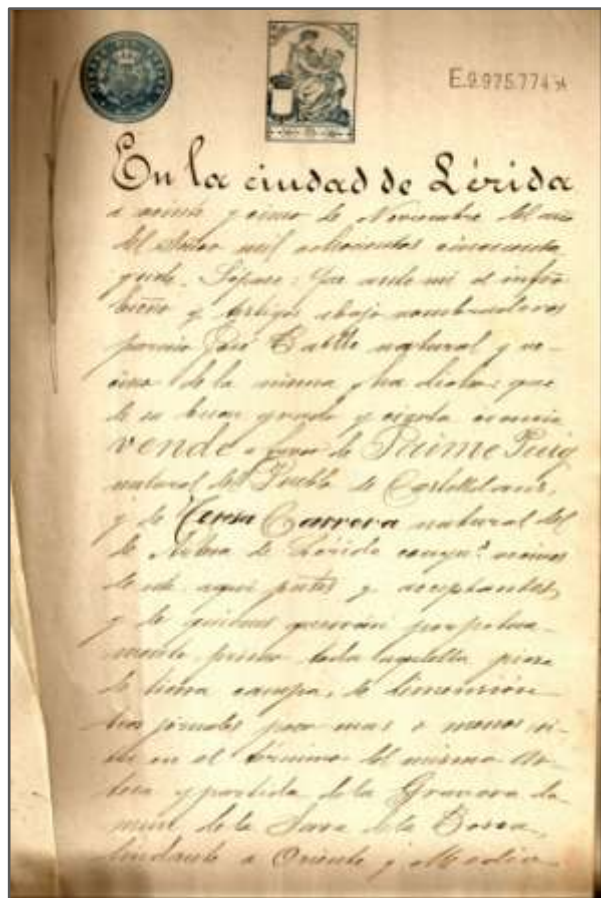
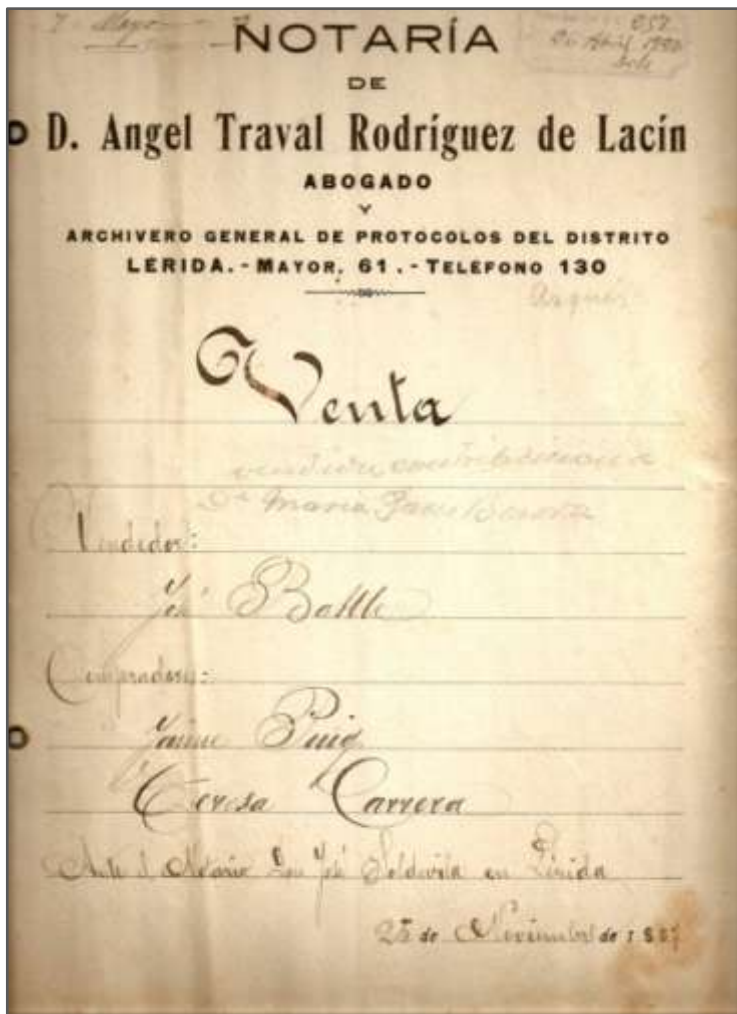
de Grealó, tocant a Artesa de Lleida, els canonges de la catedral lleidatana eren grans terratinents. Cap a 1920 la família Moix passà a ser arrendatària de la *Unión Laical de Beneficiarios* de la catedral.

Aquests arrendaments es van mantindre a Cal Moix durant més de quaranta anys, fins a la desamortització de finals dels anys 60, quan el meu padrí Isidre Puig i Domènech passà, com tots els altres arrendataris, a ser propietari de la terra treballada.

173-174.
1835. Escritures en català conservades a Cal Moix de l'època d'Isabel II (Arxiu familiar).

- 175-177. 1857. Escritura ja en castellà del primer Moix, Jaume Puig, establert i casat a Artesa, en què adquireix una finca (Arxiu familiar).
- Pàgina següent: 178.
- 1920. Un dels primers contractes conversats de Cal Moix amb la Unió Laical de Beneficiarios de la Catedral de Lleida com a arrendataris (Arxiu familiar). 179.
- 1923. Compra d'una finca a terminis per part d'Isidre Puig París (Arxiu familiar).

"Unión Laical de Beneficiados
de la S. I. Catedral de Lérida"

Núm. 133

Los infrascritos administradores, en nombre y representación de la corporación «Unión Laical de Beneficiados de la S. I. C. de Lérida», arriendan por el tiempo de tres años que terminarán en treinta y uno de Octubre de 1930 a Don José Agustín Cusiell vecino de Artesa de Seguda las parcelas de tierra, sitas en el término rural de GREALÓ, propiedad de la citada corporación, que a continuación se describen:

1.ª Parcela de tierra, regadío, sita en la partida de la Casilla de tres jornales tres parcelas y dos parcelas de secano, lindante por Oriente Jose Mor Mediodía Castel Poniente José Mor y Norte Benagüe

2.ª Parcela de tierra, regadío, sita en la partida de la Casilla de dos jornales dos parcelas y dos parcelas de secano, lindante por Oriente Antonio Sureda Mediodía Castel y camina Poniente José Castillo y Norte José de Poch

3.ª Parcela de tierra, regadío, sita en la partida de la llanura baja de cuatro jornales cuatro parcelas y dos parcelas de secano, lindante por Oriente José Maudé Mediodía Françes Domènec Poniente Castel y Norte Castel

4.ª Parcela de tierra, regadío, sita en la partida de la Plata de dos jornales dos parcelas y dos parcelas de secano, lindante por Oriente José Anselm Mediodía Castel Poniente José Castillo y Norte José Ori

Las diez jornales sete parcelas de regadío y dos parcelas de secano, se arriendan por el tiempo de los citados tres años, bajo los pactos y condiciones siguientes:

- 1.ª El arrendatario cultivará la tierra arrendada, según lo prescriba un diligente y conocido agricultor.
- 2.ª El precio del arriendo que deberá satisfacer el arrendatario todos los años de las tierras de regadío, satisficido el canon del Canal de Urgel, será la octava parte de los granos, frama y productos, sean de la clase que fueren, que rindan y produzcan las tierras arrendadas, y en las de secano, la décima parte del trigo, y la sexta de todos los demás cereales, legumbres, frutos y productos, a excepción de las olivas y almendras que se repartirán con la sexta parte en secano y regadío, sin que nunca pueda el arrendatario cobrar de las tierras producto alguno, hasta que estén satisfechos de sus derechos los propietarios o sus administradores, o el arrendatario, si quiere para ello los mismos designen.
- 3.ª Paganos los arrendatarios la dicta, según o esta parte, en especie o en equivalencia en metálico al arbitrio y voluntad de los propietarios, si se cubren en especie, será al tiempo de la recolección, y si en metálico, se calculará el valor de los frutos al precio corriente, y será efectivo el pago de los cereales y legumbres por toda la segunda quincena del mes de Agosto de cada año, la contribución, canon de riego, limpias de desagües, suata, avas, olivas, almendras, alfalfa, rastrochas y demás tardanzas, del 20 al 30 de Octubre, en la ciudad de Lérida, en el domicilio propio de los propietarios o sus administradores, o en el otro lugar que ellos designen.
- 4.ª Si el arrendatario hace paradas de piedra u tierra en las cercanías de las tierras arrendadas, arranca, adelanta u otros motivos, sin o señal divisa del término o de las tierras de los demás arrendatarios, pagará a los propietarios o administradores, sin más requisitos que la demanda de estos, sin costas, y a sus expensas repondrá la cosa como antes estaba.
- 5.ª El arrendatario podrá plantar toda clase de árboles frutales y maderables, pero nunca podrá amarrar ningún clase de árbol si planta, sin expreso permiso por escrito, y con las condiciones que para ello le impongan los propietarios, siendo la leña de la poda de toda clase de árboles y plantas para el uso del arrendatario.
- 6.ª Los propietarios se reservan el derecho de arrendar u no arrendar los pastos de las tierras, objeto de este contrato, incluidas las tierras de alfalfa, durante los meses de Diciembre, Enero y Febrero, y en el caso de no verificarse, se componen el

Por la presente yo José Luig Castillo vecino de Artesa de Seguda provincia de Barcelona partido Judicial de Artesa de Seguda me obligo a pagar a Cosme Amorós y Dalmau la cantidad de dos mil cuatrocientas PISCETAS cuatro CÉNTIMOS

de que me han hecho entrega en este día y dicha suma la he de satisfacer a dicho Sr. o a quién legítimamente le represente, en moneda de oro ó plata con exclusión de toda otra cosa, en los siguientes plazos que son: En tres plazos a 17 Euro/1923 a 17 Euro/1924 y a 17 Euro/1925 toda dicha cantidad siendo condición que si no satisfago con puntualidad alguno de ellos, se entienden vencidos todos los restantes y puede entonces el vendedor reclamar la total cantidad que adeuda.

DECLARO que este contrato se ha hecho después de enterado a mi satisfacción de la mencionada caballería y a todo riesgo mío, sin que por defectos que aparezcan anterior o posterior a la venta pueda yo responder las acciones retributorias «cuanti minoris» a cuyo fin y expresamente renuncio el favor de las leyes 63, 64 y 66, título 1.º, partida 5.ª, dando por pasado el tiempo que conceden para ello. Asimismo declaro que el precio de esta venta es justo, y como contrario del usuro, en poca o mucha suma, haga gracia y donación para e irrevocable a favor del vendedor, renunciando la ley 2, título 1.º libro 10 de la Novísima Recopilación y tiempo que señala para pedir la rescisión o reducción de los contratos en que hay lesión en más o menos de la mitad del justo precio.

X, por último, a no poder vender, hipotecar, ni enagenar de manera alguna dicha caballería sin consentimiento de dicho vendedor, hasta estar solventados todos los plazos, pues de lo contrario puede, si le acomoda, se, reclamada y perseguirse como vendedor de mala fe o considerar como vencidos todos los plazos en el momento que vende, cambie o enagenar dicha caballería.

Para mayor seguridad, presento por fiador de mancomún «in solidum» a

vecino de Artesa de Seguda quien enterado se constituye en la forma expresada. Los dos queros y consentimos ser apreciados ejecutivamente al cumplimiento de lo que va dicho, y al pago también de todas costas, daños y perjuicios que se originen por nuestra morosidad, sujetando a todos nuestros bienes presentes y futuros y sucesiones a los Sres. Jueces de primera instancia y Municipal que designe el arrendador.

Para que se no pueda hacer la oportuna reclamación, damos la presente, cuyo papel se reanegará en el correspondiente a la venta, siendo testigos los que abajo firmamos en

Mateu de Gual 10 Euro 1922
Yo, José Luig Castillo vecino de Artesa de Seguda en su hijo pedro responsable
en pagar

El Testero, José Luig Castillo El Terrero,

 Legitimado de parte de los señores *Isidro Puig* Al notario
 por el *Isidro Puig* de *Llerida*
 a. *Isidro Puig* 48 años
 por el *Isidro Puig* información 6
 Llerida, a los *3* de agosto de *1920*
 EL ABOGADO DEL ESTADO LIQUIDADOR
Guillem entitauz

Por constar la finca que se comprende en el presente
 documento, amarrada a nombre de distinta persona del
 presente, se ha tomado anotación preventiva por cuenta
 de al folio 142 del tomo 2101 del Archivo 25 de Antena
 de Llerida finca número 1516 anotación letra A. Llerida
 a 5 de Agosto de 1926.

[Signature]

Hechos en 13 y 20 y 21 de Agosto de 1926 hechas pesetas 275 y 50 céntimos 8758.

[Signature]

Don Isidro Puig en precio de DOSCIENTAS PESETAS
 que el vendedor recibe en este acto en dinero e-
 lectivo de mano del comprador por lo que otorga
 a su favor carta de pago de dicha suma y se obli-
 ga de evicción y saneamiento con arreglo a dere-
 cho.

Don Isidro Puig Paris que por virtud de es-
 ta escritura queda en posesión y propiedad de la
 finca enagenada, acepta esta venta a su favor.

Así lo dicen y otorgan despues de hechas de
 palabra por mi el Notario las reservas y adver-
 tencias legales pertinentes al acto ante los tes-
 tigos de esta vecindad, aptos según afirman Don =
 Ramón Fusté Mayorga y Don José Tufet Valls.

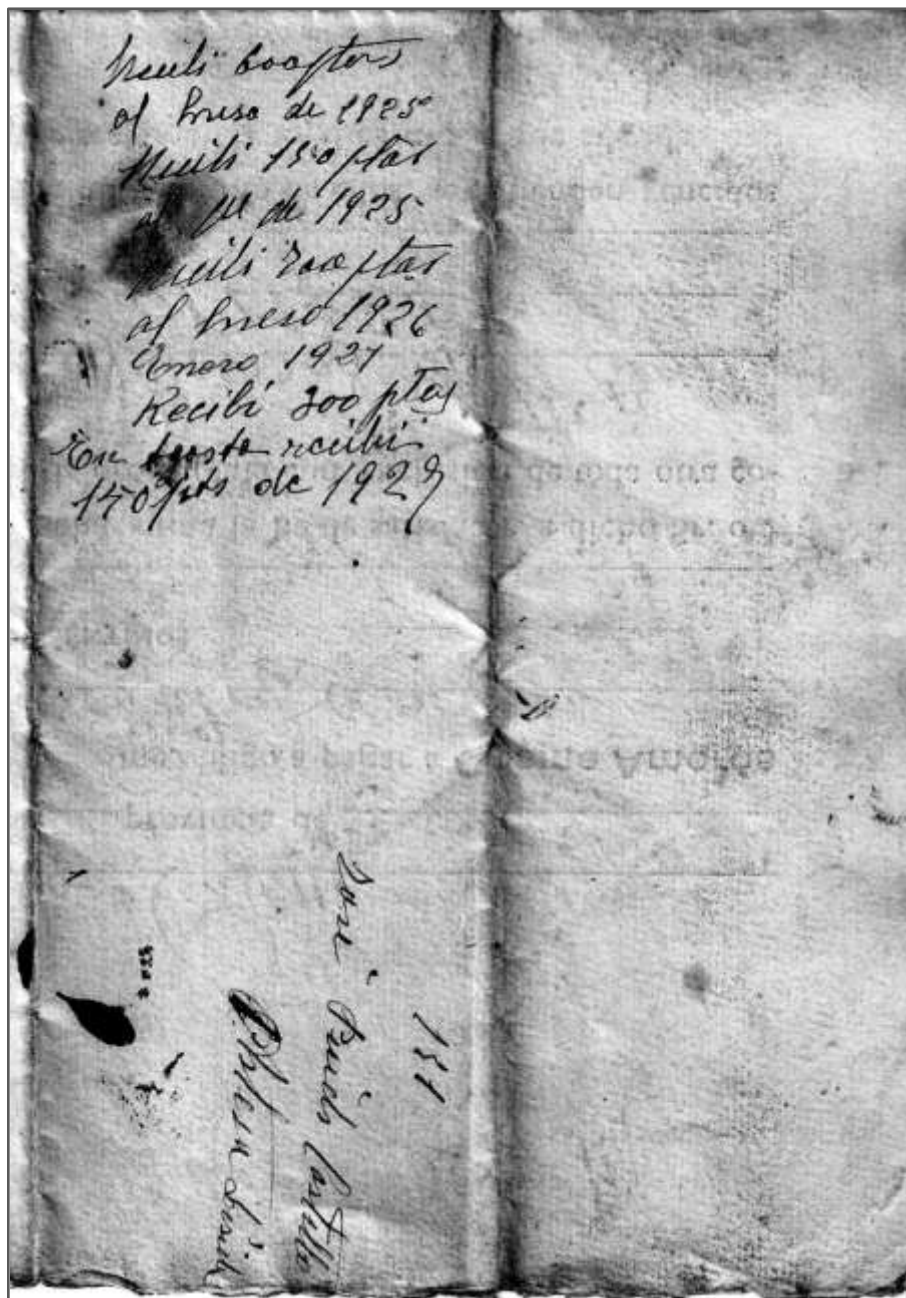
Esta escritura que ocupa el presente plie-
 go de clase octava es leida por mi el Notario a
 otorgantes y testigos que renuncian su derecho a
 leerla por si. La aprueban los primeros y firman
 todos.

De todo lo cual yo el Notario doy fé. = Ra-
 món Iglesias. = Isidoro Puig. = Ramón Fusté. = José Tu-
 fet. = Signado. = Mi Corchón de la Aceña. = Rubricados.

Es primera copia de su matriz que queda en mi protocolo co-
 rriente de instrumentos públicos con nota de esta data que
 libro a instancia de Don Isidro Puig y que signo firmo y
 sello en Llerida a oatorce del mismo mes y año de su otorga-
 miento. Doy fé.

[Signature]
 en 5 de Agosto de 1926

Pàgina anterior:

180-181.

1926. La correcta escripturació de la terra era un afer d'importància vital, ja que el tros garantia la subsistència familiar (*Arxiu familiar*).

182.

1927. Document de pagament de l'època, que se solia fer a terminis (*Arxiu familiar*).

La Segona República

Temps de República

A Artesa de Lleida les eleccions municipals del 14 d'abril de 1931 també van comportar per àmplia majoria el triomf de la coalició de partits republicans d'esquerres.

La successió d'esdeveniments polítics i socials en els temps republicans a Artesa de Lleida foren similars al de molts petits pobles agraris lleidatans. La rivalitat social de les dècades immediatament precedents quedà políticament establerta i ben marcada amb les successives eleccions, fins arribar al punt culminant de l'esclat de la Guerra Civil.

La divisió d'Artesa de Lleida en dos grans blocs socials i econòmics es manifestà clarament amb la creació de dos sindicats antagònics cap als anys 20. D'una banda, el *Sindicat de Sant Isidre*, de petits propietaris rurals, de base catalanista i d'esquerres; de l'altra, el *Sindicat del Porvenir*, dels grans propietaris i de caire conservador i monàrquic.

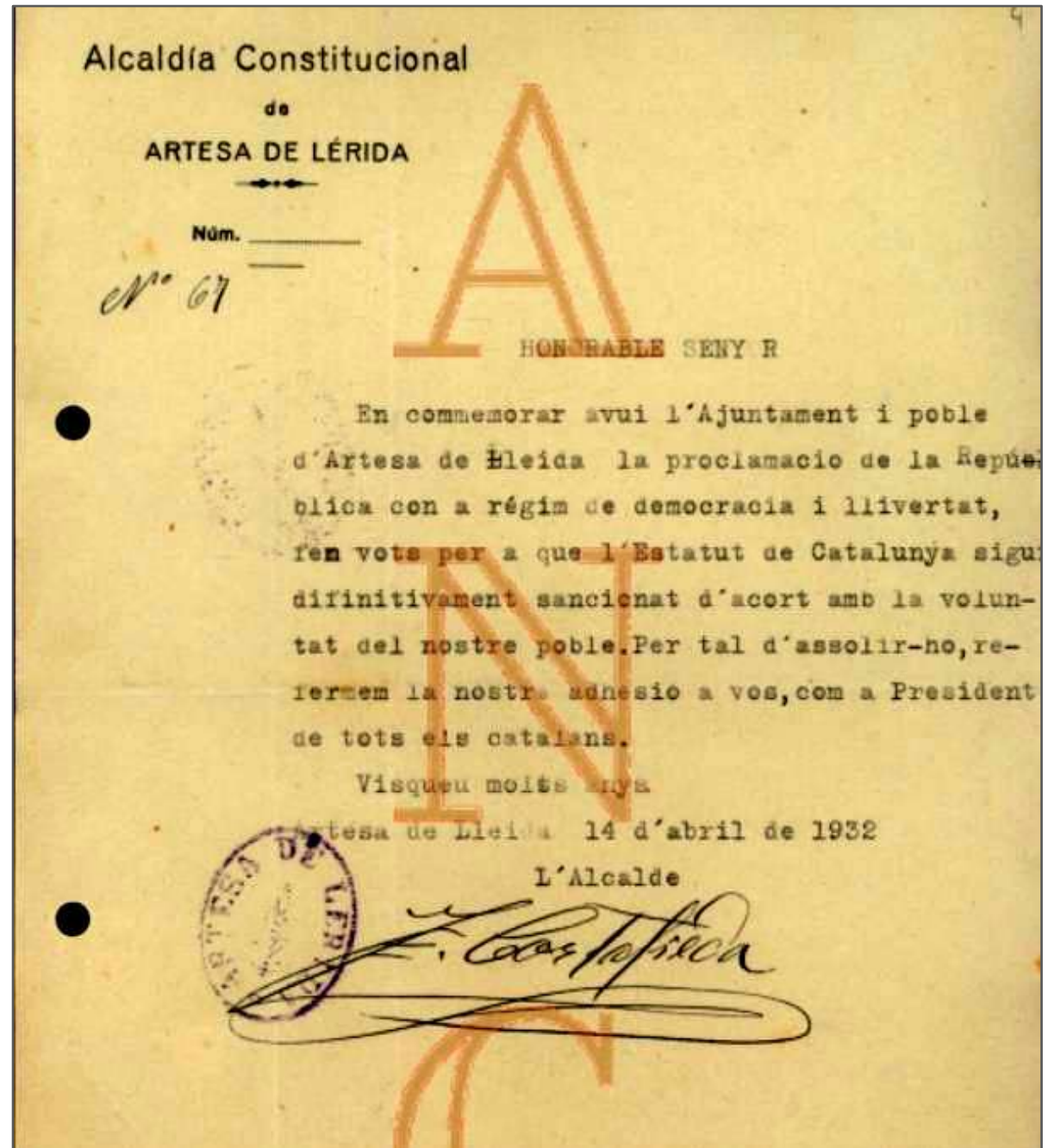
Durant els anys de la dictadura de Primo de Rivera, la rivalitat s'anà accentuant fins a l'extrem que en el poble se celebraven, per exemple dos balls i fins i tot, hi hagué dos

183-184.
1931. Telegrams de felicitació a Francesc Macià des de les autoritats d'Artesa, i resposta del President de la Generalitat (*Arxiu Nacional de Catalunya*).

centres culturals i dos cafès. La rivalitat era tan gran que els partidaris dels uns no es barrejaven amb els partidaris dels altres, a vegades amb enfrontaments entre els membres d'una mateixa família.

Allò que durant aquesta dècada foren confrontacions familiars i locals, amb l'arribada de la República es transformaren en fortes lluites ideològiques i polítiques, per molt de temps, irreconciliables.

185.
1931. Escrits del Sr. Costafreda, Alcalde d'Artesa de Lleida, al President Macià del mateix dia 14 d'abril i del 22, un cop proclamada la República (Arxiu Nacional de Catalunya).

186.
1931. Escrits d'adhesió al
President Macià del
secretari d'Artesa i del cap
local d'ERC, de data 22
d'abril, un cop proclamada
la República (*Arxiu Nacional
de Catalunya*).

3

SR DON FRANCISC MASIA

BARCELONA

ARTESA DE LLEYDA 21 d'abril de 1931

Venerable senyor: Nosaltres, republicans de naixament i
que ens cap la satisfacció d'esser los proclamadors de la
República en aquest poble, ens plau infinitament poder demos-
trar -li el testimoni del mes coral afecte.

Aquets dies son per a V.dies de gran joia com també ho
son per a la nostra terra, per la implantació de la Republi-
ca i restabliment de la gloriosa Generalitat Catalana.

Que tinga molts anys de vida es qe que ansiem tots els
que sentim un ver amor a la patria.

Quedem reconeguts a ses dots de gubemant. i. b. l. s. m.

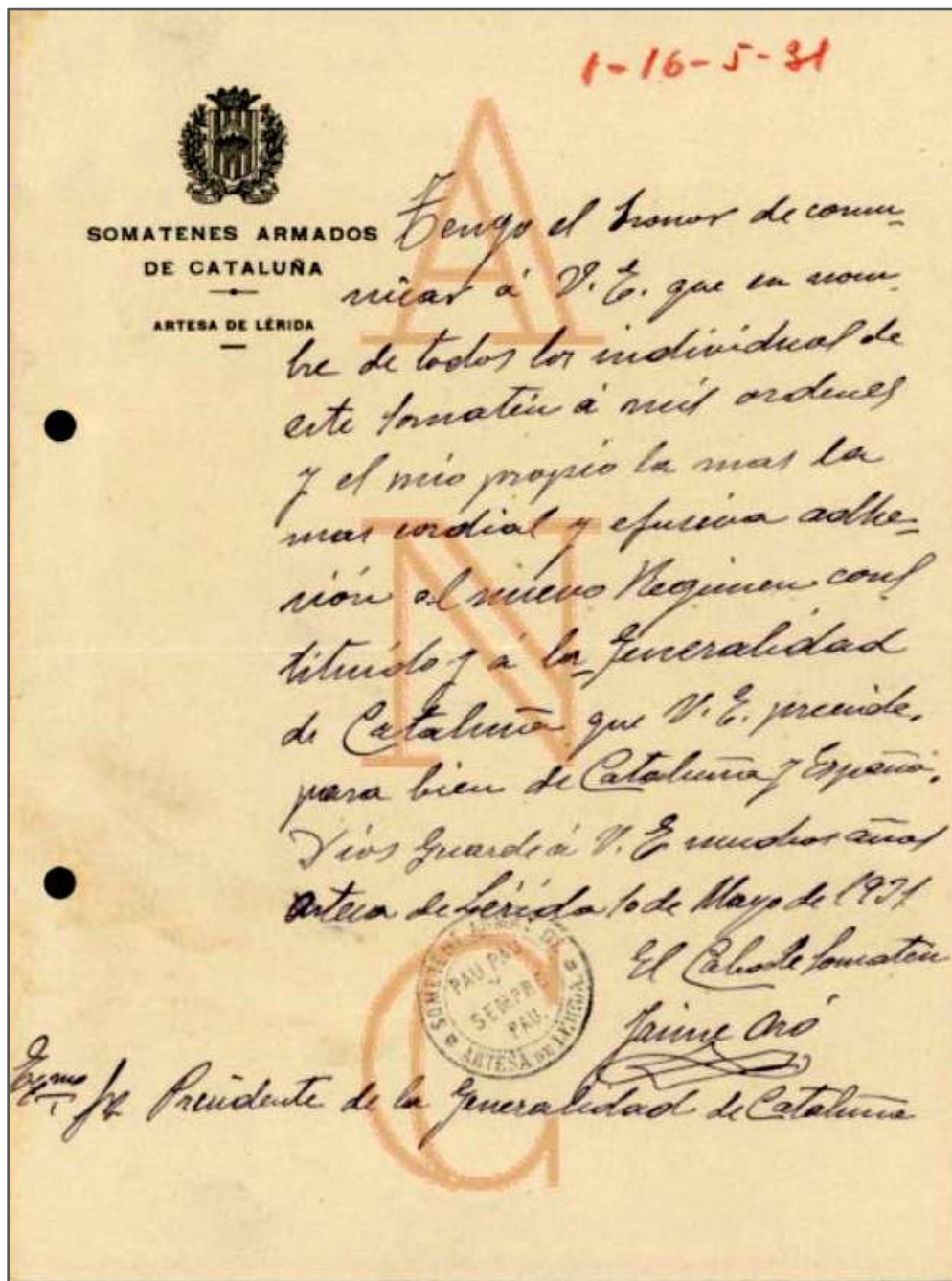
SECRETARI DE L'AJUNTAMENT   UN REPUBLICA

[Signature]   *Emilio Brudi*

187.

1931. Carta del Cabo de Somatén d'Artesa posant-se a disposició del President de la Generalitat. El segell del Somatén diu: Pau, Pau y sempre Pau (Arxiu Nacional de Catalunya).

La guerra

L'arribada de la guerra

En les eleccions legislatives celebrades el febrer de 1936 a Artesa de Lleida, el Front d'Esquerres guanyà per àmplia majoria el Fort d'Ordre amb una participació de vora del 90%. El cens s'havia doblat des del 1931, per l'aprovació en la Segona República del sufragi universal, o sigui, incloent el vot femení.

Els fets més rellevants de l'esclat de la guerra al poble el juliol d'aquell mateix any, i que marcà un abans i un després en la vida social de les famílies, foren l'assassinat dels falangistes germans Puyol de Cal Carreter i la crema de l'església parroquial amb una gran foguera d'imatges al seu interior, per causa de l'exaltació antifeixista contra el *Alzamiento* franquista.

Escriu Eloi Oró i Oró, recordant aquell juliol de 1936: *Recordo com si fos avui el dia que es cremà l'església d'Artesa. Es va fer córrer la veu que s'anés a recollir-hi les cadires i altres estris que la gent hi tingués. Jo vaig anar-hi a buscar les partitures que hi tenia. M'acompanyaren fins dalt al cor i un cop recollides vaig preguntar què se'n faria de l'harmònim. Els vaig explicar que no era cap imatge religiosa, sinó un simple instrument musical i vaig proposar de portar-lo a*

Página 2

INFORMACION LOCAL

vida local

COSAS A MEDIAS

La Concejalía de Abastos, de nuestro Ayuntamiento, ha hecho pública una nota, según la cual, a partir del próximo lunes, todos los ciudadanos que quieran adquirir comestibles en nuestros comercios, tendrán que hacerlo con una tarjeta de racionamiento, expedida por aquel Departamento municipal.

Desconocemos, hasta cierto punto, el alcance que la misma puede tener, pero según se desprende de la nota de referencia, tiene solamente la misión, de establecer un control de consumo. Es decir, que la única utilidad de la misma radica en que evita los sobrepagos, que descaradamente se han venido haciendo por parte, que, por lo mismo, que no tienen parte activa ni pasiva en la Revolución, tienen menos derecho a hacerlo.

El verdaderamente es esta la única finalidad que persigue dicha tarjeta, sin dejar de reconocer que es un paso hacia un control eficaz del proceso económico, hemos de mostrar nuestra disconformidad, cuando, queriendo conseguir un objetivo más noble...

LIBERTAD

Han sido puestos en libertad los vecinos de Artesa de Lérida, José Orlator Durán, José Buesa Buesca y José Vilalta Piquerías, que se hallaban a disposición del comisario de Orden público.

Comisaría de Investigación y Vigilancia

DENUNCIA POR BARROS

Marcelino Jover Vallés, se ha presentado en la Comisaría de Vigilancia, denunciando que en la calle Curios Mora (Cuesen), donde tiene un establecimiento de librería, un automóvil subió a la acera, causando varios desperfectos en el aparador y rompiéndose los cristales del mismo.

ciones.

—Continuando la campaña electoral, el partido Obrero de Unificación Marxista celebrará un mitin esta noche en Artesa de Lérida; mañana, «Esquerra Republicana de Catalunya», celebrará otro en Alcarraz, y el día 24 en el pueblo de Sort.

—Por el comisario de la Generalidad han sido autorizadas las ordenanzas para la exacción del repartimiento de utilidades, aprobadas por el

El Orden público. - Petición de un alcalde. Varia.

LERIDA, 27.

El comisario de Orden público, José Rodés, se ha trasladado al pueblo de Artesa de Lérida, para solucionar unos asuntos que existían entre varios vecinos de aquella población.

El señor Rodés ha podido conseguir, después de su visita, que fuesen libertados las mujeres y todos los hombres, a excepción de dos, de Artesa de Lérida, que se hallaban detenidos en la cárcel de esta ciudad.

—Por la Delegación de Orden público se han cursado telegramas a todos los alcaldes, donde están ya constituidos los nuevos Concejos municipales, o a los Comités, por no estar aquellos constituidos, anunciándoles que diariamente deben remitir nota sobre la situación de sus respectivas localidades.

—Para proceder a la constitución del nuevo Ayuntamiento y con instrucciones sobre el caso, salió para Castellnou de Seana una comisión de la Comisaría de Orden público.

—El comisario de la Generalidad ha recibido un ofrecimiento del alcalde de Alfés, en el que solicita le sean enviados niños de las familias que han podido evadirse de los pueblos ocupados por los fascistas.

—Los vecinos de esta ciudad José Lloses y Ramón Esteva, cuando pasaban por la calle Mayor se encontraron en el suelo un monedero, en cuyo interior había determinada cantidad en billetes del Banco de España.

Dicho monedero fué entregado a la Comisaría de Orden público.

188-190.

1936. A l'esquerra, notícia al diari lleidatà ACRÀCIA sobre uns detinguts artesencs, segurament manifestants anarquistes (*Arxiu la Paeria*).

1936. Detencions del Comissari d'Ordre Públic a Artesa (*Arxiu La Vanguardia*).

1936. Miting del POUM (*Arxiu La Vanguardia*).

les escoles, on podria servir per ensenyar música als nostres infants i joves. No hi va haver res a fer. L'harmònim va fer la mateixa fi de les imatges: dalt a baix i a la foguera.

Com a tots els altres pobles de Catalunya, el transcurs dels esdeveniments bèl·lics va marcar el ritme de la vida quotidiana dels seus habitants. Probablement, els més significats partidaris del bàndol conservador degueren fugir per evitar mals majors i fins i tot algun es degué amagar a les golfes de casa seva.

Artesa de Lleida no patí directament els estralls del conflicte, a causa de la seva situació allunyada del front, però la seva proximitat al camp d'aviació militar d'Alfés provocà el constant pas d'avions i la instal·lació de la redacció del periòdic militar republicà *Alas Rojas*.

Inhibición en una causa

Lérida, 27.—Ha regresado de Barcelona el comisario de la Generalidad, Joaquín Vila.
—Esta mañana, ante el Jurado de urgencia se han efectuado las vistas de las causas contra los vecinos de Artesa de Lérida, Antonio Bonet Farrán, Dionisio Sisó Solé y Antonio Carrós Berenguer.
El fiscal ha solicitado de la Sala la inhibición en favor del Jurado de Instrucción, en atención a que de los hechos apreciados no se deducía la existencia de delito de desafección al régimen.
La Sala ha accedido a la petición del fiscal, trasladando las causas al Juzgado de Instrucción.

192.
1937 .Notícia sobre un judici per desafecció a la República (Arxiu La Vanguardia).

193.
1937 .Rebut de l'ajuntament artesenc pel lliurament de la collita (Arxiu familiar).

191.
1937. Notícia sobre la publicació republicana *Alas Rojas* (Arxiu La Vanguardia).

Los periódicos del frente

«Alas Rojas», portavoz de la Aviación en los frentes de Aragón, es una de las carteleras de guerra que más se han destacado en su labor de aliento antifascista. Editado en una retaguardia del frente — antes en Albalatillo y ahora en Artesa de Lérida — se impuso, desde el primer momento, la necesidad de crear una moral de victoria en el ánimo de los combatientes y de la retaguardia. Venciendo dificultades y con el apoyo entusiasta de los soldados, y algunos grupos de lectores, consiguió convertirse en una revista ágil, dinámica, donde se refleja la vida y lucha en los frentes y la sed de cultura de nuestro pueblo. Ahora, «Alas Rojas» anuncia un número extraordinario, con reportajes de las trincheras, página técnica, «pasquin de las letras»... El número irá avalorado por las firmas de Sebastián Gasch, Pedro Matalonga, Baltasar Miró, A. Teixell, Agustín S. Puértolas, R. Padilla y una caricatura del gran Bagaría.

Dicho semanario será una prueba más de cómo la España democrática y progresiva marcha hacia la cultura y el bienestar social, en lucha a muerte contra las fuerzas internacionales de la reacción y del crimen.

son 774'500 quilos

He rebut de l'Ajuntament d'Artesa de Lleida la quantitat de cinc centes quaranta dues pessetes quinze centímes import del blat que tenia entregat al mateix Ajuntament per l'Abastament d'aquesta població

Artesa de Lleida 13 de setembre de 1937

Eymari Ferrer

Fronte de Aragón 1-11-1937
Comarada José Gomenec
Historia de Lerida

Includalle primo. Põe abragua que el
reciba esta carta entulives bien de salud tanto tu
como toda la familia como la mia es buena
por la presente.

Como te escribo esta carta por un
caso de una constatacion de las cartas que se
envia a tal casa nada me dicen de tu
y yo aun que estoy fuera preso en tu.

Hay a tenido en el Moreno y se
decia que el Daniel se ha solicitado por
piloto y haber si tu hazer lo mismo porque
por el aire se corren muchos kilometros y apie
como va avanza nada. Tambien te dice que
aqui en el pueblo hay el Santiago que esta
enfermo si te ves le das recuerdos de mi.

Quando me escribas ya me diras
como a ido la siembra y habia sembrado
en Whatorn si habis cogido el maiz y pronto
espero que reciban las semillas de sembrado
de trigo por los que podais trabajar. ya me

194-195.

1937. Carta des del front d'Aragó d'Enric Costafreda, un parent de Cal Moix (Arxiu familiar).

tambien como preser los domingos que seban
en bastante libertad.

El otro dia vino a vernos el Miguel
del Gardenas. nosotros estabamos en el pueblo y el
vino ~~de~~ de las arremadillas y nos dijo
que iba al pueblo y haber que queriamos y le
decimos que mañana pasariamos por Lerida
y a un estamos en este pueblo en un cubierto
que nos levantem los hijos ahora que de un
dia a otro pasaremos por aqui si lo mejor me
habios tenido la carta cuando habreho pasado

Nada mas por hoy que muchos
recuerdos a tus hermanos pueblo y abuelo
y tu recibes los afectos de tu primo que me
te abraza.

Enrique Costafreda

Quando me escribas ya me diras
si llueve en los primeros dias que lloria
nos alegrabamos pero como te dije estamos en
un cubierto de pilotes el otro fin a larama
me saque la camisa y la tuve que tirar
porque estaba llova

Pronto la Tanya

199.
1936. El retaule del
Roser de l'església
abans de la guerra
(Arxiu Josefina
París).

El retaule del Roser

Diversos estudiosos de la història local han recollit la destrucció del Retaule del Roser a l'inici de la Guerra Civil pels revolucionaris exaltats del poble.

L'assalt quedà recollit en el *libro de Cuentas de Culto de la parròquia de Artesa de Lleida*, fet pel mossèn Anton Bernat, el qual presencià la destrucció i crema del patrimoni artístic de l'església parroquial.

Segons explica mossèn Antón Bernat, construït l'any 1735, el retaule era d'època barroca, tal i com es podia llegir en una inscripció. Daurat i molt ben fet, era tot de fusta. En el centre, dintre d'una fornícula, s'hi trobava la imatge de la Verge del Roser i a cada costat, dos petites figures de Sant Joaquim i Santa Anna. També hi havia, dins d'uns grans medallons, els goigs de la Mare de Déu. En el dibuix original que es conserva només hi ha els tres primers i l'últim, però mossèn Anton afirma que hi eren tots set: l'Anunciació, la Nativitat, l'Epifania, la Resurrecció, l'Ascensió, l'Assumpció i la Coronació.

Pel que fa a l'artífex del retaule, no hi ha documentació directa que en faci esment. L'obra

no estava signada ni tampoc mossèn Bernat en parla. Però en els pocs documents conservats de l'església parroquial se'n troba un en què hi consta que el 20 de juliol de 1737 l'alcalde, els regidors i els majorals de la confraria de Sant Isidre contracten Francesc Escarpenter, escultor de Seròs, per un total de 280 lliures, per a la construcció d'aquest retaule, que el 20 d'agost de 1738 fou col·locat en la sisena de les set capelles laterals de l'església. Els historiadors han confirmat la personalitat de l'escultor a través del contracte del retaule de la Mare de Déu dels Àngels de l'Hospital de Santa Maria de Lleida, que actualment es troba en l'Institut d'Estudis Ilerdencs. Hi consta que el 13 de setembre de 1939, l'escultor Francesc Escarpenter va mostrar *dos trasses per retaules; la una per lo retaule de Nostra Senyora del Roser de la iglesia de Artesa de Lleyda, y lo altre del Altar de sant Antoni de Padua de dita iglesia.*

Malauradament, s'han conservat fins als nostres dies ben pocs documents sobre el Retaule del Roser d'Artesa de Lleida. Aquesta ha sigut una altra de les moltes víctimes artístiques de la Guerra Civil.

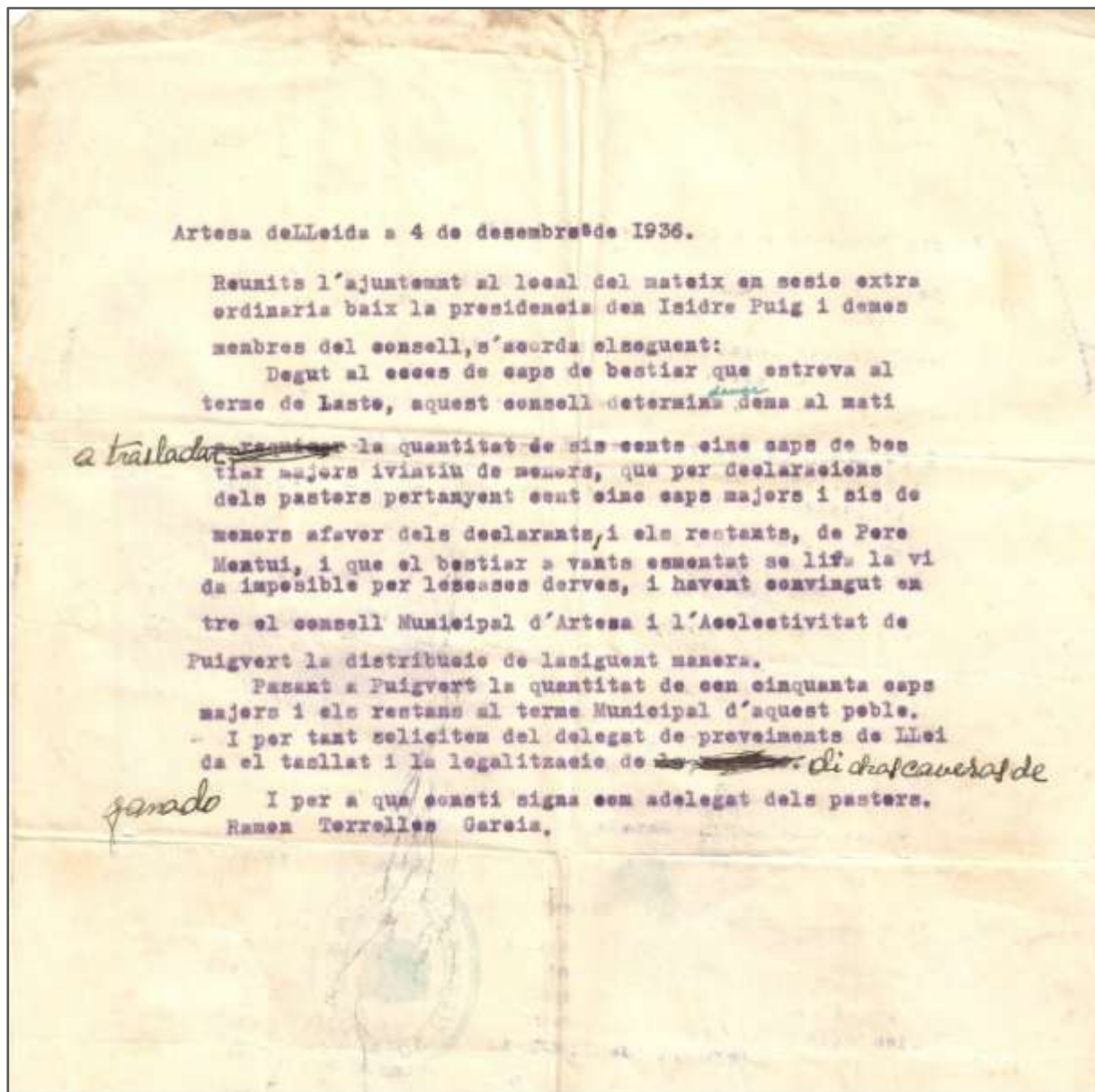
“**D**espués de armarse los revolucionarios de la parroquia y hecho el pregón que nadie saliera a trabajar, a las 4 y media de la tarde se presentó; forzada una gran masa del pueblo a la puerta de la Iglesia y dos de los revolucionarios me arrebató la llave y con ella abrieron las puertas precipitándose furiosamente en el interior con gritos y algunos disparos de pistola, seguidamente empezaron a sacar las imágenes poniéndolas en un montón, juntamente con las ropas, a lo que prendieron fuego quemándose todo. Era el lunes, pues el Domingo que pude decir la primera misa. Durante los días siguientes de la misma semana se desmontaron los altares y las maderas fueron llevadas al patio de las Escuelas Nacionales abandonándolas”.

Aquestes són les primeres paraules escrites per mossèn Anton Bernat en el “Libro de Cuentas de Culto de la parroquia de Artesa de Lleida”, començat l'1 de gener de l'any 1939, després de la guerra civil i dels fets lamentables esmentats que provocaren la pèrdua de la major part del patrimoni artístic de l'església parroquial d'Artesa de Lleida i de la resta del bisbat de Lleida.

L'escrit de mossèn Anton continua amb una descripció de les obres desaparegudes, dels diversos altars i retaules que des

200.

2005. Reproducció de l'escrit de Mossèn Anton sobre la crema de l'Església d'Artesa de Lleida (*Revista Taüll, núm. 15*).

Artesa de Lleida a 4 de desembre de 1936.

Reunits l'ajuntament al local del mateix en sessió extraordinària baix la presidència de Isidre Puig i d'altres membres del consell, s'acorda el següent:

Degut al excés de capes de bestiar que entreva al terme de Laste, aquest consell determina ^{després} al matí

a traslladar ~~passar~~ la quantitat de sis-cents cinc capes de bestiar majors i vint-i-quatre de menors, que per declaracions dels pastors pertanyent sent cinc capes majors i sis de menors a favor dels declarants, i els restants, de Pere Mentui, i que el bestiar a vents esmentat se l'ifa la vida impossible per les seves derves, i havent convingut entre el consell Municipal d'Artesa i l'Assemblea de Puigvert la distribució de la següent manera.

Passant a Puigvert la quantitat de cent cinquanta capes majors i els restants al terme Municipal d'aquest poble.

- I per tant sol·licitem del delegat de proveïments de Lleida el tasllat i la legalització de ~~els~~ *di dies cauerol de*

ganado I per a que consti signa com a delegat dels pastors.
Ramon Terrelles Garcia.

L'alcalde Moix

L'any 1924 Isidre Puig París esdevingué l'hereu de Cal Moix per la mort de son pare a l'edat dels 56 anys. Tres anys després es casava amb Ramona Domènech de Cal Sabater, amb orígens familiars a la Pobla de Cérvoles,

Isidre Puig esdevingué un jove cap de casa, que a més de portar les terres i treballar-les, visqué per això com a protagonista les rivalitats i confrontacions entre els dos bàndols locals, durant els anys de la dictadura primo-riverista i els següents de la República.

Essent petits propietaris rurals, les simpaties familiars es decantaven cap al sindicat d'esquerres i catalanista de Sant Isidre. Ell fou precisament el primer Moix, d'una llarga nissaga, a dir-se Isidre, nom que portà el sindicat com a símbol reivindicatiu de l'esforç de la pagesia treballadora.

Isidre Puig transformà les afinitats familiars, derivades de les petites lluites locals, en un esperit reivindicatiu i de lluita ideològica. I per això, l'any 1936 esdevingué regidor del Front

201.

1936. Document en què l'Isidre Puig París de Cal Moix figura com a president del Consell municipal (*Arxiu familiar*).

d'Esquerres a l'ajuntament de la vila. Com a regidor de finances signà alguna de les emissions de bitllets locals l'any 1937 i poc després consta ja pròpiament com a alcalde durant un temps. Les tasques de batlle en aquells anys de guerra foren dures i difícils per la gran tensió derivada de l'actuació com a mediador entre extremistes i propietaris a causa de les lleis de col·lectivització que implantà el govern.

Aquesta dedicació al poble del meu besavi Moix demostra el seu gran esperit i voluntat de servei en benefici dels seus veïns i del país, que pagà amb la presó i la vida a causa de la repressió franquista.

8

x Juan Cepada Borja
(Nom i cognoms del cap de família refugiats)
 d'edat 51 anys, natural de Adanuz
 de professió Campesino d'estat Casat
 amb o de Andrea Fernandez Cuadrado que es troba a Com el
 Ha portat en la seva companyia els següents fills:

	de	anys
<u>Pedro Cepada Fernandez</u>	,	<u>12</u>
<u>Dolores</u>	,	<u>10</u>
<u>Guillermo</u>	,	<u>8</u>
<u>Concepcion</u>	,	<u>6</u>
<u>Ecceles</u>	,	<u>4</u>
<u>Rafaela</u>	,	<u>20 mesos</u>
	,	

Altres parents:

	de	anys
	,	
	,	
	,	
	,	

Ultima població on residien Adanuz
 Data d'arribada 1 d 1 del 1937
 Data de trasllat d _____ del 1937 a _____

Observacions : Artesa Lenda

202.
 1938. Un dels diversos documents d'identificació de refugiats a Artesa, provinent d'Andalusia (Arxiu familiar).

COPIA DE L'AVANS DE LIQUIDACIO FERA EL DIA 27 D'ABRIL DE 1937

INGRESSOS

Mes de novembre.....2.180'10
 id desembre .....1.023'00
 id gener..... 113'70
 id febrer.....12.702'60
 id març..... 268'30
 id abril..... 3.088'98
 Total caixa.....19.373'68
 Farina cobrada..... 8.637'12
 oua cobrats..... 7.812'98
 Total general.....35.828'72

DESPESES

Mes de novembre..... 377'10
 id desembre..... 599'25
 id gener..... 1.618'30
 id febrer.....10.724'76
 id març..... 1.120'00
 id abril..... 848'38
 Total caixa.....15.492'98
 Farina pagada.....10.437'70
 oua pagats.....7.502'66
 Total general.....33.433'34

Artesa de Lleida 27 d'abril de 1937

Resum de caixa

Ingressos.....19.373'68
 Despeses.....15.492'98
 En caixa..... 3.880'67

203-204.
 1937. Rebuts
 municipals de l'època
 de l'alcalde Moix (Arxiu
 familiar).

38

He rebut de R. Maura Mir
 la quantitat de 6 pessetes 1 centims
 import del bestre en la maquina de l'Ajunta-
 ment de 113 quilos de gra.

Artesa de Lleida 30 d'agost de 1937

El Receptor

J. Puig

14

He rebut de J. Maura Mir
 la quantitat de 10 pessetes 0 centims
 import del bestre en la maquina de
 l'Ajuntament de 2028 quilos de gra

Artesa de Lleida 30 d'agost de 1937

El Receptor

205.
1938. Document de l'ajuntament de recepció
d'uns diners que l'Isidre Puig París tenia en
dipòsit (Arxiu familiar).

El Alcalde de este Ayuntamiento, Juan Sano Romá, se hace cargo de la cantidad de diez mil sietecientos setenta ochos pesetas con cuarenta y cinco céntimos, procedentes de una liquidación que hay pendiente con Aviación. Dicha cantidad la tenía hasta la fecha Isidre Puig París.

Antes de Lérida, 16 de Octubre 1938

El Alcalde
Juan Sano Romá

Isidre Puig París

206-211.

1937. Bitllets de 25 cts.(2 sèries) i de 50 cts. i d'1 pesseta emesos per l'Ajuntament d'Artesa de Lleida, amb la signatura de l'Isidro de Cal Moix (Arxiu MDC).

Moneda artesenca

L'aturada econòmica provocada per la Guerra Civil comportà una total escassetat de diners en circulació. És per aquest motiu que a partir de 1937, la majoria d'ajuntaments catalans van començar a emetre moneda pròpia de curs local en bitllets.

A Artesa de Lleida, se'n van imprimir dos sèries de 25 i 50 cèntims i d'1 pesseta, en total sis bitllets. La primera sèrie de signatures il·legibles, i la segona amb la signatura de l'alcalde Marcel·lí Solé i el regidor de finances Isidro Puig París, de Cal Moix i pare del meu padrí.

212.
1939. Certificat del III Año triunfal del lliurament de 2200 pta en moneda republicana a les autoritats de part de Ramona Domènec, dona d'Isidre Puig París (Arxiu familiar).

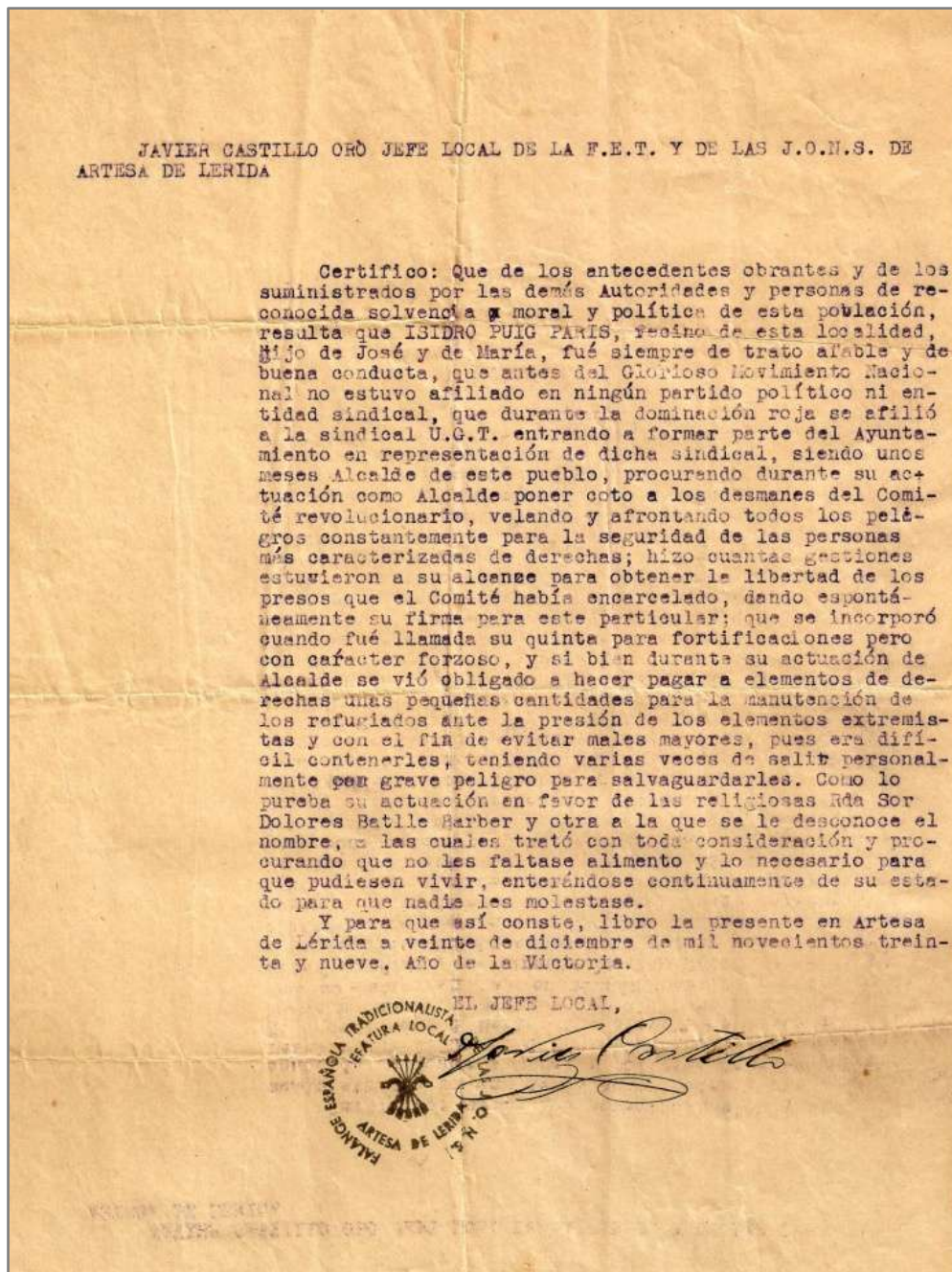
IV.

Artesa de Lleida

1939-1959

213.
1939. Certificat del
*Jefe Local de la
Falange
Tradicionalista y de
las JONS* en favor del
pres Isidre Puig París
per ajudar a mitigar-
ne l'empresonament
(*Arxiu familiar*).

La repressió franquista

S'acaba la guerra, comença la persecució

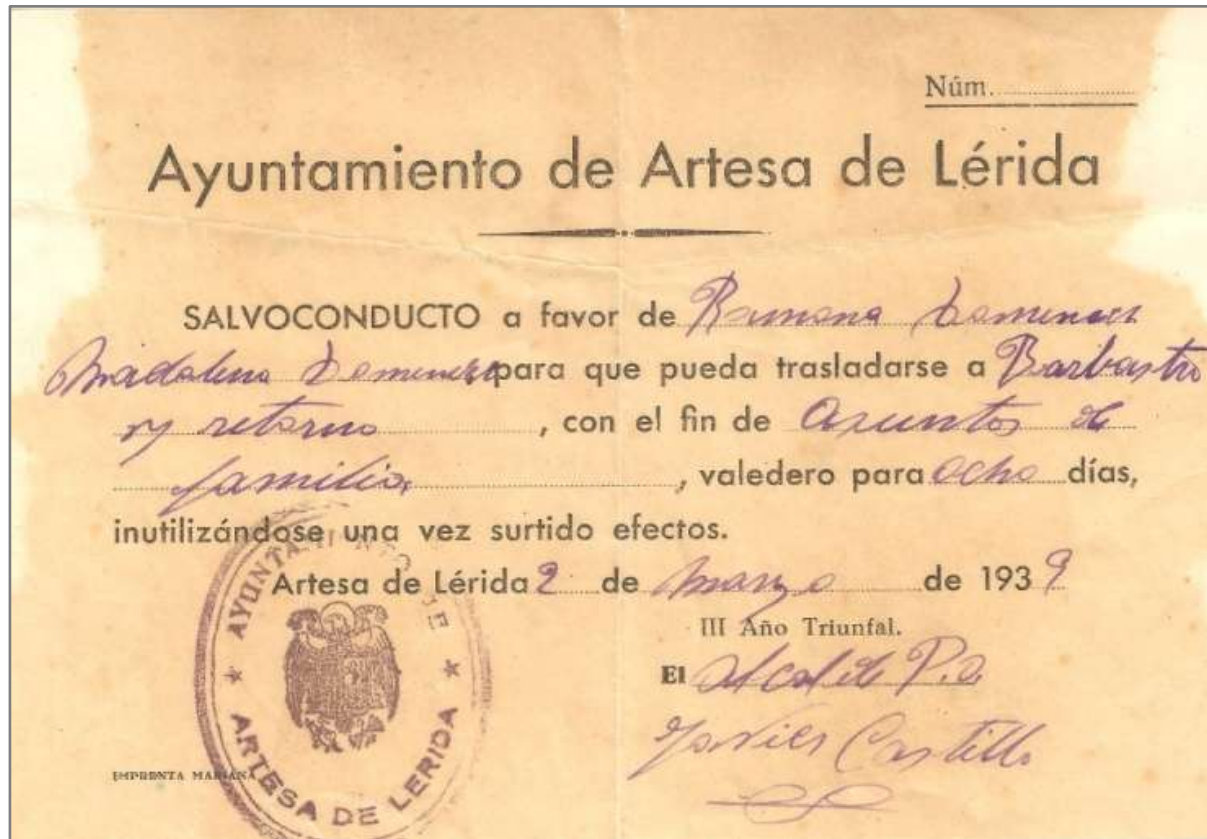
La fi del conflicte bèl·lic no va comportar la fi de la violència, ans al contrari, un cop acabada la guerra començà una forta persecució contra tots aquells qui havien mostrat afinitats d'esquerres, democràtiques i catalanistes. La violència fou extrema. No hi va haver cap mena d'interès a integrar els vençuts; a més de càstig es buscà la manera de difondre la por i la humiliació entre els perdedors, com a persones i com a nació.

Durant els primers anys de la postguerra, les mesures repressives foren sistemàtiques i massives. Milers i milers de persones foren afusellades, empresonades o es van veure obligades a abandonar la seva terra, camí de l'exili.

La repressió i el terror es convertiren en dos grans eines per consolidar i mantindre la dictadura franquista amb la intenció d'espanyolitzar la nació catalana. La fam i el dolor que la guerra deixà feren la resta, amb la complicitat dels feixistes locals.

Segons Solé Sabaté, a Artesa de Lleida la repressió franquista comportà les execucions de Josep Oró Castillo i Antoni Garrós Berenguer (ERC) entre l'agost i el novembre de 1939. Josep Oró Castillo era germà de la mare de la meva padrina Olga.

214-215.

1939-40. Resguard de gir postal de 15 pta destinat a Barbastre, i vacuna del camp de concentració de Reus (*Arxiu familiar*).

216.

1939. Salconduit municipal a nom de al meva rebesàvia Ramona Domènec per visitar el seu marit represaliat a la presó de Barbastre (*Arxiu familiar*).

Certifico:

Que el trabajador Isidro Puig París, de cuarenta y un año de edad, residente en Artesa de Lérida (Lérida), ha prestado sus servicios en esta Compañía de mi Mando a partir del día ocho de abril de mil novecientos cuarenta hasta la fecha, acreditando que su conducta ha sido buena durante su permanencia en la misma, debiendo hacer constar que el mencionado es puesto en libertad por orden de la Superioridad, por estar comprendido en la orden dada por el Excmo. Sr. Ministro del Ejército del día once del actual, debiendo presentarse a las Autoridades Militares al llegar a su destino.

Y para que conste expido el presente en Prat de Llobregat (Barcelona) a treinta de mayo de mil novecientos cuarenta.

El Alferes Comandante
Romain de Rom

Presentado hoy día de la fecha.

Artesa de Lérida, 31 mayo 1940

El Alcalde Acetal,

R. L.
Ortiz

Presentado ante mí que suscribe en este puesto, en el día de la fecha

Juneda 11 de Junio de 1.940
al Comandante de puesto,

Raimon de Rom
de Rom

217-218.

1940. Certificat de llibertat del treballador Isidro Puig París presentat a l'Ajuntament i a la comandància de la Guàrdia Civil espanyola de Juneda (Arxiu familiar).

Castro de Toledo

EL Excmo. Sr. General jefe de la 4ª Región Militar
y en su nombre el Coronel de Infantería D. Joaquín
Fernández Pérez jefe del Centro de Relevo
militar Movilización y Reserva nº 24

CONCEDO LICENCIA ABSOLUTA, por haber permanecido dieciocho años en el servicio militar, desde la fecha de su ingreso en Caja, según lo dispuesto en los artículos 18 y 33 del Reglamento aprobado por Decreto de 21 febrero 1925, al *Soldado Juan José Pérez*, hijo de *José* y de *María*, natural de *Castro de Toledo*, Juzgado de primera instancia de *Toledo*, provincia de *id.* nació el día *16* de *Mayo* de *1899*, de oficio *Sabatero* en estado *casado*. Fue alistado en el reemplazo de *1920* y clasificado como *soldado* habiendo prestado los servicios que se expresan al dorso.

Y por haber cumplido su compromiso en el Ejército, expido la presente en *Lisboa* a *12* de *Noviembre* de *1940*
Anotado al folio *19* num. *1140*
José María Fernández
Comandante jefe de la Reserva
Angel González

Correos

Giro Postal

NOTAS UTILES PARA EL REMITENTE DE GIROS

1.ª El expedidor llenará con toda claridad los datos de nombre, apellidos, domicilio y residencia del destinatario, y los suyos propios. Si se trata de militares se expresará el nombre de la unidad a que pertenece y los datos complementarios del batallón, bandera, tabor, compañía, etcétera.

2.ª Las reexpediciones o devoluciones no son gratuitas, sino que dan lugar al pago de nuevos derechos que se envían al punto de primer destino, o bien se deducen del importe del giro.

Giro n.º *710*
(Punto de origen)
De *Castro de Toledo*
(Punto de destino)
Para *20*
(en cifra)
Pesetas *20*

Imponente *Rauona*
Somench

TEXTO

*Le aborro
tu hijo que
mucho te que
ere y verte de
sea
Conchita
Suig*

José Pérez Pérez
H

Talón para el destinatario que puede utilizar el importe mediante un sobreporte de 0,00 en un sello de Correos

Pàgina anterior:

219.

1940. Certificat de llicència absoluta del Servei Militar després de 18 anys (*Arxiu familiar*).

220-221.

1939. Resguard de gir postal de 2 pta. de l'esposa Ramona Domènech i text de la filla gran Conxita (*Arxiu familiar*).

Hoy hace un año...

**Parte Oficial de Guerra del Cuartel
General del Generalísimo**

Ha continuado en Cataluña el brillante avance de nuestras tropas, que han seguido venciendo la resistencia enemiga y han ocupado gran extensión de territorio rojo, en el que están incluidos los pueblos de Tudela del Segre, Ceró, Torres de Segre, Sudanelí, Montoliu de Lérida, Suné, Artesa de Lérida, Pulvert de Lérida, Juneda, Cerviá y Albi y la importante ciudad de Borjas Blancas, además de numerosas posiciones, entre las que se halla comprendida, en el sector Sur, la sierra del Tormo. También se han cogido muchos muertos abandonados por el enemigo y numeroso armamento y material, entre el que figura un carro blindado.

Los prisioneros hechos en este día pasan de mil doscientos, entre los que figuran varios oficiales y una sección de transmisiones, completa.

En el sector de la Granjueta, el enemigo ha atacado nuestros puestos avanzados, habiendo sido rechazado y causándosele grandes pérdidas.

ACTIVIDAD DE LA AVIACION. -- En la noche de ayer fueron bombardeados los objetivos militares de las estaciones de Torredembarra, Tarragona y Castelldefels, el puerto de Barcelona, alcanzado el Gobierno militar y produciendo incendios.

Hoy ha sido derribado un «ata» enemigo.

Salamanca, 5 de enero de 1939. El Año Triunfal. De orden de S. E. -- El general jefe de E. M., FRANCISCO MARTIN MORENO.

222.

1940. Salconduit per al retorn a casa (*Arxiu familiar*).

223.

1940. Notícia de La Vanguardia recordant l'estat del front un anys abans, el 5 de gener de 1939, data d'ocupació d'Artesa de Lleida (*Arxiu La Vanguardia*).

num. 28

COMANDANCIA MILITAR DE PRAT DE LLIBRECAT

Concedo permiso a favor de *la sol-*
Sados, Vidor Peiron Estada
Lisidro Puig Paris

Alojamiento

Resales

Favores _____
Menores _____
Cartos _____

Raciones

Pan _____
Cebada _____
Vino _____

pertenecientes al Batallón de Trabajadoras num. 121, para que desde esta Plaza aprendan la marcha a incorporarse a *Castell d'aus, Artesa de Lérida*
(Provincia de Lérida)

Resolviendo el viaje por ferrocarril y cuenta del Estado.

Después a las Autoridades Civiles y Militares del tránsito no le pongan impedimento alguno, antes bien se le faciliten los auxilios que solicite con arreglo a su clase y que se detallan en el art. 9.

Prat de Llibrecat 20 de Mayo de 1940.

El Comandante Militar,
Carlot Ferrer Cab

COMANDANCIA MILITAR DE PRAT DE LLIBRECAT

224.
1940. Carta rebuda a Cal Moix per
Ramona Domènech, mentre el seu
marit era empresonat pels
franquistes (*Arxiu familiar*).

Barbastre 1-3-39
 Estimada Lijaza salut
 les deseo y qual como da
 nica por la presentes
 Ramona herresibido la tuya
 de 12 la cual todo lo dices
 en llegar a mis manos y
 enterado de ella lo que
 no te habistes muy bien
 hije pero te habistes mucha
 suerte por que al dia siguiente
 de marchas vosotras ya no
 de joran entrar a nadie a
 ablar con nosotros asi es que
 de lo que me dices que
 quisiese tener a la
 dita tambien los dices que
 no lo piensan por que se
 de barion un dia en junio
 Ramona aber como es que
 me dices que el abal ya
 me lo an mandado y yo no
 se nada y el Ramon y el
 Ramon del dex ya les allegado
 aber si lo an mandado igual
 a ellos que ami por que me es
 traña mucha si a caso lo an
 mandado a igual tiempo
 asi es que ya te pre a cupos
 de ver a los que tienen que
 ser y aora que tengas que
 ser a maoria el cual por que
 el no sabe lo que yo he por
 el por que todos los dias seban
 gresos de a qui y deira que si
 como no tiene el abal la
 escrita en un papel asi es
 que a pesar de que me estan
 muy enfada es tan en buena
 compañía
 Ramona te tengo que recomendar
 un favor por que una vez me
 de una carta ablar a si y
 ando salga ya nos honrar de
 mas cerca
 Nada mas que se despida
 tu Lijaza que nunca les
 olvida Isidre Puig adios
 Conchita aber si eres que tu
 manna no te pega por que
 te a pelar con el
 Lijaza y si quisiera de otros
 que me se confunde tan y
 que sea buena chica y
 cuando te venga a dices
 Ramona a ella te abra
 que me la de tu y
 Adios Lijaza y Ramona
 arriba Anaia

225-227.
 1939. Primera carta i sobre conservats d'Isidre Puig París a casa seva, del primer de març de 1939,
 recent ingressat al camp de concentració de Barbastre. La carta s'escriu en castellà (Arxiu familiar).

Des de la presó

Isidre Puig París és deportat cap a la presó de Barbastre ja un mes abans, aproximadament, que acabés la guerra, és a dir, al març de 1939, segons que podem deduir per les cartes intercanviades amb la seva esposa, que actualment són conservades pel meu padrí. Es tracta d'una col·lecció d'una vuitantena de cartes que retraten el patiment i el dolor d'una família trencada i humiliada per la repressió franquista. La família Moix, com moltes de les famílies catalanes d'aquell temps, van passar

i directament dels patiments de la guerra als de la persecució de la dictadura.

El to i contingut de les cartes del presoner Moix transmet principalment la seva preocupació i enyorança per la dona i els fills. De tant en tant, s'hi observen referències religioses i polítiques que fan evident la reeducació a què eren sotmesos els presoners. A més, en alguna de les cartes, s'hi troben línies directament ratllades per la censura militar.

En les cartes de resposta, l'esposa Ramona tracta de donar ànims i esperances al pres i gairebé mai no s'oblida d'incloure-hi algunes frases de la Conxita, la seva filla gran, que ja anava a estudi, i alguns gargots d'Isidre, el fill petit.

Les visites a la presó eren molt escasses per la dificultat i cost del viatge. Es conserven cartes a una família coneguda de Barbastre on s'hostatjà l'esposa Ramona alguna vegada quan hi anà a veure el seu marit.

228.

Targeta postal amb l'efígie del dictador espanyol (Arxiu familiar).

229-232.

1939. Carta a casa amb ratllots de la censura militar, que obligaven a l'exaltament franquista en salutacions o comiats.

que por la demas mira si no recibimos mas co-
jemos menos por que las cosas van asi pero
lo que tu me dices paciencia y de lo que me
dices que si me pueda en guardar lo sea en
posible por que la comida no me gusta mun-
do por que esto de siempre la misma pues a
mi me cansa pero a pesar de esta la cantina
lo paga por que cuando tenga hambre me voy
a merrear lo que queda comer y asi voy pasan-
do los dias pero sin preocuparme de nada por que
heo que algunos que se preocupan pierden el
tiempo y la paciencia y tampoco sacan nada
de lo que me dices de que no sabis nada del
Roberto pues aun es temprano por que ase poca
tiempo que esta liberado por que a qui en
Cataluña as dos mes que esta liberada y aun
se un mes que estan es cri-

tas asi es que no paseis pena por que como no
abo resistencia en ninguna parte no creo que de
aya pasado nada Ramona de lo que me dices que
prepe nosabe que yo estoy prisionero pues
ya le podeis decir porque tambien lo sabra y
amas asta mandarle la Direccion y sino me
mandan ami la seya por que asi uno pasa
el tiempo mas pronto escribiendo por que uno
a qui se a borrese por que la unica distraccion
que uno tiene ~~es el tiempo que se pasa~~
~~es el tiempo que se pasa~~ Ramona de lo que
me dices que los pequeños quieren venir los dices
que no pueda ser por que me parece que si
los biera y no les pudiera darles unos besos
como puede ser por que tu ya sabes lo que
pasa a qui el golpe fuera para mi mas

grande para así es que caso que túvieras que
hablar me arás mas contento que sergas como
las otras lures que esto de los gustos à beses lle-
ban des gustos y sino à ga lo que te parezca
pero caso que vuelles que no sea à medio
mes de mayo no piensas en venir y asta à
quel tiempo me frasese que algo se tiene que
ver y mas te digo que si sabes algo del asunto
ya me lo puedes decir porque no me asusta
y si no ay mejor

Adá mas yo muy bien de salud lo que deseo
para bontos y daras recuerdos à mi madre
y besos à los hijos y te recibes un
fuerte abrazo de tu hijo

Arriba España Isidro Ruiz V. de Franco

Barbastro 12 de 4-39

Ramona eresibido la tereja la cual resi-
bi el Lunes de Pascua y enterado de
ella heo que túbistes un lija regular
pero como lo aser a gusto todo esta bien
Ramona de lo que me dices de Rosendo el
Lunes siguiente que os mar chastes el ya ser
marcho para la Caja de Recetas o sea para
Huesca y si acaso tienes la ocasion puedes
pre guantar à su casa algo de el y mas te
digo que la Ropa que tenían que entregar
me ya me la an entregado y de lo que me
dices que tenga paciencia no te apures por
que heo que ay que tener y como heo que ay
que tener la tengo el que mas malo me
sabe es por las Colmenas,
subir dentro de 15 días ya

Remite Isidro Ruiz Ruiz Compro de
Clasificación de Barbastro
2º Compañía 2º peloton
(Huesca)

237-239.
1939. Més mostres de
targes postals del pres
polític Isidre Puig París
amb sa família (Arxiu
familiar).

240-241.
1942. Testament i certificat de defunció d'Isidre Puig París als 43 anys d'edat, tot just un parell d'anys del seu retorn, segurament malalt, del seu periple per diversos camps de concentració (*Arxiu familiar*).

Un món de dones i nens

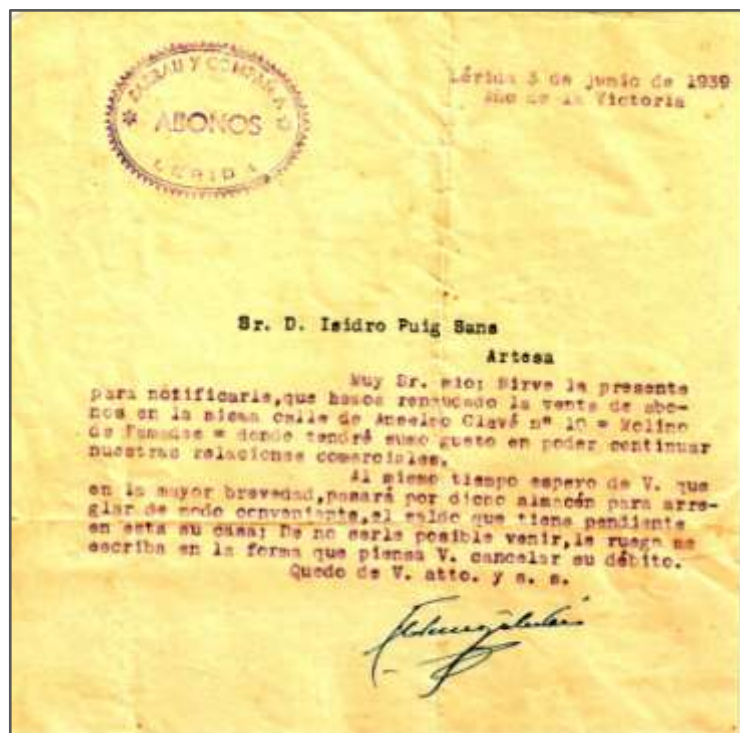
La dedicació a la política d'aquest Moix li va comportar haver de pagar amb la seva llibertat i la separació de la seva família i del seu poble. Sabem per les últimes dates de les cartes que abandonà la presó, després de passar per la presó de Reus i el camp de treballadors del Prat de Llobregat, finals de maig de 1941, després de d'un llarg any de pres polític.

Isidre Puig París sobrevisqué un any a la presó. La seva defunció tingué lloc al juliol de 1942 a causa de tuberculosi, probablement contreta durant l'estada a Barbastre.

La família Moix, doncs, és un altre dels molts exemples de les famílies desestructurades i escapçades per la repressió franquista de la immediata postguerra. La vídua Ramona va quedar-se sola, amb la sogra i dos canalles per pujar. La misèria i les necessitats van obligar petits i grans al treball per subsistir. L'Isidre, el fill petit, va haver d'abandonar l'escola amb catorze anys per tal de poder conrear les terres de la família amb l'ajut de les dones de casa. Com sempre havia sentit a dir el meu padrí: *desgraciada la terra que la trepitja la guerra.*

Els estralls de la repressió van provocar que Ramona hagués de viure com a vídua més de quaranta anys. Per tant, aquesta família i tantes altres foren víctimes indirectes de la guerra, però que van arrossegar durant molts anys la misèria, el patiment i la vergonya que els feien sentir.

leg. _____ exp. _____

APELLIDOS Berenguer Gavió NOMBRE José

Naturalidad Artesa de Segura Provincia Barcelona

Años de edad _____ Hijo de José y de Ramona

Estado casado Número de hijos 0 Profesión almacenero

Lugar donde residía durante el Movimiento Artesa de Segura

Prisión de procedencia Prisión Militar de Barcelona

Delito Asistencia Militar

Condena impuesta 13 años y un día Comutación _____

Tiempo extinguido 3.520 días

Fecha de salida en libertad condicional y Ley o Decreto en que está comprendido 18 Julio 1946

Si está sujeto a destierro no

Lugar donde no puede residir _____

Si perteneció a la masonería no

Fecha en que le corresponde el licenciamiento definitivo 15 de Mayo 1951

Residencia actual _____

242.
1939. Carta de reclamació dels deutes pendents per compra d'adobs a la família Moix, tot just acabada la guerra: Año de la Victoria (Arxiu familiar).

Con fecha 3 de mayo de 1952 se hace entrega al interesado del certificado de liberación definitiva, causando baja del Censo de liberados de esta localidad, según escrito núm. 5869 fecha 20 Diciembre 1951 de la Junta Provincial Libertad Vigilada.

Indice _____ Pulgar _____

243-244.
1952. Fitxa d'intern del rebesavi matern Ramon Berenguer, internat fins al 18 de juliol de 1946 i amb data d'alliberament definitiu de 1952 (Arxiu familiar).

Ho scuelo el Kanioul
 de misas
 de Florisa Lirida
 Guadalupe nº. 1
 la Abundia
 de Conxita Puig Domenech
 Empezada el dia 3-10-40
 Terminada el dia
 Dia la maestra

Ejercicio de Composición

Este niño se va a paseo y encuentra un banco y se sienta encima del banco había una maestra y se sentó en la punta del banco y al diestro le cayó sobre su cabeza y le dijo dale y cogió la maestra se puso a reír y a aquella niña le quería pegar porque se había quedado sin maestra y se puso a reír todo aborronado y no se acuerda más
 el dia 10-10-40

Ejercicio de Floris

Ejercicio 1 unidades a los números
 2-4-7-9-12-14-19-22-27-28-36
 7-11-14-18-21-24-28-34-42-43
 Ejercicio 2 unidades a los números
 1-3-5-6-9-10-12-14-19-20-26-4-6-5-9
 11-18-22-27-28-34-42-43
 Ejercicio 3 iguales con el signo de más
 con el signo de menos y con el signo de igual
 con el signo de división

20-4-7-9-12-14-19-22-27-28-36
 7-11-14-18-21-24-28-34-42-43
 1-3-5-6-9-10-12-14-19-20-26-4-6-5-9
 11-18-22-27-28-34-42-43

Geografía

Como se venían la geografía bonosa
 nos la geografía en la mesa y estacion

245-247.

1940. Llibreta d'escola de la Conxita Puig Domènech, filla gran de Cal Moix, amb els exercicis de l'època (Arxiu familiar).

Escuelas Nacionales

La formación del espíritu nacional

El règim franquista implantà una educació basada amb un fort nacionalisme espanyol, tot difonent a les escoles els valors religiosos i morals del catolicisme més ranci. L'objectiu era la creació de patrons de conducta dignes de *La Pàtria española: Una, Grande y Libre*.

Per això, es dedicaren a eliminar el model educatiu creat a la Segona República, el qual seguia els ideals liberals europeus. El resultat fou un model educatiu autàrquic, al marge de tot aire renovador. Es seguia un ensenyament de moral catòlica estricta, amb la prohibició del català i amb llibres i material lectiu que havien de ser fidels als *Principios del Movimiento*. D'ençà de la implantació del règim començà una forta repressió als mestres, els quals podien ser sancionats o vetats en la pràctica de l'ofici si es demostrava que havien estat catalanistes, republicans o demòcrates.

L'educació conjunta entre nois i noies fou també prohibida, considerada contrària als principis religiosos i als valors morals de la dictadura. Es van implantar matèries amb la finalitat de modelar la societat segons patrons

tradicionalistes que dibuixaven els homes com a caps de casa i marginaven les dones en un paper secundari, sotmeses al marit. Així, els nens havien de cursar la matèria anomenada *Formación del espíritu nacional*, mentre que a les nenes se'ls ensenyava *Labores del hogar*.

En totes les escoles començà una rutina obligada a l'entrada i acabament de la jornada lectiva. S'havia de resar el pare nostre i hissar la bandera a l'inici de les classes i cantar el *Cara al sol*. A més a més, a totes les aules hi havia penjat un crucifix amb els retrats de Franco i José Antonio a cada costat. Entre moltes altres obligacions de l'escola nacional catolicista de la postguerra, destacava el mes de maig o Mes de Maria, en el qual els nens a l'escola havien de cantar i resar cada dia a la verge i també portar-li flors:

*Venid y vamos todos
con flores a porfía,
con flores a María,
que madre nuestra es.*

Conseqüentment, durant tota la primera etapa del règim franquista destacà una educació fortament repressora i tancada, que buscava l'espanyolització i la reeducació cristiana, que no mostrà símptomes d'esgotament fins als anys 70, gràcies a les noves necessitats socials, culturals i econòmiques que va portar la dècada dels 60.

248-251.
1940. Diverses pàgines del quadern d'estudi en què s'observa la reeducació per a l'espanyolització que el règim dugué a terme a les escoles franquistes (Arxiu familiar).

Resumen de la lectura del
 Decálogo Patriótico de los españoles
 Los mandamientos de la Ley del Patriotismo
 son diez.

- 1º Amarás a España sobre todas las naciones
de la tierra.
- 2º Amarás defenderla cuando esté en peligro.
- 3º Santificarás la memoria de nuestros antepasa-
dos ilustres por su talento y por sus virtudes.
- 4º Honrarás todos los productos españoles.
- 5º No matarás el comercio ni la industria
nacionales.
- 6º No fumarás nunca, ni beberás más que agua
fresca.
- 7º Fuera de la taberna, del garito y del burdel.
- 8º No levantarás en motines, revueltas ni alga-
dos populares.
- 9º No desearás mal a ningún país extranjero.
- 10º No codiciarás los bienes de otras naciones.

Diciembre 19-7-41

Día del Gauchillo

Se celebra
~~en~~ la
 que escenas
 los pifos
 escogen en
 tributan
 Francisco

el 1 día de octubre
 fiesta de Franco
 do se reunieron
 y oficiales para
 uno solo y nom-
 brar Generalísimo a
 Franco Bahamonde

Se reunieron en el farol en 1938 (Galicia)
 Se reunieron en Burgos para nombrar
 al jefe de estado y generalísimo de tierra
 y mar y aire.
 ¡Franco!
 ¡Franco!
 ¡Franco!
 ¡Arriba España!
 Aritmética
 La suma

En la suma puede ocurrir dos casos. El
 primero de sumar números solos que se lle-
 van con ellos y el 2º de sumar con
 números.

Una educació escassa

Artesa de Lleida no fou cap excepció: els mestres de la República foren represaliats i es liquidaren els aires moderns de renovació pedagògica que l'escola del poble havia viscut, amb l'única sort de conservar el bell edifici construït per la Mancomunitat. L'educació era escassa, d'una banda, per la pobresa dels continguts i per l'excés d'ideologia feixista, i per l'altra per la misèria de les famílies, que sovint obligava els nens a abandonar l'escola per anar a treballar i poder sobreviure. El cas de les nenes sovint era més greu ja que els pares sovint ni tan sols les hi portaven.

255-256.
Anys 1940. Padrí Isidre. Tres
fotos típiques de l'escola
franquista (*Arxiu familiar*).

Del libro de actas, 30 de Junio de 1.938.

Folio 81

RECLAMACION SOBRE ALIQUO CASI-HABITACION DEL AÑO 1940 POR LOS MARITIMOS SR. PADRINES Y SRA. SOLÉ.- Ato seguido se da lectura al escrito formulado por los señores maestros D. José Judulía Tarragó y Dª Encarnación Solé Godina, interesando las sea satisfecha la diferencia que por casi-habitación les corresponde, con relación al año 1.940, diferencia que fué reconocida por el Ayuntamiento al confeccionar el presupuesto ordinario para el ejercicio de 1.940 y cuyas cantidades todavía no han sido satisfechas. Oficio al informe de la Secretaría-Intervención, en la que se hace constar que efectivamente esta Corporación no ha librado las cantidades reclamadas siendo así que figuran las mismas en la relación de acreedores en la liquidación del presupuesto ordinario del ejercicio de 1.938, la Corporación por unanimidad acuerda que, con cargo al capítulo XIX del presupuesto refundido de gastos, se libren las cantidades reclamadas, tan pronto las disponibilidades de caja lo permitan y siempre dentro de la vigencia del presupuesto».

Del libro de actas, 30 de Octubre de 1.938.

Folio 83

ESTUFAS Y CRUJO PARA LAS ESCUELAS.- Seguidamente el Sr. Alcalde da cuenta a la Corporación que será necesario dotar a las Escuelas de estufas nuevas para la calefacción de las aulas, ya que las que en la actualidad existen resultarán inservibles si se tiene en cuenta que el sistema hasta hoy establecido, consistente en que cada alumno traiga leña donde su casa, no pueda continuar por ser insubsistente del Ayuntamiento el proveer de combustible para dicha calefacción y en la inteligencia de la escasez de leña existente en este término aconseja se adquirieran estufas cuyo combustible sea el orujo extraído de oliva, sustituyendo por aquéllas que funcionan a base de carbón o leña.

El Ayuntamiento estudia el presente caso y vistos varios expedientes de diversos sistemas de estufas, acuerda en definitiva que se adquirieran cuatro estufas sistema «Donda» y del modelo Dondotica 82 para las cuatro aulas de las Escuelas Nacionales, debiéndosele facilitar por parte de este Ayuntamiento la oportuna dotación de orujo a cada una de dichas clases.»

257-258.

1941. Foto de grup de les nenes de l'escola. La Conxita Puig Domènech de Cal Moix, la tercera per l'esquerra a la fila del mig, i totes amb els abrics de mudar. A la foto de sota, els nens amb el mestre Josep Benet. El padrí Isidre tenia set anys i està assegut just al mig (*Arxiu Ajuntament*).

259-260.

Anys 1940. L'atenció municipal a l'edifici de les escoles era primordial davant la migradesa de l'ajut estatal (*Arxiu familiar*).

261-262.

Anys 1950. La foto que tots els nens de las *Escuelas Nacionales* tenen guardada, aquestes de la meva padrina Olga i son germà petit Ramon (*Arxiu familiar*).

263.
1958 Mossèn Anton i altres autoritats sota el retrat del dictador espanyol. Destaca el tub de l'estufa de llenya (*Arxiu Món Agrari*).

CONTRIBUCION TERRITORIAL 1941
Riqueza RUSTICA AMILLARADA ANUAL
 PROVINCIA LÉRIDA MUNICIPIO ARTESA DE LÉRIDA N.º DE LA LISTA COBRATORIA 258
 He contribuido de Luig Paris Juedes la cantidad de dos pesetas, que le corresponde pagar en el año por la Contribución expresada, según se detalla a continuación:
 RIQUEZA IMPONIBLE 15.03
 TOTAL contribución anual 2.63
 Coeficientes aplicados a la riqueza imponible. Tanto por 100
 Por cuota para el Tesoro
 Por cargo del   por 100 para atenciones de Primera enseñanza
 Sumen estos coeficientes
 Arguente por fallidos, etc.
 Baja por indemnizaciones, etc.
 Recargo transitorio,   por 100
 Para otros,   por 100
 Coeficiente total aplicado 2.63
 Importe de la Contribución en el año 2.63
 A   de   de 1941. El Recaudador,
 Son 2 ptas. 63 cts.

264-265.
 1941. Documents de les contribucions en aquelles èpoques de misèria (*Arxiu familiar*).

Una època en gris

Racionaments i contribucions

A pesar de tota la pena i sofriment que comportà la guerra i augmentà la repressió de la dictadura, la vida havia de continuar i, per tant, calia lluitar dia a dia per sobreviure.

Acabada la II Guerra Mundial sense que el franquisme fos liquidat, la població s'adonà que la dictadura seria llarga i la subsistència cara i costosa.

El racionament de productes bàsics estigué vigent durant tota la dècada dels 40 i fins a començaments dels 50. Cada família posseïa una cartilla amb cupons de diferents aliments que eren indispensables per aconseguir-los, sempre en comptades i reduïdes quantitats.

Del tràfic al mercat negre d'aquests productes racionats se'n deia *fer estraperlo*. Aquesta pràctica generà noves fortunes pels estraperlistes i per les còmplices autoritats.

Un dels encerts que més contribuï a l'assentament del règim franquista fou la ràpida creació i funcionament de l'estructura administrativa del nou Estat dictatorial, sovint

CONTRIBUCION TERRITORIAL Riqueza URBANA 1941
Recibo ANUAL
 Registro fiscal de edificios y solares aprobado y NO COMPROBADO
 Provincia LÉRIDA MUNICIPIO ARTESA DE LÉRIDA N.º DE LA LISTA COBRATORIA 213
 He contribuido de Luig Castillo Juedes la cantidad de dos pesetas, que le corresponde pagar en el año por la Contribución expresada, según se detalla a continuación:
 LIQUIDO IMPONIBLE 2.29
 TOTAL contribución anual 2.61
 Coeficientes aplicados al liquido imponible. Tanto por 100
 Por cuota para el Tesoro
 Por cargo del   por 100 para atenciones de Primera enseñanza
 Por cargo adicional del   por 100
 Sumen estos coeficientes
 Recargo transitorio,   por 100
 Para otros,   por 100
 Coeficiente total aplicado 2.61
 Importe de la Contribución en el año 2.61
 A   de   de 1941. El Recaudador,   N.º
 Son 2 ptas. 61 cts. Calle   n.º   URBANA   (Ptas.   )

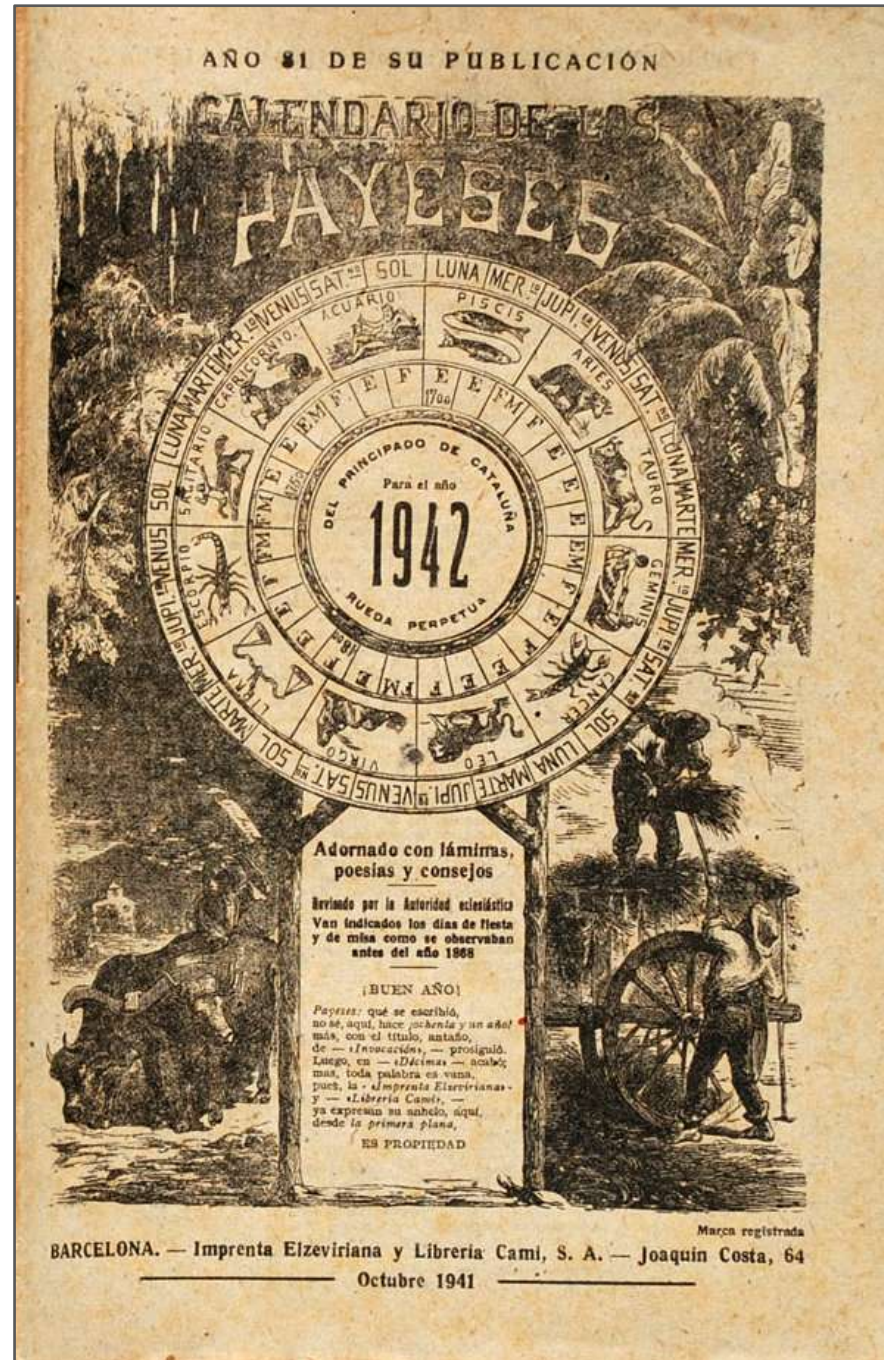

a través dels ajuntaments. Com descriu Felip Gallart el franquisme s'esforçarà, amb tots els seus mitjans, i eren molts, a generar una administració local totalment submissa i controlada, a través de la qual perpetuar-se fins al darrer detall.

El pagament de les contribucions, sobretot de les rústiques, esdevingué una prioritat per a les famílies, tot estimulant-les al treball per retindre la possessió de trossos i terres. La col·lecció que any rere any es feia a la família Moix dels rebuts dels arbitris, de les contribucions, de la cambra urbana de la propietat o del Canal d'Urgell són l'exemple de la seva importància. L'Estat franquista en feu una eina cabdal i silenciosa de control i domini de la població.

266.

1942. Un exemplar del calendari del pagesos en castellà per imposició franquista (*Arxiu familiar*).

Contribución TERRITORIAL 1944
CUARTO TRIMESTRE
 Octubre, Noviembre y Diciembre
 Riqueza RUSTICA AMILLARADA
 Provincia: **LERIDA** Municipio: **ARTESA DE L.** N.º de la lista cob.º **265**

He recibido de D. **Pedro Carles Jor.** la cantidad de **quince** pesetas **52** centimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la Contribución expresada, según se demuestra en el recibo del primer trimestre de 1944.

El Recaudador, **RUSTICA**

Son **15** ptas. **52** cts. Calle n.º Ptas.

Contribución TERRITORIAL 1945
Tercer trimestre.
 JULIO, AGOSTO Y SEPTIEMBRE
 Riqueza RUSTICA AMILLARADA
 Provincia: **LERIDA** Municipio: **ARTESA DE L.** N.º de la lista cob.º **267**

He recibido de D. **Pedro Paré Vichó** la cantidad de **veinticuatro** pesetas **30** centimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la Contribución expresada, según se demuestra en el recibo del primer trimestre de 1945.

El Recaudador, **RUSTICA**

Son **24** ptas. **30** cts. Calle n.º Ptas.

HACIENDA PUBLICA

Contribución TERRITORIAL 1945
Riqueza URBANA
Recibo ANUAL
 Provincia: **LERIDA** Municipio: **ARTESA DE L.** N.º de la lista cob.º **267**

He recibido de D. **Pedro Carles Jor.** la cantidad de **dos** pesetas **93** centimos, que le corresponde pagar en el presente trimestre por la Contribución expresada, según se demuestra en el recibo del primer trimestre de 1945.

El Recaudador, **RUSTICA**

Son **2** ptas. **93** cts. Calle n.º Ptas.

Página anterior i actual:

267-273.

Anys 1940. Documents de les contribucions i un almanac popular de l'època (*Arxiu familiar*).

Contribución TERRITORIAL 1946
Tercer TRIMESTRE
 Julio, Agosto y Septiembre
 Riqueza RUSTICA AMILLARADA
 Provincia: **LERIDA** Municipio: **ARTESA DE L.** N.º de la lista cob.º **230**

He recibido de D. **José María Paré** la cantidad de **treinta y siete** pesetas **88** centimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la Contribución expresada, según se demuestra en el recibo del primer trimestre de 1946.

El Recaudador, **RUSTICA**

Son **37** ptas. **88** cts. Calle n.º Ptas.

HACIENDA PUBLICA

Contribución TERRITORIAL 1946
Tercer TRIMESTRE
 Julio, Agosto y Septiembre.
 Riqueza RUSTICA AMILLARADA
 Provincia: **LERIDA** Municipio: **ARTESA DE L.** N.º de la lista cob.º **83**

He recibido de D. **Magdalena Rovinsky** la cantidad de **veinte** pesetas **90** centimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la Contribución expresada, según se demuestra en el recibo del primer trimestre de 1946.

El Recaudador, **RUSTICA**

Son **20** ptas. **90** cts. Calle n.º Ptas.

HACIENDA PUBLICA

Nº 442

Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la provincia de Lérida

GRUPO 3.º CUOTA OBLIGATORIA CATEGORIA 1.º
DECRETO LEY DE 6 DE MAYO DE 1927

Don Puig Castilla José
ha satisfecho la cantidad de **Ptas. 2'50** por la cuota correspondiente al 1939.-Año de la Victoria.

El CONTADOR, El TESORERO,

ARTESA DE LÉRIDA

Ayuntamiento de Artesa de Lérida

Núm. 237 Año 1941. — Primer semestre

• He recibido de D. Puig Paris Yaidro la cantidad de cinuenta y 2 pesetas 72 céntimos, por el Reparto general en sus partes real y personal del mismo girado para el indicado semestre, en virtud de lo dispuesto en el Estatuto Municipal vigente, según la siguiente demostración:

Por la cuota total, premio cobranza
y partidas fallidas . . . . . 101 Ptas. 43 Cts.
Corresponde al semestre. . . . . " " "

Artesa de Lérida, 1.º de Febrero de 1941.
El Recaudador,

Son 50 Ptas. 72 cs.

Contribución TERRITORIAL 1942 ANUAL

Riqueza RÚSTICA Y PECUARIA
RECARGO TRANSITORIO
(Arts. 1.º y 2.º de la Ley de 22 de Enero de 1942.)

A recaudar en el TERCER TRIMESTRE
(Julio, Agosto y Septiembre.)

Provincia ARTESA DE L.º Municipio ARTESA DE L.º Núm. de la lista cobratoria 264

He recibido de D. Puig Paris Yaidro la cantidad de una pesetas 50 céntimos, que le corresponde pagar en el citado año, y por entero en dicho trimestre, por el Recargo transitorio expresado, según se demuestra a continuación:

Pesetas. 1500

RIQUEZA IMPONIBLE. . . . .

Importe anual del Recargo, igual al 10 por 100 de dicha riqueza . . . . . 1'50

A   de   de 1942. El Recaudador,

N.º
RÚSTICA
R. TRANSITORIO

Son 1 ptas. 50 cts. Calle   n.º   Ptar.

Ayuntamiento de Artesa de Lérida

Núm. 237 Año 1941. — Segundo semestre

He recibido de D. Puig Paris Yaidro la cantidad de cinuenta y 2 pesetas 72 céntimos, por el Reparto general cuyos conceptos van expresados en el primer recibo.

Artesa de Lérida, 1.º de Agosto de 1941.
El Recaudador,

Son 50 Ptas. 72 cs.

Contribución Territorial 1947

RIQUEZA RÚSTICA AMILLARADA

LÉRIDA ARTESA DE L.º

SEGUNDO TRIMESTRE
Abril, Mayo y Junio

He recibido de D. Puig Paris Yaidro la cantidad de cuarenta y una pesetas 33 céntimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre de la Contribución expresada, según se demuestra en el recibo del primer trimestre.

Son 41 ptas. 33 cts. Calle   n.º   Ptar.

211

Nº 392

Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la provincia de Lérida

GRUPO 3.º CUOTA OBLIGATORIA CATEGORÍA 3.ª

DECRETO LEY DE 6 DE MAYO DE 1927

Don Quij Bastino Jes

ha satisfecho la cantidad de **Ptas. 0'75** por la cuota correspondiente al año 1945.

El Contador, El Tesorero,

ARTESA DE LÉRIDA

AYUNTAMIENTO DE ARTESA DE LÉRIDA

Año 1947 DERECHOS Y TASAS Capítulo 8.º Núm. 85

D. Domenech Gallart Ramona ha satisfecho la cantidad de 39 Pesetas 87 Céntimos por los derechos y tasas correspondientes al 1.º semestre del año actual cuyo importe anual es el siguiente:

	Ptas.	Cts.
Puertas y ventanas	25'00	65'00
Carros		
Bicicletas		
Guardería rural	54'75	54'75
Entretención y conservación nichos		7'25
Cuota Ficha Azul y Auxilio Social		11'90
TOTAL	79'75	119'90

Corresponde al Semestre 19'87

Artesa de Lérida, a _____ de _____ de 1947

El Recaudador municipal

AYUNTAMIENTO DE ARTESA DE LÉRIDA

Año 1947 DERECHOS Y TASAS Capítulo 8.º Núm. 85

D. Domenech Gallart Ramona ha entregado la cantidad de 88 Céntimos que le corresponde satisfacer en el 2.º semestre del actual ejercicio según detalle consignado en el recibo del 1.º semestre.

Artesa de Lérida, a _____ de _____ de 1947

El Recaudador municipal

Son 39 ptas 88 cts.

Ayuntamiento de _____ Repartimiento general de utilidades

N.º 344 Tercer trimestre de 1945

D. Quij Lidoro Yca ha satisfecho la suma de _____ pesetas _____ céntimos, por la cuota que le corresponde en concepto de Repartimiento general de utilidades en el citado trimestre.

de _____ de 1945

EL RECAUDADOR,

Son 29 ptas. 70 cts.

Calle de _____ núm. _____

Pàgina anterior i actual:
274-281.

Anyos 1940. Documents de les contribucions de la vídua de Cal Moix (Arxiu familiar).

Contribución Territorial 1948
 RIQUEZA RUSTICA AMILLARADA
 PRIMER TRIMESTRE
 Enero, Febrero y Marzo

Provincia: LERIDA Municipio: ARTESA DE L. Núm. de la lista cobratoria: 284

He recibido de D. Juig Sans Tacho la cantidad de cuarenta y cinco pesetas 52 céntimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la contribución expresada, según se demuestra o constancia:

RIQUEZA IMPONIBLE 547.50

Por cuota para el Tesoro, al 10 por 100
 Recargo municipal, al 44 por 100 de la cuota
 Recargo provincial, al 20 por 100 de la cuota
 Recargo transitorio, al 20 por 100 de la cuota
 Impuesto para Pierremont de Paris obrero, al 8,125 por 100 de la cuota
 Recargo para el Tesoro, al 20 por 100 de la cuota

Contribución anual 182.10

Recargos para Seguros sociales en la agricultura, al   por 100 de la cuota
 Total a pagar anualmente 45.52

Corresponde pagar en el trimestre 45.52

Son 45 ptas. 52 cts. Calle   núm.   Ptas.   Rústica

Contribución Territorial 1949
 RIQUEZA RUSTICA AMILLARADA
 PRIMER TRIMESTRE
 Enero, Febrero y Marzo

Provincia: LERIDA Municipio: ARTESA DE L. Núm. de la lista cobratoria: 284

He recibido de D. Juig Sans Tacho la cantidad de cuarenta y cinco pesetas 76 céntimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la contribución expresada, según se demuestra o constancia:

RIQUEZA IMPONIBLE 547.50

Por cuota para el Tesoro, al 10 por 100
 Recargo municipal, al 44 por 100 de la cuota
 Recargo provincial, al 20 por 100 de la cuota
 Recargo transitorio, al 20 por 100 de la cuota
 Impuesto para Pierremont de Paris obrero, al 8,125 por 100 de la cuota
 Recargo para el Tesoro, al 20 por 100 de la cuota

Contribución anual 182.10

Recargos para Seguros sociales en la agricultura, al   por 100 de la cuota
 Total a pagar anualmente 45.76

Corresponde pagar en el trimestre 45.76

Son 45 ptas. 76 cts. Calle   núm.   Ptas.   Rústica

Contribución Territorial 1949
 RIQUEZA RUSTICA AMILLARADA
 TERCER TRIMESTRE
 Julio, Agosto y Septiembre

Provincia: LERIDA Municipio: ARTESA DE L. Núm. de la lista cobratoria: 284

He recibido de D. Juig Sans Tacho la cantidad de cuarenta y cinco pesetas 76 céntimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la contribución expresada, según se demuestra en el recibo del primer trimestre.

A   de   de 1949. Ptas.   El Recaudador,

Son 45 ptas. 76 cts. Calle 459 núm. 5035 Ptas.   Rústica

Contribución Territorial 1949
 RIQUEZA RUSTICA AMILLARADA
 SEGUNDO TRIMESTRE
 Abril, Mayo y Junio

Provincia: LERIDA Municipio: ARTESA DE L. Núm. de la lista cobratoria: 284

He recibido de D. Juig Sans Tacho la cantidad de cuarenta y cinco pesetas 76 céntimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la contribución expresada, según se demuestra en el recibo del primer trimestre.

A   de   de 1949. Ptas.   El Recaudador,

Son 45 ptas. 76 cts. Calle   núm.   Ptas.   Rústica

Pàgina actual i següent:

282-286.

Anys 1940. Documents de les contribucions de la vídua de Cal Moix (Arxiu familiar).

TALON N.º 103

Cosecha 194

DIPUTACION PROVINCIAL
DE LÉRIDA

ALMENDRAS

ACCORDIO PROVINCIAL SOBRE LAS Almendras
del municipio de ARTESA DE LÉRIDA ha satisfecho
la suma de setenta y siete pesetas
setenta y siete centimos por 70 kilos de
almendras recogidas en la presente cosecha, a 1.10
pesetas por 100 kilos.

de 194

ARTESA DE LÉRIDA

Sob 7.70 Ptas.

Nam. 785

Federico Miquel

Lérida, 24 de 17 de 1945

Sr. S. Andrés Barrig Sanjaume - padre de Paul Debe:

MES	DÍA	CONCEPTOS	PRECIO	PESETAS	CTS.
		Una bicichte de cabellera			
		rama "gris" con pes			
		de uva en estado			
		de subidas		713	49
		queje de manducos		77	76
		de bro 7.24 B			
		12 1/2 subidas por		7	25
		secundarias			
				800	00

Recibi
Federico Miquel

CONTRIBUCION TERRITORIAL 1950

RIQUEZA RUSTICA SEGUNDO TRIMESTRE
Abril, Mayo y Junio

Provincia: LÉRIDA Municipio: ARTESA DE LÉRIDA Núm. de la lista cobratoria: 234

He recibido de D. Juig Paris Pedro la cantidad de setenta y dos pesetas veintinueve centimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la contribución expresada, según se demuestra en el recibo del primer trimestre.

A de 1950 importe de 62.29 pesetas. N.º 1041

Son 62 ptas. 29 cts. Calle 7274, núm. 7274 RUSTICA

HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA

CONTRIBUCION TERRITORIAL 1950

RIQUEZA RUSTICA PRIMER TRIMESTRE
Enero, Febrero y Marzo

Provincia: LÉRIDA Municipio: ARTESA DE LÉRIDA Núm. de la lista cobratoria: 234

He recibido de D. Juig Paris Pedro la cantidad de setenta y dos pesetas veintinueve centimos, que le corresponde pagar en el citado trimestre por la contribución expresada, según se demuestra a continuación:

Pesetas 746

RIQUEZA IMPONIBLE.....

Coeficiente total aplicado

Por cuota para el Tesoro, al 14 por 100.....

Recargo municipal, al 44 por 100 de la cuota.....

Recargo provincial, al 20 por 100 de la cuota.....

Recargo transitorio, al 10 por 100 de la riqueza.....

Impuesto para Previsión de Puro obrero, al 8,125 por 100 de la cuota.....

Recargo para el Tesoro, al 20 por 100 de la cuota.....

Contribución anual.....

Recargos para Seguros sociales en la agricultura, al ..... por 100 de la riqueza.....

Total a pagar anualmente..... 289.76

Corresponde pagar en el trimestre..... 62.29 N.º

de ..... de 1950. El Recaudador, 7274

Son 62 ptas. 29 cts. Calle ..... , núm. ..... Ptas. .... RUSTICA

HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA HACIENDA PUBLICA

N.º 11 - R. 3

269617	Semana 24 L ARROZ Junio 52	269617	Semana 18 L ARROZ Abril 52	269617	Semana 12 L ARROZ Março 52	269617	Semana 6 L ARROZ Febrero 52
269617	Semana 23 L ARROZ Junio 52	269617	Semana 17 L ARROZ Abril 52	269617	Semana 11 L ARROZ Março 52	269617	Semana 5 L ARROZ Enero 52
269617	Semana 22 L ARROZ Majo 52	269617	Semana 16 L ARROZ Abril 52	269617	Semana 10 L ARROZ Março 52	269617	Semana 4 L ARROZ Enero 52
269617	Semana 21 L ARROZ Majo 52	269617	Semana 15 L ARROZ Abril 52	269617	Semana 9 L ARROZ Febrero 52	269617	Semana 3 L ARROZ Enero 52
269617	Semana 20 L ARROZ Majo 52	269617	Semana 14 L ARROZ Março 52	269617	Semana 8 L ARROZ Febrero 52	269617	Semana 2 L ARROZ Enero 52
269617	Semana 19 L ARROZ Majo 52	269617	Semana 13 L ARROZ Março 52	269617	Semana 7 L ARROZ Febrero 52	269617	Semana 1 L ARROZ Diciembre 51

287-289.

1952. Cartilla i cupons de racionament dels productes de primera necessitat corresponent al primer semestre d'aquell any, més de deu anys després d'acabar-se la guerra (*Arxiu familiar*).

NI.º - R. 2

269617	Semana 24 L AZUCAR L Junio 52	269617	Semana 19 L AZUCAR L Abril 52	269617	Semana 12 L AZUCAR L Marzo 52	269617	Semana 6 L AZUCAR L Febrero 52
269617	Semana 23 L AZUCAR L Junio 52	269617	Semana 17 L AZUCAR L Abril 52	269617	Semana 11 L AZUCAR L Marzo 52	269617	Semana 5 L AZUCAR L Enero 52
269617	Semana 22 L AZUCAR L Mayo 52	269617	Semana 16 L AZUCAR L Abril 52	269617	Semana 10 L AZUCAR L Marzo 52	269617	Semana 4 L AZUCAR L Enero 52
269617	Semana 21 L AZUCAR L Mayo 52	269617	Semana 15 L AZUCAR L Abril 52	269617	Semana 9 L AZUCAR L Febrero 52	269617	Semana 3 L AZUCAR L Enero 52
269617	Semana 20 L AZUCAR L Mayo 52	269617	Semana 14 L AZUCAR L Marzo 52	269617	Semana 8 L AZUCAR L Febrero 52	269617	Semana 2 L AZUCAR L Enero 52
269617	Semana 19 L AZUCAR L Mayo 52	269617	Semana 13 L AZUCAR L Marzo 52	269617	Semana 7 L AZUCAR L Febrero 52	269617	Semana 1 L AZUCAR L Enero 52

BANCO HISPANO AMERICANO

Entrega por Cuenta Corriente Pts. 11.000.--

Nº 417072

El BANCO HISPANO AMERICANO abona a D. Isidro Puig Domènech
ARTESA DE LERIDA

Pesetas Once mil

que ha entregado al efecto bajo la correspondiente factura

LERIDA de 24/07/52 de 1952

BANCO HISPANO AMERICANO
Per Puig

BANCO HISPANO AMERICANO

Entrega por Cuenta Corriente Ptas. 100.--

Nº 883899

El BANCO HISPANO AMERICANO abona a D. Isidro Puig Domènech
ARTESA DE LERIDA

Pesetas Cent

que ha entregado al efecto bajo la correspondiente factura

LERIDA de 21/52 de 1952

BANCO HISPANO AMERICANO
Per Puig

290-291.
1959. Les anomenades i temudes
lletres o, documents de crèdit a
pagar a terminis (Arxiu familiar).

292-295.

Pàgina actual i següent:
Anys 1950. Imatges artesenesques de
les tasques agrícoles de segar i a
l'era (Arxiu Món Agrari).

Cap al tros

Isidre Puig Domènech, aleshores el nou hereu de Cal Moix, va haver d'abandonar l'escola sense acabar els estudis elementals per tal d'ajudar la mare a tirar endavant la casa.

Amb poc més catorze anys, doncs, el meu padrí Isidre ja hagué de passar al davant de les feines agrícoles dures i pesades que només podia fer un home. Els rebuts de pagaments i cobraments d'aquests anys consten amb el nom de la mare, a causa de la seva minoria d'edat que s'allargava fins als 21 anys.

Les feines al tros en la postguerra fins ben entrats els anys 60 es continuaven fent a força de braços i amb l'ajut indispensable dels animals, una mula o un matxo, seguint el costum tradicional.

El blat, les patates, el panís, l'alfals, les olives i ametlles o el raïm, seguien sent els conreus principals destinats en primer lloc a l'alimentació familiar i la subsistència. Tampoc no faltaven a cada casa un hort i un corral amb aviram, conills i en els casos més afortunats també un porc per a la matança que es feia a les cases que podien permetre-s'ho.

A través dels rebuts comprovem que el jove Isidre va reprendre el conreu de les terres del capítol catedralici de Lleida, a través de l'arrendament que es pagava a la *Unión Laical*.

Central Nacional Sindicalista de Lérida

Camarada Miguel Puig

N.º general 43.866

N.º Sindicato 26219

JULIO 1940	AGOSTO 1940	NOVIEMBRE 1940	DICIEMBRE 1940
		Central Nacional Sindicalista LERIDA 1'00 Ptas.	Central Nacional Sindicalista LERIDA 1'00 Ptas.
SEPTIEMBRE 1940	OCTUBRE 1940	Central Nacional Sindicalista LERIDA 1'00 Ptas.	Central Nacional Sindicalista LERIDA 1'00 Ptas.

N.º general 43.866

N.º del Sindicato 26219

POTOGRAFIA

Delegación Sindical Provincial

SINDICATO GENERALES

Sección de Cultivos varios

Subsección de Capital

Grupo Capital

Categoría Empresario

APPELLIDOS PUIG PABIS

NOMBRE IGNACIO

Domicilio Castillo 3

Localidad Artesa de Lérida

Fecha de ingreso 1 Agosto 1940

El Administrador Sindical

Sede del Sindicato

Tarea del interesado Miguel Puig

Cámara Oficial Agrícola de Lérida

N.º 256

He recibido de D. Puig Bartolomé José

de ARTESA R. la cantidad de 85 pesetas 85 céntimos, que le corresponde satisfacer en concepto de cuota obligatoria, correspondiente al año actual, según dispone el Decreto del Ministerio de Agricultura de 28 de Abril de 1933.

Lérida de 17 de ENE de 1941 de 194

El Recaudador,

Son 85 ptas. 85 cts.

296-298.
1940. Cartilla d'afiliació obligatòria a la central sindicalista agrària franquista i de la cambrà agrícola (Arxiu familiar).

SOCIEDAD ANÓNIMA CROS Núm. 212
 ABONOS-PRODUCTOS QUÍMICOS

AGENCIA DE LÉRIDA

Recibimos de Dr. Lluís Puig Peris de Arta de Llerda
 la cantidad de Plus. cuatro con 50 cts
 por saldo de su descubierto

LÉRIDA 29 de Mayo de 1943

[Signature]

Imp. WELER ON S. SAUTONNET - BARCELONA - 313 Mod. 243 A

CANAL DE URGEL, S. A.

Núm. 148 Ptas. 5750

D. Puig Peris Lluís ha
 satisfecho cinco con 50 cts
 pesetas 5750 céntimos, en pago del 2.º
 plazo del canon de riego de sus fincas según contrato
 núm. 4579 correspondiente al año 1942
21 ABR. 1942 de _____ de 194__

EL RECAUDADOR.

Núm. de orden 14245 EL PAGO DE ESTE RECIBO NO
 PRESUPONE HABER HECHO
 EFECTIVOS LOS ANTERIORES.

SERVICIO NACIONAL **AGRICULTOR** Núm. 14788
 DEL TRIGO

Jefatura Provincial Albano
 LÉRIDA **ALMACÉN DE HARINA**

Señase entregar a D. Ramón Domènec Galle
 Agricultor de Arta de Llerda con cartilla
 de Fábrica núm. 4579 la cantidad de:

Harina _____ Kgs.
 Salvado _____
 Caudas de limpia _____

correspondiente a _____ Kgs. de _____ entrega-
 do en este Almacén para ser canjeado por harina en su fábrica. (Orden
 del Ministerio de Agricultura de 15 de junio de 1940).

Fecha _____

Resg. A4-AC-1 n.º 512021 **EL JEFE DE ALMACÉN.**

Sr. Administrador o Gerente de la Fábrica
 de Harinas _____ de _____

NOTA. Este vale caduca a los quince días.
 Imp. "La Melanc" - Llerda

Canal de Urgel, S. A.

Núm. 189 Ptas. 5750

D. Puig Peris Lluís ha
 satisfecho cinco con 50 cts
 pesetas 5750 céntimos, en pago del 1.er
 plazo del canon de riego de sus fincas según contrato.
 núm. 4579 correspondiente al año 1941
16 ABR. 1943 de _____ de 194__

EL RECAUDADOR.

Núm. de orden 14212 El pago de este recibo no presupone
 haber hecho efectivos los anteriores.

"Unión Laical de Beneficiados de la S. I. Catedral de Lérida" Núm. 189

✠

Los infrascriptos administradores, en nombre y representación de la corporación «Unión Laical de Beneficiados de la S. I. C. de Lérida», arrendados por el tiempo de tres años que terminarán en treinta y uno de Octubre de 1940 a Indice Ruiz Paris vecino de Arens las parcelas de tierra, sitas en el término rural de Arens municipal de Lérida, propiedad de la citada corporación, que a continuación se describen:

1.ª Parcela de tierra, regadío, sita en la partida de Vall de 122 jornales porcas y jornales porcas de secano, lindante por Oriente Ant. Jordi Barcel Mediodía comunidad Poniente Felipe Cuchillo Ricart y Norte Ant. Garcia

2.ª Parcela de tierra, regadío, sita en la partida de San Lluís de 100 jornales porcas y jornales porcas de secano, lindante por Oriente Guillermo Martí Ros Mediodía comunidad Poniente comunidad y Norte comunidad

3.ª Parcela de tierra, regadío, sita en la partida de de 120 jornales porcas y jornales porcas de secano, lindante por Oriente comunidad Mediodía comunidad Poniente de 120 y Norte comunidad

4.ª Parcela de tierra, regadío, sita en la partida de de 100 jornales porcas y jornales porcas de secano, lindante por Oriente Mediodía Poniente y Norte

Las de 100 jornales porcas de regadío y de 100 jornales porcas de secano se arrendan por el tiempo de los citados tres años, bajo los pactos y condiciones siguientes:

- 1.ª El arrendatario cultivará la tierra arrendada, según la practica su diligencia y cuidado agrícola.
- 2.ª El precio del arriendo que deberá satisfacer al arrendatario todos los años de las tierras de regadío, satisficida el canon del Canal de Urgel, será la octava parte de los granos, frutos y produccion, sean de la clase que fueren, que diadas y produccion las tierras arrendadas, y en las de secano, la séptima parte del trigo, y la sexta de todos los demás cereales, legumbres, frutos y produccion, a excepción de las alizas y almendras que siempre será la sexta parte en secano y regadío, sin que nunca pueda el arrendatario sacar de las tierras producido algodon, hasta que existe satisficido de sus derechos los propietarios o sus administradores, colono o arrendatario, a quienes para ello se otorga designos.
- 3.ª Pagado los arrendatarios la octava, séptima o sexta parte, sea dicha, en especie o en equivalencia se restituirá al arrendatario y voluntad de los propietarios el ex sobre en especie, será al tiempo de la recoleccion, y si en metálico, se valorará al valor de los frutos al precio corriente, y será efectivo el pago de los cereales y legumbres por toda la cantidad quebana del mes de Agosto de cada año, al canon de riesgo, riesgo de desgracia, mala, mala, alizas, almendras, alifia, remolinos y demás heramientas, del 10 al 30 de Octubre, en el domicilio propio de los propietarios o sus administradores, o en el sitio o lugar que ellos designen.
- 4.ª Si el arrendatario hace parcelas de piedra o tierra en las extremidades de las tierras arrendadas, arrasca, adicena o almasa, sita o en el diviereta del término o de las tierras de los demás arrendatarios, indemnizará a los propietarios o administradores, sin más requisitos que la demanda de éstos, con los peones, y a sus expensas responderá la cosa como antes dicho.
- 5.ª El arrendatario podrá plantar toda clase de árboles frutales y maderables, pero nunca podrá avanzar ninguno cosa de árbol al planta, sin expreso permiso por escrito, y con las condiciones que para ello le impongan los propietarios, siendo la leña de la paca de toda clase de árboles y plantas para el uso del arrendatario.
- 6.ª Los propietarios se reservan el derecho de arrendar las partes de las tierras, objeto de este contrato, incluidas las tierras de alifia, durante los meses de Diciembre, Enero y Febrero, y en el caso de su vaciarse, se compranete el arrendatario.

Unión Laical de Beneficiados Núm. 191

DE LA S. I. CATEDRAL DE LÉRIDA
ADMINISTRACIÓN
T. de "Grealó"

D. Indice Ruiz Paris, de Arens ha satisfecho

esta Administración las cantidades siguientes:

	Pesetas	Cts.
Por <u>alfalfa</u>	22	
Por <u>tanto por jornal</u>	58	
TOTAL:	72	

Pago 72 Lérida 21 de Octubre de 1940
Premio 2'70
75'70

El Administrador
José Martí

Unión Laical de Beneficiados Núm. 188

DE LA S. I. CATEDRAL DE LÉRIDA
ADMINISTRACIÓN
T. de "Grealó"

D. Indice Ruiz Paris, de Arens ha satisfecho

esta Administración las cantidades siguientes:

	Pesetas	Cts.
Por <u>alfalfa</u>	15	
Por <u>tanto por jornal</u>	115	
TOTAL:	130	

Lérida 21 de Octubre de 1940

El Administrador
José Martí

305-306.

Anys 1940. Document de renovació del contracte d'arrendament de les terres dels Canonges de la Catedral de Lleida a través de la *Unión Laical de Beneficiados* (Arxiu familiar).

SINDICATO PROVINCIAL DEL OLIVO Delegación Local **ARTESA DE LÉRIDA**
LERIDA Número local **V3**

SOLICITUD DE RESERVA DE ACEITE

D. *Ramona Domènec Gallart* residente en **ARTESA DE LÉRIDA**
 Calle *Castillo* como productor de aceite solicita se le expida el correspondiente conduce, para trasladar a su residencia el aceite que le corresponda como reserva.

DATOS PARA LA GUIA O CONDUCE

Origen Almazara de D. *Salvador Jové*
 Localidad **ARTESA DE LÉRIDA**
 Destino **ARTESA DE LÉRIDA**

Forma de transporte **ARTESA DE LÉRIDA**, a de **15 DIC. 1944** de 194
 EL PRODUCTOR, *Ramona Domènec*

N.º de olivos que posee *125*
 N.º del Carnet Sindical *210673*

D. *Salvador Jové* fabricante de aceite DECLARO: Que el petitorio ha entregado en mi fábrica de **ARTESA DE LÉRIDA** Kgs. *300* de aceitunas para su molturación.

ARTESA DE LÉRIDA a de **15 DIC. 1944** de 194
 EL FABRICANTE

Como jefe de la Hermandad Sindical de Labradores de **ARTESA DE LÉRIDA** hago constar: Que el solicitante es poseedor de la cartilla de racionamiento n.º *73.104* y que con él conviven *3* familiares con los siguientes números de cartilla

Cartilla n.º	PARENTESCO
<i>73.142</i>	<i>Hijo</i>
<i>73.143</i>	<i>Hija</i>
<i>73.144</i>	<i>Suegro</i>

Le corresponden *40* Kgs. aceite
 Conduce n.º *755122*

El JEFE DEL DEPARTAMENTO,
[Firma]

INFORME

CENTRAL NACIONAL SINDICAL
 Delegación **ARTESA DE LÉRIDA**
 a de **15 DIC. 1944** de 194
 El jefe de la Hermandad Sindical de Labradores.
[Firma]

Sr. Delegado Provincial del Sindicato del Olivo de Lérida.
 XI-44—Imp. COCA, Lérida

307-308.

1944. Albarà del molí de Salvador Jové, autoritzat pel *Sindicato Provincial del Olivo* per fer oli, i contribució sobre la producció de raïm (*Arxiu familiar*).

TALON N.º *34*

DIPUTACION PROVINCIAL DE LERIDA

ARBITRIO PROVINCIAL SOBRE LAS *uvas*

D. *Ramona Domènec Gallart* del Municipio de **ARTESA DE LÉRIDA** ha satisfecho la cuota de *uvas* pesetas *400* kilos de *uvas* recogidas en la presente cosecha, a *0.80* pesetas por 100 kilos.

a de **11 DIC. 1944** de 194
 EL RECAUDADOR, *[Firma]*

Son *3.20* Ptas.

309.

Pàgina següent:
 1945. Cartilla de la declarant *Ramona Gallart*, vídua de *Cal Moix*, al Servicio Nacional del Trigo (*Arxiu familiar*).

Número del declarante 129
 Término Municipal Artesa de Lérida
 Provincia Artesa de Lérida
 Apellidos Jallat J. J. J.
 Nombre Ramón
 Número de familiares y servidores domésticos que conviven con el declarante 3
 Número de obreros fijos 3
 Número de familiares de los obreros fijos 3
 Número de obreros eventuales equivalentes a fijos 3

HECTÁREAS TOTALES DE LA EXPLOTACIÓN AGRÍCOLA

En propiedad 0'02
 En arrendamiento 0'02
 En aparcería 0'02

SUMAS 0'02

Número del declarante 129
 Término Municipal Artesa de Lérida
 Provincia Artesa de Lérida
 Apellidos Jallat J. J. J.
 Nombre Ramón
 Número de familiares y servidores domésticos que conviven con el declarante 3
 Número de obreros fijos 3
 Número de familiares de los obreros fijos 3
 Número de obreros eventuales equivalentes a fijos 3

HECTÁREAS TOTALES DE LA EXPLOTACIÓN AGRÍCOLA

En propiedad 0'02
 En arrendamiento 0'02
 En aparcería 0'02

SUMAS 0'02

ESTE IMPRESO VALE CINCO CENTIMOS

CLASES		Número de cabezas
GANADO TRABAJO	Caballar	
	Mular	1
	Asnal	
GANADO SEENTA	Vacuno	
	Caballar	
	Vacuno leche	
	Vacuno carne	
	Lanar	
Cabrio		
Cerda		
Aves		

Esta declaración es complementaria
 C-1 núm. 337 del Término N.
 de Artesa de Lérida
 de 15 FEB 1945
 El Productor Ramón J.

En esta fecha se presenta la declaración correspondiente a las tablas 1, 4 y 7.

TABLA B.—MAIZ Y JUDIAS

Artesa de Lérida 15 FEB 1945
 El Productor Ramón J.

PRODUCTOS	SUPERFICIE SEMBRADA		REGIENNA REGIENNA Kilos	CUPO FORZOSO Tn Kilos	CUPO EXCEDENTE			TOTAL Kilos
	Hectáreas	Arsas			Para siembra Kilos	Para consumo de la explotación Kilos	Para venta al S. N. T. Kilos	
MAIZ		02	30	10	1	19		2
Total		02	30	10	1	19		2

El Presidente de la Junta

(1) A Honor por la

[Handwritten signature and scribbles]

Núm. _____ Plas. 6571

CANAL DE URGEL, S. A.

D. Licdo Luis Puig ha satisfecho pesetas y 1/2 pesetas 41 céntimos, en pago del 2.º plazo del canon de riego de sus fincas correspondiente al año 1945.

Artesa de Lerd. a 15 ABR 1946 de 1946

EL RECAUDADOR.

N.º de orden _____

El pago de este recibo no presuponga haber hecho efectivos los anteriores.

Este propietario está comprometido en la lista de regantes del pueblo de Artesa de Lerd.

Núm. _____ Plas. 2325

Canal de Urgel - Junta Central de Regantes

AÑO 1946

D. Licdo Luis Puig de regante del término de _____ ha satisfecho pesetas y 1/2 pesetas 71 céntimos, en pago del 2.º plazo del canon de riego de sus fincas correspondiente al año 1946.

Artesa de Lerd. a 15 ABR 1946 de 1946

EL RECAUDADOR.

N.º de orden por Secciones _____

El pago de este recibo no presuponga haber hecho efectivos los anteriores.

Este propietario está comprometido en la lista de regantes del pueblo de Artesa de Lerd.

Núm. _____ Plas. 6371

CANAL DE URGEL, S. A.

D. Licdo Luis Puig ha satisfecho pesetas y 1/2 pesetas 41 céntimos, en pago del 1.º plazo del canon de riego de sus fincas correspondiente al año 1945.

Artesa de Lerd. a 15 ABR 1946 de 1946

EL RECAUDADOR.

N.º de orden _____

El pago de este recibo no presuponga haber hecho efectivos los anteriores.

Este propietario está comprometido en la lista de regantes del pueblo de Artesa de Lerd.

Núm. _____ Plas. 3024

Canal de Urgel - Junta Central de Regantes

AÑO 1947

D. Licdo Luis Puig ha satisfecho pesetas y 1/2 pesetas 28 céntimos, en pago del 2.º plazo del canon de riego de sus fincas correspondiente al 2.º plazo de 5.54 jornales a razón de 12'00 pesetas el jornal.

Artesa de Lerd. a 7 MAR 1947 de 1947

EL RECAUDADOR.

N.º de orden 193

El pago de este recibo no presuponga haber hecho efectivos los anteriores.

Este propietario está comprometido en la lista de regantes del pueblo de Artesa de Lerd.

Núm. _____ Plas. 6371

CANAL DE URGEL, S. A.

D. Licdo Luis Puig ha satisfecho pesetas y 1/2 pesetas 71 céntimos, en pago del 2.º plazo del canon de riego de sus fincas correspondiente al año 1947.

Artesa de Lerd. a 6 MAR 1947 de 1947

EL RECAUDADOR.

N.º de orden 193

El pago de este recibo no presuponga haber hecho efectivos los anteriores.

Este propietario está comprometido en la lista de regantes del pueblo de Artesa de Lerd.

Núm. _____ Plas. 6371

CANAL DE URGEL, S. A.

D. Licdo Luis Puig ha satisfecho pesetas y 1/2 pesetas 71 céntimos, en pago del 1.º plazo del canon de riego de sus fincas correspondiente al año 1947.

Artesa de Lerd. a 7 MAR 1947 de 1947

EL RECAUDADOR.

N.º de orden 193

El pago de este recibo no presuponga haber hecho efectivos los anteriores.

Este propietario está comprometido en la lista de regantes del pueblo de Artesa de Lerd.

310-313.
1945-47. L'abundància de rebuts i contribucions conservats testimonia l'esforç per a la subsistència i la importància per conservar la propietat (Arxiu familiar).

Núm. 198 Plas. 6371

CANAL DE URGEL, S. A.

D. Licdo Luis Puig ha satisfecho pesetas y 1/2 pesetas 51 céntimos, en pago del 1.º plazo del canon de riego de sus fincas correspondiente al año 1945.

Artesa de Lerd. a 6 MAR 1945 de 1945

EL RECAUDADOR.

N.º de orden 16276

El pago de este recibo no presuponga haber hecho efectivos los anteriores.

Este propietario está comprometido en la lista de regantes del pueblo de Artesa de Lerd.

Núm. 198 Plas. 2324

JUNTA CENTRAL DE REGANTES

AÑO 1945

D. Licdo Luis Puig para atender servicios de limpia y vigilancia de aguas, ha hecho entrega de cantidad de trinta y tres pesetas 51 céntimos, que le corresponde por la anualidad de 5.54 jornales a razón de 6.20 pesetas el jornal.

Artesa de Lerd. a 6 MAR 1945 de 1945

EL RECAUDADOR.

Número de orden por Secciones 16276

El pago de este recibo no presuponga haber hecho efectivos los anteriores.

Este propietario está comprometido en la lista de regantes del pueblo de Artesa de Lerd.

SINDICATO NACIONAL DEL OLIVO
CICLO DE PRODUCCION

Serie B **DM 352168**

BENEFICIARIO Ramona Domenech
 Domicilio Urb. de Landa Municipio id
 Provincia Landa N.º CENSO OLIVARERO _____
 Emplazamiento de la almazara o almacén donde ha de recoger el ACEITE
Salvador Fave (Urb. de Landa)
 N.º de hectáreas que cultiva _____ N.º de familiares 4 N.º de obreros fijos _____
 CANTIDAD en KGS. NETO cuarenta (40)
 ESTE CONDUCE CADUCA EL DIA _____ A LAS _____ HORAS
Landa de enero de 1947
(FIRMA Y SELLO)

Conduce-autorización para la circulación del aceite dentro de la provincia.

314-316.

1947-48. Declaracions de les collites d'olives i ametlles (*Arxiu familiar*).

Talón núm. 69

 DIPUTACIÓN PROVINCIAL DE LÉRIDA
 Cosecha 1947

ARBITRIO PROVINCIAL SOBRE LAS Aceitunas

D. Ramona Domenech Gallart
 del municipio de ARTESA DE LERIDA ha satisfecho
 la suma de 4'95 pesetas
 _____ céntimos por 450 kilos de
Aceitunas recogidas en la presente cosecha, a 1'10
 pesetas por 100 kilos.
ARTESA DE LERIDA de enero de 1947
 EL RECAUDADOR,

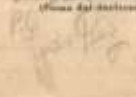
Declaración de Artesa de Landa 41
 Término municipal de ARTESA DE LERIDA 280

(El Mando municipal de que se trata no ejerce su acción de oficio sino a instancia del interesado, quien debe ser informado oportunamente, debiendo tener las declaraciones en regla por los agricultores que suscriben en los términos.)

El productor D. Ramona Domenech Gallart residente en ARTESA DE LERIDA
 calle de Castilla, declara bajo su responsabilidad que tiene almacenados en este término
 no procedente de su cosecha las siguientes cantidades de dicho fruto:

EN CÁSCARA		EN GRANO	
CLASE O VARIEDAD (Alfalfa, Pasa, etc.)	CANTIDAD	CLASE O VARIEDAD (Castaño, Almendra, etc.)	CANTIDAD
<u>Alfalfa</u>	400		

Presenta el firmante esta declaración por triplicado en la Delegación de Abastecimientos de este término en el día
 de la fecha, recogiendo, después de sellado un ejemplar que conservará, dejando los otros dos en dicha Delegación.
 de enero de 1948.
(Firma del declarante)

Ministerio de Industria y Comercio
 CONTADURÍA GENERAL
 DE ABASTECIMIENTOS Y TRANSPORTES
 Delegados Provinciales de Lérida

Alcalde de ARTESA DE LÉRIDA N.º 3313
 Pueblo ARTESA DE LÉRIDA
 N.º de orden local 542

CARTILLA DE PRODUCTOR DE PATATA
 Segundo período declaratorio
 Cantidades recolectadas y reservadas

Ramonca Comenach Jellat vecino de ARTESA DE LÉRIDA
 Declara haber recolectado las siguientes cantidades de patatas:

CONCEPTOS	TOMPIANA		TARDIA	
	Cantones	Siembras	Cantones	Siembras
Cantidades recolectadas	320			
Reservado para consumo familiar	320	—		
Idem siembras				
TOTAL RESERVAS DISPONIBLE PARA VENTA	320	—		

UNIDAD KILOS

El Secretario: [Firma] El Promotor: [Firma]

Del libro de actas, 2 de Enero de 1.950. Folio 36 v.

VAJOS CAMINOS.— Se señala también la conveniencia o casi necesidad de que se proceda a la anulación de todos los vados existentes en los caminos del término municipal mediante colocación de tubería, por donde deberá discurrir el agua de riego o de desagües, facultándose a tal efecto al Concejal D. Ramón Olomí Dyudis para su realización, debiéndose poner en conocimiento de todos los terratenientes afectados este acuerdo, dándoles un tiempo prudencial para que realicen las obras por su cuenta y bajo la vigilancia y orientación del gr. Concejal Delegado y facultándose al mismo para realizar las obras que quedaran pendientes por cuenta de los propietarios afectados.»

Del libro de actas, 2 de Enero de 1.950. Folio 37

REPARACION PUENTE SOBRE ACEQUIA FEMOSA EN LA PARTIDA FONTS.— El Sr. Alcalde da cuenta a la Corporación de que ha dirigido escrito a la Sociedad Genal de Urgel interesando de la misma la reconstrucción del puente sobre la acequia Femosa en la partida Fonts de este término, como consecuencia del mal estado del mismo y por haberlo así interesado la casi totalidad de los vecinos afectados por dicho puente en escrito dirigido a esta Alcaldía. La Corporación se da por enterada y presta su conformidad a las gestiones llevadas a cabo por su Presidente.»

Cámara Oficial Sindical Agraria
 DE LÉRIDA N.º 882
ARTECA DE LÉRIDA

Don Pauz Paris Jidre
 ha satisfecho la cantidad de
 Pesetas 100 Cts. 66
 que le corresponde, en concepto de cuota obligatoria, correspondiente al año actual, según dispone el Decreto del Ministerio de Agricultura de 28 de Abril de 1933.

Lérida 1.º de Enero de 1949.
 El Recaudador,
4942

Son 3 ptas 66 cts.

- 317-318.
 1948-49. Cartilla del Productor de Patata, amb la signatura del padri Isidre, i quota obligatòria al sindicat agrari franquista (*Arxiu familiar*).
- 319-320.
 1950. Dos acords del ple municipal de l'època per a l'entubament dels regs i la reparació del pont de la Femosa (*Arxiu familiar*).

321-323.
1950. L'arribada dels primers tractors a Artesa de Lleida, en les imatges portant carretades de garbes a l'era, va començar a alleugerir el treball agrari, fins aleshores exclusivament manual (*Arxiu Món Agrari*).

324-325.

Anys 1950. El padrí Isidre, a la dreta i al mig, i els seus amics durant la festa dels Quintos a l'era, tal i com era costum (*Arxiu familiar*).

Del libro de actas, 3 de Abril de 1.957.

Folio 74 v.

«ARRIENDO COSECHA ESPARTO.- Ato seguido manifiesta el Sr. Alcalde que por D. Ramón Charles Charles, de Alcarrés, le ha hecho la propuesta de aprovechar el esparto que se produzca en los montes comunales propiedad de este Ayuntamiento durante la campaña del año en curso.

Discutido ampliamente dicho ofrecimiento, el Ayuntamiento lo acepta, y en su consecuencia autoriza expresamente al Sr. Alcalde-Presidente para que gestione la cesión de la producción de esparto de los montes comunales por durante la presente campaña por el precio mínimo de mil pesetas.»

326.

1957. Acord del ple municipal sobre la recol·lecció d'espart als terrenys comunals del secà (Arxiu familiar).

327.

1956. Pagament a la Confederación Hidrogràfica del Ebro (Arxiu familiar).

CONFEDERACIÓN HIDROGRÁFICA DEL EBRO
DIRECCIÓN

En aplicación de lo dispuesto en el apartado 1.º de la Orden del Ministerio de Obras Públicas de 11 de mayo de 1956 aprobando las tarifas para los regadíos del Urgel por los beneficios del Canal Auxiliar y del Pantano de Oliana, corresponde a V. pagar como propietario de 0,95 jornales de tierra la cantidad de 38,10 ptas., que ha de ingresar antes del 30 de septiembre del corriente año en la Pagaduría de la Sección de Aguas de esta Confederación Hidrográfica del Ebro — General Mola, 26 — Zaragoza, o por giro postal a nombre del Pagador o por transferencia a la cuenta corriente abierta en la Sucursal de Zaragoza del Banco de España a nombre de:

«CONFEDERACION HIDROGRAFICA DEL EBRO — SECCION DE AGUAS — PAGADURIA».

Del ingreso o envío se avisará en su caso por correo a D. Mariano Artigas — Pagador de la Sección de Aguas de la Confederación — Mola, 26 — Zaragoza.

En 1.º de octubre se hará entrega de los recibos pendientes de cobro para que sean satisfechos por el procedimiento de apremio.

Dio, guarde a V. muchos años.

Zaragoza, 30 de agosto de 1956

RECIBI 20 OCT 1956 EL INGENIERO DIRECTOR,

José Moras

RAMONA DOMENENCH CALVERT.- ANTESA DE 1.º.

Fomento Agropecuario S.A.

FOA Septiembre-Octubre 1959

SEGUNDO PROBLEMA

Cuando pueda escribirse el número 2001 con estas cifras iguales

Subjetivo

TERCER PROBLEMA (Cruceograma)

HORIZONTALS 1. - Taler varias veces
2. - Procentos. Muestra elegia. 3. - De tracción de tierra. 4. - Comensal. Deseo de confianza. Vozal. 5. - Dilecto. 6. - Construido. Al revés. Restoso. 7. - Artritis.

VERTICALES 1. - Partes en orden a la vez. 2. - Procentos. Letras de la A. 3. - Adulterio con lazo. 4. - Total. Subjetivo de problema. Diferencia. 5. - Dico. 6. - Variedad. Yocoso. 7. - No se puede.

Dirección del concursante

El cupón de FOA _____

Nombre y dirección _____

Edad de edad, que vive en _____

_____ Jefe de _____

de la persona a la que se dirige este boleto.

Sr. D.

COSTAS POR AQUÍ

NOTA de PRECIOS

Plazo Compuesto	
Polluelos (Especial para los 5 primeros días)	9'50
• hasta 30 días	7'50
• de 30 a 60 días	6'75
• de 30 a 90 días (Especial anticuicida)	6'90
Pollitos	5'95
Gallinas	6'10
Gallina de 30 días al Kg.	6'10
• especial alta energía	6'70
Lechones hasta 25 Kgs.	5'75
Cerdos de 25 a 50 - 60 Kgs.	5'50
Cerdos engorde hasta 20 Kgs.	5'05
Cerdos en gestación y lactante	5'75
Fetos hasta 30 días	7'50
Fetos de 30 días hasta la puesta	5'95
Fetas	6'30
Cerdos	4'20
Terneros hasta 100 kgs.	5'20
Vacas lecheras	4'90

Previsión de venta al público a incrementar con el valor del transporte desde fábrica a la localidad de destino. Estos precios se entienden para entregas parciales en camión de 10 kgs. excepto en 250 por el importe del kg. de peso.

Piensos Concentrados	
Polluelos de 1 a 10 días	325
Pollitos	298
Gallinas	310
Lechones y Cerdos	325
Cerdos de 25 a 50-60 Kgs.	260
Cerdos engorde	210

(Cada paquete 2500 gramos)

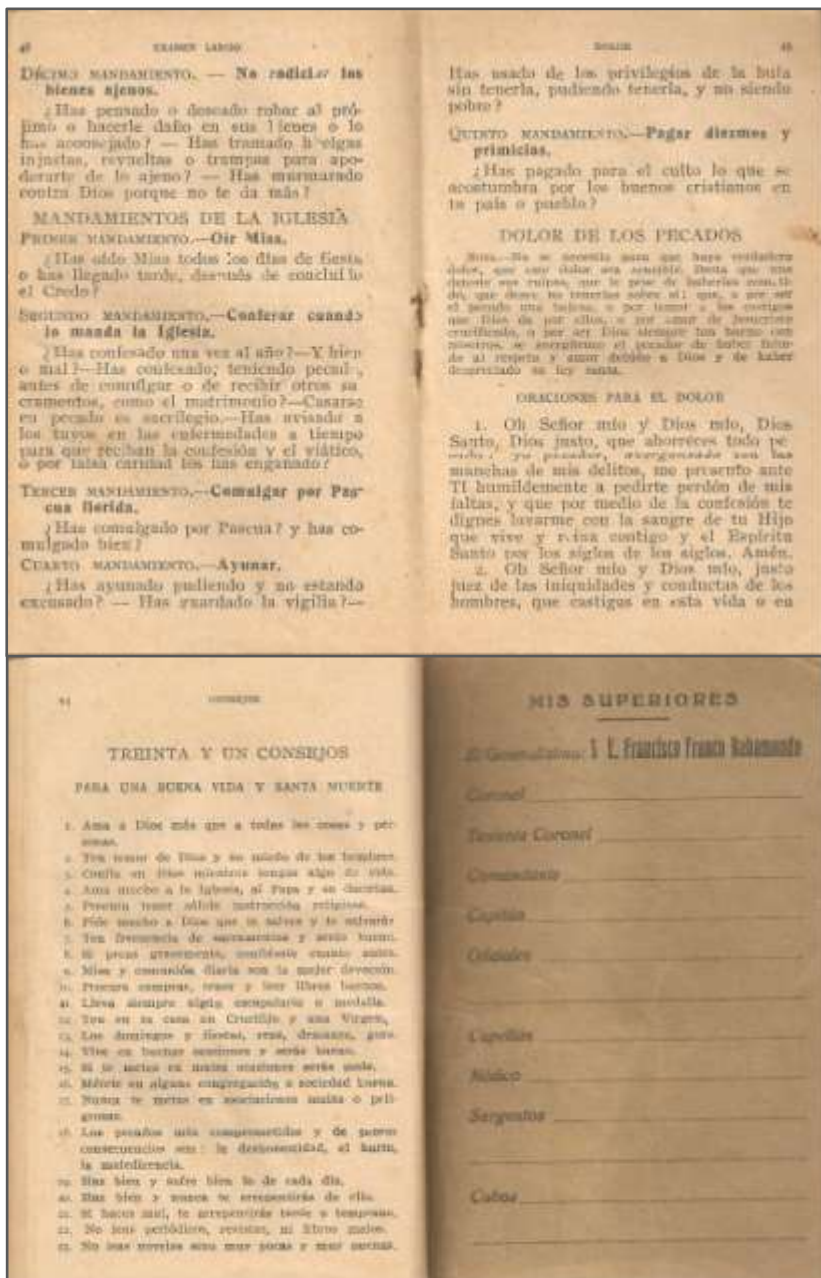

Polluelos FOA	
Polluelos Leghorn mixto alta selección 1 día 1075 pesetas unidad	
Polluelos Leghorn • múltiple 1 día 800 pesetas unidad	
Polluelos Liberdor carne	8' - pesetas unidad
Gallinas Leghorn 1 día alta selección	7' - pesetas unidad
Pollitos Leghorn 1 día alta selección	12' - pesetas unidad
Gallitos de 3 semanas	12' - pesetas unidad
Pollitos de 1 mes alta selección	18' - pesetas unidad

NOTA: No se admiten pedidos inferiores a 50 unidades. Los polluelos vienen por correo y riesgo del comprador. Colocados dentro en las polleras de su día. En gallinas de tres semanas y pollitos de un mes embalados aparte. Fajas de papel contra estragos de la marabunta.

328. Anys 1950. Un ramat de bous amb son pastor en una pleta d'Artesa (Arxiu Món Agrari).

329. Fulletó del FOA-Fomento Agropecuario amb informació sobre preus de pinsos, ja que aquesta activitat, a Cal Moix i moltes altres cases, acabava de complementar l'agrícola (Arxiu familiar).

330-332. Anys 1940. Pàgines i portada del *Devocionario Militar* que es donava als reclutes de l'època (*Arxiu familiar*).

La permanència de la mili

Durant la postguerra, l'Estat franquista va mantindre el servei militar obligatori per als nois. A cada casa l'arribada dels fills a l'edat de quinto significava un moment important de canvi en la vida personal i familiar, per la llarga estada fora de casa que comportava.

Aquesta importància es veia reflectida en les esperades celebracions de la festa anual de quintos, que a Artesa de Lleida, a banda del ball de Quintos i Apol·lònies, se centrava en el passeig d'un carro per tot el poble.

Durant els mesos del servei els joves marxaven a destinacions sovint llunyanes a les Espanyes, havent d'abandonar les tasques del camp. Però en el cas de Cal Moix i pel fet que la mare

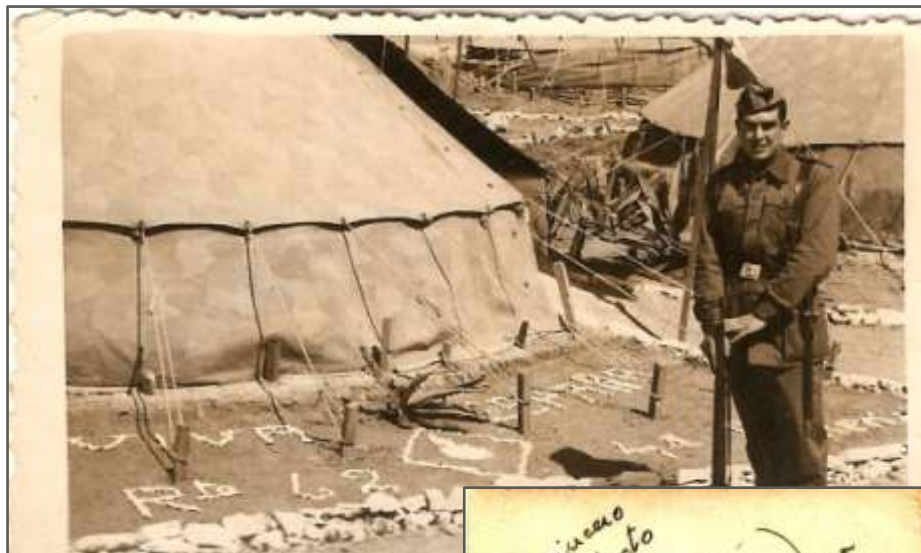
Ramona era vídua, el meu padrí Isidre fou considerat exempt d'aquesta prestació militar.

334-336.
Anys 1950. Fotos de dos
amics del padrí Isidre des
d'on feien el Servei Militar
(Arxiu familiar).

337.
1957. Acord de pròrroga de
l'Ajuntament a favor de
l'Isidre de Cal Moix (Arxiu
familiar).

Del libro de actas, 3 de Abril de 1.957.

Folio 73

-INFORME SOBRE PRORROGAS DE INCORPORACION A FILAS.- Seguidamente se
procede a dar cuenta a la Corporación de los expedientes de revisión
de prórroga de incorporación a filas tramitados a favor de los mozos
del reemplazo de 1.955 Juan Iglesias Oriol, Isidro Puig Doménech y José
Vilalta Solé y de los del reemplazo de 1.955 Marín Bonet París y José
Simó Gil, los que debidamente examinados y de conformidad con el dis-
tamen del Sr. Síndico, dando cumplimiento a lo dispuesto en el art. 264
de la vigente Ley de Reclutamiento, el Ayuntamiento acordó informar
que todos los referidos mozos tienen derecho a que se les conceda la
prórroga solicitada, elevándose dichos expedientes a la Junta de Clasi-
ficación y Revisión de esta provincia para su ulterior resolución..»

Com nissaco
y molle afecto
de tu amigo.
Ventura Rahera

Lleure i cultura, sota control

La vida cultural d'Artesa de Lleida, com la de tots els altres pobles en la postguerra, es desenvolupava sota el ferri control de les autoritats franquistes, de la Guàrdia Civil i de l'església. En unes condicions com aquelles, que comportaven una forta repressió de la llengua i cultura catalanes i sumades a la

338-339.
1950. Actuació del grup de ballet de la Agrupación de Educación y Descanso, a la festa de la vellesa d'aquell any, i amb el meu padrí Isidre com a dansaire (*Arxiu familiar*).

penúria econòmica dels veïns, era difícil trobar mostres de signe cultural.

I a més, encara calia afegir-hi l'omnipresent domini de la religió catòlica sobre tots els aspectes de la vida de les persones. Com explica encertadament Josefina París *les manifestacions eucarístiques, processons, viacrucis, santes missions, rosaris, i altres mostres de culte extern que es donaven a la vida quotidiana, mostraven la indissoluble unió entre l'Església i l'Estat*. Aquesta situació es perllongà durant tota la dècada dels 40, i començà a mostrar símptomes de variació a mesura que avançaven els anys 50.

En aquells anys, les manifestacions culturals i de lleure anaven de bracet. L'any 1949 s'inaugurà la sala del *Hogar del Productor*, bastida amb l'ajut de la *Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos*. Aquesta sala passà a ser el centre dels balls de la festa major.

L'altra i molt esperada cita cultural d'aquells anys fou el cinema del diumenges o el *cini*, com deien els padrins. Als cosidors, les noies esperaven amb deliri els consells i recomanacions de l'estimada *Señora Francis* que a través de la radio allionava moralment les seves *queridas amigas* i les advertia dels perills de la vida.

340.
Anys 1940. Visita d'autoritats franquistes al municipi (*Arxiu Món Agrari*).

341.
Anys 1940. Visita del senyor Bisbe a l'escola, amb el retrat del dictador damunt la pissarra (*Arxiu Món Agrari*).

El futbol també era una altra de les activitats de lleure preferides pel jovent. L'antic camp de futbol de la població era situat allà on actualment hi ha el *poble nou* o grup d'habitatges creat a l'altra banda de la carretera que parteix el poble. Molt populars foren ja cap als anys 50 i posteriorment, les col·leccions de cromos dels futbolistes, inicialment dits *sants* per la seva semblança amb les estampetes religioses.

Foren molt destacades les celebracions, durant tres anys consecutius, de la festa de l'Homenatge a la Velleja, del 1950 al 1952, que a banda de la missa de rigor, foren acompanyades, cada any, d'actuacions del grup de dansaires artesencs. Aquesta festa tenia lloc el dia 15 de maig, per Sant Isidre.

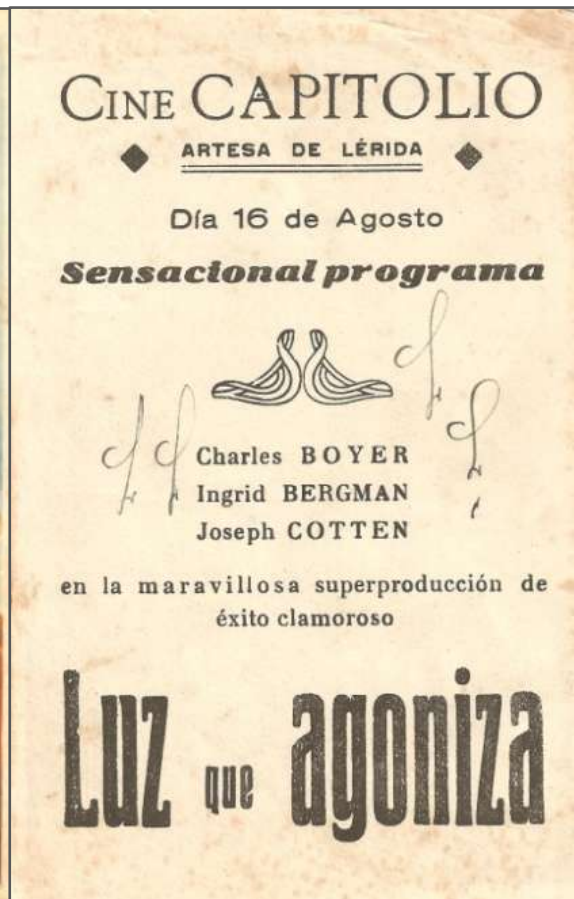

342-343.
1940. Cromos de jugadors de futbol del meu padri Moix (*Arxiu familiar*).

344.
Anys 1950. Cartell de futbol del C.F. Artesa (*Arxiu familiar*).

345.
Anys 1950. El padri Isidre, plantat al mig, dels seus companys de joc (*Arxiu familiar*).

346-349.

1944. Fullets de propaganda de les pel·lícules. El cine Capitoli era la sala de Cal Tomàs (*Arxiu familiar*).

Del libro de actas, 14 de Abril de 1.955.

Folio 15 v.

«PRESTACION DE LIBROS.- Acto seguido se procede a dar lectura a la instancia suscrita por el Jefe Local de Educación y Descanso interesando se haga entrega por parte de este Ayuntamiento de los libros que posee destinados a biblioteca pública con motivo de la inauguración en el Hogar del Productor de una amplia instalación destinada a Biblioteca de Educación y Descanso.

Discutida ampliamente la cuestión en la que han tomado parte la casi totalidad de los señores reunidos, la Corporación acepta la sugerencia del concejal Sr. Benet Porqueras, y acuerda prestar la totalidad de los libros que este Ayuntamiento posee y que están destinados a biblioteca pública tan pronto como se halle constituido el Patronato del referido Hogar del Productor.»

350-351.

1955-56. Acords del ple municipal sobre una petició de llibres per a la nova biblioteca de l'*Hogar del Productor*, i de col·laboració amb la primera edició de la Fira de Sant Miquel de Lleida (*Arxiu familiar*).

Del libro de actas, 3 de Septiembre de 1.956.

Folio 56

«FERIA DE SAN MIGUEL DE LERIDA - EXPOSICION DE FRUTAS.- Enterada la Corporación municipal de la invitación recibida del Excmo. Ayuntamiento de LÁrida interesando la participación de este Ayuntamiento en la exposición de frutas que tendrá lugar con motivo de la Feria de San Miguel, como ha venido haciendo en años anteriores, se acuerda por una nidad:

1º.- Comunicar al Excmo. Ayuntamiento de LÁrida el acuerdo de esta corporación de participar en la exposición frutera.

2º.- Facultar al Sr. Alcalde para que organice la participación de los productores de esta localidad en la citada exposición y realice cuantas gestiones tenga por conveniente para el mejor éxito de la misma.»

352.
1950. Festa de la vellesa (*Arxiu Mòn Agrari*).

353.
Anys 1940. L'Ajuntament d'Artesa d'aquells anys (*Arxiu Mòn Agrari*).

Agrupación de Jóvenes de Educación y Descanso

La principal novetat cultural d'aquells anys de postguerra fou la creació de l'*Agrupación de Jóvenes de Educación y Descanso* amb una secció de dansaires i una altra de teatral.

Tot i que sorgí sota recer de les estructures del règim, aquesta agrupació marca el retorn del jovent a la participació cultural local, que havia quedat interrompuda per la guerra i la repressió.

El meu padrí Isidre fou un d'aquests joves partícips d'aquestes activitats culturals, bé fos com a dansaire o bé com a actor. Ho explica encara avui amb la mateixa il·lusió amb què ho visqué.

354-355.

1951. El grup de Dansaires Joventut, amb el padrí Isidre com a ballarí (*Arxiu familiar*).

L'agrupació teatral fou dirigida per Salvador Jové i Castillo, amb l'Eloi Oró com a apuntador. Aquest darrer escriu: *cap a principis dels cinquanta vàrem constituir el Grup de Dansaires, on jo hi faria de pianista, juntament amb el Puyol, violí; hi havia una quinzena de joves entre nois i noies (...) vàrem muntar diferents valls i danses populars i fins de ballet clàssic.*

Aquest grup dansaire també fou la base del grup teatral Quadre Escènic. Els joves dansaires i del grup teatral van aconseguir renovar l'ambient cultural artesenc de la postguerra i foren la llavor d'on sorgirien les iniciatives culturals de la dècada posterior, tot i que les condicions de què disposaren foren molt precàries: *amagat a la finestreta de l'apuntador, des de sota de l'escenari, recordo que m'havia de tapar amb una manta i posar-me una bossa d'aigua calenta als peus. Són coses que només es poden fer de jove.*

356-358.

1951. El grup de Dansaires Joventut, amb el padrí Isidre com a ballarí (*Arxiu familiar*).

359-363.
1951. El padrí Isidre de Cal Moix retratat amb
els tots els companys i companyes del grup
de dansaires (*Arxiu familiar*).

364-365.

1951. El padrí Isidre de Cal Moix retratat amb els tots els companys i companyes del grup (*Arxiu familiar*), i foto del quadre escènic (*Arxiu Món Agrari*).

RELACION DE CUADROS

- I. Domingo de Ramos
 II. Palmareo en la arena
 III. La Pescadora
 ACTO I
 IV. Auto
 V. La Despedida
 VI. La Santa Cena
 VII. Agonia en el huerto
 VIII. Ans Celso
 IX. Tu noche triste
 X. El Arresto
 ACTO II
 XI. Desesperacion y suicidio de Judas
 XII. Ans Pilato
 XIII. Herodes
 XIV. Iras a la Cruz
 XV. La culla de la Antigua (Veronica)
 XVI. Encuentro con Maria
 ACTO III
 XVII. La Crucifixion
 XVIII. Muerte de Jesus

Hogar del Productor • Artesa de Llerida

¡CUARESMA DE 1952!

El Cuadro Artístico de E. y D. bajo los auspicios del Fomento Agrario, Homenaje de Labradores y Rdo. Cura Párroco, pondrá en escena el Juicio Nuevo

La Divina Tragedia

(Pasión de Nuestro Señor Jesucristo)

Días 16 y 30 de Marzo y 11 de Abril

REPARTO

Maria: Anula Noms
 Salomé: Teresa Paris
 Herodes: Pepita Monserret
 Maria de Magdalena: Nuria Carmen Iglesias
 La Pescadora: Isabel Paris
 Moises 1.º: Talla Escuer
 Moises 2.º: Maria Montserrat
 Moises 3.º: Teresa Benza
 Moises 4.º: Pepita Benza
 Sumaria: Maria Puy
 Esclava: Isabel Paris
 Jesús: José Solé
 Pedro: José Mas
 Juan: Jaime Alcega
 Judas: Francisco Payol
 Santiago: Ramon Oñe
 Felipe: Eusebio Benza
 Bartolomeo: Joaquín Ribelles
 Andrés: José Carrera
 Tomás: José Sosa
 Mateo: Albertí Contrada
 Santiago Altes: Salvador Barberá
 Simón Cananeo: José Castellón
 Teófilo: José Nogué
 Galilea: Melchor Mas
 Anas: Ventura Carrera
 Chelida: Eloy Arborea
 Simón: Julián Puy
 Helena: Ramon Oñe
 Roca: José Nogué
 Fariseo 1.º: José Castellón
 Fariseo 2.º: Joaquín Ribelles
 Ananias: Salvador Barberá

Alfonso: José Gallar
 Tramo 1.º: José Benza
 Tramo 2.º: Luis Masera
 Niño 1.º: José Vilalta
 Niño 2.º: Antonio Puy
 Niño 3.º: Jaime Oñe
 Niño 4.º: José Mar Sosa
 Herodes: Francisco Payol
 Pilato: Ventura Carrera
 Guterrión: José Nogué
 Tribuna: Simón Benza
 Mallo: Luis Masera
 Barabás: José Antonio Carrera
 Domingo: Julián Oñe
 Criado Viejo: Julián Oñe
 Criado 1.º: Fidel Puy
 Criado 2.º: Eugenio Parquer
 Criado 3.º: Rogelio Benza
 Guardia 1.º: Joaquín Ribelles
 Guardia 2.º: Antonio Masera
 Guardia 3.º: Antonio Solé
 Sacerde de Aza: Jaime Alcega
 Maladrin: José Mar Sosa
 Dama: Simón Benza

9 ACTORES EN ESCENA 3 ACTOS DIVIDIDOS EN 14 CUADROS
 La acción, interpretación, y presentación resumidos para lograr la fidelidad evangélica.

MOBILIARIO: Muebles La Fábrica (Arxi de Llerida)
 JOYERIA: FONTANALS de Llerida
 DECORADOS: JUAN SAYOCA de Reus
 Vestuario: JANSÁ de Reus
 Director: Francisco Payol
 Director Artístico: Tomás Payol
 Apoyado: Eugenio Parquer
 Escenógrafo: Eloy Oñe

Cuadro Artístico de E. y D.

ARTESA DE LÉRIDA

Días 19 y 23 de Marzo de 1951

GRANDIOSO ACONTECIMIENTO ARTISTICO - TEATRAL

en el magnífico escenario del
 HOGAR DEL PRODUCTOR

LA DIVINA TRAGEDIA

Pasión de Ntro. Sr. Jesucristo

Verdadero alarde de presentación
 50 actores en escena 50
 9 profesores de orquesta 9

Presidirán las representaciones nuestras dignísimas Autoridades
 y Rdo. Cura Párroco.

DIRECCION: FRANCISCO PUYOL

Decorados: SALOCH - REUS

Vestuario: JANSÁ - REUS

Peluquería: BROS. PELLICER - TARRAGONA

Mobiliario:

Galantemente cedido por Muebles LA FÁBRICA de Llerida
 Entrada única 5 PESETAS

Para pedidos: un entradas ELOY ORO - Teléfono n.º 3 - Artesa de Llerida

IMP. PUYOL - R. ELOY, DE - LERIDA

366-368.

1951-52. Prospectes en paper *bíblia* de les obres teatrals representades pel *Cuadro Artístico de Educación y Descanso* (Arxiu familiar).

Hogar del Productor

Día 8 de Diciembre de 1951

Noche a las 9

Festividad de la Purísima Concepción de la Virgen María

GRAN ACONTECIMIENTO ARTISTICO TEATRAL

El Cuadro Artístico de Artesa de Lérida en ayuda desinteresada a los Jóvenes de Acción Católica y a beneficio de los mozos del reemplazo de 1951, pondrá en escena el drama en 4 actos de J. García

La vuelta del veterano

bajo el siguiente reparto:

<i>Simón</i>	.	.	.	.	Ramón Oro
<i>Luciano</i>	.	.	.	.	Jaime Aixut
<i>Fernando</i>	.	.	.	.	Isidro Puig
<i>Adolfo</i>	.	.	.	.	Jaime Oro
<i>Jorge</i>	.	.	.	.	Eloy Arbonés
<i>Roquebert</i>	.	.	.	.	
<i>Stivestre</i>	.	.	.	.	Modesto Mor
<i>Frochard</i>	.	.	.	.	Isidro Olomi Paris
<i>Picard</i>	.	.	.	.	Simón Besora
<i>Pigoche</i>	.	.	.	.	Buenaventura Carrera
<i>Germond</i>	.	.	.	.	
<i>Ayudante</i>	.	.	.	.	Isidro Olomi Escolá
<i>Criado</i>	.	.	.	.	Salvador Barberá
<i>José</i>	.	.	.	.	

SOLDADOS Y ALDEANOS

Juan Iglesias — José Gallart — Herminio Aixut — Rogelio Berengué
Jose Costafreda — Amor Oro

Epoca 1807 del Emperador Napoleón

A continuación, el sainete

El limpiachimeneas

¡¡Extraordinaria presentación!!

Dirección escénica: **Francisco Puyol**

» artística: **Tomàs Puyol**

Apuntador **Eloy Oro**

Dado el carácter benéfico de la representación, quedan anulados todos los pases de favor.

Notas: Las de costumbre.

Imp. MAYÁ. Pl. España, 22 - Lérida

369-371.

Anys 1950. L'Isidre de Cal Moix encara solter, i tot mudat (*Arxiu familiar*).

La Festa Major i altres festes

Sense cap mena de dubte, com a tot arreu, la celebració més esperada de l'any era la Festa Major, sobretot per al jovent.

Cap als anys 50 arriba un dels moments àlgids de les orquestres i els balls de Festa Major. Llavors hi havia ball de migdia, de tarda i de nit, i s'hi reunien bona part dels veïns i veïnes, els quals sempre que podien estrenaven alguna peça de vestir, que després servia per mudar-se els diumenges i festes de guardar.

Altres balls esperats eren els de Santa Àgueda, perquè era el dia que les noies tenien permís per triar el ballador.

Durant la resta de l'any, el vermut dels diumenges després de missa, les passejades per la carretera o per la vora del canal eren les altres poques activitats d'esbarjo de què gaudien joves i grans, en una època de dures condicions.

372.

Anys 1950. Les fadrines casadores, que solien anar de passeig al canal (*Arxiu Josefina París*).

372-375.

Anys 1950. El padrí i la padrina ben mudats per la Festa Major i pels vermuts dels diumenges després de missa major (*Arxiu familiar*).

376-378.
Anys 1950. Més imatges de la meua
padrina Olga i del meu padrí Isidre de
solders (*Arxiu familiar*).

379.
1952. Prospekte de la Festa Major (Arxiu familiar).

Fiesta Mayor - Artesa de Lérida
 Días 2 y 3 de Febrero de 1952

FIESTAS RELIGIOSAS

DÍA 2. A las 11.
SOLEMNE MISA
 en honor a la Santísima Virgen Caudalera.
 DÍA 3. A las 11. MISA SOLEMNE
 con la tradicional bendición de frutos.

ACTOS RECREATIVOS

HOGAR DEL PRODUCTOR

DÍA 2. A las 11: Presentación en una brillante AUDICION DE SARDANAS de la formidable y espléndida

Orquesta Radio Club

A las 3 tarde: GRAN CONCIERTO de música clásica seleccionada.
 A las 6. LUCIDO BAILE obsequiándose a las señoritas con exquisitos rumbillos.
 Noche a las 9. ¡Gran acontecimiento artístico-teatral!
 El cuadro artístico de E. y D. de la localidad
 otra vez ante su público incondicional!!
 Pondrá en escena la tragedia en un acto original de Joan Sarcen

¡Grapa de Ferro!

bajo el siguiente reparto:

Basa	Isabel París
El vell Jordí	José Carrera
Ruandó	Buenaventura Carrera
Cisco	Isidro Puig

MAGISTRAL INTERPRETACIÓN DE TODOS

A continuación, la divertidísima comedia en tres actos original de Claudio de La Torre y Jesús Escobar de formidable éxito en Madrid

MI QUERIDO LADRON

bajo el siguiente reparto:

Fiera	Pepita Montserrat
Katy	Isabel París
Rives	M. ^a Carmen Iglesias
Una mujer	Pepita Puig
El	Isidro Ojeda
Wico	Buenaventura Carrera
Barón	Francisco Puyol
Administrador	Jaime Aixet
Jefe de Policía	Modesto Mor
Ceindo	Simón Basora
Un hombre	José Carrera

Dirección Artística: **Yamás Puyol**   Dirección Escénica: **Francisco Puyol**   Apuntador: **Ray Oro**
 Mobiliario: **MUEBLES LA FÁBRICA**   Decorados: **Saloca (Rosa)**
 Seguidamente GRAN BAILE.

DÍA 3. BAILE MATINAL. CONCIERTO y BAILES tarde y noche por la tan aplaudida

Orquesta RADIO CLUB

Notas: Las de costumbre. 1952 FEB. 2. 1952 FEB. 3. 1952

380-381.

Anys 1940. Entre els finals d'aquell decenni i començament dels 50, aquestes fotografies de la Conxita Puig, germana de l'Isidre, i de la seva futura dona, l'Olga Berenguier, mostren la moda d'aquells anys (*Arxiu familiar*).

382-384.

Pàgina següent:

Finals dels anys 1940. L'Isidre de Cal Moix amb bicicleta, la seva germana amb el seu fill Jordi al costat del cafè, i un grup de noies al carrer Castell (*Arxiu familiar*).

Passant pels anys 50

En aquesta dècada la gent ja no patí la gran misèria dels anys anteriors, tot i que continuaven les grans dificultats i esforços per tirar endavant. Foren anys dolents per a la pagesia i l'emigració cap al sud fix de la indústria va començar a allunyar alguns joves de la terra. Només l'arribada dels conreus de fruita a l'inici dels anys 60 farien més suau l'èxode rural.

Isidre Puig Domènech, el meu padrí, durant uns anys va treballar de fuster a Lleida i fins i tot s'arribà a plantejar de marxar a buscar feina lluny de casa.

A Cal Moix, com a exemple de moltes altres cases, havien deixat enrere els anys més durs de la repressió i la postguerra. La canalla petita de després de la guerra ja s'havia fet gran, i la Conxita i l'Isidre a finals dels anys 50 ja eren joves granats preparats per al festeig i el matrimoni. Per tant, aviat a Cal Moix, s'iniciaria una nova etapa, la de la dècada dels 60.

385-395.
Pàgina actual i següents: Anys 1950. La meva padrina Olga, encara soltera, en imatges d'aquells anys (*Arxiu familiar*).

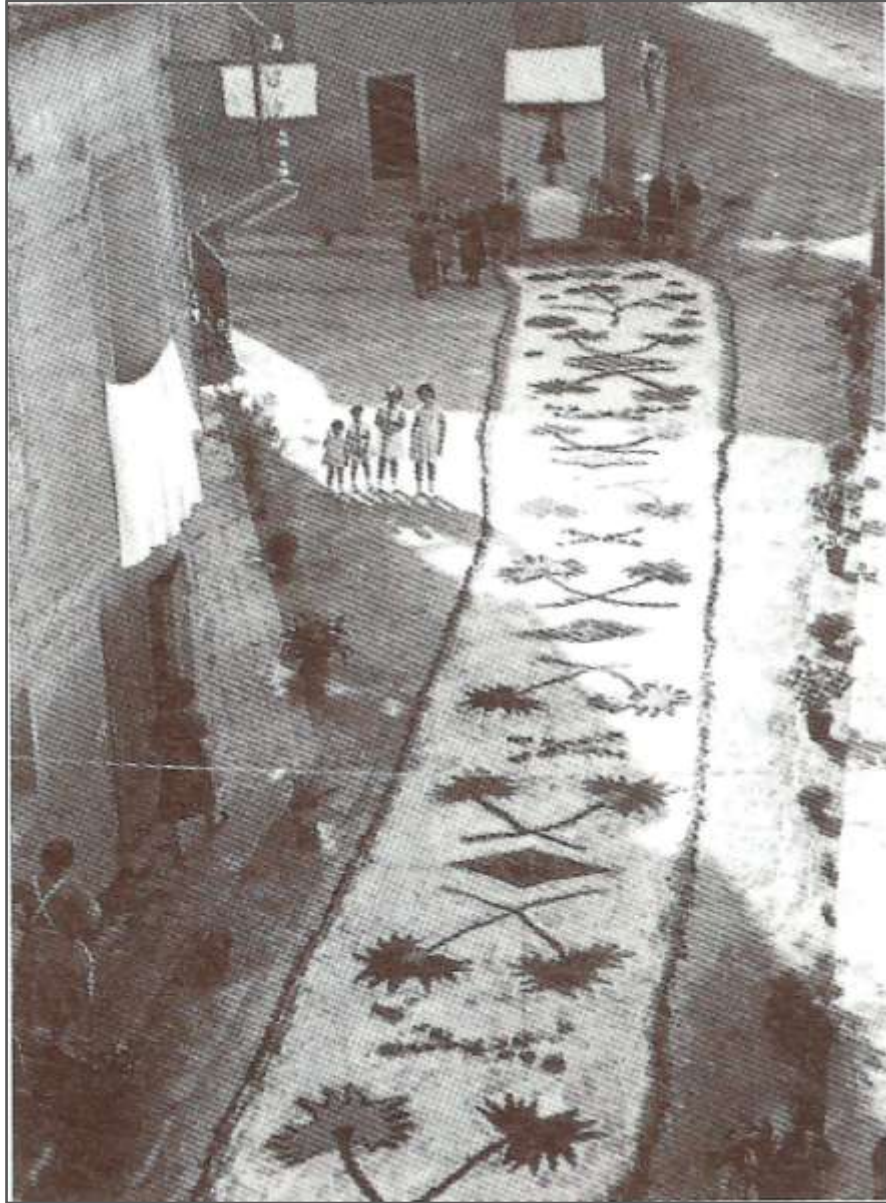

396-397.

Anys 1950. Imatges artesenques d'un camió de soldats i noies, i d'un carnaval, davant d'una paret gravada amb el jou i les fletxes falangistes espanyoles (*Arxiu Món Agrari*).

398-399.

Anys 1950. La festivitat de Corpus a Artesa, amb les catifes de flors (Arxiu Josefina París).

Una vida marcada per la religió

De processó en processó

L'Església catòlica fou un dels pilars i suports bàsics del franquisme, que l'ajudà a mantenir-se i li proporcionà el ceremonial d'aparença majestuosa i divina. Per això, el dictador era *Caudillo por la gracia de Dios*, i entrava a les esglésies i les catedrals sota pal·li. La moral catòlica va sotmetre a tota la població, que enmig d'aquella situació de misèria extrema, o bé per veritable fe o pel que es podria dir, obeïa sense mostrar cap mena d'oposició.

La vida de les persones també venia indicada sens falta per l'administració dels sagraments, des que naixien fins que morien, sense possibilitat de lliurar-se'n. Pocs dies després de nàixer, s'administrava el bateig; de ben jove, la catequesi i la Primera Comunió; quan apuntava l'adolescència es celebrava la Confirmació; per entrar a l'edat adulta, el casament, i l'enterrament per l'últim adéu. Entremig no ningú podia perdre's cap de les processons que omplien places i carrers.

Seguint la tradició: homes i dones sempre separats, els uns per un costat i les dones per l'altre amb la mantellina al cap, tots els balcons ben engalanats i tampoc no faltaven els altarets a cada cantonada. En l'època de la postguerra, doncs, el calendari litúrgic s'imposava en el transcurs del dia a dia, i així deia la cobla:

*Tres días hay en el año
que relucen más que el Sol:
Jueves Santo, Corpus Christi
y el día de la Ascensión.*

400-403.

Anys 1950. Diverses imatges de processons a l'època (Arxiu Josefina París).

404-405.

Anys 1950. Autoritats franquistes en la diada de Sant Isidre, i imatge de la processó (Arxiu Josefina París).

406.

Anys 1950. Sortint de Missa Major (Arxiu Josefina París).

407-408.

Anys 1950. Cap a finals d'aquell decenni, encara es mantenien amb molta força les processons religioses (*Arxiu Món Agrari*).

409-410.
Anys 1950. Processó i benedicció d'animals per Sant Antoni, i els típics altarets que a cada carrer es feien per la processó de Corpus (*Arxiu Josefina París*).

411.
1958. Estampeta de la Mare de Déu de Lourdes, en la celebració del seu centenari (Arxiu familiar).

A LA VERGE DE LOURDES EL DIA DE LA VINGUDA DE LA SEVA IMATGE AL POBLE D'ARTESA DE LLEIDA 25 DE MAIG DE 1958 CENTENARI DE LA SEVA APARICIO A SANTA BERNARDETA.

IMP. SIBERRE - TEL. 46 - HOLLERUM

Verge de Lourdes
del Cel enviada,
Artesa espera
vostra arribada.
Ave, Ave, Ave Maria.
Ave, Ave, Ave Maria.

Muntanya sagrada
és el Pirineu,
palau de Maria
la Mare de Déu.
Ave, etc...

Formosa és Maria
vestida de blau,
Pensa nit i dia
salvar a l'esclau.
Ave, etc...

Maria és Reina
de tot l'univers.
Salveu, compassiva,
a l'home pervers.
Ave, etc...

Maria és metgesa
de tots per igual,
Cureu cos i ànima
del pobre malalt.
Ave, etc...

Erem Belemites
i grans pecadors:
obrim-l'hi les cases
també tots els cors.
Ave, etc...

Per Vós tindrem glòria
i tot el perdó,
Monstreu-nos, oh Mare,
a Déu Salvador.
Ave, Ave, Ave Maria.
Ave, Ave, Ave Maria;

MN. ANTÓN BERNAT.

412-414.

Anys 1950. Nenes d'Artesa en fotografies típiques de la Primera Comunió amb el marc de cartró (*Arxiu familiar*).

Del bateig a la Primera Comunió

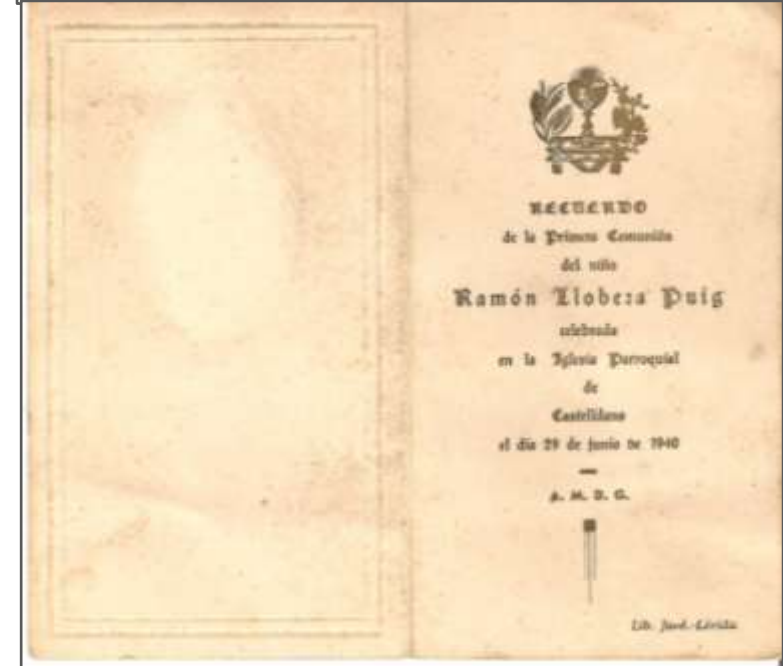
Malgrat la misèria de la primera postguerra, l'arribada d'un nadó, potser un hereu, a les cases sempre fou motiu de joia i alegria. A Artesa de Lleida les famílies també volien fer un esforç per celebrar aquestes dues festes tan significatives en la vida dels nens: el bateig i la comunió.

El costum religiós establia que l'administració del bateig es fes com més aviat millor, en els primers dies de vida de l'infant, ja que hi havia el temor que una mort prematura, freqüents en l'època, els deixés exclosos de formar part de la família cristiana. A la sortida de l'església es mantingué el costum de llançar confits davant la porta de l'església o a vegades des del balcó de casa per compartir l'alegria amb la resta de nens del poble. Aquesta era una manera de demostrar la riquesa de la casa i fer-se veure.

La Primera Comunió sempre era ben rebuda i esperada pels nens, encara que en aquells temps de postguerra els regals eren escassos. De tota manera, era una ocasió per lluir vestit de mariner o general, sovint heretat del germà gran, i per a les noies ocasió per portar un vestit encara llarg, blanc i amb vel.

415-442.
 Pàgina actual i següents:
 Anys 1950. Recordatoris
 la Primera Comunió
 (Arxiu familiar).

de

Aquest recorda mall
 es men car lo so alligat.
 Mas estimat está en mí,
 jo m'he en man Estimat.
 J. Verduguer.

P A X

En recordança
 de la
Primera Comunió
 del nen
Eloi Oro Gallart
 Artesa de Lleida
 diada de la
Mare de Déu de Montserrat
 de l'any 1932.

Ramon Olomi i Balles
 rebé per primera vegada
 a Jesús Eucaristia, el
 dia 27 d'abril del 1932,
 a l'església parroquial de
 Sant Miquel Arcàngel,
 d'Artesa de Lleida.

En recordança

A. G. LLERDA

RECUERDO
 de la
Primera Comunió
 de la niña
Matilde Argilés Gallart
 celebrada en la Iglesia
 Parroquial de
 Artesa de Lérida
 el dia 14 de Mayo
 de 1933.

Haced Dios el corazón
 parecido a un Soplevento
 donde holléis vuestro monacho
 lo mismo que en el Soplevento

Imp. PONS. Pl. España, 16 - 40

En recordança del jorn venturós en que entrà joiosament i per primera vegada, Jesús Eucaristia, en el cor del nen
JOSEP RAMON BONEY BESORA
 a l'Església Parroquial de Artesa de Lleida el dia 23 de Maig del 1954.

JOSEP RAMON:
 Perquè em crides, Jesuèl, a la porta del Sagrat?
 Quin el miro tan alçat penso que no podré entrar-hi.

JESUS:
 No has d'entrar-hi, Josep Ramon a la meua Presa d'or, sóc Jo qui passo la porta, per venir dins del teu cor.

JOSEP RAMON:
 I què farei tan petit, si no us saltaré dir ni un mot?

JESUS:
 Sols una cosa et demano que n'estimis més que tot.
 M. Soler i Baqués

LA NIÑA
Pepita Garros Dorell
 recibió por vez primera a Jesús Sacramentado en la Iglesia Parroquial de San Miguel de ARTESA DE LLEIDA el día 29 de Mayo de 1955.

LA NENA
Paquita Gallart Bosch
 rebé per primera vegada a Jesús Sacramentat en l'Església Parroquial de Sant Miquel d'Artesa de Lleida el dia 23 de Maig de 1954.

★
 Oh Jesús, aquí heu tantu; sóc un colmet petit, que, pobret, vol fer son ninu al damunt del vostre pit.

Imp. PABLLO - LLEIDA

 Recuerdo de la Primera Comunión de la niña
M.ª Teresa Bobet Puig
 celebrada en la Iglesia Parroquial de Ntra. Sra. del Carmen de Lérida el día 16 de Julio de 1954.

Imp. Pabellón - Lérida

 RECUERDO de la PRIMERA COMUNIÓN de
M.ª Carmen Paris Mor
 celebrada en la Iglesia Parroquial de San Miguel Arcángel de Artesa de Lérida el día 20 Mayo de 1956.

En mi tierno corazón, hoy reina gran alegría, al recibir por vez primera la Sagrada Eucaristía.

Imp. PABLO - LLEIDA

RECUERDO
de la
PRIMERA COMUNIÓN
de
Juan Argilés Gallart
celebrada en la
Iglesia Parroquial de
San Miguel Arcángel
de Artesa de Lérida
el día 20 Mayo
de 1956.

Y ahora que habéis entrado
en tal dulce comunión
haced que jamás olvidéis
mi primera comunión

IMP. 1924-56. 120-84. 20-LEIDA

**RAMON-TOMAS i CELIA-ROSA
PUYOL MOR**
HAN REBUT PER PRIMERA VEGADA
EL PA DELS ANGELS, A L'ESGLÉSIA
PARROQUIAL DE SANT MIQUEL ARCANGEL,
D'ARTESA DE LLEIDA,
EL DIA 15 DE MAIG DEL 1958.

Imp. en Espanya
Priv. de Espanya

En recordança del jorn venturós
en que entrà joiosament,
i per primera vegada,
Jesús-Eucaristia en el cor de la nena
M.^a del Carmen Besora Drudís
celebrada en l'Església Parroquial de
Sant Miquel Arcangel
d'Artesa de Lleida
el dia 15 de Maig del 1958

Record de la Primera Comunió del nen
Joan Ramon Serra i Doménech
celebrada a l'Església Parroquial
de Sant Miquel d'Artesa de Lleida,
el dia 15 de Maig del 1958.

RECUERDO
 de la
PRIMERA COMUNIÓN
 del niño
Mario París Olomí
 celebrada en la Iglesia
 Parroquial de
 San Miguel Arcángel
 de Artesa de Lérida
 el día 15 de Mayo de 1958.

Haced, Dios, mi corazón
 parecido a un santuario
 donde alleis vuestra mansión
 lo mismo que en el Sagrario.

455
 IMPRENTA PAYA-LERIDA

Vednos a vuestros pies; Señor
 con nuestro corazón castrito
 pidiendo ese pan bendito
 bálsamo de fe y de amor.

RECUERDO
 de la
PRIMERA COMUNIÓN
 de los hermanos
Juan Magín y M.ª Pilar Alrich Morell
 recibida de manos
 del Excmo. y Rvdmo.
 Sr. Obispo de la Diócesis
 en la Capilla del Pla de Gualda
 de Lérida
 el día 27 de Abril de 1958.

Lib. Coans-Lérida

443.
1957. Invitació de noces de la Conxita de Cal Moix, germana del padrí Isidre, feta en català (*Arxiu familiar*).

Del festeig a les noces

En els anys de la postguerra encara, s'entenia el festeig com un mitjà que acabava portant la majoria dels joves a l'altar. El que havia començat com un ball de Festa Major, de la majoria dels casos sortien parelles d'enamorats amb poques ocasions per trobar-se i festejar, i sempre sota la vigilància d'un adult.

Les noies tenien l'obligació de preparar-se l'aixovar, és a dir, totes les estovalles i tovallons, llençols i coxineres ben brodades amb les seves inicials. Per endur-s'ho a la nova llar, les núvies ho guardaven tot ben plegat i planxat al *mundo*, que era el nom que rebia aquest bagul.

Amb el temps, els costums havien anat variant, sobretot en les bodes. En la postguerra, els vestits van començar a incorporar alguns tocs blancs i les bodes van canviar d'horari, i van esdevenir així no tan sols una festa tancada, sinó més acompanyada de la família. Les possibilitats econòmiques de les famílies dels pobles no permetien pas encara grans viatges o llunes de mel. Els recent casats solien partir el mateix dia de la boda per agafar el cotxe de línia o bé un tren que els portés fins a Barcelona en els casos més afortunats.

A l'Església Parroquial de Sant Miquel Arcàngel, d'Artesa de Lleida, i en la segona quinzena del mes d'abril, l'anirau, ajudant Déu, en sant matrimoni

Jelip Domènech Falguera
i
Natiolat Oros Castillo

ENRIC DOMÈNECH GALLART   ANTONI ORÓ AIXUT
MARIA FALGUERA OLOMI   ELVIRA CASTILLO SOLÉ

i de contracta, es complaun en participar-veho.

Artesa de Lleida, may del 1955.

Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side.

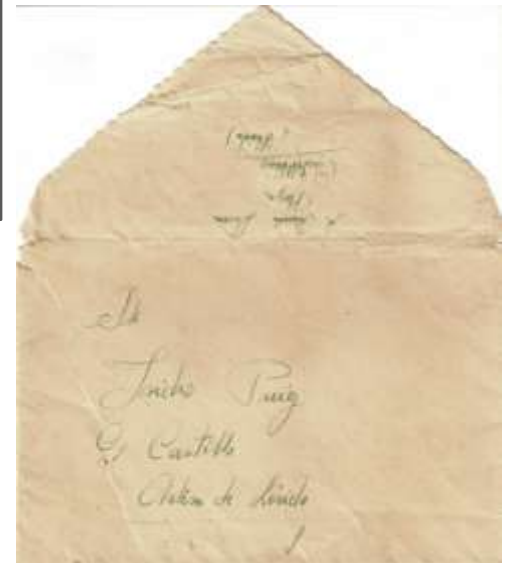
Enca Bella Oros   José Bonet Forés
Pla. Font   Avda. Barro de Bonet

Se complaun en comunicar la preciosa boda de sus hijos

Vicente y Pepita

que tendrá lugar (Dios mediante), la primera quincena del mes de Noviembre
en la Iglesia Parroquial de S. Miquel de Artesa de Lleida,

Mollerusa - Artesa de Lleida   Octubre de 1959.

444-448.
Anys 1950. Invitacions de noces de d'aquella època (Arxiu familiar).

449-452.

Anys 1950. Recordatoris de difunts (Arxiu familiar).

L'últim comiat

Des de sempre, l'enterrament ha sigut l'últim acte indispensable per a tot cristià. La comunitat sencera té l'oportunitat d'acomiar-se del difunt per darrer cop i acompanyar els familiars en el dol.

En aquells anys de plena postguerra sota el gran pes del catolicisme i dins de les petites comunitats tancades dels pobles, eren molt importants encara l'extremunció, la vetlla del difunt al mateix llit, l'acompanyament del fèretre fins a l'església en processó amb un carro mortuori i la cerimònia de l'enterrament.

Fins a la celebració del Concili Vaticà II, les misses i cerimònies religioses es feien encara en llatí, amb l'altar de cara a la imatge i el mossèn d'esquena als fidels. No hi faltaven tampoc una bona colla d'escolanets, tots amb sotana fins als peus, ni cap de les parafernàlies que requeria aquella religiositat tan carregada i pomposa del moment.

La festivitat de Tots Sants era una data molt marcada al calendari en què era indispensable la visita als difunts.

453-456.

Anys 1950. Recordatoris de difunts (*Arxiu familiar*).

457-458.

Anys 1950. Dos acords del ple municipal, l'un sobre el cotxe fúnebre de cavalls, i l'altre sobre d'una malalta al frenopàtic de Sant Boi (*Arxiu familiar*).

F. Van der Weerde   H. Puch

✠

ROGAD A DIOS EN CARIDAD
por el alma de

SOFIA CASTILLO GALLART

que falleció en Arona de Llérida, el día 28 de los corrientes, con-
turbada con los Santos Sacramen-
tos y la Bendición Apostólica.

E. P. D.

Sus aprendidos e hijos, José Jordi
hijos, Teresa, José M^a, Ventura, Conchi-
ta y Salvador hijos políticos Aurelio Vilá,
Lidia Vilalta y Pedro Bonet; nietos her-
manos Modesto, hermanos políticos Salvador
Jordi, Rafael Glos y Ramona Jordá,
viuda de Galvía sobrinos, primos y demás
familia.

si participáis con caridad por ella, se
agradecerá la caridad de una vez más
por el eterno descanso de su alma.

Arona de Llérida, febrero 1950.

En muerte, pero no cuando me muero,
se acuerda en el Cielo, como se ha acordado
en la tierra.

El dolor silencioso levemente cubre de
tristeza, tristeza, amargura y regusto de
memorias.

A todos los que me habéis querido se
pido amorosa que se la mejor persona de
ellos.

Todo lo necesario confiado a la volun-
tad del Señor, bendito sea su santo em-
pero.   (Joh. 5, 30)

ORACION AL SANTO ESPIRITO

Padre Dios, que nos inspiras la fe del Señor Jesús
en la última hora, en la hora del tránsito
de la tierra a la gloria: concédenos por Jesús tu
hijo único de tu Cielo, recordarnos ¡oh poderoso
Santo Espíritu! que por tu memoria y asistencia
nos llevéis al país de la gloria. **VENI** a la
gloria de la Resurrección gloriosa y veni
con Dios Padre, en el día del Espíritu Santo
Dios, por donde nos sigues de los siglos amen.

Glorioso sea siempre el nombre del pa-
dre que con el hijo y el Espíritu Santo

- 45 - 1950 - 458 -

Del libro de actas, 19 de Agosto de 1.954. Folio 44 v.

«MUNICIPIO ANUNDO COCHE FÚNEBRE.» - Manifiesta a continuación el Sr. Al-
calde la conveniencia de que se proceda con urgencia al arreglo del co-
che fúnebre, ya que el mismo se halla en malas condiciones y se hace
casi necesaria su reparación.

Oídas las razones del Sr. Alcalde y haciéndose cargo de la conve-
niencia de proceder al arreglo del coche fúnebre, el Ayuntamiento por
unanidad acuerda se hagan las gestiones pertinentes al efecto.»

Del libro de actas, 19 de Diciembre de 1.950. Folio 68 v.

«MUNICIPIO - HOSPICIO INFANJA HOSPITAL DE DA DAMON MATEUAS HEBOT.»
A continuación manifiesta el Sr. Alcalde que el motivo de la presente no
es otro que el estudiar la desesperada situación en que se encuentra el
vestido D. Arturo Drudis Falcuera, motivada por el estado anormal de su
esposa Dª Carmen Iglesias Hebot, la que, como ninguno de los presentes
ignora, ha intentado suicidarse, habiéndose colgado su intermiendo
en el Establecimiento Frenopático de San Basilio de Llobregat. Desde
hace unos años tiene la D^{ra}. Iglesias perturbada sus facultades mentales
y su esposo la ha resuelto en varias ocasiones en una clínica particular,
habiendo agotado todos sus recursos económicos y actualmente se encuentra
en tal situación que no puede hacer frente a los gastos que el traslado
de su esposa a San Basilio para su intermiendo en este edificio eta-
blecimiento va a reportarle y cuyo ingreso ha sido concedido por la Dipu-
tación provincial, según ha manifestado el propio interesado, quien ha
recurrido a su autoridad por el se le concede algún auxilio o beneficio
en metálico suficiente al menos para poder verificar el indicado trasla-
do, cuyos gastos usalmente a la cantidad de mil doscientos veinticinco
pesetas.

La Corporación delibera extensamente sobre el particular, y tras
la oportuna deliberación, en la que han tomado parte todos los señores
reunidos, persuadido de la precaria situación del vestido D. Arturo Dru-
dis Falcuera y de la necesidad prematosa de que dicho tranido se veri-
fique y que el mismo carece de medios con que hacer frente a la situa-
ción creada, por unanimidad acuerda:

Defragar los gastos de traslado de la enferma Dª Carmen Iglesias
Hebot desde esta localidad hasta San Basilio de Llobregat para su inter-
miendo en el Establecimiento Frenopático en la cantidad de mil doscien-
tos veinticinco pesetas, cuya cantidad se hará efectiva a D. Arturo Dru-

Señor, por nuestra preciosa obra
y en el día de nuestra muerte.

ECCE HOMO

Regal a Dios en caridad
por el alma de

Ramon Doménech Estivill

Que falleció el día 31 de Octubre
a los 58 años de edad
Habiendo recibido los Santos Sacramentos
y la Bendición Apostólica

E. P. D.

Sus aprendidos: esposa María Garrís
Olivera; hijos María, José y Ramón;
hijo político José Serra; nietos Juan
Ramón y Martí; hermanos Isidro y Nieves;
hermanas políticas, primos y demás fa-
milia imploran una oración por el eterno
descanso de su alma.

Arona de Llérida, Noviembre de 1954

✠

ORACION A JESUS CRUCIFICADO

Miradme, oh mi estado y buen Jesús!
gozando en vuestra divina presencia, os
ruego con el mayor fervor imprimáis en
mi corazón las más vivas sentimientos de
Fe, Esperanza y Caridad, verdadero dolor
de mis pecados y propósito de jamás
olvidaros, mientras que con todo el amor
y con toda la compasión de que soy ca-
paz, considero y contemplo vuestras cinco
llagas comenzando por aquella que dijo
de Vos, oh Jesús mío, el santo profeta
David: *«Hau taladrado, mis manos y mis
pies y se pueden contar todos mis huesos.»*

Entonces, Señor, rogad por mi alma pecadora
de vos siempre de Dios crucificado, después de haber
hecho y cometido y cometido pecado por la eternidad
del Señor Pascual

- 45 - 1950 - 458 -

No fueris amado mío. Voy a unirme
con mi Dios y me espero en el Cielo.
Yo muero, pero mi amor no muere, yo
me espero en el Cielo como os he amado
en la tierra.

En los festivos

459.
Anys 1940. El carrer Nou (*Arxiu Josefina París*).

Cases, pubilles i hereus

Cases de postguerra

Artesa de Lleida no va resultar un poble especialment destruït per la guerra, ja que no es trobà mai en la línia del front. Cases i carrers es van mantindre amb les mateixes mancances que en les dècades anteriors: llum elèctrica i aigua potable escasses, focs a terra o estufes econòmiques de llenya o carbó per cuinar i escalfar-se, una comuna per a les necessitats.

El bany era ocasional, bàsicament els diumenges, que s'anava a missa, sense aigua calenta i sense banyera. Així doncs, cossis i palanganes al costat del foc van ser els protagonistes del bany fins ben entrats els anys 60, que a les cases dels pobles es van començar a construir els primers *aseos* o quartos de bany.

La vida al poble encara era una vida molt oberta al carrer, on gairebé a cada casa hi havia un pedrís per asseure-s'hi a prendre la fresca amb els veïns, fer rotllanes per jugar a cartes o simplement fer petar la xarrada, perquè entre moltes altres coses, durant els primers vint anys de postguerra només hi havia ràdios i encara no a totes les cases.

La roba es rentava a mà al safareig i si no se'n tenia calia acudir als rentadors del poble. L'enllumenat dels carrers principals era molt minso, les voreres inexistents i els carrers sense asfaltar, tots de terra o de fang quan plovia.

L'Artesa de Lleida de cap a finals del 50 començà lentament a expandir-se amb cases i coberts en carrers que fins aleshores només havien despuntat, com per exemple el de Sant Ramon on s'havien construït les escoles feia ja algunes dècades o prop de la carretera de Lleida on es trobava el recent edifici de l'*Hogar del Productor*.

L'any 57-58, l'Ajuntament dins del pla provincial que el règim franquista tirava endavant es proposà la construcció d'un nou barri de cases unifamiliars de renda limitada. Aquest nou veïnat fou construït al camí de les Hortes, a l'altra banda de la carretera a l'entrada del poble, que va suposar l'operació urbanística més important en el poble fins aleshores i a la qual encara avui els veïns s'hi refereixen com a *poble nou*.

460.

Anys 1950. Vista d'Artesa de Lleida des del sud, cap a dalt al camí d'Aspa. S'hi observen les dues fumeres dels dos molins d'oli, els pallers de les eres arrodonides, i la silueta de l'església i el campanar (*Arxiu Món Agrari*).

461-463.

Anys 1950. Construcció de la claveguera del carrer Nou (Arxiu Món Agrari) i dos actuacions urbanístiques d'aquells anys (Arxiu familiar).

Del libro de actas, 29 de Abril de 1.953.

Folio 13

RECEPCION DE LAS OBRAS DE DISTRIBUCION DE AGUAS.- A continuación pone de manifiesto el Sr. Alcalde haberse recibido un escrito de la Sección de Aguas de la Confederación Hidrográfica del Ebro, en el que se participa - que el próximo día 1º de Mayo, a las seis de la tarde, y por el Ilmo. Sr. Inspector Regional se hará entrega a esta Corporación de las obras de la red de distribución de aguas cuya acta de entrega deberá ser suscrita por dos Concejales, en quienes se delegue, en unión de esta Presidencia. -----

Enterada la Corporación del contenido del referido escrito por haberse dado lectura al mismo, por unanimidad se acuerda: -----

1º.- Delegar expresa y nominalmente en los señores Concejales D. Eugenio Torqueras Gelonah y D. Isidro Brudis Puyol, para que, en unión del

de la Corporación, suscriban el acta de entrega de la red de aguas de esta población. -----

Así mismo, presente en el referido acta de entrega los demás miembros de la Corporación, interesándose la presencia de los señores Concejales de la Comisión municipal por Construcción Depósito, a cuyo efecto se acuerda por la oportuna invitación. -----

Asimismo se acuerda otorgar un voto de honor al referido Sr. Inspector Regional y a los señores que le acompañen en su visita a esta localidad para la entrega oficial.

Del libro de actas, 1º de Agosto de 1.954.

Folio 44 v.

ESTUDIO ARRULLO MURO CALLE VILETA Y APROBACION, EN SU CASO, DE LAS PROPUUESTAS PRESENTADAS.- Seguidamente el Sr. Alcalde manifiesta la conveniencia de proceder a la reparación del muro de contención existente en la calle de la Vileta, el cual, como no desconoce ninguno de los señores reunidos se halla en muy malas condiciones e incluso ofrece peligro para los transeúntes y caballerías que por allí deben transitar. Para ello y al objeto de adelantar tiempo, ya que de realizarse debería hacerse antes del 15 del actual aprovechando el motivo de ser Fiesta Mayor, ha solicitado de los señores albañiles de la localidad presentaran propuesta y presupuesto del importe de las obras a realizar. Han sido presentadas dos propuestas por los albañiles D. José Deu Vía y D. Ismael Ribelles Gusch, que presenta a la consideración de la Corporación.

Peratada la Corporación de la conveniencia de proceder a la referida reparación, aprueba las gestiones realizadas por su Presidencia, y en su consecuencia y de orden de éste al Sr. Secretario procede a dar lectura a los citadas propuestas, de las que resulta que D. José Deu Vía propone la realización del arreglo del muro de referencia por el precio de 2.600 ptas. y D. Ismael Ribelles por el de 2.150.

Vistas las propuestas presentadas y el resultado de las mismas el Ayuntamiento acuerda por unanimidad, ceder la realización del arreglo y reparación del muro de contención de la calle de la Vileta por el importe de 2.150 ptas. al proponente D. Ismael Ribelles Gusch."

-BÁSCULA MUNICIPAL.- De conformidad con lo acordado en sesión celebrada el día 29 de Diciembre último, el Sr. Alcalde somete a la Consideración de la Corporación, y en especial de los señores concejales que han tomado recientemente posesión de sus cargos la necesidad ineludible de remover las instalaciones de la báscula municipal, ya que las actuales por anticuadas y deterioradas no son susceptibles de ser utilizadas por los numerosos vehículos mecánicos que en estos últimos años se vienen aplicando al transporte, pues por sus dimensiones no caben en la instalación de la báscula y ello ocasiona la pérdida del recurso de la tasa de pesaje, aparte de no ver el vecindario atendida esta importante necesidad de los productores agrícolas para el pesaje de sus productos, especialmente alfalfa, cereales, forrajes, etc. La solución del problema se considera que se impone de necesidad el proceder a la instalación de una báscula de mayor potencia y capacidad, para cuyo cumplimiento, dado que el Ayuntamiento carece de disponibilidades económicas inmediatas para atender al gusto de la instalación y adquisición de la nueva báscula, deberá habilitarse una fórmula que sea factible, sin que ello implique un gravamen excesivo sobre la hacienda municipal.

Da cuenta a continuación el Sr. Alcalde de las gestiones realizadas tanto en el aspecto de la adquisición como en el financiero. En cuanto al primero informa haberse recibido ofertas de las entidades constructoras «E. Ariad» y «Hibernat» de Barcelona, a las que se da lectura, quedando enterada la Corporación. Añade que todavía le falta recibir la oferta de la entidad «Torner» de Bilbao, de la que se ha interesado precio y condiciones.

En cuanto al aspecto financiero informa que existe la posibilidad de aceptar el préstamo que varios vecinos de la localidad está dispuestos a facilitar al Municipio para la adquisición de la Báscula. No obstante se ha peticionado informe al Instituto Nacional de colonización por si por este Organismo se nos podría facilitar un préstamo sin interés o anticipo del 75 por 100 del importe total de la obra, a devolver dicho 75 % en veinte años.

Examinado detenidamente el problema por el Ayuntamiento en sus dos aspectos y después de intervenir todos los señores concejales y el propio Sr. Alcalde, se acuerda por unanimidad:

1º.- Que se lleven a cabo los asesoramientos y las gestiones oportunas para la adquisición de una nueva báscula municipal de capacidad y potencia suficientes para atender toda clase de pesajes incluso los de vehículos mecánicos de mayor tonelaje, dentro de los límites de los usos acostumbrados en la propia población y localidades vecinas o de la comarca.

2º.- La adquisición de la báscula municipal será contratada directamente con la casa comercial o entidad constructora que ofrezca garantías técnicas suficientes.

3º.- Para atender al pago de la adquisición de la báscula deberán llevarse a cabo cuantos asesoramientos y gestiones sean necesarios que ofrezcan mayor garantía y signifiquen menor gravamen para la decaudada economía presupuestaria municipal.

4º.- Asimismo se faculta y autoriza al Sr. Alcalde para que juntamente con uno o varios miembros del Ayuntamiento lleve a cabo todo lo acordado, dando cuenta de las gestiones que vaya realizando para conocimiento de la Corporación.»

-FIESTA EN HONOR DE SAN RAMÓN CON MOTIVO DE LA RECONSTRUCCIÓN DE SU ERMITA.-

Seguidamente el Sr. Alcalde pone en conocimiento de los señores concejales los servicios que el Arquitecto Sr. Gomá viene prestando a este Ayuntamiento, destacando el cariño que ha puesto en la reconstrucción de la ermita de San Ramón, quien ha verificado varios viajes para dirigir las obras que se están realizando, ha verificado el proyecto que obra en poder del Ayuntamiento, sin que por ello haya percibido cantidad alguna. Al objeto de corresponder de un modo u otro a tanta gentileza y desinterés tiene la intención de nombrar madrina en la bendición de la nueva imagen de San Ramón a la esposa del Arquitecto Sr. Gomá. Por otra parte y debido al retraso que han sufrido las obras motivado por realizar unas obras de reconstrucción a fondo no podrán las mismas estar terminadas por todo el día 30 del actual mes de Agosto, y por tanto, no será posible verificar la bendición de la imagen y consiguiente inauguración de la ermita, el día 31, festividad de San Ramón, tal como era la intención de la Corporación. Por ello entiende que debería prorrogarse dicha fiesta hasta el día que puedan quedar totalmente terminadas dichas obras.

La Corporación delibera extensamente sobre el particular y tras un amplio cambio de impresiones, acuerda por unanimidad:

1º.- Aceptar la designación recaída en la persona de la esposa de D. Mariano Gomá como agradecimiento a su entusiasmo en pro de la reconstrucción de la ermita de San Ramón, cuyas obras

sin antes haber elaborado el oportuno proyecto las obras a realizar, para ser nombrada madrina nueva imagen de San Ramón. Para dar conocimiento a una Comisión integrada por el Sr. Alcalde Secretario, quienes deberán trasladarse a lérida personalmente.

-CADA ANIVERSARIO FALLEZCO.- Manifesta también el Sr. Alcalde que sería muy conveniente proceder a la poda de los árboles del Paseo del Cementerio, los que desde su plantación realizada en el año 1.870 han adquirido gran desarrollo e impiden en cierto modo el tránsito de los carros cargados por el camino.

El Ayuntamiento, haciéndose eco del sentir de su Presidente, acuerda por unanimidad que se proceda a la poda de los árboles del Paseo del Cementerio lo antes posible, por ser este el tiempo propicio para estos trabajos, facultándose al Sr. Alcalde para que lleve a cabo los trámites para su efectividad.»

464-466.

Anys 1950. Acords municipals per a diverses actuacions d'obres (Arxiu familiar).

Del libro de actas, 29 de Septiembre de 1.954.

Folio 46 v.

«REPARACION DE LA ERMITA DE SAN RAMON.» Seguidamente se da también lectura al Proyecto y Memoria sobre la reparación de la ermita de San Ramón, edificio casi en ruinas, incrementado su estado de abandono por el incendio últimamente acaecido que destruyó todo su tejado. Entiende el Ayuntamiento que debe procederse a la reparación total del edificio en cuestión, conforme al proyecto del Arquitecto Sr. Gomá, si bien debido a la situación económica de la corporación no puede en modo alguno acometer su reforma total, por lo que acuerda por unanimidad: Declarar de utilidad la reconstrucción de la ermita de San Ramón, debiéndose realizar las obras descritas en la Memoria, por etapas escalonadas, consignándose en el presupuesto ordinario para el ejercicio de 1.955 una cantidad prudencial para tal fin, declarándose de urgencia las obras de la reconstrucción de la cubierta con sus aleros, delegándose en la persona del Sr. Alcalde para la realización de ellas.»

467-468.
1955. Nomenament d'un nou alcalde del règim, amb jurament de fidelitat al *Caudillo salvador de España* y a los ideales del *Movimiento Nacional* (Arxiu familiar).

Del libro de actas, 31 de Diciembre de 1.955.

Folio 35 v.

«TOMA POSESION ALCALDE D. EUGENIO FORQUERAS GELONCH.» El Sr. Presidente manifestó a la corporación que el objeto de la presente sesión, como constaba en la convocatoria cursada, era dar posesión del cargo de Alcalde al designado por el Excmo. Sr. Gobernador civil de esta Provincia, en escrito de fecha 5 de los corrientes, N.º 2º y registrado al n.º 3481, y que ha recaído en la persona de D. Eugenio Forqueras Gelonch, Consejal aquí presente, a cuyo efecto el suscrito Secretario dió lectura del referido escrito, de orden de la Presidencia, así como también de la credencial del reglamentario nombramiento.

El Alcalde designado D. Eugenio Forqueras Gelonch manifiesta que acepta el cargo que le ha sido conferido.

Seguidamente y ante el Crucifijo, previamente colocado en la mesa presidencial D. Eugenio Forqueras Gelonch, Alcalde designado por la Autoridad gubernativa, de viva voz, pronuncia la siguiente fórmula:

«Juro servir fielmente a España, guardar lealtad al Jefe del Estado, obedecer y hacer que se cumplan las leyes, defender y fomentar los intereses del municipio, mantener su competencia y ajustar mi conducta a la dignidad del cargo.»

El Sr. Presidente le contesta:

«si así lo hacéis, Dios y España os lo premien, y si no, os lo demanden»

Ato seguido le fué entregado el bastón de mando y las insignias del cargo, quedando, en consecuencia, al Alcalde investido de la autoridad, tratamiento, deberes y derechos inherentes.

El Nuevo Alcalde pronuncia unas palabras dirigidas a la Autoridad gubernativa y a sus compañeros de Consistorio, agradeciendo el honor que se le había dispensado y poniendo de relieve la importancia de la misión

blación, y haciendo patente su adhesión al Caudillo salvador de España y a los ideales del Movimiento Nacional.»

469.

Anys 1950. La font de la plaça, justament entre el carrer Castell i el carrer Nou, amb dones omplint els cànirs (*Arxiu Món Agrari*).

Del libro de actas, 19 de Octubre de 1.955. Folio 31 v.

-REPARACION DEL RELOJ DE LA TORRE DE LA IGLESIA.- Ato seguida el Sr. Alcalde da cuenta a la corporación de las gestiones realizadas con la Casa Blasco, constructora del reloj público propiedad de este Ayuntamiento, al objeto de proceder a su total reparación por cuanto el mismo no funciona desde un tiempo a esta parte con la normalidad que se precisa y con la exactitud debida, originado por el desgaste normal de su maquinaria, la que no ha sido reparada ninguna vez desde su colocación en el año 1.932.

La referida casa Blasco ha ofrecido reconstruir en su totalidad el reloj de referencia, dejándolo igual que nuevo, con acoplamiento de las piezas necesarias para que se dé cuerda a sí mismo por medio de motor monofásico de un cuarto de caballo, por el precio global de diecisiete mil doscientas cincuenta y cinco pesetas, pagaderas en diez anualidades de mil setecientos veinticinco pesetas cincuenta céntimos.

De orden del Sr. Alcalde y por el infrascrito Secretario se procede a dar lectura a las cláusulas del contrato convenientemente redactado, las que han sido destinadas una por una y convenientemente estudiadas por la corporación municipal, quien en definitiva y por unanimidad de todos los señores reunidos, acuerda:

1º.- Aceptar la propuesta del Sr. Alcalde sobre reconstrucción del reloj público de la Torre de la Iglesia Parroquial, por considerar dicha reconstrucción como necesaria de carácter urgente, así como prestar su aprobación al contrato ofrecido por la Casa Blasco.

2º.- Autorizar expresamente al Sr. Alcalde para que en nombre de esta corporación suscriba el contrato de referencia.

4670.

1955. Arranjament del rellotge del campanar (*Arxiu familiar*).

471-472.

Anys 1950. Vista del poble des de la carretera de Puigverd, amb la silueta del campanar retallada a l'horitzó, i acte amb autoritats franquistes, probablement amb el *Gobernador Civil*, amb la bandera de la falange en un costat i l'espanyola a l'altre, sota vigilància d'un tricorni de la Guàrdia Civil (*Arxiu Món Agrari*).

Del libro de actas. No de Noviembre de 1.956.

Folio 64

CONSTRUCCION VIVIENDAS PLAN SINDICAL 1.957. Ato seguido se procede a dar cuenta del escrito de la Secretaría Técnica de la Obra Sindical del Hogar, nº 1077 del 27 de los corrientes, en el que se da traslado del acuerdo del Plano del Patronato Sindical de la Vivienda en reunión celebrada el pasado día 23, en el que se acordó construir cuarenta viviendas en esta localidad al amparo del Programa Sindical 1.957, interesando que por parte de esta Corporación se comuniquen las condiciones en que podrían construirse las indicadas viviendas.

Tras la intervención del Sr. Alcalde y de varios de los señores Concejales, el Ayuntamiento, por unanimidad, acuerda:

1º.- Hacer constar la satisfacción de la Corporación por el acuerdo del Plano del Patronato Sindical de la Vivienda incluyendo en el Plan Sindical 1.957 la construcción de cuarenta viviendas en esta localidad.

2º.- Informar que esta Corporación municipal se halla dispuesta a facilitar el cumplimiento a los servicios públicos de suministro de agua potable, alcantarillado y alumbrado, siempre que los gastos que dicha conexión reporte estén cubiertos en el referido plan de construcción ya que por otra parte la línea por la Hermandad es de poca calidad.*

Del libro de actas. 5 de Marzo de 1.957.

Folio 70

PODA ARBOLES PASEO CEMENTERIO. Manifiesta también el Sr. Alcalde que sería muy conveniente proceder a la poda de los árboles del Paseo del Cementerio, los que desde su plantación realizada en el año 1.950 han adquirido gran desarrollo e impiden en cierto modo el tránsito de los carros cargados por el camino.

El Ayuntamiento, haciéndose eco del sentir de su Presidente, acuerda por unanimidad que se proceda a la poda de los árboles del Paseo del Cementerio lo antes posible, por ser este el tiempo propicio para estos trabajos, resultándose al Sr. Alcalde para que lleve a cabo los trámites para su efectividad.*

LERIDA

Plan de construcción de viviendas

Por el Patronato Sindical de la Vivienda, presidido por el jefe provincial del Movimiento, camarada Alberto Fernández Galar, ha sido fijado el Plan de construcciones para el ejercicio de 1957-58. Se construirán en total 480 viviendas de las que 300 serán de «renta limitada», y 180 de «tipo social». Estas viviendas serán levantadas en la capital y en las localidades de Artesa de Lérida, Torre de Cardella y Pobla de Segur. Durante el presente mes de junio se verificará el reglamentario sorteo de las que han sido construidas y terminadas correspondientes a este ejercicio anual, las cuales suman en total 406, de las que 118 se han edificado en Lérida (capital), 108 en Tárrega, 100 en Tremp, y 118 en Solsona.

473-474.

1956-57. Les construcció de les cases de l'anomenat Poble Nou, en una acta municipal i en una nota de premsa (*Arxiu familiar, La Vanguardia*).

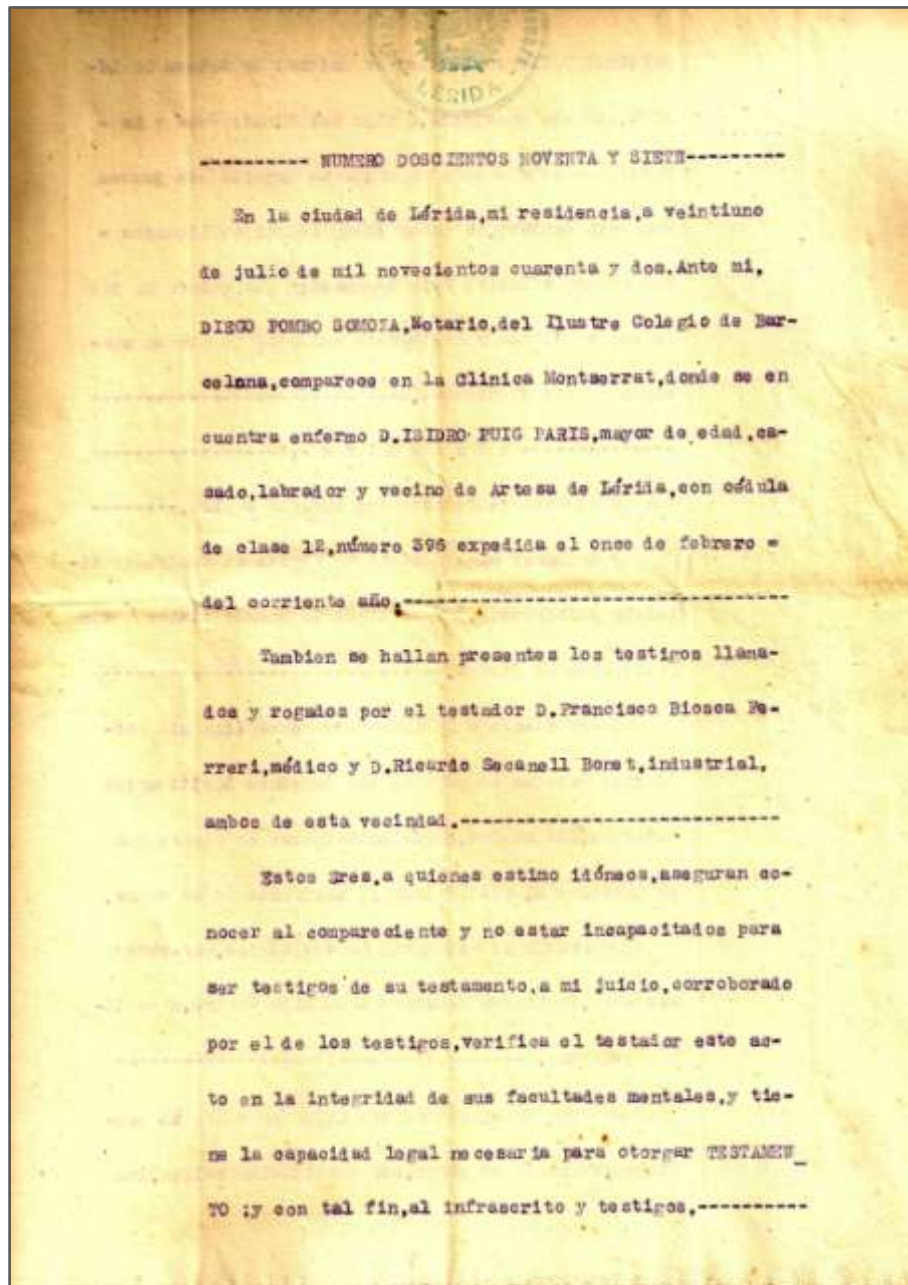
475-476.

1956-57. Actuacions municipals contra els estornells, que minvaven la collita d'olives, i d'esporga dels plataners del Passeig del Cementiri (*Arxiu familiar*).

Del libro de actas. 10 de Noviembre de 1.956.

Folio 81 v.

PARA ESTORNELLOS. También se da lectura al escrito suscrito por el Sr. Alcalde y Jefe de la Hermandad de Castellidans, dando cuenta de las gestiones realizadas cerca de la Jefatura Agronómica para combatir la plaga de los estornellos que tantos estragos están causando cada año durante la cosecha de las aceitunas, notificando que dicho Organismo tiene resuelta la forma en que durante la campaña actual combatirá dicha plaga.*

Hereus i lligítimes

La figura de l'hereu continuava conservant tota la seva força després de la guerra. Moltes famílies havien quedat trasbalsades i trencades perquè havien perdut els caps de casa al front o bé en la dura repressió.

Als pobles, la possessió de la terra seguia sent essencial per a la supervivència. El dret civil català havia garantit durant segles que aquest patrimoni, petit o gran, no es dispersés i quedés en uns úniques mans; l'hereu era el primer fill baró, que passava pel davant de les germanes grans si era el cas, o bé la primera germana gran o pubilla quan només eren tot germanes.

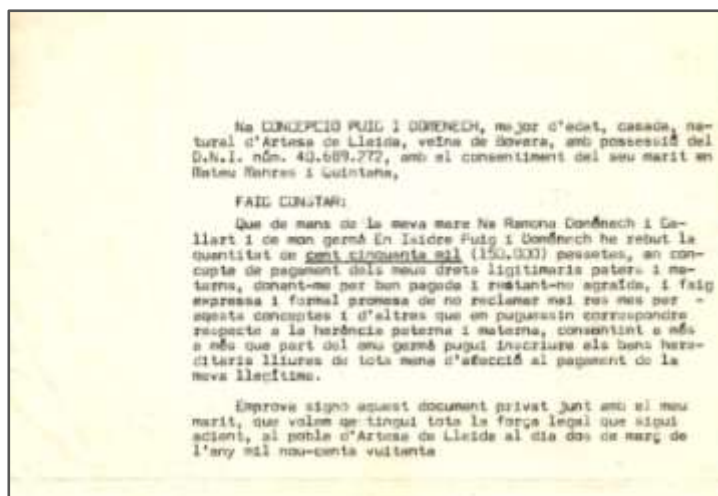
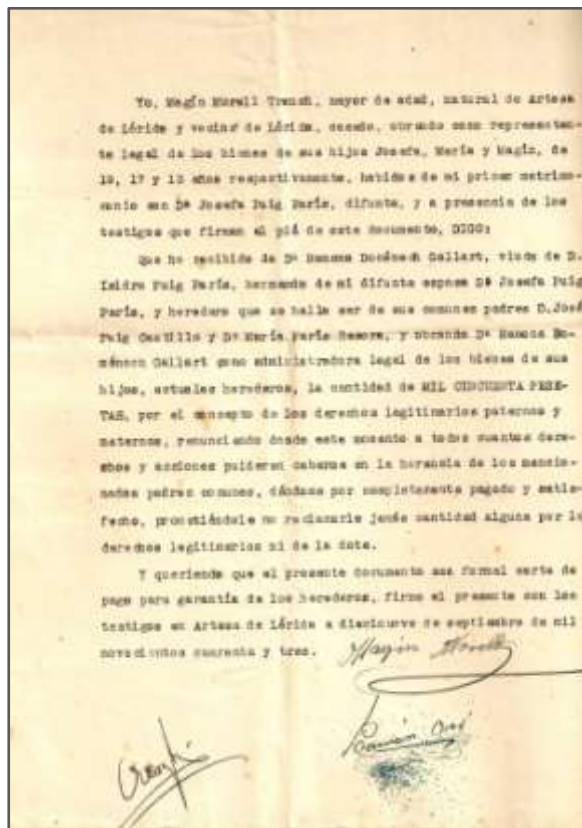
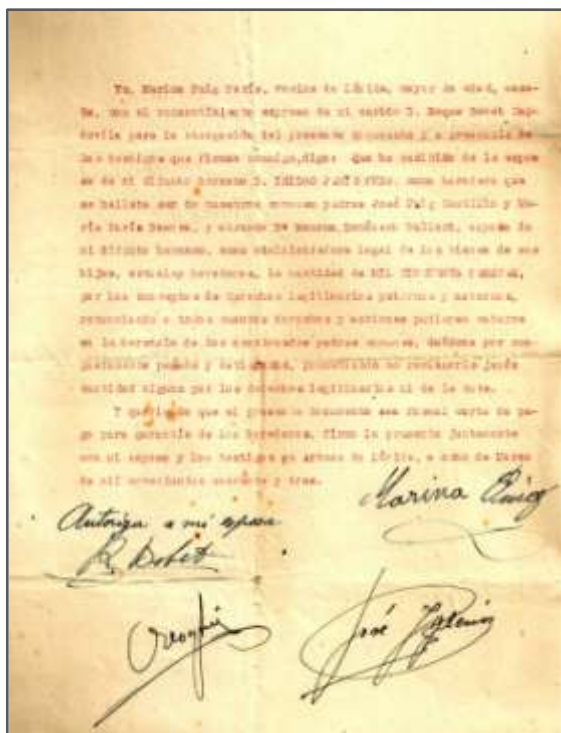
Molts casaments en la postguerra encara es feien per interessos, sense que els sentiments tinguessin veu. Les famílies dels hereus i les pubilles buscaven una jove o un gendre com més treballadors millor, per assegurar la continuïtat del patrimoni familiar. Els casaments dels hereus amb pubilles solien acabar, com diu la dita, amb disputes familiars: *pubilla i hereu, dues cases de creu*. Igual que en èpoques anteriors, els altres fills no podien confiar de l'herència del patrimoni familiar i calia que es guanyessin la vida amb bons matrimonis o altres oficis.

477.
1942. Testament d'Isidre Puig París (Arxiu familiar).

Segons el dret civil català, existeix una porció de l'herència de la qual qui fa testament no pot disposar, que a grans trets és una quarta part del valor de l'herència. Aquesta porció és coneguda amb el nom de llegítima i s'ha de repartir a parts iguals entre tots els fills, hereu o pubilla i cabalers.

Per això, a Cal Moix, com passava a totes les altres cases del poble, si la família volia que l'hereu hagués de compartir aquesta llegítima amb els altres germans que hi tenien, se solia demanar als cabalers que signessin un document de renúncia a favor de l'hereu i sovint amb compensació monetària.

478-480

1943-44 . Dos documents privats de pagament de renúncia a la llegítima, i document oficial ple de segells i pòlisses de l'herència a la mort d'Isidre Puig Paré (Arxiu familiar).

481.

1980. Document privat de renúncia a la llegítima de la germana gran de Cal Moix (Arxiu familiar).

V.

**Artesa de Lleida
als anys 60 i 70**

482.
Anys 1960. Vista aèria d'Artesa de Lleida (*Arxiu Món Agrari*).

483.
1968. Article sobre el poble a l'Enciclopèdia Salvat (*Arxiu familiar*).

ARTESA, ANA. (De l'ital. *artigiano*.) Artesano. m. i f. Persona que exerceix un art manual.

ARTESA DE LLEIDA. Mun. d'Espanya, prov. i p. j. de Lleida, com. del Segrià, a 202 m d'alt.; 24,06 km² i 1.311 hab. (1965). Situat a 10 km al SE. de Lleida, a l'esquerra del riu Segre. El Canal d'Urgell, amb aigües provinents del Segre, rega el terme i fa possible l'agricultura de regadiu: cereals, llegums, faratges, hortalisses i fruiters; també hi ha agricultura de secà: cereals, oliveres i ametllers. Ramaderia de llana, que aprofita les pastures naturals. Àrea comercial de Lleida.

ARTESA DE SEGRE. Mun. d'Espanya, prov. i p. j. de Lleida, com. de la Noguera, a 318 m

L'Artesa del *desarrollismo*

Un poble que canvia lentament

A partir del primer *Plan de Estabilización* de 1959 impulsat pel franquisme, conegut popularment com els anys del *desarrollismo*, les dècades dels 60 i 70 viuran un important creixement econòmic que es traduirà en una recuperació demogràfica. A poc a poc, es comença a abandonar l'autarquia, el racionament i l'estraperlo de la primera postguerra, i comencen a arribar la industrialització, els diners dels familiars emigrats a Europa, les primeres remeses de turistes a les platges mediterrànies i els primers Sis-cents.

Als petits pobles, com Artesa de Lleida, aquests canvis van anar arribant sense presses, però en el temps d'aquestes dues dècades a gairebé totes les cases s'hi van començar a comprar neveres i rentadores amb turbina, televisors en blanc i negre i telèfons connectats a la centraleta del poble, cotxes utilitaris, i els primers *moticultors* i tractors. Les antigues cases de tàpia es van refer amb noves façanes de totxo, els corrals de conills i gallines van donar pas a coberts i

magatzems per a la nova maquinària agrícola. A dins, van anar desapareixent els focs a terra i les cuines econòmiques, i s'hi instal·laren les primeres calefaccions centrals i cuines de bombones de butà. Les velles comunes o cagadores es van substituir per nous *cuartos d'aseo* amb rajoleta i banyera, i els matalassos de llana s'anaren renovant pels de molles. Perquè com deia l'anunci: *a mi plim, yo duermo en Picolín*.

El franquisme de sempre continuava dominant en ajuntaments, cambres sindicals i vida política local, és a dir, continuava marcant amb les mateixes estrictes directrius el dia a dia de les famílies i de la comunitat. Quan als anys 60 s'inaugurà el nou edifici de l'Ajuntament, en el Saló d'Actes s'hi va col·locar la bandera catalana al costat de l'espanyola, fet prohibit pel règim. El dia de la inauguració amb el *Gobernador Civil* de torn, aquest comentà: *-Sois muy valientes*.

Foren l'esforç i l'afany de les famílies en l'estalvi i en el treball, que continuaven sent l'eix de la vida quotidiana, els que esglaonadament, ara en una casa, ara en una altra, portaren aquests avenços i varen redibuixar la fesomia, interna i externa, de les cases i dels pobles. Així doncs, és en aquests 20 anys que s'inicia la progressiva transformació de la vida rural i tradicional.

484-485.
Anys 1970. Dues vistes de la població del fons de la Gran Enciclopèdia Catalana (Arxiu Fototeca-GREC).

486.
Anys 1970. Vista de la població des del camí de Puigverd, amb la silueta del campanar ben destacada (*Arxiu Món Agrari*).

487.
Any 1968. Artesa de Lleida vista des de la carretera d'Aspa, llavors encara un poble del tot rural, i les fumeres dels dos antics molins d'oli fent competència al campanar (*Arxiu Fototeca-GREC*).

▣

▣

488-491.

Anys 1960. Quatre detalls de la vista aèria d'Artesa de Lleida, que mostren el poble sense el creixement que tindrà a final de segle XX i principi del XXI (*Arxiu Món Agrari*).

les lletres i cortesa. Francesc Eiximents li dedicà el *Llibre dels àngels* (1392) i redactà en català, a precés d'ell, *La vida de Jesucrist*; Antoni Canals li dedicà la seva traducció catalana de les *Exposicions del Pater Noster, Ave Maria i Salve* (1406). Ocupà càrrecs de gran confiança: d'armes, conseller, camarlenc i mestre racional a les corts de Joan I com a infant i com a rei i de Martí l'Humà. Proporcionava a l'infant Joan instruments musicals i llibres, i li serví d'ambaixador a París en la preparació de les noces amb Violant de Bar (1379). Tingué cura de les obres fetes al Real de València, on li fou reservada la cambra dels Àngels. Martí l'Humà el nomenà marmessor del seu testament (1407).

[Agustí Duran i Sanpere]

artesa *f* GEOMORF Vall de fons pla i vesants de pendent pronunciat.

artesa -ana 1 *m* i *f* 1 El qui fa obres d'artesanía. 2 Menestral. 2 *adj* Relatiu o pertanyent a l'artesa o a l'artesanía.

Artesa de Lleida Municipi del Segrià, situat a la plana regada pel canal d'Urgell, al límit entre les Garrigues, el pla d'Urgell i el pla de Lleida. El terme és drenat pels torrents de la Femosa i de Melons. Les terres de regadiu, que

ocupen el 41% de l'extensió total del terme, són destinades sobretot al conreu de blat (420 ha), alfals (350 ha) i arbres fruiters (110 ha). Al secà (825 ha) hi són conreats cereals (190 ha) i oliveres (350 ha); hom deixa 285 ha a guaret.

Artesa de Lleida (Segrià)

població:

1718	1787	1860	1900	1930	1960	1965
69	389	560	967	1074	1206	1311

població disseminada: 8,21% [1960]

extensió: 24,06 km²

explotacions agràries:

0-5 ha	5-50 ha	50-200 ha	200-1000 ha	>1000 ha
112	144	3	1	—

renda anual mitjana 'per capita':
 10 898 pts [1965]

demarcacions històriques:
 vegueria de Lleida [fins al 1716]
 corregiment de Lleida [1716-1833]

prov: Lleida **p j:** Lleida

rodalia: Lleida

mercat agrícola principal: Lleida

àrea comercial: Lleida

Artesa de Lleida [Zerkowitz]

Les terres de conreu, força repartides, són explotades directament pels propietaris en un 61% i per parcers en un 33%. La ramaderia compta amb bestiar boví (80 caps), oví (900 caps) i porcí (400 caps); hom cria també animals de granja (hi ha dues granges avícoles). Hi ha indústria d'elaboració d'oli i de conserves de fruita. La població ha augmentat considerablement des del 1865 a causa del canal d'Urgell; el 1920 assolí els 1 128 h, xifra que, bé que baixà durant els vint anys següents, ha estat superada darrerament (1 311 h el 1965), car l'emigració cap als centres industrialitzats és compensada per immigració procedent d'Aragó i del sud de la península. El *poble* (1 091 h agl [1960]; 202 m alt) es troba prop del canal d'Urgell; pertanyia a la jurisdicció de l'orde de Sant Joan. L'església parroquial (Sant Miquel) i la casa Gallard, a l'antic nucli del poble anomenat *la Vileta*, són del començament del segle XVIII. Dins el terme municipal hi ha el despoblat de *Vinatosa* ↑. [Pere Bonnín]

vora esquerra torn, hi havia 8 660 pues formà la colbrica. La força importable XX, gairebé totes les activitats industrials, la fusta i d'altres (guixeres). El mercat principal amb 5 563 ha més, amb anuals. Explotacions 1900 comptaven arribar als 30 [1960], artesans, es troba

Artesa de Segre Municipi de la Noguera, que s'estén a banda i banda del Segre. El 1966 li fou agregat el municipi d'Anyaf amb la qual

Artesa de Segre
població:

1718	1787
------	------

492-493.
 1968. Informació i fotografia de l'article dedicat al poble que s'escrigué a la Gran Enciclopèdia Catalana (Arxiu GREC).

EDITORIAL

Don Juan Casimiro Sanguenís Corriá, un alcalde para Lérida

En nuestras páginas centrales presentamos hoy el perfil humano y social de la figura del nuevo alcalde de la ciudad, don Juan Casimiro Sanguenís Corriá, personalidad que aglutina numerosas e interesantes facetas, sumamente idóneas para la tarea que tiene encomendada el "póber en cap" de la ciudad de Lérida.

Hijo de uno de los más brillantes políticos leridanos de la anteguerra civil española, caído por Dios y por España, el día 22 de agosto de 1938, hereda una tradición y un espíritu familiar hecho de santas creencias, nobles ideales, estilo altruista y porte de caballero al servicio del bien común.

Nacido en Lérida y con la casa pairol en Artesa de Lérida forma parte de ese producto especial que son los hombres de estas tierras: ciudadanos del campo y campesinos de la ciudad. Una magnífica preparación para regir los destinos de una capital cuya huerta se mete en nuestras grandes avenidas que a su vez abren surcos en el cinturón verde de la ciudad.

Huérfano de padre en la más tierna juventud conoció los horrores de la persecución y soldado a las órdenes del general don Camilo Alonso Vega en una edad casi prohibida luchó por la España mejor que nació el 18 de julio bajo la égida del Caudillo Francisco Franco. Buena preparación para quien al frente del municipio tiene que continuar día a día ganando la batalla de la paz hecha de mejoras, aciertos, grandeza y bienestar para Lérida.

Farmacéutico de profesión sabe de las exigencias del dolor, de las dificultades sociales y de las características económicas de todo establecimiento que atiende a una clientela.

Ayudo del deporte le hace acreedor a un amplio margen de confianza de cuantos particulares y entidades dedican sus ocios al noble ejercicio físico, que es, al propio tiempo, salud mental.

Vinculado familiarmente con grandes alcaldes, puede tener un asesoramiento de quienes tienen en su haber experiencia, éxitos, fauros, triunfos y quizá alguna enemiga, que de todo está hecha la vida privada y pública. A esto añadamos la magnífica preparación de una larga y acertada labor en su gestión en la Diputación Provincial cuya Vicepresidencia desempeñó hasta el momento presente. Y no es este el instante de enumerar otros muchos cargos que habrán constituido una interesante escuela para quien desde ahora tiene el cargo de profesor.

Unido en matrimonio con doña María Dolores Miranau, hija de una de las más afortunadas familias de la calle Mayor, entronca con un leridanismo de la mejor ley hecho de sencillez, gracia, belleza, deportividad, exquisitez y finura espiritual, humana y social.

Es por todo ello que pensamos que el nuevo alcalde de Lérida reúne las mejores características que se podían exigir a la hora de buscar un sustituto de don Francisco Pons Castellá.

494.
1965. Visita d'autoritats franquistes al poble. Al Carrer Sant Ramon s'hi veuen els carros *aparcats* (*Arxiu Món Agrari*).

495-496.
1967. Notícia del Diario de Lérida del nomenament d'un nou alcalde franquista de Lleida, fill d'Artesa, i acord de felicitació del ple municipal (*Arxiu familiar*).

Del libro de actas, 29 Enero 1.967

Folio 10

FELICITACION A DON JUAN C. SANGUENIS.- Enterada la Corporación del nombramiento para el cargo de Póber en Cap del Ayuntamiento de Lérida a favor de Don Juan-Casimiro Sanguenís Corriá, quiere hacer constar en acta su satisfacción por la distinción de que ha sido objeto el Sr. Sanguenís, y acuerda felicitarle por ello y desearle los máximos aciertos en su difícil tarea de gobierno, facultando a la vez, al Sr. Alcalde para que en nombre de esta Corporación visite personalmente al Señor Sanguenís y le transmita este acuerdo.

497.
1963. Retrat de noces
dels meus padrins
Isidre i Olga (*Arxiu
familiar*).

Cal Moix també creix

L'inici de la dècada dels 60 va suposar a Cal Moix l'obertura d'una nova etapa. L'Isidre Puig Domènech es casa amb l'Olga Berenguer de Cal Ramon del Campetxo, una altra petita família rural artesenca, al maig de 1963.

La nova família es trasllada a viure al Carrer Sant Ramon núm. 50, que llavors era un dels carrers en expansió, i on Cal Moix ha perdurat fins a dia d'avui. La vella i estreta casa del Carrer Castell, en la qual hi havien viscut diverses generacions de la família durant més d'un segle, restarà en desús fins a ser venuda anys més tard.

La nova casa era una casa moderna de ciment i de totxo, seguint l'estil de la modernització urbanística d'Artesa de Lleida i dels pobles, que començava en aquells anys. L'edifici constava de planta baixa amb garatge per a la nova maquinària, de primera planta amb quatre habitacions, un menjador i una cuina i un quarto de bany com a gran novetat de les cases estrenades o refetes a l'època, i finalment de golfes a sota teulada i de corral al darrere. Bàsicament aquesta estructura s'ha conservat fins a l'actualitat, només amb el canvi del corral, que ha passat a ser un llarg

bocí de magatzem més, amb un ampli terrat a sobre.

Segons el gust del moment, cada habitació estava pintada d'un color i va passar per la moda dels empaperats dels anys 70. Com tots els nous habitatges la casa de Cal Moix va incorporar els avantatges del moment, com eren, per exemple, l'aigua calenta sanitària, corrent elèctric o cuina de butà.

Al llarg de la dècada dels 60, la família Moix va passar de tres membres, matrimoni i padrina vídua, a sis, amb el naixement de dues filles, Olga i Conxita, i un fill, el tercer Isidre de la família i sisè hereu des de l'arribada a Artesa del primer Moix cap als anys 30 del segle XIX.

498.
1966. La meua mare Conxita, amb un anyet d'edat, al costat de la meua besàvia materna, la Teresa Oró, i la meua padrina Olga (*Arxiu familiar*).

499.
1964. Bateig de la primera filla del matrimoni Moix, amb les dones amb mantellina negra per anar a missa (*Arxiu familiar*).

500.
1969. La padrina Olga donant farinetes a la tieta Olga, a la vella cuina de Cal Moix, encara amb llar de foc (*Arxiu familiar*).

501.
1963. Viatge de noces dels meus padrins a Saragossa i Madrid, en una foto acolorida de l'època (Arxiu familiar).

MATRIMONIO

Celebrado el día veinticuatro de Marzo de mil novecientos sesenta y tres
entre Gaspar Puig y Domènec y Olga Berenguer y Chà
Nacido el día 21 de Setiembre de 1932
Nacida el día 22 de Octubre de 1936
en ARTESA DE LÉRIDA LÉRIDA
en ARTESA DE LÉRIDA LÉRIDA
hijo de Gaspar y de Raimona
hija de Raimon y de Berenguer
domiciliado en ARTESA DE LÉRIDA
domiciliada en ARTESA DE LÉRIDA
el bastillo n.º 11
el Juan Guera n.º 30
Estado civil (1) soltero
Estado civil (1) soltera
(2) _____

El ENCARGADO DEL REGISTRO CIVIL,

- 2 -

- 3 -

502-503.
1963. Llibre de família, en castellà, per imposició franquista (Arxiu familiar).

499.
1970. Façana de la casa nova de Cal Moix des de l'any 1963 (Arxiu familiar).

①	Hijo
Nombre	Olga Magdalena
Apellidos	Pascig y Berengué
Hijo de	Indro y de Olga
Nació el día	19 de Marzo del año 1964
en	ARTESA DE LERIDA (provincia)
Registro Civil de	ARTESA DE LERIDA Tomo 15 Pág. 22.07
Observaciones	
(libre)	El Encargado del Registro.
Falleció el día ..... de ..... del año ..... en ..... (provincia)	
Registro Civil de	{ Tomo ..... Pág. ....
Observaciones	
(libre)	El Encargado del Registro.
- 8 -	

②	Hijo
Nombre	Concepción
Apellidos	Pascig y Berengué
Hijo de	Indro y de Olga
Nació el día	12 de Agosto del año 1965
en	ARTESA DE LERIDA (provincia)
Registro Civil de	ARTESA DE LERIDA Tomo 15 Pág. 22.27
Observaciones	
(libre)	El Encargado del Registro.
Falleció el día ..... de ..... del año ..... en ..... (provincia)	
Registro Civil de	{ Tomo ..... Pág. ....
Observaciones	
(libre)	El Encargado del Registro.
- 9 -	

504-506.
1965. Llibre de família, amb el registre del naixement de la meva tieta Olga i la meva mare Conxita, amb pocs anys a la foto de sota (Arxiu familiar).

507-508.
1962. Una de les darreres cartes rebudes pel padri encara solter (Srto., señorito) i a la vella adreça del Carrer Castell, i un paper d'estat de pagament d'una multa per recanvi de cultiu (Arxiu familiar).

509.
1964. Rebut d'una mútua de previsió en una època en què es posà de moda pagar «la clínica» (Arxiu familiar).

CAJA DE PREVISION Y SOCORRO
COMPAÑIA ANONIMA DE SEGUROS, S. A. - FUNDADA EN 1898
Rambla de Cataluña, 19 y 21 - BARCELONA - Edificio de su propiedad

RECIBIMOS, del Contratante abajo Indicado,
D. ISIDRO PUIG DOMENECH
CASTILLO 11 ARTESA DE LERIDA

Las cantidades que se detallan y por los conceptos y plazos que se expresan, referentes a la póliza de Seguro que tiene contratada con esta Compañia.

322	59	9	390
Prima	Derechos y As. ^{ta}	Consejo	TOTAL PTAS.

CAJA DE PREVISION Y SOCORRO

Cobrado por _____
el día _____

LERIDA Agencia

370	308008
Clave Agencia	N.º Póliza
2	11 1 64
Plazo (1)	Día Mes Año
	Fecha Inicial

49	6
Clase Seguro	Convenio
Ver anexo	Nacional Timbre

1 Anual
2 Semestral
4 Trimestral

Babet

510-511.
Anys 1970. Fotografia de carnet de la meva mare Conxita, amb cinc o sis anys, i del
padrí Isidre a la porta de casa amb son fill Isidre i una cosineta (*Arxiu familiar*).

512-514.

Any 1977. La família Moix retratada amb la primera càmera fotogràfica que van comprar (*Arxiu familiar*).

515.

1964. Títol d'un curset d'agricultura amb l'aguiot franquista (*Arxiu familiar*).

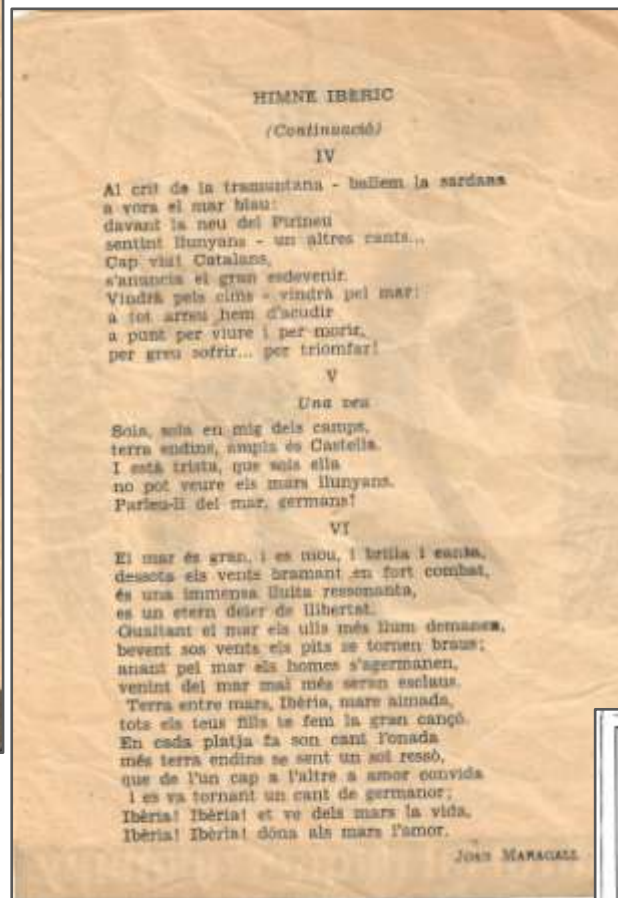
516.

1977. Títol de Graduat Escolar que aprovà el padrí Isidre als quaranta-cinc anys, ja que havia hagut de deixar l'escola en començar la postguerra per la mort de son pare (*Arxiu familiar*).

517-518.
1960. Full dels típics calendaris Arimany, que recollien tradicions, dites, poemes, etc. en llengua catalana en plena dictadura (*Arxiu familiar*).

519.
1967. Obertura de la primera sucursal bancària del poble en un anunci del *Diario de Lérida* (*Arxiu familiar*).

Coses de cada dia

Els canvis socials i de costums que portarien aquestes dècades canviarien lentament i pausadament la vida dels veïns d'Artesa de Lleida. Mentrestant, els hàbits i la rutina de la gent continuarien sent com abans: calcats, tranquils i rurals.

Malgrat la seva proximitat a la capital encara no era freqüent anar-hi sovint, i agafar el cotxe de línia era un fet puntual, per anar a la clínica o a comprar roba o sabates abans d'una festivitat del calendari. Fins ben avançada la dècada dels 70 no serà habitual d'anar a estudiar el BUP als instituts lleidatans.

La vida al poble, doncs, seguiria fent-se als carrers, amb poc trànsit encara, i segons pel

ritme del treball agrícola establert per les estacions.

Del libro de actas, sesión 27 de Marzo de 1.966 T.XI Folio 82

JUBILACION DE LA COMADRONA Dª CECILIA CASTILLO ORÓ.-

Se dá cuenta del escrito de la Jefatura Provincial de Sanidad nº 1.939 de fecha 10 del actual, en el que se traslada otro del Ilmo. Sr. Director General de Sanidad declarando jubilada a Dª Cecilia Castillo Oró, Comadrona titular con destino a esta localidad, por haber cumplido la edad reglamentaria el día 4 del actual mes de marzo, quedando la Corporación enterada.

520.

1967. L'Isidre Puig fent de padrí de la boda del seu amic Ramon Gallart Oriol, emigrat a Terrassa, tots dos ben «trajats» de dalt a baix (*Arxiu familiar*).

521.

1966. Notícia al ple municipal de la jubilació de Na Cecília Castillo Oró, comadrona del poble durant els anys més crus de la postguerra (*Arxiu familiar*).

Del libro de actas, sesión 29 Mayo 1.966 Tomo XI Folio 90

IGUALA MEDICA.- Acto seguido el Sr. Alcalde manifiesta que siguiendo las instrucciones dictadas por el Colegio Provincial de Médicos y por el Excmo. Sr. Gobernador Civil de la provincia, se ha procedido a confeccionar la relación nominal de las familias de esta localidad afectadas por el servicio de Igualta Médica, en la que se expresa la cantidad mensual que a cada una de ellas les ha sido fijada por la prestación del indicado servicio.

El Ayuntamiento examina dicha relación y encontrándola ajustada a las instrucciones recibidas, acepta la misma y acuerda que sea expuesta al público en el tablón de anuncios de este Ayuntamiento y en el Centro Rural de Higiene para conocimiento de todos los afectados y a los efectos de las oportunas reclamaciones.

522.

1969. Inici del cobrament de la Igualta Mèdica a la població, una mena de complement econòmic per als metges rurals, que no desapareixerà fins a principis del segle XXI (*Arxiu familiar*).

523.

1960. El servei militar obligatori desplaçava per més d'un any els joves a fer el soldat per les Espanyes. A la dreta, el tiet Ramon, germà de la meva padrina Olga (*Arxiu familiar*).

524-525.

1969. Tres pessetes per pota d'au, per tal de combatre els «*animales dañinos*», i contractació del servei de recollida de brossa, l'any 1970 (*Arxiu familiar*).

Del libro de actas, sesión 23 Febrero 1.969 Tomo 12 Folio 57v.

PREMIO A MATADORES DE ANIMALES DAÑINOS.- Estudiada la cuestión sobre el enorme daño que a la agricultura, especialmente en la plantación de árboles frutales, ocasionan las urracas y al objeto de contribuir a su destrucción, la Corporación acuerda aumentar hasta tres pesetas por pata que se presenten en concepto de premio, debiendo realizarse los oportunos pregones para conocimiento del vecindario.

Sesión de 19 de Diciembre de 1.970)

Del libro de actas, Tomo XIII Folio 14

PERSONAL CONTRATADO - SERVICIO RECOGIDA DOMICILIARIA DE BASURAS.- Se dá cuenta de la

moción de la Alcaldía relativa a la contratación de los servicios de recogida domiciliaria de basuras, que no precisan dedicación primordial y permanente en la persona que los realice. Vista su conveciencia, la Corporación municipal, previa deliberación, acuerda:

1º.- Aprobar en todas sus partes de la moción de la Alcaldía.

2º.- Concertar directamente los servicios de recogida domiciliaria de basuras con D. JOSE Mº BONET PALGUERA con la retribución anual de cuarenta y ocho mil pesetas.

3º.- Facultar al Sr. Alcalde para que, como representante de este Ayuntamiento, formalice el contrato conveniente con el interesado.

(Sesión de 24 de Mayo de 1.973)

Del libro de actas. Tomo XIII Folio 90

IV.- REPARACION CEMENTERIO.- Enterada la Corporación del mal estado en que se hallan los nichos de la Vía San José, acuerda que se proceda a su inmediata reparación, facultándose al Sr. Alcalde para que tome cuantas medidas tenga por conveniente conducentes a la efectividad de lo acordado.

V.- ANIMALES MUERTOS EN CANALES.- Seguidamente el Sr. Alcalde informa a la Corporación que con fecha 21 del actual dirigió al Excmo. Sr. Gobernador Civil el siguiente escrito: "Cumplido el deber en poner en el superior conocimiento de V.E. el grave problema que para la salubridad pública representa el hecho de que continuamente vienen circulando por los cauces del Canal Principal y Canal Auxiliar, más intensamente por aquél, animales muertos en período de descomposición y putrefacción, ya que nuestros pueblos se abastecen única y exclusivamente de las aguas procedentes del Canal Principal.

Concretamente se me acaba de informar que tan sólo en el día de hoy han sido extraídos del Canal Principal nada menos que trece cerdos. Se ha podido comprobar que la mayoría de ellos tiene un corte en la oreja, lo que nos hace sospechar les haya sido sacada la chapa de control. No obstante del cauce del Canal Auxiliar ha sido sustraído también en el día de hoy, un solo cerdo con la circunstancia de que llevaba en su oreja una chapa la inscripción siguiente: HU-167, chapa que ha quedado depositada en esta Alcaldía. Quizás pueda servir de prueba, previa la oportuna y adecuada investigación, para conocer y hallar al autor de tamaño desafuero.

Esta Alcaldía tiene la seguridad de que tomarán las medidas que se consideren necesarios para acabar, de una vez para siempre, con este estado de cosas atentatorias de la salud pública."

Del anterior escrito se remitieron fotocopias mediante aten-

526.

1965. La meva padrina Olga asseguda a la Vespa del tiet Ramon, amb la primera nena a la falda, i les meus rebesavis Ramon i Teresa (*Arxiu familiar*).

527.

1973. Acord del ple municipal per controlar l'abocament d'animals morts al Canal d'Urgell (*Arxiu familiar*).

528-530.

Anys 1960. Tres moments de l'Artesa de l'època: l'Alexandrina pentinant la Digna, l'hora de donar panís a les gallines, i el Concòrdio, l'agutzil (*Arxiu Món Agrari*).

534-535.

Anys 1960. L'ofici de ferrer sempre de cara al carrer, i més quan els tractors i la maquinària van irrompre a l'agricultura. La foto acolorida del Felisso del Carrer Nou (actualment traslladada a un nou edifici més espaiós a la punta del Carrer Sant Ramon), i la de sota, la del Xero del Carrer Castell, encara al mateix lloc i regentada pel Xeret fill (*Arxiu Món Agrari*). La Conxita, germana gran de l'isidre Puig, va casar-se també amb un ferrer, en Mateu Manresa, però van acabar instal·lant-se a Bovera.

Cases i carrers

La gran transformació urbanística de cases, carrers i camins va vindre com a conseqüència de la mecanització del camp i la presència, cada cop més freqüent, dels vehicles de motor. A poc a poc, les cases es reedifiquen per habilitar garatges i magatzems; els carrers s'han d'eixamplar i es comencen a asfaltar i a fer voreres als carrers principals; i els camins han de passar de l'amplada d'un carro a la de tractors i carretes.

Artesa de Lleida veurà en aquests 20 anys la renovació de l'enllumenat públic, del clavegueram, de l'abastament d'aigües, la instal·lació de la gran bàscula municipal, l'edificació d'una nova casa de la vila i la construcció d'una nova casa i consulta del metge. Paral·lelament, els elements de l'antiga Artesa, com ara la font i els rentadors, quedaven antiquats i passaven a millor vida.

Per tant, aquestes dues dècades són el preludi del més gran canvi de fesomia que sofrirà Artesa de Lleida al llarg de la seva història. De la mateixa manera que tots els altres petits pobles de la plana lleidatana, a poc a poc la modernització i el creixement econòmic van anar remodelant el rostre tradicional que durant segles havia perdurat.

536-539.

Anys 1960. Els carrers del Poble Nou i Carrer Castellans, sense asfaltar, i amb el pedrís per asseure's a la marinada de l'estiu. En canvi, el carrer Nou, amb voreres. S'hi veu l'arribada del cotxe de línia i un R4 aparcats (Arxiu Món Agrari). A sota, el breu de La Vanguardia de 18 de juliol de 1960 sobre l'estrena de les cases noves del Poble Nou artesenc (Arxiu La Vanguardia).

LERIDA
Entrega de viviendas de la O. S. del Hogar
 Con motivo de las fiestas del 18 de Julio han sido entregados los títulos de beneficiarios de viviendas construidas por la Obra Sindical del Hogar, en la capital y en Artesa de Lérida. El total de viviendas construidas es de 375, y uno de los grupos cuenta también con un grupo escolar de diecisiete grados. El mayor de la ciudad y con tiendas y otros establecimientos. Las viviendas construidas en el pueblo de Artesa son cuarenta y de tipo social-rural. — Cifra.

Del libro de actas, sesión 29 Agosto 1.962 Tomo XI Folio 74 r.

MOCIÓN DEL ALCALDE SOBRE COMPRA APARATOS AUTOMÁTICOS

PARA ALUMBRADO PÚBLICO.— El Sr. Alcalde enteró a la Corporación de que sería muy conveniente para la economía del gasto del alumbrado público, estudiara la Corporación la conveniencia de instalar unos automáticos que regulasen el encendido y cierre de la luz pública, ya que tal como viene verificándose hasta el presente representa una molestia ello a la vez que una irregularidad continua por descuidos horas, etc., de todos conocidos.

En su consecuencia la Corporación estudia la moción verificada y traza amplio cambio de impresiones es acordada la adquisición e instalación de los automáticos aludidos, para un alumbrado público.

540.

Anys 1960. El carrer Sant Ramon, amb la nova casa del Cal Moix, encara sense el forjat del balcó. La canalla davant de casa esperant els confits després del bateig de l'Isidre, i la roba estesa als balcons (*Arxiu familiar*).

541.

Anys 1962. El rebut de les contribucions municipals: 416 pessetes al semestre (*Arxiu familiar*).

PRIMER SEMESTRE		Año 1962	Núm. 269
AYUNTAMIENTO DE ARTESA DE LÉRIDA			
Recaudación de Derechos, Arbitrios e Impuestos			
Conceptos	Pesetas	D. <u>Puig Domenech Isidro</u>	
Protección personal	250-	ha satisfecho la cantidad de <u>416.50</u> ptas.	
Cemento agua potable	132-	por los conceptos expresados al margen, correspondientes al primer semestre del año actual.	
Alcantarillado	72-	Artesa de Llerida, febrero de 1962.	
Consumación nichos	20-	El Recaudador,	
Desagüe tejas y canalones	50-		
Redaje y labillar	60-		
Cantón. Especiales por obras y servicios			
Positas al exterior	35-		
Fachada en mal estado	84-		
Cuentas			
Total	822-		
Corresponde al semestre.	416.50		

SEGUNDO SEMESTRE		Año 1962	Núm. 269
AYUNTAMIENTO DE ARTESA DE LÉRIDA			
Recaudación de Derechos, Arbitrios e Impuestos			
		D. <u>Puig Domenech Isidro</u>	
		ha satisfecho la cantidad de <u>416.50</u> pesetas, por los conceptos expresados en el recibo del primer semestre, correspondientes al segundo semestre del año actual.	
		Artesa de Llerida, agosto de 1962.	
		El Recaudador,	
		Son <u>416.50</u> ptas.	

542.

1965. L'automatització de l'enllumenat públic (*Arxiu familiar*).

544.
1967. Neteja dels dipòsits per causa dels llots que obstruïen els comptadors de les cases (*Arxiu familiar*).

543.

Anys 1960. La torre d'elevació dels Dipòsits nous d'aleshores, construïts al costat dels històrics del 1886. Després, Artesa encara inauguraria un nou dipòsit a dalt al pla del secà, prova irrefutable de l'avança econòmic (*Arxiu Món Agrari*).

Del libro de actas, sesión 27-Agosto 1.967

Tomo 12 Folio 21 v.

DEPOSITOS AGUA POTABLE.- Se dá cuenta el Sr. Alcalde del estado en que encuentran muchos contadores de agua que están obstruyéndose por la acumulación de unos pequeños guanos, que deben criarse en los depósitos del agua potable. El depósito cubierto hace años que no se ha limpiado y quizá alcance 40 ó 50 centímetros el barro allí acumulado, por la dificultad que existe en no poder limpiarse por hallarse obstruido el desagüe. Entiende que, lo más probable es que dichos guanos se críen como consecuencia del barro allí decantado, y lo más procedente sería el proceder a la limpieza del mismo, colocar una válvula de desagüe y entubar todo el desagüe que hoy se halla descubierto y obstruido. Al menos se conseguiría que, tal como se hace con los otros dos depósitos pudiera limpiarse dos o tres veces cada año.

Puesta la cuestión a debate, en el que intervienen todos los señores reunidos, por unanimidad se acuerda que se proceda a sacar todo el barro que se ha ido acumulando en la solera del depósito viejo, que una vez limpio se proceda a abrir el desagüe de salida a todo lo largo del mismo, entubándolo luego, no sin antes haber colocado una válvula lo suficiente amplia para que pueda limpiarse dicho depósito cuantas veces se tenga por conveniente y de una manera fácil como se viene realizando en los restantes depósitos, facultando al Sr. Alcalde para que por los medios que crea más pertinente, se proceda a realizar lo anteriormente acordado con la máxima rapidez.

Del libro de actas, 29 de Enero de 1.967

Folio 10

CONSTRUCCION DE ACERAS EN LA CALLE DE LA BALSA.- Seguidamente manifiesta el Sr. Alcalde que hallándose muy adelantadas las obras de construcción del muro de contención de tierras de la calle la Vileta y siguiendo la política de saneamiento del sector, sería el momento más oportuno para construir la acera al pie del muro y continuarla hasta su enlace con la construída en el edificio del Hogar del Productor, máxima tenido en cuenta que está ya construído todo el anclado. Tomada en consideración la moción de la Presidencia y tras la oportuna deliberación la Corporación, por unanimidad, acuerda la construcción de la indicada acera con imposición de los reglamentos contribuciones especiales a los propietarios de los edificios afectados, facultando al Sr. Alcalde para que realice cuantas gestiones tenga por conveniente para la efectividad de lo acordado.

Del libro de actas, sesión 25 Abril 1.968

Tomo XII Folio 16

ADQUISICION BASCULA.- Pone de manifiesto el Sr. Alcalde que en cumplimiento de lo acordado en sesión de treinta y uno de marzo último relativo a la adquisición de una báscula de gran capacidad, ha verificado varias gestiones en las tres fábricas de básculas existentes en Barcelona, que son la de Antonio Ariadó, la Fibernat y la de Ariadó-Moix, junto con una Comisión municipal, que las tres casas le han remitido las correspondientes ofertas que fueron remitidas al Ingeniero Sr. Cots Masana para que informara sobre las mismas, especialmente en lo relativo a la parte técnica, habiéndose solicitado de la Jefatura Provincial de Carreteras la oportuna autorización para su instalación y emplazamiento en los terrenos propiedad del Municipio sitos en la carretera de Lérida a Castellidana, y que ya para éste fin, fueron adquiridos.

Puestos todos los documentos sobre escrupulosamente por los Señores Concejales, tras larga discusión, por unanimidad, acuerda:

1º.- Adquirir una báscula puente de 50.000 Kgs. de capacidad y con plataforma de 2 metros de largo por tres de ancho, por el valor de 171.120 pesetas.

2º.- Autorizar al Sr. Alcalde para que celebre el oportuno contrato y realice cuantas gestiones sean necesarias para que sean efectuadas las obras.

Del libro de actas, sesión 25 Mayor 1.969 Tomo 12 Folio 61 vto.

PROYECTO NUEVA FUENTE PUBLICA.- Manifiesta el Sr. Alcalde que con relación a la construcción de una nueva fuente pública que venga a sustituir a la que existía y que ha desaparecido como consecuencia de las últimas obras de pavimentación realizadas, se ha entrevistado con el picapedrero de Aeps para su realización el cual construirá todas las piezas que sean precisas, siguiendo el proyecto formado por el Ingeniero Sr. Cots Masana, se dá a la misma forma circular y se construirá adosada a la pared de la casa nº 2 de la Calle Castillo en su chaflán con la calle Nueva.

La Corporación, tras detenido estudio, dá su conformidad a la gestión realizada por el Sr. Alcalde y acuerda que la fuente sea construída cuanto antes, facultando al Sr. Alcalde practique las diligencias que crea convenientes para su realización.

Del libro de actas, sesión 25 Febrero 1.968 Tomo XII Folio 12

CONSTRUCCION FUENTE PUBLICA.- Seguidamente y por el Sr. Alcalde se manifiesta que, como consecuencia de las obras verificadas en el saneamiento de las calles Nueva con su enlace en la plaza Mayor, calle Castellidana y calle Castillo, acordadas realizar en sesión del día veintinueve de octubre último, ha tenido que desaparecer la fuente pública que allí estaba ubicada, y como quiera que no puede permanecer sin al menos una fuente pública, interes de la Corporación estudiar y dictaminar el mejor sitio donde pueda emplazarse.

Debatida la cuestión ampliamente, la Corporación municipal acuerda construir una sencilla fuente señalando para su emplazamiento el principio del muro de contención de la calle Castillo, facultando al Sr. Alcalde para que realice las gestiones que tenga por conveniente para la realización de lo acordado.

545-548.
1967-68. El creixement del final dels 60 provocaren una intensa activitat d'urbanització al poble (Arxiu familiar).

Del libro de actas, sesión 1ª septiembre 1.969 Tomo XII Folio 73 v

APARCAMIENTO DE VEHICULOS.- También manifiesta el Sr. Alcalde al aspecto que ofrecen las calles del pueblo siempre llenas de carros, tractores, carretas y aperos de todas clases, que permanecen estacionados en la vía pública sin ningún orden ni concierto. Todos o casi todos los vecinos tienen corral o almacén para que puedan estacionar sus vehículos, no teniendo necesidad alguna de hacer servir la vía pública, por lo que considera muy conveniente que se señalen algunas zonas donde puedan estacionarse, evitando así el lamentable aspecto de abandono que ofrecen nuestras calles. Recomienda que cada uno de los reunidos tome en consideración lo antedicho y estudie la manera como cada uno procuraría solucionar el problema, dado cuenta en la próxima sesión.

(Sesión de 27 de Noviembre de 1.971)
Del libro de actas. Tomo XIII Folio 42 vto.

ZONA POLIDEPORTIVA.- El Teniente de Alcalde D. Ramón Gallart Mesalles da cuenta de las gestiones realizadas cerca de propietarios para la adquisición de terrenos con destino a la construcción de un polideportivo. Manifiesta que por parte de D. Eugenio Porqueras Gelonch ha ofrecido la venta de sus terrenos por el precio de un millón de pesetas, y en cuanto a D. José Gallart Drudis ha manifestado que está dispuesto a permutar cuatro jornales de tierra de su finca conocida por Troç del Roig por los siete que viene cultivando en la partida Salsadà propiedad de los herederos de D. Manuel Vilalta Bellmunt.

Del libro de actas, sesión 7 octubre 1.969. Tomo XII Folio 74 vto.

NIUEVO PROYECTO CASA AYUNTAMIENTO Y PROYECTOS PAVIMENTACIÓN CALLE CASTELLANES Y CALLE JUAN GIBERA.- a) NIUEVO PROYECTO CASA AYUNTAMIENTO.- A continuación el Sr. Alcalde manifiesta que en cumplimiento de lo acordado en la sesión del día primero de septiembre del año en curso, habiéndose en cargo el proyecto de construcción del nuevo Ayuntamiento al Arquitecto D. José Callaré Calvís, ascendiendo su importe a la cantidad de un millón cincuenta y dos mil seiscientos cuarenta y nueve pesetas, treinta y cinco céntimos.

Hubo, en unión del Sr. Secretario-Interventor, el estudio financiero pertinente, estiman que la parte de ingresos del presupuesto extraordinario que se confecciona en su día para la ejecución de dicha obra podría nutrirse con los siguientes recursos. Superávit de presupuestos liquidados, prestación personal y de transporte y la aportación estatal a través de la Comisión Provincial de Servicios Técnicos.

La Corporación, en su vista y tras el oportuno cambio de impresiones por unanimidad, acuerda:

1ª.- Aprobar el proyecto técnico que ha sido leído.

2ª.- Que se exponga al público por término de quince días, y del resultado de dicha exposición, se procederá en consecuencia.

Seguidamente se procede a dar lectura al escrito núm. 475 de fecha 3 de septiembre ppdo., por el que se notifica a esta Corporación que, a propuesta de la Comisión Provincial de Servicios Técnicos, la Comisión Delegada de Asuntos Económicos, en resolución de fecha 31 de julio último, acordó conceder una subvención de 300.000 pesetas para la construcción de la Casa Ayuntamiento. En su vista la Corporación Municipal, por unanimidad, acuerda aportar la cantidad asignada a la misma y, en su caso, al exceso resultante en relación con el presupuesto definitivo, haciendo constar de manera expresa que dicha aportación no se halla condicionada a operación de crédito alguno.

AYUNTAMIENTO DE ARTESA DE LERIDA

El Ayuntamiento de Artesa de Lérida recuerda a todos los constructores de obras que puedan estar interesados en la subasta de las obras para la construcción de la Casa Ayuntamiento, cuyo pliego de condiciones pueden encontrar en la Comisión Provincial de Servicios Técnicos, que el plazo de presentación de proposiciones finaliza el próximo día 21 de marzo.

549-551.

1969-71. La febre urbanitzadora d'aquells anys, i la problemàtica dels vehicles comença a repercutir en uns carrers fets en altres temps (*Arxiu familiar*).

552-553.

1970-71. Dos breus periodístics, al Diari de Lérida sobre la construcció de la nova Casa de la Vila, i a La Vanguardia sobre un succés al pas a nivell del ferrocarril (*Arxiu Diari de Lérida, La Vanguardia*).

— El ferrobús número 5366 de la línia Lérida-Tarragona, ha arrollat al automòbil matrícula Lérida 54.905 conduït per José Negre Mauri, de 54 anys, vecí de Lérida que ha resultat mort.

El accident va ocórrer en el quilòmetre 8700 de la citada via a las doce horas en el pas a nivell sin guarda del camí a Agreale, término municipal de Artesa de Lérida. El turismo fue arrastrado unos cien metros y quedó totalmente destrozado. Descarrolló también un vagón del ferrobús, en el que viajaban 200 personas, entre ellas figuraba un hermano de la víctima, sin que ninguna resultara lesionada.

554-555.
Anys 1970. Vista des del campanar cap al Poble Nou. S'aprecia la caseta de la bàscula, sense l'eixample que posteriorment hi haurà cap al darrere. A l'altra fotografia, el Carrer de la Bassa (*Arxiu Món Agrari*).

556.
1972. Els nous problemes derivats de l'arribada de la maquinària agrícola als carrers, en el debat del ple municipal (*Arxiu familiar*).

(Sesió de 30 de Novembre de 1.972)
Del llibre de actes. Tom III Folio 77
VI.- POLICIA URBANA - PROHIBICION DE ESTACIONES TRACTO-
RES Y MAQUINARIA AGRICOLA EN LAS CALLES DURANTE LAS NOCHES.-
Tras el oportuno cambio de impresiones y al objeto de evitar el abuso que representa el tener el tener estacionados durante días enteros tractores y maquinaria agrícola en la vía pública, con las consiguientes molestias para el vecindario que tiene que transitar por ella, así como estacionar maquinaria y aperos frente a los talleres mecánicos durante noches y más noches, la Corporación municipal acuerda:
Que se publiquen los oportunos bandos prohibiendo el estacionamiento de toda clase de maquinaria agrícola durante las noches, salvo casos excepcionales que precisará de la oportuna autorización de la Alcaldía, y que los infractores serán sancionados.

(Sesión de 31 de Agosto de 1972)

Del libro de actas. Tomo XIII Folio 65

ADJUDICACION OBRAS CASA MEDICO.- Seguidamente se dá cuenta de las proposiciones presentadas por D. Agapito Arnó Instribó y D. Francisco González Soria relativas a las obras de restauración de la Casa del Médico y Centro Rural de Higiene, los que presentan un presupuesto de 202.000 pesetas y de 172.138 pesetas respectivamente, la Corporación municipal, por unanimidad, acuerda:

1º.- Aceptar el presupuesto presentado por D. Francisco González Soria quien se compromete a realizar las obras de restauración, de conformidad con el proyecto del arquitecto D. José-Ignacio Culleré Calvís, por el precio de 172.138 pesetas.

2º.- Que se comunique el presente acuerdo al interesado, y se le comunique para que dentro del plazo máximo de quince días se persone para suscribir el oportuno contrato para adjudicación directa.

3º.- Facultar al Sr. Alcalde para que, en unión del Secretario, redacten y suscriban el oportuno contrato con la rapidez que el caso requiere.

(Sesión de 24 de Febrero de 1.972)

Del libro de actas. Tomo XIII Folio 52

ANTEPROYECTO AUTOPISTA.- Seguidamente el Sr. Alcalde dá cuenta de haberse personado en la Jefatura Provincial de Carreteras al objeto de examinar el anteproyecto de la Autopista principalmente en el tramo que afecta a este término municipal, habiendo podido observar algunas deficiencias que cree pueden ser subsanadas si se produjera la oportuna reclamación, ya que dicho anteproyecto se halla en período de exposición al público.

Tras el oportuno cambio de impresiones, la Corporación por unanimidad acuerda facultar al Sr. Alcalde para que este Municipio eleve instancia haciendo constar las diferencias observadas y que son las siguientes:

1º.- Que se construyan pasos elevados o subterráneos en los llamados caminos de "Macherrri" y de "Alfés" que quedan cortados por la Autopista, para que los propietarios puedan tener acceso a las fincas.

2º.- Que se tenga en cuenta que está probado por el Ministerio de Obras Públicas el proyecto del llamado Canal de las Garrigas, el cual queda afectado en varios de sus tramos.

3º.- Que la cantidad de 12 pesetas el metro cuadrado que figura como precio medio de indemnización para pago de los terrenos afectados por la Autopista se considera insuficiente, interesando que los propietarios sean indemnizados justa y equitativamente en sus precios reales.

557-558.

1972-74. La construcció de la casa del metge, i el projecte de construcció de l'autopista de peatge AP2 pel terme artesenc (Arxiu familiar).

SESION DE 27 de DICIEMBRE DE 1.973.

LIBRO DE ACTAS NÚM. XIV

Folio 7

ASESINATO DEL PRESIDENTE DEL GOBIERNO.-

Con ocasión del criminal y alevoso atentado que costó la vida a nuestro Presidente del Gobierno D. Luis Carrero Blanco y a sus dos acompañantes, hecho acaecido el día diecinueve del actual mes, el Sr. Alcalde manifiesta que, interpretando el sentir unánime de nuestro pueblo, elevó sendos telegramas de condolencia a la Presidencia del Gobierno y al Gobernador Civil de la provincia. No obstante ello, y tras los oportunos cometarios, la Corporación quiere hacer constar en acta su más profunda indignación, condenando en términos de la máxima dureza, un atentado de este tipo que ha llenado de consternación a todo un país, y, en esta triste y lamentable situación, quiere dejar constancia de su solidaridad y de su adhesión al futuro político que el Príncipe de España representa y al presente, firme e inquebrantable, que representa la venerable figura de nuestro Caudillo.

559.

1973. El condol del ple municipal per l'atemptat contra el President del Govern espanyol, Carrero Blanco.

560.

Anys 1970. Fotografia al carrer Sant Ramon, davant de Cal Moix; la meva mare a l'esquerra (*Arxiu familiar*).

LERIDA: Trabajos previos para el oleoducto Tarragona-Lérida-Zaragoza

En la provincia ilerdense están efectuándose el replanteo y levantamiento topográfico del trazado

Por encargo de CAMPSA, una empresa especializada está efectuando en la provincia de Lérida, plazo comprendido entre los meses de mayo a agosto, los trabajos de replanteo y levantamiento topográfico para el trazado del oleoducto Tarragona-Lérida-Zaragoza.

Este trazado discurre en la provincia de Lérida por las proximidades de Fuliada, Borjas Blancas, Juneda, Puigvert de Lérida, Artesa de Lérida, Lérida y Valmanya y para marcarlo se están colocando señales permanentes en el terreno con hitos enterrados y estacas de madera. — L. V.

561.
1973. Construcció d'un oleoducte pel terme artesenc, que concentra el pas de nombroses infraestructures amb poc benefici (Arxiu La Vanguardia).

562-563.
1967. Arranjament de voreres.
1974. Senyalització dels carrers, una nova necessitat derivada de l'augment dels vehicles a motor (Arxiu familiar).

SESION DE 28 de FEBRERO DE 1.974

LIBRO DE ACTAS NÚM. XIV Folio 16 v.

RUEGOS Y PREGUNTAS (SEÑALIZACIÓN CALLES)

Por el Concejal S. Isidro Olomi se indica la conveniencia de la señalización de las calles, plazas y paseos a los efectos del tráfico rodado por las mismas, ya que debido al aumento que de día en día experimenta el tráfico por las mismas, la no señalización puede acarrear más de una desgracia personal, que, cree, tiene el Ayuntamiento obligación de evitar en lo posible.

La Corporación en oportuna deliberación y ha de las manifestaciones de acuerda en principio que Urbanismo estudie la cuestión su resultado para su post ón tan pronto haya terminado estudio.

Del libro de actas, 29 de Enero de 1.967

Folio 10

CONSTRUCCION DE ACERAS EN LA CALLE DE LA BALSA.- Seguidamente manifiesta el Sr. Alcalde que hallándose muy adelantadas las obras de construcción del muro de contención de tierras de la calle la Vileta y siguiendo la política de saneamiento del sector, sería el momento más oportuno para construir la acera al pie del muro y continuarla hasta su enlace con la construída en el edificio del Hogar del Productor, máxime tenida en cuenta que está ya construído todo el encintado. Tomada en consideración la moción de la Presidencia y tras la oportuna deliberación la Corporación, por unanimidad, acuerda la construcción de la indicada acera con imposición de los reglamentos contribuciones especiales a los propietarios de los edificios afectados, facultando al Sr. Alcalde para que realice cuantas gestiones tenga por conveniente para la efectividad de lo acordado.

Del libro de actas, sesión 25 Octubre 1.964. Tomo XI Folio 61

PETICION CONSTRUCCION VIVIENDAS PARA SEÑAS MAESTROS.- Ato seguido el Sr. Alcalde manifiesta a la Corporación la necesidad de dotar a los señores Maestros de vivienda decente y osipa, por cuanto que no son desconocidas las enrrras dificultades con que tropiezan esta Alcaldía cada vez que se presenta el caso de buscar casa-habitación, debido a la escasez existente en la localidad y aún hallándola resulta que la misma no reane las debidas condiciones higiénico-sanitarias.

Añade que la legislación y vigente que regula esta materia, permite que este Ayuntamiento pueda acometer la empresa de dotar a la localidad de viviendas para los señores Maestros, en número de tres, que son los que se precisan para dar definitivamente solución a este problema, acogándose a los beneficios que el Estado concede por medio de Ley de 22 de Diciembre de 1.953 y Decreto de 2 de Julio de 1.964.

Debatida ampliamente la cuestión y enterada la Corporación del contenido de la Ley y Decreto antes mencionados, el Ayuntamiento, por unanimidad, acuerda:

1º.- Solicitar de la Junta Provincial de Construcciones Escolares, con cargo de la misma, la construcción de tres viviendas con destino a casa-habitación de los señores Maestros.

2º.- Comprometerse a ingresar, tan pronto como se indique, la aportación municipal correspondiente.

3º.- Comprometerse igualmente a presupuestar anualmente la cantidad necesaria para la conservación de dichas viviendas.

4º.- Autorizar al Sr. Alcalde para que efectue cuantas gestiones y trámites sean pertinentes para la ejecución de lo acordado.

564-565.

Anys 1960. Demandes de l'Ajuntament per a la casa dels mestres i per a la impartició dels pàrvuls (*Arxiu familiar*).

Del libro de Actas, sesión 30 junio 1.968. Tomo 12 Folio 39 vto.

ESCUELA DE PARVULOS-CREACION DE LA MISMA.- Seguidamente se procede a dar lectura al acuerdo de la Junta Municipal de Educación Primaria de esta localidad relativo a la creación de una Escuela de Párvulos, y encontrando acertada en todos sus aspectos la motivación de su establecimiento, la Corporación municipal, por unanimidad de sus miembros, acuerda:

1º.- Hacer suyo en todas sus partes el acuerdo de la Junta Municipal de Educación Primaria.

2º.- Solicitar de la Dirección General de Educación Primaria la creación de una Escuela de Párvulos en esta localidad.

3º.- Ofrecer local adecuado para su instalación, como también ofrecer el material y el mobiliario que se considera indispensable y que no se reciba del Ministerio.

4º.- Comprometerse a presupuestar anualmente la cantidad necesaria para la conservación del edificio y renovación periódica del material y mobiliario.

5º.- Autorizar al Sr. Alcalde para que efectue cuantas gestiones y trámites sean pertinentes para la efectividad de lo acordado.

L'escola de l'EGB

La principal novetat d'aquests anys en l'àmbit educatiu fou la llei general d'educació espanyola dels anys 70, que canvià els antiquats plans d'estudis de l'ensenyament primari de la postguerra franquista.

S'instaurà l'EGB o *Educación General Básica Obligatoria* fins als 14 anys. D'aquesta manera es volia garantir uns mínims de formació a tots

els nens i nens. Sens dubte, aqueta fou una de les conseqüències més importants i destacables del creixement, derivat dels plans del *desarrollismo* que a diferència de la primera postguerra, tan dura per a les famílies, va permetre que els nois no haguessin d'abandonar l'escola amb 10 o 12 anys i les noies i poguessin assistir normalment, no com una excepció.

En molts pobles aquest fou el moment de construir o renovar l'edifici de les escoles. A Artesa de Lleida però, ja disposava d'un magnífic edifici que només calia

adaptar a les necessitats educatives que requeria el moment. Cap a finals dels 70, l'escola havia deixat enrere les mancances i penúries de les dècades anteriors, i els alumnes ja es començaren a fer les primeres sortides de final de curs amb autocar i alguns viatges.

També destacar la renovació de continguts de les diferents matèries, el costum de fer fitxes per a tot, l'abandó dels tradicionals comptes per la matemàtica moderna i l'àlgebra. Tots aquests processos de canvi s'afermarien a partir de la mort del dictador al 1975, fet que va permetre finalment la legalització i recuperació de l'ensenyament del català amb el decret de 1978.

(Sesión de 27 de Mayo de 1.971)
Del libro de actas. Tomo XIII Folio 25 vto.
ESCOLARIDAD.- Por el Sr. Alcalde se informa que hace unos días se reunieron los alcaldes de Pulgvert de Lérida, Aspa y Cogul, manifestando que se hallan todos conformes en que la concentraci'ón escolar se verifique en esta localidad de Artesa de Lérida, habiéndose ya tenido un cambio de impresiones con el Sr. Inspector de 1ª Enseñanza con el Sr. Delegado del Ministerio de Educación y Ciencia a este respecto, quienes prometieron estudiar con el máximo interés este problema y que oportunamente nos comunicarían el resultado de sus gestiones.

566.

Anys 1970. L'època en què es posà de moda la concentració escolar. A Artesa hi farien cap els nens d'Aspa i Puigverd (*Arxiu familiar*).

567.

Anys 1970. Les típiques fotos escolar, modernitzades (*Arxiu familiar*).

568-570.

Anys 1960. La vella agricultura de subsistència i de força animal a punt de desaparèixer (*Arxiu Món Agrari*).

L'arribada de la fruita i dels tractors

Les tres grans novetats en l'àmbit agrícola que arribaren ja des de començaments dels 60 foren el retorn de la propietat del Canal d'Urgell als regants, l'arribada dels nous conreus de fruita dolça i la mecanització de les tasques del camp. Aquests tres factors es van potenciar i complementar mútuament, de tal manera que la renovació agrària a les terres de Lleida fou total i absoluta.

És remarcable la lluita per la propietat del canal que des de la pròpia estructura sindical franquista van portar a terme els petits propietaris rurals. El franquisme es va veure obligat a cedir a la demanda dels pagesos i l'any 1964, al Castell del Remei es feu l'acte de devolució dels Canals d'Urgell a la Comunitat General de Regants. Aquell moment històric seria viscut en directe per l'Isidre Puig Domènech.

571-575.

Anys 1960. Someretes, matxos i mules, i tota una manera de viure de segles se substituiria en una dècada per la mecanització. Imatges artesanques (*Arxiu Món Agrari*). El meu rebesavi Ramon arreglant el corral al costat del camí de Puigverd (*Arxiu familiar*).

L'arribada de la fruita dolça i dels primers tractors i maquinària auxiliar, com per exemple, segadores, *ensofatadores* o arresus i rampills, van fer possible la revolució agrícola lleidatana, amb el pas d'una agricultura de subsistència amb poc excedent a una altra de mercat basada en la màxima producció i benefici, ja deslligada de les necessitats bàsiques familiars. Així doncs, l'Isidre Puig com tots els altres pagesos de l'època, va passar de llaurar amb una mula en els seus primers anys, a disposar d'un tractor i, amb els anys, de molts altres estris agrícoles.

576-583.

Pàgina anterior i actual:

Any s 1970. Tractors, *ensofatadores*, abonadores, fresas, *cossetxadores*..., d'aleshores i fins avui s'expandeix tota una nova fauna sorollosa al camp català. Les imatges són d'artesencs ja mecanitzats, com el padri Isidre, que compraria un Massey Ferguson 135 (*Arxiu Món Agrari*).

Per tant, es tracta d'una generació de pagesos que ha hagut d'assumir, adaptar-se i protagonitzar aquest canvi radical de maneres de treballar i mentalitat pageses. A més, en el cas del meu padrí, que havia hagut d'abandonar l'escola de ben jove, s'hi afegia voluntat de traure's el graduat escolar, ja de gran, a distància.

El conreu de pomes, peres i préssecs va continuar sent, però, una tasca familiar i a l'estiu tots els membres ajudaven al tros. Aquells primers anys de la fruita els petits propietaris rurals van poder tirar endavant casa i família, a diferència dels anys que vindrien amb les dècades posteriors en què els pagesos han hagut, cada cop més, de produir més i millor.

584.

1975. Pòlissa de préstec personal de la *Hermandad de Labradores y Ganaderos* per a la compra de maquinària (*Arxiu familiar*).

585.

Anys 1970. Pont de la Femosa desbordat (*Arxiu Món Agrari*).

586.

Anys 1970. Una típica colla d'esporgadors, que es llogaven durant tot l'hivern, llavors encara amb tisores manuals i bancs o escales de fusta, que també eren indispensables a l'hora de collir (*Arxiu Món Agrari*).

Martes, 9 de mayo de 1972

LA OPINION PROPIA Y AJENA

28 agricultores de Artesa de Lérida no están conformes con el pago de la cuota empresarial

Artesa de Lérida, 30 de abril de 1972.

Sr. Director de DIARIO DE LERIDA.

Muy señor mío: Los agricultores de Artesa de Lérida hemos leído en la Prensa, las cartas en las que nuestros compañeros de Albatarrach dejan bien claro su postura respecto a la cuota empresarial de la S.S.A. Nosotros que como ellos somos los obreros de nuestras propias tierras, queremos, desde hoy mismo, seguir su ejemplo, y queremos hacer bien patente nuestra solidaridad más sincera con los agricultores de Albatarrach, firmantes de las cartas.

Somos conscientes de la grave injusticia que significa el pago de la cuota empresarial de la S.S.A. A ninguna persona de sano juicio, le puede pasar por alto el gran atropello que ello significa para nuestras ya dañadas economías, y que por lo tanto debe ponerse remedio al mal antes que sea demasiado tarde. Esta Ley por injusta, debe ser derogada. No podemos consentir de ninguna manera lo que se dijo en la última reunión de la C.O.S.A.: "Seguid pagando durante cuatro años más y luego ya se verá de arreglar las cosas". No queremos ni podemos confiar en semejantes palabras, puesto que si para el primer cuatrienio este asunto tuvo un enfoque pésimo, para el segundo las cosas han ido de mal en peor. Por lo tanto hemos llegado a la triste convicción de que la única solución es negarnos a pagar, uniéndonos así a la resolución adoptada por nuestros compañeros de Albatarrach.

JUAN ESCUER BARBERA, JOSE COSTAFREDA OLOMI, RAMON OLOMI, EMILIO PIJUAN, JOSE BARBERA JOVE, JOSE PARIS, JOSE LAUSA, JOSE BERENGUE, JORGE BESORA, ERNESTO CARRERA, JUAN MARTRA, FRANCISCO ARBONES, JOAQUIN BRAVO, JOSE DOMENECH, RAMON BADIA, JUAN CARRERA, JOSE SENA, ISIDRO TORREGUITART, SANTIAGO LIARTE, JUAN BESORA, HILARIO IGLESIES ORIOLE, RAMON BESORA, VICTOR GALLART, ANTONIO SOLE, RAMON SOLE, ROMAN MOR, JOSE SIMO, MIQUEL GALLART

LA VANGUARDIA ESPAÑOLA

MIÉRCOLES, 10 MAYO DE 1972

CARTAS A «La Vanguardia»

LAS CUOTAS DE LA SEGURIDAD SOCIAL AGRARIA

Sr. Director de «La Vanguardia»

Los agricultores de Artesa de Lérida hemos leído en la Prensa las cartas en las que nuestros compañeros de Albatarrach dejan bien claro su postura respecto a la Cuota Empresarial de la S.S.A. Nosotros, que, como ellos, somos los obreros de nuestras propias tierras, queremos, desde hoy mismo, seguir su ejemplo y hacer bien patente nuestra solidaridad más sincera con los agricultores de Albatarrach, firmantes de las cartas.

Somos conscientes de la grave injusticia que significa el pago de la Cuota Empresarial de la S.S.A. A ninguna persona le puede pasar por alto el atropello que esto significa para nosotros ya dañadas economías y que, por lo tanto, debe ponerse remedio al mal antes que sea demasiado tarde. Esta Ley, por injusta, debe ser derogada. No podemos consentir de ninguna manera lo que se dijo en la última reunión de la C.O.S.A.: «Seguid pagando durante 4 años más y luego ya se verá de arreglar las cosas». No queremos ni podemos confiar en semejantes palabras, puesto que si para el primer cuatrienio este asunto tuvo un enfoque pésimo, para el segundo las cosas han ido de mal en peor. Por lo tanto, hemos llegado a la triste convicción de que la única solución es negarnos a pagar, uniéndonos así a la resolución adoptada por nuestros compañeros de Albatarrach.

VENTIOCHO FIRMAS
(Artesa de Lérida)

En efecto, y para el caso que nos ocupa, existe en la Comisión Permanente del Consejo de Educación una vocal representante de la Confederación Católica Nacional de Padres de Familia, cuyo domicilio social, por lo que a Barcelona se refiere, se halla en Llarria, 7, 2.º planta. Allí pueden dirigirse (de 9 a 5 de la tarde, los días laborables) los padres de familia interesados, sean o no sean de la Federación. Desde Barcelona, las sugerencias del caso se harán llegar al vocal de la Confederación, que radica en Madrid, en Ailonso XI, número 4, para que éste, en uso del derecho de moción que asiste a todos los consejeros de Educación pueda hacer llegar a la superioridad las peticiones correspondientes.

Antonio GUSO CORTES
Antonio CALAF BADIAS
(Presidentes de la Federación de Barcelona)

MEDICOS CUBANOS EN EL EXILIO

Sr. Director de «La Vanguardia»

Recientemente, toda la prensa de Madrid y gran parte del resto de España, publicó la noticia, transmitida por una agencia informativa internacional y fechada en EE. UU., según la cual el médico cubano doctor Ricardo Muñoz Valera había sido acusado de ocasionar con

sus recetas y métodos la muerte de unos 200 enfermos en la sección pediátrica de un hospital de Chicago.

Hechas las necesarias investigaciones por el Colegio Médico Cubano (en el exilio) se ha podido comprobar que el acusado no es cubano ni médico. Se trata de un médico de laboratorio, ciudadano norteamericano, nacido en Puerto Rico.

Con ello queda aclarado el hecho, y —que vez más— resplandece el prestigio de la clase médica cubana, la mayoría de cuyos integrantes se hallan actualmente en el destierro, ejerciendo su profesión honestamente en países de todos los continentes, donde se han ganado afecto y reconocimiento de colegas y pacientes.

Vigilio FERRER GUTIERREZ
(Ex vicerecador del Colegio Nacional de Perfiles de Cuba, Madrid)

M. de la R. — Escogemos con preferencia para la publicación íntegra o condensada, según el espacio, las cartas breves, escritas a máquina que pueden aparecer firmadas con nombre y apellido.

Recordamos a nuestros colaboradores que las señas completas deben figurar en la misma carta y que no podemos mantener correspondencia ni atender visitas o llamadas telefónicas respecto a cartas recibidas.

EL COLOR DE MI CRISTAL por MUNTAÑOLA

587-588.

1972. Cartes a la premsa dels pagesos d'Artesa de Lleida contra les quotes de la Seguretat Social agrària (Arxiu Diario de Lérida, La Vanguardia).

589-590.

Anys 1970. Magatzems i cambres frigorífiques, i sense oblidar-nos de les granges, serien els companys edificables de la mecanització agrícola. A la foto, construcció de les cambres de fruita Sant Miquel. Al costat, vista del Subcanal o Canal Auxiliar d'Urgell al seu pas pel terme artesenc (Arxiu Món Agrari).

Comunidad General de Regantes de los Canales de Urgel SINDICATO DE RIEGOS ANUNCIO

para la celebración de los siguientes concursos:

- 1.º Obras de albañilería para la instalación del taller mecánico en la planta baja del edificio de la Comunidad. - PRESUPUESTO: 88.738'35 Ptas.
- 2.º Obras de reforma y ampliación de la casilla núm. 36 del Canal Principal, en Artesa de Lérida. - PRESUPUESTO: 176.816'95 Ptas.
- 3.º Obras de mejora en la casilla telefónica de Agramunt. - PRESUPUESTO: 65.000 Ptas.

Los interesados podrán examinar los respectivos Planos y Pliego de condiciones en la Secretaría de la Comunidad, sita en la Avda. 9 de Enero, núm. 2 de MOLLERUSA, todos los días laborables y horas de oficina hasta el día 15 del próximo mes de julio, fecha que terminará el plazo para la presentación de proposiciones.

MOLLERUSA, 27 de junio de 1969. — EL PRESIDENTE, José Solans.

591.

1969. Anunci del Canal d'Urgell sobre la casa del canalista d'Artesa (Arxiu Diario de Lérida).

En Artesa de Lérida a dieciocho de noviembre de mil novecientos setenta y uno.

REUNIDOS: De una parte D. Buenaventura Carrera Mor, mayor de edad, casado, de esta naturaliza y vecino de Lérida; y de otra D. Isidro Puig Doménech, mayor de edad, casado, agricultor, de esta naturaliza y vecindad.

Se reconocen hallarse ambos en pleno disfrute de sus derechos civiles y con capacidad suficiente para otorgar el presente contrato privado de permuta, y

Exponen:

Que D. Buenaventura Carrera es propietario de una finca rústica reganada, sita en la partida «Gualde» del término municipal de Lérida, señalada con el n.º 424 del cropis parcelario, que tiene por su parte Oeste con la de propiedad de D. Isidro Puig Doménech, señalada con el n.º 423.

De otra parte a continuación un pequeño terreno de ~~...~~ que viene en finca de D. Isidro Puig Doménech, a la que resulta con la permuta:

Forma actual

Después de la permuta

Que el objeto de hacer la forma sembrada con linderos de ambas fincas, sea materia suficiente para su cultivo, en virtud de lo cual el Sr. Puig Doménech cede de su finca 423 una extensión de terreno con suerte a forma parte de la parcela 424 del Sr. Carrera Mor, y por su parte éste cede de su finca 424 una extensión de terreno con suerte a forma parte de la parcela 423 propiedad del Sr. Puig Doménech.

El presente documento de la presente permuta se otorga en el momento de la celebración de la misma, con el Sr. Puig Doménech manifiesta en esta parte en nombre del Sr. Carrera Mor a un notario público, otorgando el presente de forma escrita de pago.

PÓLIZA DE PRÉSTAMO Y DE CRÉDITO

DE LA CAJA DE SEGUROS PRIVATIVAS DE LA REPUBLICA DE ESPAÑA

Sociedad subsidiaria del Banco de España

CALLE DE CALZADA DE SAN JUAN, 10

MADRID

Número de **32.230**

Emitida en **Artesa de Lérida**, a **dieciocho de noviembre de 1971**

El Sr. **ISIDRO PUIG DOMÉNECH**, de **Artesa de Lérida**, de estado **casado**, con domicilio en **Artesa de Lérida**, número **11** de la calle **Castillo**, solicita un préstamo de **170.000 Ptas.** para el cultivo de **arroz** en la finca **424** de **Artesa de Lérida**, por el equivo **423**.

El Sr. **ISIDRO PUIG DOMÉNECH**, de **Artesa de Lérida**, de estado **casado**, con domicilio en **Artesa de Lérida**, número **11** de la calle **Castillo**, solicita un préstamo de **170.000 Ptas.** para el cultivo de **arroz** en la finca **424** de **Artesa de Lérida**, por el equivo **423**.

El Sr. **ISIDRO PUIG DOMÉNECH**, de **Artesa de Lérida**, de estado **casado**, con domicilio en **Artesa de Lérida**, número **11** de la calle **Castillo**, solicita un préstamo de **170.000 Ptas.** para el cultivo de **arroz** en la finca **424** de **Artesa de Lérida**, por el equivo **423**.

MINISTERIO DE AGRICULTURA
DIRECCION GENERAL DE AGRICULTURA
JEFATURA AGRONOMICA DE LERIDA

S. N.

Sr. D. Isidro Puig Doménech
Castillo nº 11

Artesa de Lérida

Com. escogido del registro
cívico, que este pliego contenga
el pliego de condiciones
oficiales

ESPAÑA
ESPAÑA

592-595.
1971. Croquis d'un document privat de realineació de finques, préstec de 170.000 pta per a la compra de maquinària a Cal Moix, i nota manuscrita sobre preus del blat (*Arxiu familiar*).

Blat de cupo a 250
Blat de març a 170
Famina a 161
Sigo a 070
Per quina y transporte de 2 mes
8 460 lrs

595-597.

1963-64. Comunicacions postals adreçades a Cal Moix, amb els segells del dictador, l'una a la casa del Carrer Castell i l'altra ja a la casa del Carrer Sant Ramon (*Arxiu familiar*).

598-599.
1967. Escritura i registre de la finca desamortitzada conreada per Cal Moix durant dècades (Arxiu familiar).

La desamortització de Grealó

Bona part de les terres de la partida lleidatana de Grealó pertanyien a la Seu Catedralícia de Lleida, però durant més de cent anys havien sigut conrades en arrendament per petits propietaris dels voltants, entre ells molts d'artesencs. Aquests colons arrendataris formaven part de la *Unión Laical de Beneficiados* i a través dels estatuts d'aquesta entitat es regien en les seves relacions amb l'església.

Aprofitant els nous aires del Concili Vaticà II es va desvetllar l'interès dels colons per fer-se amos de les terres que les seves famílies havien conreat durant generacions. Aquest procés de desamortització no fou fàcil i la polèmica derivada dels interessos confrontats va arribar fins i tot a la premsa local lleidatana i catalana. Finalment, a partir de l'any 1966, els pagesos van poder començar a comprar les terres que menaven amb unes certes condicions favorables. Cal Moix, doncs, va passar a ser propietari del tros que tenien a Grealó i que la família havia conreat des de començaments de segle.

Mollerusa: Las Garrigas, frontera del agua y la aridez

La solución definitiva para resolver los males agrícolas sería la realización del Plan de Aprovechamiento Integral del Segre

La solución definitiva de Las Garrigas ha de surgir con la rápida puesta en marcha del «Plan de Aprovechamiento Integral del Río Segre».

El proceso para establecer nuevos regadíos en Las Garrigas precisa, como premisa fundamental, de la coincidencia de tres circunstancias, a saber: I) Proyecto y realización del canal de Las Garrigas con su red de acequias de distribución consiguientes. II) Disponer de reservas hidráulicas suficientes en el Segre para dotar de agua a los nuevos regadíos. Y III) Ampliación del canal de Urgel para conducir el caudal suficiente para regar Urgel, y el adicional para las Garrigas.

Iniciativas sin resultados

En estos momentos, cuando un drama llamado Garrigas escapa a la actualidad en nuestra provincia y región, tras las catastróficas pérdidas ocasionadas por las heladas que hundió modestas economías, malogró tantos esfuerzos y defraudó tantas esperanzas, puede ser razonable comentar la evolución que han tenido las iniciativas que, durante muchos años, han llevado los hombres de Las Garrigas —con escasa fortuna por cierto—, hasta los poderes públicos y la Administración.

Con respecto al apartado I recordamos —porque fuimos modestísimos colaboradores—, que en noviembre de 1957 fue redactado un estudio por el ingeniero de caminos, canales y puertos, don Carlos Valmaña Fabra, de Barcelona, que, en aquella época regentaba la dirección técnica de la Sociedad Anónima «Canal de Urgel», un vasto proyecto detallado, minucioso y, pensamos que, incluso de máxima garantía en todos los aspectos; el proyecto fue entregado oficialmente a una representación de interesados de aquella comarca y, por éstos, a la Administración.

Desde entonces no se han tenido más noticias del proyecto como no fuera la evocación que del mismo se hace cuando los acontecimientos convierten a Las Garrigas en protagonista de infortunios o a los habitantes de aquellos pueblos en gentes de escasa suerte a los que —uno nos lo decía— «no nos queda voz para reclamar el derecho de mal vivir, o como nos escribía otro: «esquí en Las Garrigas estamos a punto de entretos».

No escapará, pues, a la atención del lector que lo más importante depende del apoyo que la Administración preste a las aspiraciones del agricultor de Las Garrigas. Las obras a realizar son de tal envergadura que sin su intervención no será posible acometerlas ni siquiera proyectarlas, pero cuanto más se tarde en resolverlas, más angustioso y difícil va a resultarle pervivir en su suelo al agricultor de aquella comarca.

La verdad es que tampoco han tenido las pretensiones populares de aquella comarca excesiva suerte en sus aspiraciones si recordamos los infortunios históricos que, hasta ahora, han malogrado sus iniciativas. Así podríamos destacar ya de origen, que la suspensión de pagos que tuvo que declarar la «S. A. Canal de Urgel», a poco de iniciadas las obras, indujo a reducir hasta su mínima expresión la construcción de un canal que, en principio, habíase previsto con capacidad de riego para Urgel y Bajas Garrigas. Luego, una promesa formal del general Primo de Rivera que culminó en una reunión celebrada en el Pabellón de los Campos Eliseos, en Lérida, con asistencia de todos los alcaldes de los municipios de las Bajas Garrigas, no pudo realizarse por haber caído el Directorio Militar que presidía aquel general. En 1936 se replanteó el canal de prolongación del de Urgel para regar las Garrigas, mas la contienda civil malogró, una vez más, la continuidad del esfuerzo. Después, numerosas tentativas, ilusiones y esperanzas populares fueron alertando iniciativas como, por ejemplo, la del 29 de enero de 1961 por la que se anunció públicamente el comienzo de las obras del Canal de Las Garrigas con la colocación y bendición de la primera piedra, pero la verdad es que aún hoy, como antaño, Las Garrigas carece de agua.

En poco más de un mes se desarrollarán dos Fiestas Mayores

Este año, en poco más de un mes, Mollerusa habrá celebrado sus dos Fiestas Mayores. La coincidencia tiene su explicación; la Fiesta Mayor pequeña, como aquí se denomina, es la que se celebra todos los años el martes de Pascua, y que tuvo efecto el 13 de abril; la Fiesta Mayor auténtica se celebrará los días 15, 16 y 17 de mayo próximo. La proximidad entre ambas festividades al

606-607.

1970-71. Noves esperances per al Canalet (*Arxiu La Vanguardia*).

NO ROSEI EL PÒDL.

En dos años se construirá el canal de Las Garrigas Bajas

Un canal de unos cuarenta kilómetros de longitud, y en cuya construcción van a invertirse alrededor de 150 millones de pesetas, va a transformarse en zona de regadío una extensión de casi diez mil hectáreas de terrenos, que ahora se dedicaban a cultivos de secano.

Se trata del canal de las Garrigas Bajas, cuya concesión de aguas fue realizada en 1957, e iba a caducar el próximo día 31. A diez días del plazo final de la concesión de aguas, el pasado día 22 se iniciaron las obras en Artesa de Lérida, a unos cuatro kilómetros del punto previsto para la toma de aguas.

El canal, que transformará la economía agrícola de toda la zona de las Garrigas Bajas, quedará completada en unos dos años. — Cifra.

anaren retardant un i altre cop la realització de les obres.

L'Isidre Puig Domènech va participar com a membre de la junta del Grup en moltes de les reunions i contactes que es feren en aquells anys per a la fructificació del projecte.

Al febrer de 1961, al terme de Sarroca de Lleida es féu fins i tot la inauguració de les obres, amb la presència del Sr. Serrano Gonzalvo, *Gobernador Civil y Jefe Provincial del Movimiento*, i la benedicció del Bisbe de Lleida, Aurelio del Pino. Les obres, però, no tingueren continuïtat, i les reivindicacions van continuar durant tota la dècada dels anys 60.

Amb la proximitat de la data de caducitat de la concessió a final del 1972, van reprendre's les obres al terme d'Artesa de Lleida, on s'havia de fer la derivació del Canalet en el quilòmetre 128 del Canal d'Urgell. Les obres començaren uns quatre o cinc quilòmetres més avall, al costat dels terrenys de l'autopista de peatge AP-2 que en aquell moment estava en projecte i d'immediata construcció. Els ponts d'aquesta autopista al seu pas pel terme artesenc tenen tots un ull

Gestiones para lograr el Canal de Les Garrigues

En una asamblea multitudinaria ha sido elegido presidente de la comunidad de regantes del canal de Les Garrigues, José María Calderó, presidente de la Cámara de Alfés.

Los miembros de la presidencia fueron exponiendo las características de este canal que se considera total y absolutamente necesario para revalorizar la comarca y para evitar el éxodo constante que se produce en muchos pueblos. José Rioselló, de Centralgrup, S. A., explicó los proyectos de financiación para la construcción del canal señalando los contactos mantenidos con el conseller de Obres Públiques de la Generalitat y con la comunidad de regantes del canal de Urgell; asimismo, las gestiones desarrolladas con el Iryda y con los Ministerios de Agricultura y Obres Públiques y señaló la posibilidad de que el ministro de Obres Públiques, señor Ortiz, visite la zona en el próximo mes de septiembre. Se habló de las fuentes de financiación a través de créditos particulares y oficiales y se fijó el tope de presupuesto para la construcción del canal en 265 millones de pesetas. Con este canal, de una longitud de 47 kilómetros, se podría regar, desde octubre a febrero, un total de 8.945 hectáreas. Setecientas personas se beneficiarían de las aguas del canal de Les Garrigues que abarcaría a los pueblos de Albatàrrec, Alcanó, Alfés, Artesa de Lleida, Aspà, Aitona, Lleida, Montoliu, Puigverd de Lleida, Sarroca, Sudanel, Sunyer, Torrebesses y Torres de Segre.

luña.

El MOPU aprobó el proyecto del canal de riego de las Garrigues Baixes

Lleida. (De nuestro corresponsal, Josep Carles Miranda.) La Dirección General de Obras Hidráulicas del Ministerio de Obres Públiques y Urbanismo aprobó de forma definitiva el proyecto del canal de riego denominado Garrigues Baixes, según un documento remitido a la comunidad con fecha 10 de diciembre. La aprobación definitiva del proyecto supone que las obras de construcción del canal se iniciarán a finales de 1987 o a principios de 1988.

El paso siguiente a este trámite de aprobación definitiva corresponde a la Dirección

de la localidad de Aitona, regando un total de 13.500 nuevas hectáreas de tierra de secano que corresponden a los municipios de Alfés, Sunyer, Albatàrrec, Alcanó, Artesa de Lleida, l'Aspa, Aitona, Montoliu, Sarroca, Sudanel, Torrebesses, Torres de Segre, Puigverd de Lleida y Lleida.

Precisamente la próxima semana tendrá efecto en Alfés una sesión de la junta de la comunidad de regantes para establecer las bases de negociación del aval de 134 millones y se fijará la fecha definitiva para celebrar la asamblea general de regantes.

Catal

El canal de Les Garrigues Baixes regará un total de nueve mil hectáreas

Lleida. (De nuestro corresponsal, Josep Carles Miranda.) - La Dirección General de Obras Hidráulicas del Ministerio de Obres Públiques ha aprobado ya técnicamente el proyecto del canal de riego de Les Garrigues Baixes, con un presupuesto de ejecución por contrata de 1.341 millones de pesetas. Actualmente el proyecto se encuentra en fase de exposición pública y si no surge ningún contratiempo podría ser aprobado en julio.

El canal abarcará 10.000 hectáreas de regadío de las comarcas del Baix Segrià y Les Garrigues. Sin embargo, para que este embalse quede construido, es condición indispensable la construcción del de Rialb. El canal, según el informe técnico, tomará agua del del Urgell en el kilómetro 128 y en la localidad de Puigverd de Lleida y podrá disponer de un caudal suficiente para las 10.000 hectáreas que en principio está previsto que riegue. Con la construcción del embalse, el Canal d'Urgell podrá transportar los ocho metros cúbicos por segundo que tiene

asignado el canal de Les Garrigues Baixes.

Municipios afectados

La obra del canal afecta los municipios de Puigverd de Lleida, Artesa de Lleida, Lleida, Alfés, Alcanó y Aitona. Tiene 8 túneles, 2 acueductos, 3 sifones, 27 puentes para paso de caminos, 49 caños para el paso de aguas por debajo del canal y un total de 114 tomas de agua para el riego. Su longitud es de 47 kilómetros y acaba en el río Segre en el término municipal de Aitona. El primer proyecto del canal fue elaborado en 1957, pero luego cayó en un largo período de olvido antes del cual hubo incluso una fuerte oposición contra el nuevo canal por miembros del Canal d'Urgell. En 1975 el proyecto sería actualizado y un año más tarde fue elevado a la Dirección General de Obras Hidráulicas del Ministerio de Obres Públiques y ahora en 1984 ha llegado su aprobación técnica para pasar al período de información pública que concluye el día 5 de julio.

608-610.

1981-86. La dècada dels 80 viurà els últims intents de realització del Canalet (Arxiu La Vanguardia).

de més, precisament reservat al pas del Canalet. Se'n construïren potser entre tres-cents i cinc-cents metres de trinxera, encara avui observable entre els tossals i l'autopista. Tampoc en aquesta ocasió hi hagué continuïtat en el projecte.

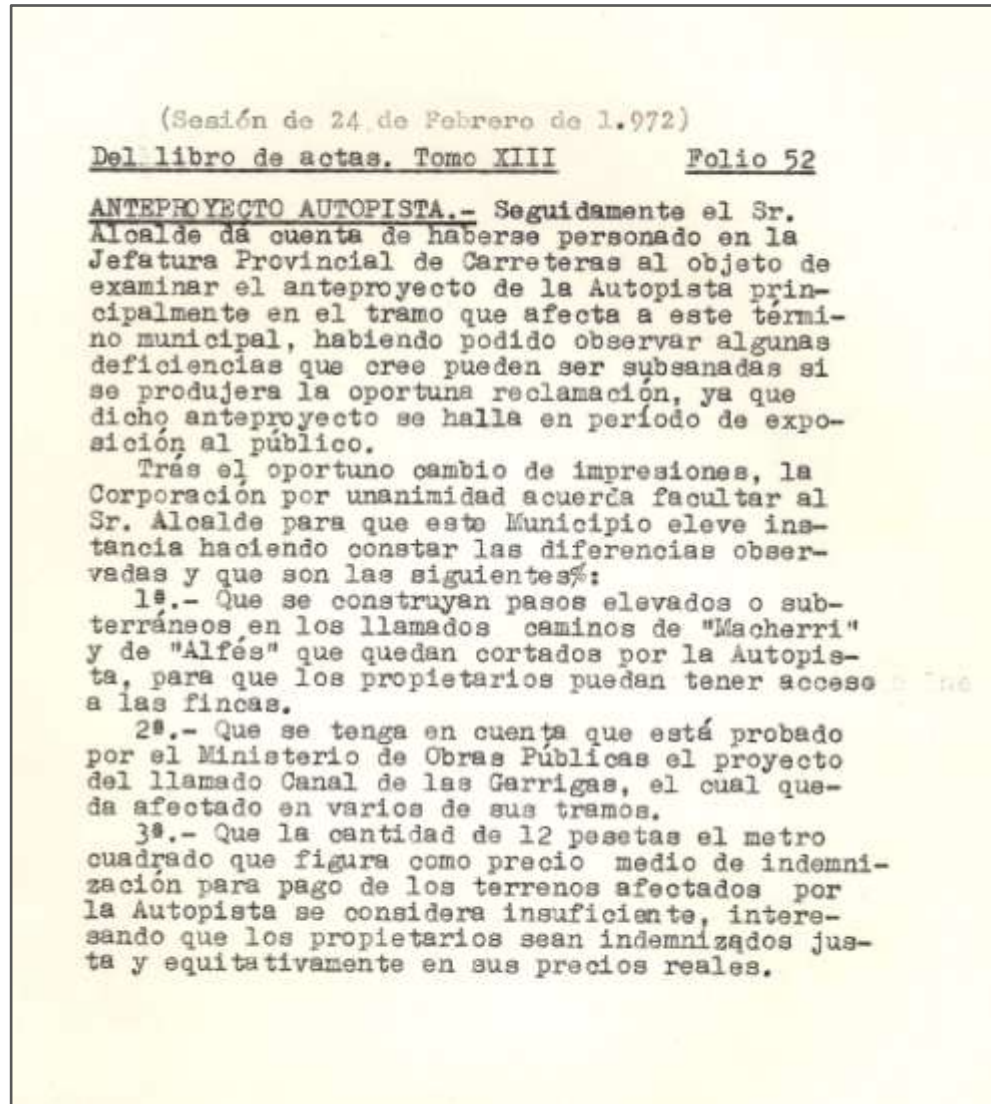
Amb la recuperació de la Generalitat de Catalunya l'any 1978, el diputat per Lleida i científic de gran prestigi, Sr. Joan Oró, i fins i tot el mateix President Josep Tarradellas foren convidats a contemplar in situ aquestes obres abandonades per tal que es poguessin reiniciar.

El President recomanà paciència als pagesos, tot justificant que aquesta mena d'obres requerien molt de temps. El meu padri explica que li respongué: *-Miri si en tenim de paciència, que el meu pare estava tip d'anar a reunions per al Canalet, i va morir l'any 42.*

Durant els anys 1980, semblà que finalment l'obra podria arribar a bon port, però ja cap a finals d'aquella dècada, la reivindicació d'un canal de reg per a les Garrigues es començà a fer a través d'un projecte molt més ampli, l'anomenat Canal Segarra-Garrigues, actualment en execució, i el vell projecte del Canalet fóra abandonat.

Les terres de les baixes Garrigues, però, foren les primeres a rebre els regs de suport amb l'aigua bombejada des d'Utxesa i des de Ribarroja. La crueltat del destí ha fet que el terme de secà artesenc hagi quedat sense aigua ni del nou canal ni dels regs de suport, a causa de la seva declaració com a zona ZEPA d'especial protecció de les aus estepàries.

611.

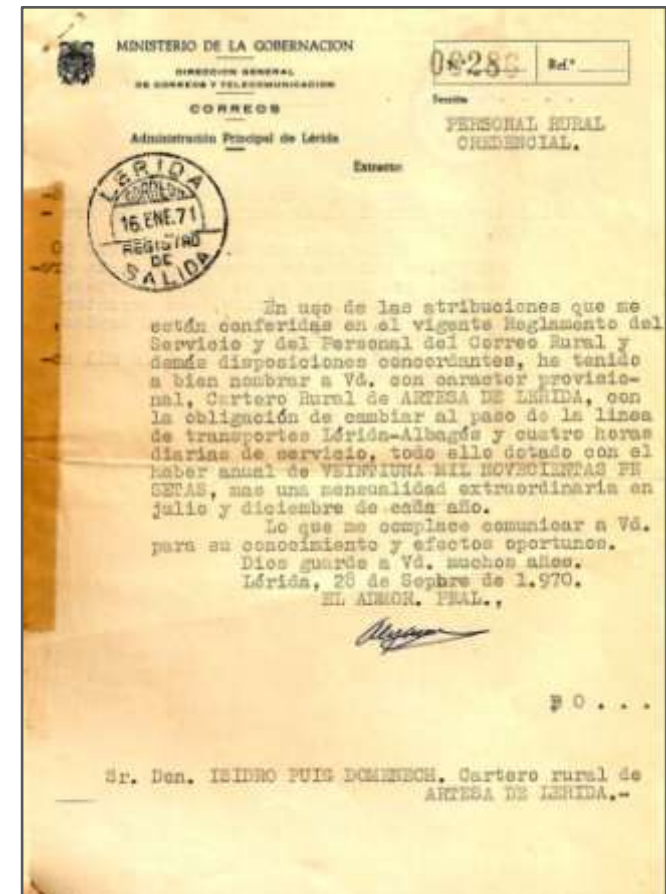
1972. Petició del ple municipal d'Artesa de Lleida per tal que les obres de l'autopista AP-2 respectessin el projecte de construcció del Canalet (*Arxiu familiar*).

612-613.
1970-71. Documents dels nomenaments provisional i definitiu d'Isidro Puig com a carter rural d'Artesa de Lleida (Arxiu familiar).

El carter Moix

Tot i l'arribada del conreu de la fruita i dels beneficis que havia comportat, al tombant dels anys 60 i 70 el rendiment de les terres depenia molt de l'encariment dels costos i del baix preu que els intermediaris pagaven. Aquesta dificultat es notava encara més en les famílies dels petits propietaris rurals, com la de Cal Moix.

És per aquest motiu, que en alguns casos s'abandonà la terra per altres feines a la indústria i de sou assegurat, i que en altres les famílies buscaren noves fonts complementàries d'ingressos. En el cas de Cal Moix sorgí l'oportunitat de fer-se càrrec de la carteria rural d'Artesa de Lleida, amb la jubilació de l'anterior carter a l'any 1970.

El correu local depenia de la distribució que se'n feia a Lleida i en una època d'escassos mitjans de transport el correu local arribava amb el cotxe de línia de l'Albagés cap a les dos de migdia. Un cop recollit s'havia de classificar i repartir, que calia fer en plena migdiada i durant la tarda. Això va suposar que tota la família, com era freqüent aleshores, ajudés a les tasques de carteria i repartiment, sobretot en època de collita quan era més necessari el treball al tros. Així doncs, la carteria d'Artesa de Lleida va ser al C/ Sant Ramon, 50 durant una bona colla d'anys fins a la jubilació del carter Moix, l'any 1997.

614.
1975. Sobre dirigit a la padrina vella de Cal Moix, amb l'adreça de Estafeta de Correos (Arxiu familiar).

615-616.
1978. Targetes de felicitació que els empleats públics de l'època solien repartir per Nadal per recollir l'anomenat *aguinaldo* (Arxiu familiar).

617.

Anys 1960. Un diumenge a la sortida de missa a l'Església d'Artesa, encara sense les escales de la darrera urbanització de la plaça (Arxiu Món Agrari).

Una religiositat encara present

La religió entre franquisme i concili

Les dècades dels anys 60 i 70 es van trobar amb una societat que lentament anava reclamant cada cop més llibertat i obertura al món, tot i el control constant i sever del franquisme. L'Església Catòlica protagonitzà des de Roma l'anomenat Concili Vaticà II, un dels esdeveniments històrics més importants que la caracteritzen en el segle XX. Els principals objectius foren promoure la fe cristiana i assolir la renovació moral de la vida dels fidels, adaptant la disciplina eclesiàstica a les necessitats que reclamaven els temps.

A Artesa de Lleida, aquesta nova etapa que encetava l'Església va coincidir amb la mort l'any 1965 de mossèn Anton, que s'havia fet càrrec de la parròquia des del 1930 i portava, per tant, més de trenta anys com a rector. Fou substituït per mossèn Josep Piñol, un rector jove de tot just trenta anys procedent del Soleràs, que va introduir les noves maneres de fer aprovades en el Concili.

Durant deu anys, del 1965 al 1975, els fidels d'Artesa van viure una autèntica revolució en la pràctica cristiana. Com escriu Josefina París, aquest mossèn *va promoure i vitalitzar els*

grups d'apostolat seglar (...), donava més importància a les relacions humanes i tenia més interès per transmetre el missatge de Déu a través dels joves, organitzant xerrades, jornades esportives, sortides culturals, cursos i seminaris, que no pas fer reformes a l'església, comprar noves imatges...

Mossèn Piñol fou l'encarregat de portar a la pràctica un dels canvis més grans que el Concili havia establert per a la celebració de la missa: traslladà l'altar de lloc i el canvià de cara als fidels. Eloi Oró recorda com també mossèn Piñol va marcar el futur del Cor Parroquial, perquè va fer traslladar l'harmònim de dalt al cor i posar-lo al costat de l'altar. Llavors va passar que *les dones que hi cantaven van retraure's de pujar a l'altar major (penseu que feia molt poc del temps del Concili i de la renovació de l'eucaristia, i el costum ancestral pesava molt), i ens vam quedar uns pocs homes sols. No fou fins que ens vàrem situar a l'altar lateral que vàrem tornar a tenir l'acompanyament de veus femenines.*

De totes les iniciatives cal destacar la fundació d'una editorial de caràcter molt casolà, *Pisando Fuerte*, per fomentar la nova religiositat del moment i en la qual col·laboraren alguns joves del poble, entre els

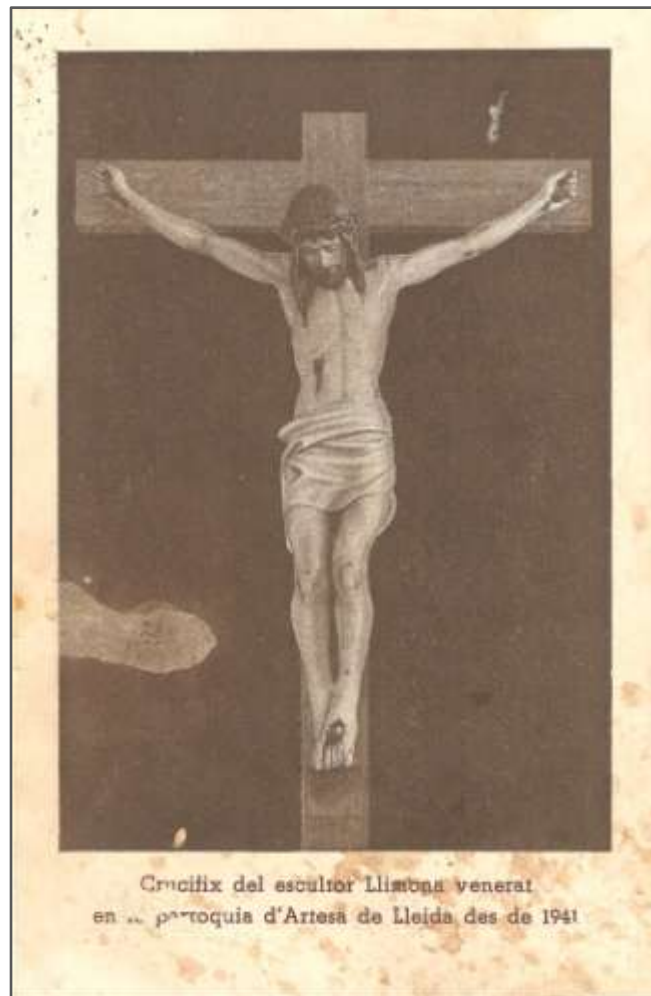
618-619.

Anys 1960. Visita del Bisbe Aurelio del Pino a Artesa de Lleida, amb entrada a l'església *bajo palio*, com ell feia amb el Caudillo quan venia a Lleida. Tots els nens amb l'obligatòria *rojigualda* a la mà (Arxiu Món Agrari).

quals destaca el meu padrí de Cal Moix. Gràcies a aquesta tasca editorial, Isidre Puig i altres joves col·laboradors van poder viatjar al Vaticà. El meu padrí recorda la frase de Mossèn Piñol: *Aquí s'hi ve a perdre la fe*, en referència al luxe i grandiositat vaticanes.

Aquesta manera de ser i fer de mossèn Piñol va atraure i captivar nombrosos joves i la parròquia esdevingué un punt de trobada i de renovació cultural de l'Artesa d'aquells anys, que intentava allunyar-se de les directrius franquistes. Anys més tard, Josep Piñol va secularitzar-se i va abandonar la seva tasca com a mossèn.

620-621.

1960. Estampa de record de la celebració del cinquantenari de l'ordenació de Mossèn Anton (Arxiu familiar).

622.
1965. Comitiva fúnebre que acompanyà les restes de Mossèn Anton fins al cementiri (*Arxiu Josefina París*).

623.
Anys 1960. Escolanets típicament vestits (*Arxiu Món Agrari*)

624.
1975. Vista de l'església, amb Mossèn Torrelles. A la dreta, la padrina Ramona de Cal Moix asseguda al banc (*Arxiu familiar*).

Les celebracions religioses de Cal Moix

Seguint el ritme de les tradicions cristianes dels temps i perquè el curs de la vida així ho portava, a Cal Moix les anades i vingudes a l'església foren constants des de l'any 1963, amb les noces d'Isidre i Olga.

Poc després, van començar a arribar les celebracions dels batejos dels tres fills, l'Olga (1964), la meva mare Conxita (1965) i el germà petit Isidre (1969). A continuació, van tenir lloc les Primeres Comunions durant els primers anys dels 70. I per últim, tampoc passaren per alt les confirmacions de tots tres fills.

Aquests actes religiosos eren seguits en totes les cases i anaven senyalant el creixement de la família. Els retrobaments familiars ajudaven a comportar els tràfecs de la vida diària, i eren una eina fonamental de cohesió familiar i social.

625.

1963. Tarja de Noces dels meus padrins Isidre i Olga (*Arxiu familiar*).

626.

1964 i 1969. Bateig de la primera filla i de l'Isidre (*Arxiu familiar*).

627.
1964. La canalla al davant de la casa nova de Cal Moix, esperant els confits després del bateig
(*Arxiu familiar*).

628.
Anys 1960. Una comunió d'una veïneteta (*Arxiu familiar*).

629.
1972. Comunió del cosí germà Jordi Manresa Puig, vestit de mariner(*Arxiu familiar*).

630-631.
1973-74. Comunió amb un any de diferència de les dos filles de Cal Moix, en unes fotos *polaroid*
instantànies de l'època (*Arxiu familiar*).

632.

Pàgina anterior:

1973. Foto de grup de la Primera Comunió de la meua mare Conxita, la primera a l'esquerra a la fila de dalt (*Arxiu familiar*).

633.

1973. Primera Comunió de la meua mare Conxita, amb vestidet curt d'acord amb la nova moda dels 70 (*Arxiu familiar*).

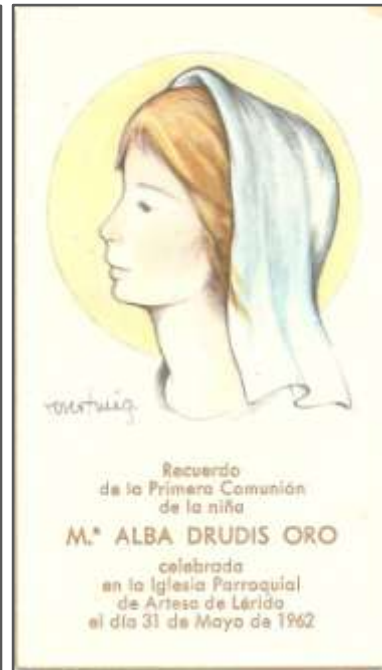
634.

1977. Comunió del meu padrinet Isidre de Cal Moix, segon a la primera fila (*Arxiu familiar*).

635.

1983. Confirmació de l'Isidre, amb jaqueta ratllada al costat de Mn. Torrelles (*Arxiu familiar*).

636-655.
Anys 1960.
Recordatoris de la
Primera Comunió de
nens i nenes
d'Artesa de Lleida
(*Arxiu familiar*).

Comunions en color

Les petites millores del nivell de vida de les famílies, sumades als renovats aires litúrgics de l'església van anar convertint les celebracions religioses, en especial la Primera Comunió, en actes cada cop més socials.

Arriba la novedosa moda de la faldilla curta en els vestits de les nenes i en el cas dels nois cada vegada es queden més enrere els vestits d'almiralls i mariners, substituïts per vestits de corbata i americana.

Allà on més s'aprecien els canvis dels temps és en els recordatoris de la Primera Comunió. Podem dir que la incorporació del color a les estampes ha esdevingut un símbol de l'evolució social i econòmica que es va viure en aquelles dècades. Així doncs, començava a quedar enrere el gris de la misèria i de la repressió franquista, i sorgia una societat en color, que volia canviar no tan sols econòmicament sinó també ideològicament.

 Avui, 17 de Maig del 1964,
 en l'Església Parroquial
 d'Artesa de Lleida,
JESUS
 pren possessió del cor
 de la nena
 M.ª Elvira
 Doménech Oró
 Preguem tots amb ella
 que sigui per sempre.

IMP. PAVÉ - LERIDA

EL NIÑO
 Jorge Niubó Nosas
 recibió por vez primera a
 Jesús Sacramentado en la
 Iglesia Parroquial de
 San Miguel Arcángel de
 Artesa de Lérida,
 el día 17 de Mayo de 1964

Haced Dios, mi corazón
 parecido a un santuario
 donde habéis vuestra morada
 lo mismo que en el Sagrado.

IMP. PAVÉ - LERIDA

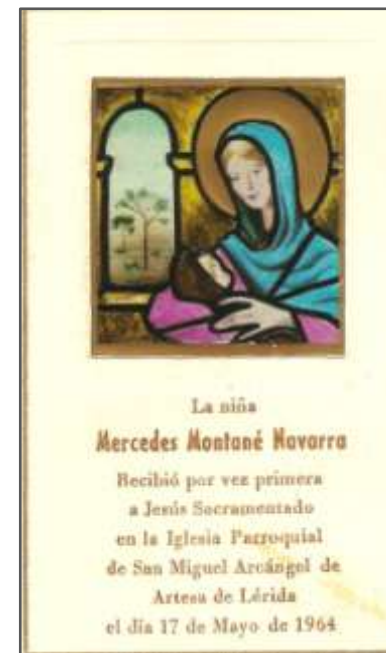
Calle 40
 28014 Madrid
 Imp. de España, P.º de España
 IMP. PAVÉ - LERIDA
 M. PAVÉ

PRIMERA COMUNIÓN
 de la niña
Maria Jesús Solé Salvà
 celebrada en la
 Iglesia Parroquial
 de San Miguel Arcángel
 de Artesa de Lérida
 el día 17 de Mayo de 1964.

*De los brazos de la Virgen
 venid a mi corazón,
 libro de la Eucaristía,
 y vestidlo de cantor.*

IMP. PAVÉ - LERIDA

La niña
Mercedes Montané Navarra

Recibió por vez primera
 a Jesús Sacramentado
 en la Iglesia Parroquial
 de San Miguel Arcángel de
 Artesa de Lérida
 el día 17 de Mayo de 1964.

Avui, 17 de Maig del 1964, en l'Església Parroquial de Sant Miguel Arcàngel d'Artesa de Lleida, Jesús pren possessió del cor de la nena
MARIA DOMENECH COSTAPRIDA

Preguem tots amb ella que sigui per sempre.

LA NIÑA

Depita Gallart Serra

ha recibído por primera vez a
JESÚS SACRAMENTADO
en la Iglesia Parroquial de
San Miguel Arcángel de
Artesa de Lérida
El día 17 de Mayo de 1964.

*Del Sagrado esta mañana
ha salido bella flor
La Jesús Eucaristía,
que ya está en mi corazón.*

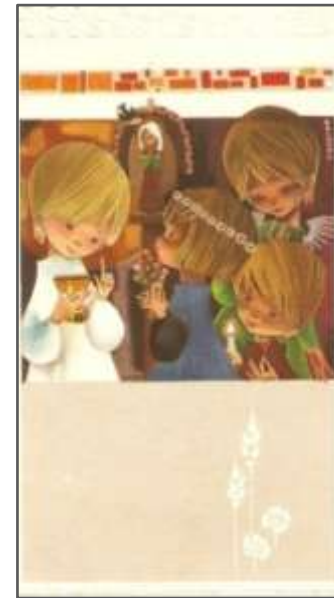
IMP. PATÉ - LLEIDA

LA NIÑA

Elegria Botias Fovials

ha recibído por primera vez
a Jesús Sacramentado
en la Iglesia Parroquial
de San Miguel Arcángel
de Artesa de Lérida,
el día 30 de mayo de 1965.

EL NEN

Josep Budia i Ricart

rebé per primera vegada
a Jesús Sacramentat, en
l'Església Parroquial de
San Miquel Arcàngel
d'Artesa de Lleida,
el dia 30 de Maig del 1965.

*Quin mall de primavera
i quin dia mes feliç
La Comunió primera
m'omple l'ànima d'encis*

IMP. PATÉ - LLEIDA

EL NIÑO

**José Ramón Solé
Gallart**

recibió por primera vez
a Jesús Sacramentado
en la Iglesia Parroquial de
San Miguel Arcángel
de Artesa de Lérida,
el día 30 de Mayo de 1965.

*Hoc est, Domine, mi corazón
parecido a un santuario
dónde hallais vuestra morada
lo mismo que en el Sagramento.*

IMP. PATÉ - LLEIDA

LA NENA

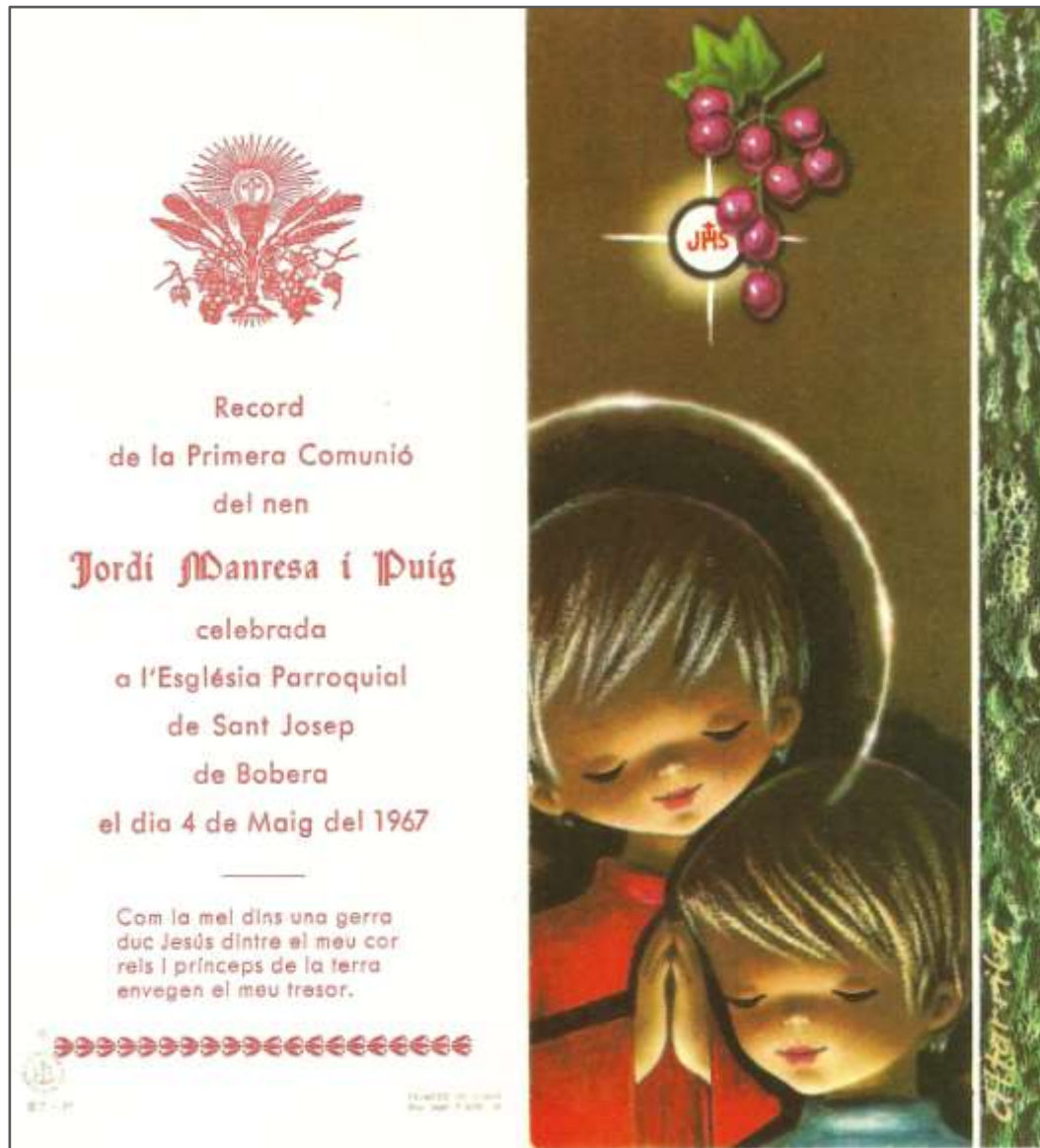
**Teresa Maria
Domènech i Prudis**
de 8 anys

rebé per primera vegada
a Jesús Sacramentat, en
l'Església Parroquial de
San Miquel Arcàngel
d'Artesa de Lleida,
el dia 30 de Maig del 1965.

*Quin mall de primavera
i quin dia mes feliç
La Comunió primera
m'omple l'ànima d'encis*

IMP. PATÉ - LLEIDA

656-658.
1967. Recordatoris de la Primera Comunió del meu cosí germà Jordi Manresa, i de la meva tieta Olga (*Arxiu familiar*).

659.

Anys 1960. Enterrament passant pel Carrer Gallart cap a l'Església, amb el carruatge funerari de l'època (*Arxiu Món Agrari*).

Trobarem a faltar el teu somriure

L'acostament de la litúrgia als fidels es va notar més lentament en les cerimònies dels enterraments, que seguiren les marcades tradicions de vetllatori, de processó mortuòria fins a l'església, de separació de costats en els bancs d'homes i dones, de missa, absoltes i asperges per al difunt i de condol per als familiars.

Tot i això, els vells carros de morts es van anar substituint per cotxes fúnebres, els enterraments locals deixen pas a empreses funeràries, els recordatoris abandonen la tènica religiositat i por del pecat i es popularitza el costum d'acomiar el difunt amb una cançó, *La vall del riu vermell*.

*Trobarem a faltar el teu somriure,
dus que ens deixes, te'n vas lluny d'aquí,
però el record de la vall on vas viure
no l'esborra la pols del camí.*

†
PREGUE A DEU
 PER L'ANIMA DE
JOSEP M.ª HUGUET I ANDREU
 qui ha mort a Lleida, el dia 18 dels corrents
 als 52 anys d'edat, després de rebre els
 Sacraments i la Benedicció Apostòlica.

E. P. D.

Elle meus affliguts esposa Roser
 Gallart i Bosch; mare Dolores; ger-
 mans polítics Josep, Maria, Francesc
 i Teresa Gallart, i Raquel i Eloi Oró;
 nebots, oncles, altra família, i la
 casa essencial «Pastelaria Huguet»,
 a l'ambientar als seus amics i co-
 neguts tan amable nova, els esti-
 maren la gràcia d'una oració pel
 descanse de l'ànima del finat.

Lleida, setembre 1962.

†
PREGUE A DEU
 PER L'ANIMA DE
D. Juan Iglesias Oriol
 que habia mort de apoplexia
 el dia 10 de Mayo de 1962
 a los 70 años de edad

E. P. D.

Sus apenados esposa, Rosario Deván
 José; hijos, M.ª Roser y M.ª Carmen;
 madre, Encarnación Oriol (Vda. de Igle-
 sias); padres políticos, Estanislao Deván y
 Concepción José; hermanos, Carmen, Blá,
 Ramón, Hilario y Lidia; hermanas políti-
 cas, sobrinas, primos y demás familia.

Al participar a sus amadas un
 amable perdón, los ruegos una or-
 ación por el eterno descanso de su alma,
 por lo que les quedará eternamente
 agradecidos.

Artesa de Lérida, Enero de 1963.

†

CANT ESPÍRITUAL

FARENQOTRE

Præmorte, qui cetera in celis, sic
 sentit et vultu suum: vixit a mortuis
 et vocis sui reges: facti in voce volun-
 tati, sicut in la terra cum in la in celis.
 Et cetera pa de cada dia ducuntur, sonant,
 in el dia d'ordi. i perdona-que las nostras
 culpas, sicut cum amblers perdorem ab
 nostras ducunt; i no peccarem que nosstra
 erigunt in la responsa nos desllorem-que
 de quabrevi mal. Amen.

L. P. 1962

†

ORACION

E. P. D.

Sus apenados: esposa, Nati-
 vidad Rawst Palau, hijos, Mariocel
 Manuel y M.ª Alba, madre, María
 Más, madre política, Antonia
 Palau, hermana, Agueda, her-
 manco políticos, Francisco Trilla,
 Rosalia y Carmen Rawst, Manuel
 Domingo y Francisco Vigara,
 primos y demás familia, les agra-
 decerán una oración por el eterno
 descanso de su alma.

Artesa de Lérida,
 Septiembre de 1962

†

PREGUE A DEU PER L'ANIMA DE
D. Teodoro Bonastre Más
 que morí en casa a Lleida el dia 31 de Agosto de 1962
 a los 41 años de edad
 habiendo recibido los Sacramentos y la B. A.

E. P. D.

Sus apenados: esposa, Nati-
 vidad Rawst Palau, hijos, Mariocel
 Manuel y M.ª Alba, madre, María
 Más, madre política, Antonia
 Palau, hermana, Agueda, her-
 manco políticos, Francisco Trilla,
 Rosalia y Carmen Rawst, Manuel
 Domingo y Francisco Vigara,
 primos y demás familia, les agra-
 decerán una oración por el eterno
 descanso de su alma.

Artesa de Lérida,
 Septiembre de 1962

†

ORACION

Señor, Dios, que nos dejaste las se-
 ñales de tu pasión en la Salina Santa,
 en la cual fué crucificado tu Cuerpo Sey-
 ntaico, cuando por José fuiste bajado de
 la Cruz, concédeme por piadosísimo Señor
 que por tu muerte y sepultura
 santas te haya dignado llevar el alma
 de tu siervo **TEODORO**, a descansar en la
 Gloria de la Resurrección, donde vivas
 y seas con Dios Padre, en unidad del
 Espíritu Santo: Dios por todos los siglos
 de los siglos. Amen.

(Oración 1111 aprobada para un libro del
 Purgatorio, mediante un decreto de 1860.)

+

Lo hebreo amado en vida, en el et-
 erno después de su muerte

+

La vida del bueno tiene días con-
 tados, mas el buen hombre permanecerá
 siempre. (Eclesiástico C. I, V. 16)

+

Ninguna separación no será duradera,
 en el Cielo nos volveremos a ver.

+

Conformarse con la voluntad de Dios
 es la manera más hermosa del alma cri-
 tiana. (S. Alfonso M. de Ligorio)

S. P. 1962

000

Registrado

300

Rogué a Déu no canbiam
per el altre de

D. Isidro Domènech Estevil

(Vdo. de Carmen Vilà Masip)

que falleció el dia 20 de Abril de 1965
a los 70 años de edad en Artesa de Lléida
confortado con los Auxilios Espirituales y la
Benedicció Apostólica.

E. P. D.

Sus apenados: hijos, Carmen y Alberto; hijos políticos, José Falguera y Carmen Segura; nietos, Teresina, Carmina y José; hermana, hermanos políticos, sobrinos, primos y demás familia; al comunicarla tan sensible pérdida le ruego un recuerdo en sus oraciones.

Artesa de Lléida, Abril de 1965.

No flores amados míos. Voy a unirme
con mi Dios y os espero en el Cielo.

Yo muero, pero mi amor no muere, yo
os amaré en el Cielo como os he amado
en la tierra. *[En las Bodas]*

ORACION A JESUS CRUCIFICADO

Miradme, oh mi amado y buen Jesús
postrado en vuestra divina presencia; os
ruego con el mayor fervor imprimís en
mi corazón los más vivos sentimientos de
Fé, Esperanza y Caridad, verdadero dolor
de mis pecados y propósito de jamás
ofenderos, mientras que con todo el amor
y con toda la compasión de que soy ca-
paz, considero y contemplo vuestras cinco
llagas comenzando por aquella que dijo
de Vos, ¡oh Jesús mío!, el santo profeta
David: *Han taladrado, mis manos y mis
pies y se pueden contar todos mis huesos.*

Indulgencia plenaria cuando esta oración se recite
en una Iglesia de Jesús crucificado, después de con-
fesar y comulgar y cuando se recite por la intención
del Santo Pontífice.

ANONIMO PATÁ-LÉIDA

Post
tenebras
spero
Lucem

Encomaneu a Déu per
l'ànima de

JOSEP BESORA I MONTSERRAT

quí morí el dia 14 dels corrents,
a l'edat de 70 anys,
confortat amb els Sants Sagraments
i la Benedicció Apostòlica.

A. C. S.

Els seus apenats: esposa, Maria
Iglesias Beà; fills, Josep i Roseta;
fills polítics, Maria Masot i Josep
Mor; germana Josefina; germà polí-
tic Josep Noses; nets, nebots, cosins
i demés parentel·la,

*us preguen d'unir-vos a llurs
oracions*

Artesa de Lléida, juny del 1965

CANT ESPIRITUAL

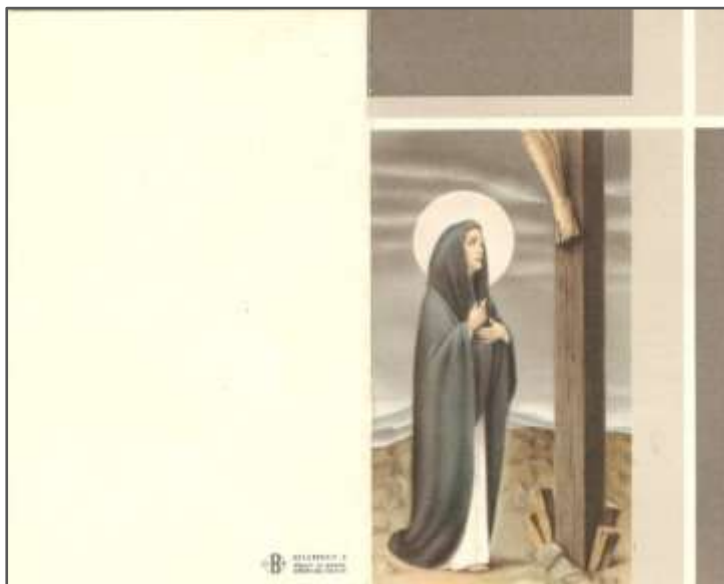
I quan vingi aquella hora de temença
en que s'acloquen aquests ulls humans,
obriu-me'o, Senyor, uns altres de més grans
per contemplar la vostra faç immensa.
Sia'm la mort una major naixença!

JOAN MARAGALL

PARENOSTRE

Parenostre, qui esteu en el cel, sia san-
tificat el vostre sant nom: vingui a nosaltres
el vostre sant regne: faci's la vostra volun-
tat, així en la terra com se fa en el cel.
El nostre pa de cada dia doncu-nos, Senyor,
en el dia d'avui; i perdoneu-nos les nostres
culpes, així com nosaltres perdonem als
nostres deutors; i no permeteu que nosaltres
caiguem en la temptació ans deslliureu-nos
de qualsevol mal. Amen.

• G. LLIBRE • LLIBRE •

 ROGAD A DIOS EN CARIDAD
 POR EL ALMA DE
JOSEFA GALLART TRENCH
 Voz de José Moreno Mir
 que falleció el día 31 de mayo de 1965
 a la edad de 71 años,
 confortada con los Santos Sacramentos
 y la Bendición Apostólica.
E. P. D.

Sus apellidos: hijos, José, Francisco y Remedios; hijos políticos, Leonadía Mor. Ramona Vilanova y Arturo Piñol; nietos, hermanos, hermanos políticos y demás familia, *al participar a sus amigos y conocidos tan dolorosa pérdida, les imploró una oración por el eterno descanso de su alma.*

Artesa de Lérida, mayo de 1965.

A. B. 1965. 4004

Rogad por mí, vosotros los que fuisteis mis amigos, yo rugaré por vosotros si halló gracia infinita ante la misericordia de Dios.

Una lágrima por los difuntos se evapora, una flor sobre su tumba se marchita; una oración por su alma le reuigo Dios.

PADRENUESTRO

Padre nuestro, que estás en los cielos, santificado sea el tu nombre. Venge a nos el tu reino. Hégame tu voluntad así en la tierra como en el cielo. El pan nuestro de cada día dánosle hoy. Y perdónanos nuestras deudas, así como nosotros perdónamos a nuestros deudores. Y no nos dejes caer en la tentación. Mas líbranos de mal. Amén.

ORACION

Oh Dios, Creador y Redentor de todos los fieles; concedes la remisión de sus pecados al alma de vuestra sierva JOSEFA para que coniga por nuestras piadosas súplicas el perdón que siempre deseas. Vos que vivís y reináis con Dios Padre, en unión del Espíritu Santo Dios, por los siglos de los siglos. Amén.

672-6781.

Pàg. anterior, actual i següent: Anys 1960. Cap a final de la dècada els recordatoris comencen a canviar d'aspecte (Arxiu familiar).

682-683.

1967. Dues esqueles als diaris de l'època, la segona del metge titular d'Artesa (*Arxiu Diario de Lérida*).

 EL DOCTOR
D. Jaime Cots Segarra
 MEDICO TITULAR DE ARTESA DE LERIDA
Ha fallecido a los 64 años de edad.
— E. P. D. —
 El Presidente y Junta Directiva del Iltre. Colegio
 Oficial de Médicos de esta Provincia,
AL PARTICIPAR a todos sus compañeros tan sensible pérdida, ruegan una oración por el eterno descanso del alma del finado.
 (6) Lérida, diciembre de 1967.

 EL SEÑOR
D. JOSE GASOL SOLE
Ha fallecido a los 49 años de edad en Castellidans
habiendo recibido los Santos Sacramentos y la Bendición Apostólica
— E. P. D. —

Sus apellidos: hijos, Carmelo Garrós Gallart; hijos, Mari Carmen y Montserrat; madre, María Solé; hermanos, Ramón; padres políticos, Juan Garrós y Estipolita Gallart; hermanas políticas, Francisca Ibor y Juana Garrós; las familias sociales "AUTOTRANSPORTE MARIA SOLE", "AUTOCARHES XAMPANY", "AUTOLINEAS CASTELLANS", y las Estaciones de Servicio de "ARTESA DE LERIDA" y "ALHAYARRICH", sobrinos, primos y demás familia,
AL PARTICIPAR a sus amigos y conocidos tan sensible pérdida, les ruegan su asistencia hoy, a las 5 de la tarde, a los actos de entierro y funeral que se celebrarán en la Iglesia parroquial de Castellidans, por todo lo cual les quedarán agradecidos.

Casa mortuoria: Plaza Cataluña, 21 - Castellidans. Castellidans, 4 de marzo de 1967.

NOTA.—A las casas de la llotja saldrán autores de la Administración de Alta Gracia.
 El Excmo. y Excmo. señor obispo de la diócesis ha concedido las indulgencias en la forma acostumbrada.

(8)

†

Confortada amb els sacraments
de l'Església, s'acostegà
la pau eterna als 63 anys

Ne Teodora Solé i Oró
Vídua de Jaume Oró i Bell

A. C. S.

El seu resignat fill, Josep (abent), fill, Teodor i Martí del Pilar; fills política, Laura, Teresa, Jaquím i Joan; germans, Jaume, Felicitat i Teresa; nets, cosins i demés familiars, se agrairon la feina present en les seues oracions.

Artes de Lleida, 20-IV-1967.

†

PREGUEI A DÉU EN CANTAT
per l'ànima de

Ne Magdalena Gallart Boregué
que morí tranquil·lament en la pau del Senyor
el dia 7 de novembre del 1966,
a l'edat de 82 anys.

A. C. S.

El seu agerant: neixó Josep, fill M.ª Teresa i Encarnació; mare Teresa; germans Conxita i Teresa; fill polític Lluís Valentí; mare política Encarnació Drodós; germans política Vicenta Nadalés, Joan Batlle, Ramon Gallart i Maria Gallart i demés família se preguen una oració per l'ànima d'aquesta de la seva família.

Artes de Lleida, novembre del 1966.

684.
1966. Acord del ple municipal per a la concessió dels serveis funeraris del poble. (Arxiu familiar).

Del libro de actas, 30 Diciembre 1.966 Folio 7 vto.

ADJUDICACION DEL SERVICIO DE POMPAS FUNEBRES.- Dada cuenta de las proposiciones presentadas en el concurso para la adjudicación del Servicio de Pompas Fúnebres, cuya apertura de pliegos tuvo efecto el día diecinueve del mes de Octubre último.

Estudiada en cuanto ha sido menester y discutida ampliamente las dos únicas proposiciones presentadas, oídos los informes emitidos por la Secretaría-Intervención y por la Comisión de Hacienda, y en la consideración de que corresponde a la Corporación otorgar la adjudicación del concurso a la proposición que estime más (conveniente) digo" ventajosa, sin atender únicamente a la oferta económica.

Estimando que la proposición suscrita por D. Ricardo Borrás Pallés representante de "La Leridana" sociedad limitada, además de cumplir las condiciones del pliego, resulta más ventajosa que la presentada por D. Jaime Fontanet Picós.

La Corporación municipal acuerda:

1ª.- Adjudicar al Servicio de Pompas Fúnebres a favor de "La Leridana, sociedad limitada", en los términos de su proposición, quedando, no obstante, esta adjudicación sujeta a la aceptación por parte del adjudicatario a los siguientes extremos:

a) - Que el adjudicatario se compromete a conducir el féretro hasta el interior del nicho, fosa o en el depósito judicial, según los casos.

b) - Al efectuar el servicio, solamente en casos de necesidad y a requerimiento de la Alcaldía, en días festivos.

c) - A utilizar exclusivamente los modelos de féretros que figuran en el catálogo presentado junto con su presentación.

d) - A no presentar la factura de los servicios efectuados a los usuarios sin antes haber recabado del Ayuntamiento el conforme y sellado de la pliegos.

Festivitats i entreteniment

Les festes tradicionals

Al costat de les religioses, les festes populars completaven el ritme marcat de la vida en els petits pobles com Artesa de Lleida. La Festa Major, en aquests anys per Sant Ramon, continuava sent l'esdeveniment més esperat pels veïns. També, a poc a poc s'anava reintroduint una festa vetada i menystinguda pel franquisme i l'església, el Carnestoltes.

Les festes tradicionals religioses amb el pas dels anys 60 i 70 van perdre part de la seva transcendència ritual i esdevenen actes més festius i d'esbarjo, com ara els confits del Diumenge de Rams, la plegada de la mona, el dinar al tros del Dilluns de Pasqua o la benedicció dels animals i cada cop més vehicles de motor per Sant Antoni, la Castanyada, sense oblidar-nos del Tió de Nadal o dels *Reixos*. I des de l'any 1975 fins avui la represa de la Festa d'Homenatge a la Vellesa, actualment denominada Festa dels Jubilats i que se celebra per Sant Isidre.

685-687.

Anys 1960. Benedicció dels animals per Sant Antoni de l'hivern (*Arxiu Món Agrari*).

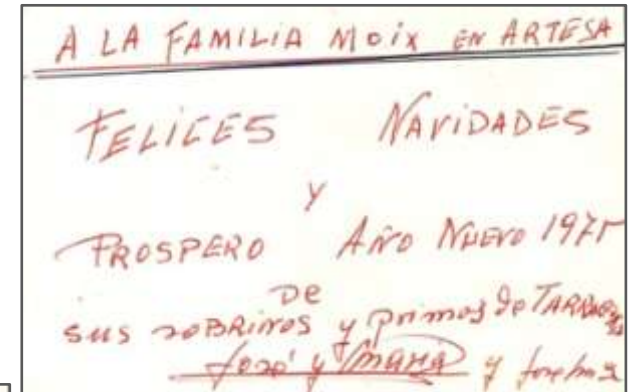

688-689.

Anys 1960-70. Diumenge de Pasqua, a plegar la típica mona de coca amb ous durs. A sota, les pubilles de la Festa Major presentades per l'oncle Camil (Arxiu Món Agrari).

690-693.

Anys 1970. Tres felicitacions amb els característics dibuixos de l'època (Arxiu familiar).

694.
1975. La Festa de la Vellesa. L'oncle Enric acompanyant la meva rebesàvia Ramona de Cal Moix, a la sortida de l'església (*Arxiu familiar*).

Del libro de actes, sessió 2 Enero 1.970 Tomo III Folio 65 vto.

APORTACION MUNICIPAL VARIOS FESTEJOS.- Manifiesta el Sr. Alcalde que con motivo de las fiestas navideñas y por miembros de la Agrupación Cultural "La Femenas", se fué solicitada una subvención de dos mil pesetas (2.000 ptas.) para celebrar un concurso de Crismas para niños en edad escolar, la que se halla expuesta en la Sala Biblioteca del Hogar del Productor, habiéndose concedido a dicha petición contando de antemano con el beneplácito de la Corporación.

Sigue manifestando que, siguiendo la costumbre establecida en años anteriores para la conmemoración de la Liberación y Cabalgata de Reyes Magos, a celebrar el día 5 del corriente mes, la Agrupación de Jóvenes que tienen a su cargo la organización de serates de baile, y como aportación a los gastos que se hacen a celebrar en dicho día, solicita del Ayuntamiento una cantidad de cinco mil pesetas (5.000 ptas.) en cuanto a la organización de la cabalgata de Reyes Magos, se ha solicitado por parte de jóvenes pertenecientes a la Agrupación Cultural una aportación municipal de dos mil ciento diez pesetas. La Corporación municipal, tras la oportuna deliberación, contribuirá con las referidas cantidades a los referidos

Del libro de actes, sessió 28 Julio 1.968 Tomo III Folio 41

CAMBIO FIESTAS PATRONALES.- Como consecuencia de varias y múltiples reuniones sostenidas con los diversos Organismos y Asociaciones de la localidad poniendo de manifiesto la conveniencia de anular las fiestas patronales de la localidad que se celebraban el día 2 y 3 de febrero, día de Mayo y 15, 16 y 17 de agosto fuesen anuladas y se celebrasen por San Miguel Arcángel, con el 29 de Septiembre, por convenir así mejor a los intereses de la población en general, y durante cuatro días consecutivos pero en forma que todos los años coincidieran dos de dichos días en sábado y domingo, y a cuyos reuniones previas asistieron la mayoría de los señores Concejales y en las que por fin se acordó que así en adelante, la Corporación, tras detenida deliberación, acuerda prestar su conformidad a lo hasta ahora actuado y, en su consecuencia, declarar que las fiestas patronales sean celebradas por San Miguel Arcángel.

Asimismo acuerda que se crea y se constituya una Comisión de Festejos que se encargue de la organización y control de los actos a celebrar, debiéndose confeccionar el programa de festejos anual.

695-696.
1968-1970. Canvi de les festes patronals per la Festa Major de Sant Miquel. D'aleshores ençà, ja han canviat dues vegades més de data. Aportació econòmica del municipi a diverses celebracions populars (*Arxiu familiar*).

697.

Final Anys 1970. La recuperació de la festa del Carnestoltes, en una foto amb la meua mare (a la dreta) i els altres dos fills de Cal Moix disfressats (*Arxiu familiar*).

698.

Anys 1980. Carnestoltes. La colla del meu padrinet Isidre de Cal Moix disfressada (tercer per la dreta) (*Arxiu familiar*).

699.

Inicis Anys 1960. La padrina Olga de soltera al ball (*Arxiu familiar*).

700-701.

Anys 1960. El vermut al cafè després de missa a Cal Tomàs, i el nou cafè del *Hogar del Productor* (*Arxiu Món Agrari*).

Oci i lleure populars

Durant els anys 60 i 70 encara no existia el concepte de cap de setmana com a espai d'oci i lleure personal o familiar, sinó que el diumenge continuava sent per excel·lència el dia de festa d'una llarga setmana de treball.

El matí del diumenge era de precepte acudir ben nets i mudats a Missa Major. En sortir, era costum de passar a fer el vermut amb amics o familiars al cafè del poble.

La tarda quedava reservada per al futbol. Els equips locals eren formats en aquells anys només per joves del mateix poble i la rivalitat entre els pobles veïns era molt gran.

Al vespre el futbol passava a la televisió, encara bàsicament en blanc i negre, quan l'únic canal de l'època, TVE, retransmetia un partit de la jornada.

Els cafès estaven plens d'homes jugant a cartes, mentre que les dones i nens preferiblement anaven al cinema. Al llarg dels anys 60 l'únic cinema que quedà a Artesa de Lleida fou el de l'*Hogar del Productor*, que ofería els típics programes dobles de l'època. Era també de costum que les padrines es trobessin en alguna entrada de les cases a fer la seva partida de cartes.

702-703.

Anys 1960. Jugant a la botifarra amb un porró de vi a la taula, al Cafè de Cal Tomàs (Arxiu Món Agrari).

704.

Anys 1970. Un diumenge a les Basses d'Alpicat. La meva mare dins l'aigua, i la meva padrina vigilant el petit de Cal Moix (Arxiu familiar).

705.

1970. La inauguració de circuit de cars a la carretera de Lleida a Artesa, just a l'antiga cruïlla del camp d'aviació d'Alfés (Arxiu Diario de Lérida).

EL DEPORTE AMATEUR VISTO POR JUAN ROMANS

MUCHOS AFICIONADOS EN EL RECINTO

Llegar a las inmediaciones del magnífico recinto deportivo que posee el Real Club Indioleipolés, cruce de la carretera de Artesa, al Campo Artístico y ver la larga hilera de coches estacionados quedamos estupefactos. Asombró nuestra emoción, al ver cómo el magnífico recinto estaba abarrotado de aficionados de ambas sexos. Pequeños, mayores e incluso de avanzada edad, de ambos sexos se habían trasladado al mencionado lugar, para presenciar las

la gran colaboración de Cerveza San Miguel, la cual con sus degustaciones y sus serietas, calmaron la sed a muchos y pudo toda la afición enterarse de la marcha de las carreras. Gracias a este feracísimo deporte que en Valencia Navarra, el cual tiene un alarde de saber.

Como director de carrera don Luis Bellón, cronometraje Polos, controlés, y como asesor y jefe organización don Man Delrill han, para todos nuestros saludos.

4. Cándido Beltrán Martí. Categoría competitiva 100 c.c. (10 vueltas):
 1. Manuel Traver Puig
 2. Benjamín Fernández Puig
 3. José María Cuervo Estrada
 4. Juan Antonio Villero Ricca
 5. 1 vuelta.
 6. Miguel Arroyo Raventós a 2 vueltas.
 7. Indro Martínez Lozano a 2 vueltas.
 8. Enrique López Meler a 2 vueltas.

6. Rafael Beltrán Madrós a 1 vuelta.
 7. Ricardo Pla Olivera a 2 vueltas.
 8. Jaime Puig Gracia a 4 vueltas.

TROFEO COPA PLATA A DISPUTAR ENTRE LOS TRES PRIMEROS CLASIFICADOS DE CADA CARRERA

1. José María Estrada
 2. Benjamín Fernández Puig
 3. Osborn Cartagena Aguilar

voleibol
Almacellas y Fondarella,

En Artesa de Lérida, otra victoria «forastera» del Alcarrás (1 - 6)

El Alcarrás presentose en Artesa, dispuesto a lograr el triunfo que les permitiera continuar concibiendo esperanzas para la clasificación que da derecho a la disputa de la fase final, y a fe que lo consiguió, jugando un gran partido mostrándose superior en todas sus líneas al conjunto local, que por lo visto, las fiestas pasadas, y el descanso obligado, debido al temporal de nieve y las heladas que hicieron imposible poder prepararse; les dejaron en mínimas facultades y vieronse batidos ampliamente por un Alcarrás, plétórico de juego y preparación, que vencieron holgadamente.

Media entrada la registrada en el campo local y deportividad total, en el transcurso del encuentro.

A las órdenes del señor Montoliu, que estuvo bien, los equipos formaron así:

Solé, Vall Piñol y Besora. **ALCARRÁS.** — Mayals, Salas, Mas, Siscart, Regué, Alsinet, Sabaniego I, Dávid, Sabaniego II, López (Ibañez).

GOLES

Por el Artesa, el único tanto lo logró Piñol, a los 33 minutos de la segunda mitad.

Por el Alcarrás, y en su primera mitad, consiguió marcar, a los 35 minutos David.

En la segunda, a los 15, Lopez; a los 23, Salas; a los 34, David, 37, Sabaniego I y a los 40 de nuevo el mismo jugador.

La primera mitad finalizó con el resultado de 0-1 favorable al equipo visitante.

PUNTO FINAL

A esperar lo que ocurrirá el domingo, en el cual bajará el telón de la primera parte del campeonato provincial de aficionados, para dar entrada a la fase final en la cual se clasifican los cam-

CAMPEONATO AFICIONADOS Alcarrás, 3-Artesa de Lérida, 0

Encuentro interesante el jugado por ambos equipos en el terreno local. Mucho público asistió a presenciarlo en la tarde primavera y la verdad, salió a las 10 del juego resultado a los ganadores frente al Artesa de Lérida, que fue muy anfitrión de lo que señala el marcador.

Los visitantes no dieron el brazo a torcer en ningún momento, e hicieron trabajar de firme a los nuestros, los cuales se vieron obligados a rendir lo suyo, para conseguir el triunfo final.

En el transcurso del primer tiempo, el Alcarrás, sólo consiguió perforar una vez el portal enemigo, gol conseguido por Si-

scart. Resultado ídem con que terminó la primera mitad.

En la segunda la superioridad de los locales fue manifiesta y así vino como David primero y luego Teixidor, redoblandan el tres a cero con que finalizó el encuentro.

Dirigió el mismo regularmente el colegiado señor Espachs. A sus órdenes los equipos formaron así: **ARTESA DE LÉRIDA:** Bonastre, Soler, Gener, Olapy, Batlle, Pico; Rome, Vizata, Solé, Porqueras y Bonet.

ALCARRÁS: Alfredo, Salas, Mas, Ibañez, David, Regué, Arcas, López, Gort, Llébana y Siscart. Luego González y Teixidó.

Del libro de actas, sesión 27 de Octubre 1.968. Tomo 12 Folio 47 v.

CAMPO DE FUTBOL.— Por el Sr. Alcalde se da cuenta que debido a las gestiones realizadas por varios de los señores Concejales y a la buena voluntad de los vecinos D. Martín Fenella Besora, D. Ramón Galitó Gallart y del Teniente Alcalde D. Ramón Clomí Druis, ha sido posible el que la juventud de nuestro pueblo pueda disponer de un campo de fútbol donde poder practicar dicho deporte y tomar parte en competiciones oficiales. Dichos señores, como ya sobradamente saben todos los señores presentes, han permitido de manera generosa y al truíta que se ocupara parte de sus fincas aitas en la partida Serra, para que pudiera llevarse a efecto, habiéndose reservado del derecho de disponer del terreno tan pronto como les

que es del parecer que se les haga llegar el de la Corporación por su rango, digna de todo acuerdo por unanimidad.

Queda que se promiagan las gestiones en comi- hallar terrenos en buenas condiciones econó- samiento para la creación del complejo poli-

Del libro de actas, sesión 30 Julio 1.967

Tomo XII Folio 21

DEPORTES - CAMPO DE FUTBOL.— Manifiesta la Alcaldía que, por parte de varios de los señores Concejales se han realizado gestiones de toda índole sobre la posibilidad de hallar terrenos aptos para la realización de un complejo deportivo, las que han fracasado todas por el excesivo precio que los propietarios de los terrenos que se han considerado idóneos han pretendido cobrar, precios que se consideran exorbitantes y desde todo punto de vista fuera del alcance de las posibilidades económicas del Municipio. No obstante todos los señores reunidos están de acuerdo en no cejar en su empeño de dotar a la población, por lo menos de un simple campo de fútbol, donde la juventud tenga sitio suficiente para poder efectuar competiciones deportivas sin abonar la idea de hallar terrenos suficientes, como para la creación del complejo deportivo que esta población y nuestra juventud requiere.

706-708. Anys 1970. Notícies esportives artesenques als diaris (Arxiu Diario de Lérida).

709-710. Anys 1967-68. Els intents de trobar un nou camp de futbol municipal (Arxiu familiar).

Actualidad DEPORTIVA LERIDANA

El Artesa de Lérida se presenta hoy ante el Pampols

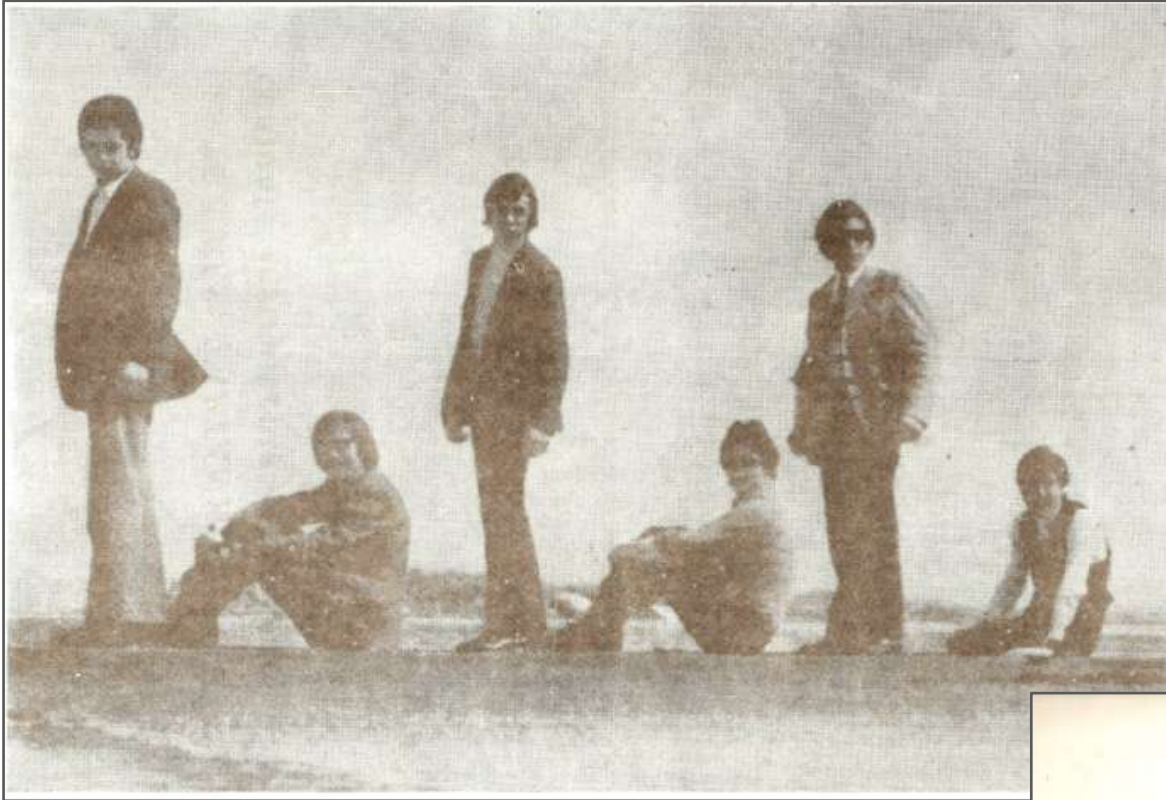
Hoy, segunda jornada de los absolutos provinciales

En la primera, aguililla entre Scorcia y Anserachs

SALA DE FIESTAS CLUB NATACION TARREGA 1948 - 1973 XIV ANIVERSARIO FIESTA MAYOR DE SANT ELOY - 1973

711-712.

Any 1969. Debut dels Tartanys, primer conjunt musical artesenc al més pur estil Beatles. Tríptic de commemoració dels 25 anys (Arxiu familiar).

Vint-i-cinc anys després
del seu debut a
Artesa de Lleida
tornen

ELSTARTANYS

GRAN CONCERT
a la Sala del Poble
d'Artesa de Lleida
a dos quarts de set del
vespre del dijous
8 de desembre de 1994

ELS TARTANYS,
conjunt instrumental artesenc,
que va néixer el 8-XI-1969
i que actuà fins l'any 1972
torna als escenaris per celebrar el
25^è aniversari del seu debut.
El conjunt, format per Ramon
Calderó (cantant), Jordi Oró
(guitarra), Felip Domenech
(saxo), Josep M^o Porqueras
(bateria) Felip Solé (orgue),
Ramon Besora (baix), amb la
incorporació al baix del jove
Miquel Niubó, oferiran un concert
amb temes d'avui i de sempre.
Us esperem aquest
8 de desembre de 1994
a dos quarts de 7 del vespre
a la Sala del Poble

713-714.

Anys 1960. Competicions del club d'escacs artesenc, amb el meu padrí, a dalt a la dreta, a sota a l'esquerra (*Arxiu familiar*), i una notícia de premsa de l'època (*Arxiu Diario de Lérida*).

Y después de este breve historial del ajedrez, pasamos al torneo comarcal, y con su primer encuentro entre:

ARTESA DE LERIDA - ALBAGES

Los representantes de Albagés, Escacs Club, se desplazaron a dicha localidad para jugar el encuentro correspondiente a la segunda vuelta de esta interesante competición. Es un placer encontrarse con este grupo de aficionados, que a imagen de su campeón Puig, un segundo jugador que lamentamos no retener su nombre, Camilo Bonet y Juan Solans.

Terminó en tablas la partida Puig-Rey y ganó Artesa en el segundo tablero.

En el tercer tablero nuestro joven valor Alfonso Cuadrat pudo variar el signo de la partida cuando ya parecía tener los minutos contados.

La lucha entre Juan Solans, de Artesa y Llorens Cuadrat, tuvo caracteres épicos, pues aunque llevaba ventaja nuestro jugador con su característico juego de ataque y abierto, el jugador de Artesa, que es metódico y meticuloso no aflojaba el esfuerzo manteniendo el suspense. Finalmente se impuso Llorens.

Hasta la próxima jornada que al acercarse el final, la jornada estará al rojo vivo.

La nova cultura artesenca

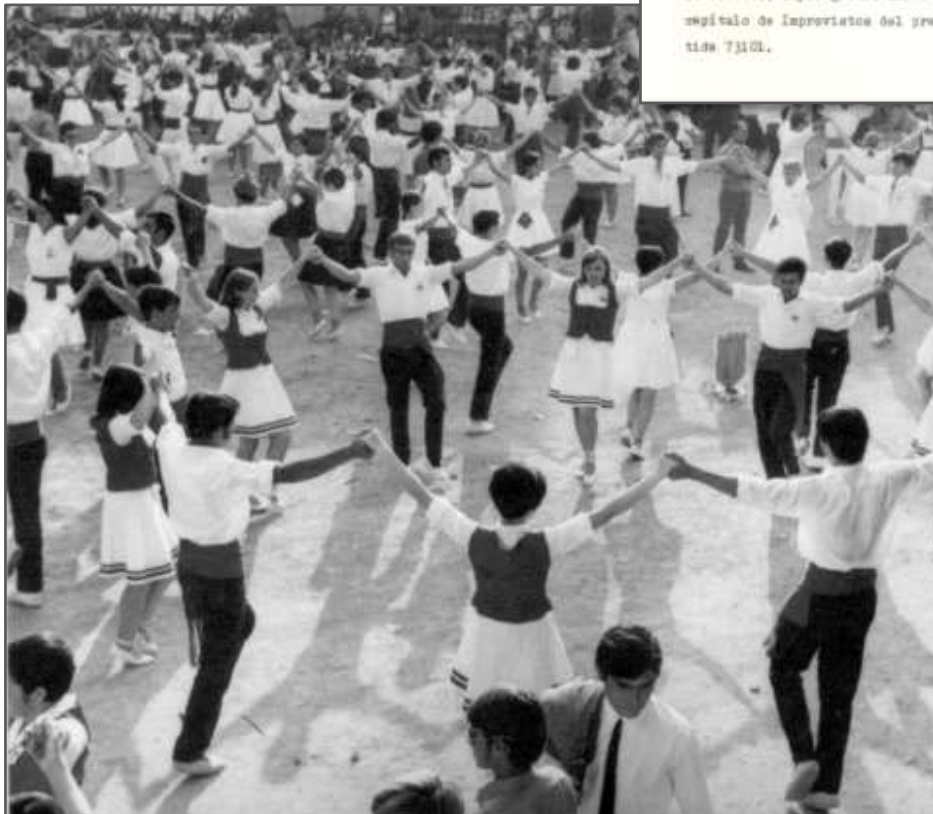
A diferència d'altres poblacions, Artesa de Lleida havia tingut durant la dècada dels anys 50 una activitat cultural destacable, encara que sota el paraigua de l'estructura del règim. Els anys següents, però, veuran ja el naixement de les entitats i associacions locals que promouran la cultura popular de la propera generació, un cop desaparegut ja el franquisme.

En el seu llibre sobre Artesa, Felip Gallart va fer una bona ressenya de tots aquests grups i associacions. Cal destacar, per la quantitat, qualitat i transcendència cultural d'algunes de les iniciatives fins avui, l'Agrupació Cultural La Famosa, nascuda l'any 1967. En aquells primers anys, és especialment remarcable la tasca de la seva secció anomenada Grup de Recerques Arqueològiques, que va fer possible, l'any 1971, la creació del Museu Arqueològic local, que exposa peces prehistòriques descobertes en els seus treballs de camp en els plans del secà d'Artesa a tocar de les Garrigues.

L'any 1968 naix la Colla Sardanista Dolç Esforç, també com una branca de La Femosa, que durant tres anys tingué una activa participació en concursos i ballades de poblacions de les comarques lleidatanes.

Durant els anys 60, va formar-se un club d'escacs local, que també destacà per la gran activitat competitiva amb altres clubs de la província i del qual en fou jugador l'Isidre Puig, juntament i altres companys del poble.

Del libro de actas, sesión 21 de Marzo 1.968 Tomo XII Pa

GRUP SARDANISTA "DOLÇ ESFORÇ": Ante seguido al Sr. Alcalde para su conocimiento de la Corporación que en esta localidad y dentro de la Agrupación Cultural "La Femosa" se ha constituido un Grupo Sardanista que han denominado "Dolç Esforç". Añade que una representación de dicho grupo le ha visitado y solicitado si por parte de esta Corporación pudiera subvencionarse la adquisición de un Estándarte y de 20 escudos para las onzas de las que componen el Grupo.

La Corporación tras detenido estudio y teniendo en cuenta el esfuerzo demostrado por dichos jóvenes, acuerda subvencionar la adquisición del Estándarte y de los 20 escudos, cuyos gastos serán satisfechos con cargo al capítulo de Imprevistos del presupuesto ordinario, partida 7112.

Del libro de actas, sesión 26 Marzo 1.967 Tomo XII Follio 15 vis

BIBLIOTECA PUBLICA MUNICIPAL: Manifiesta el Sr. Alcalde que con respecto a la creación en esta localidad de la Biblioteca Pública Municipal, de que se trató en sesión celebrada el día veintiseis de febrero último, se nos exige que la misma debe hallarse ubicada en sitio céntrico e independiente con una capacidad de unos cien metros cuadrados.

El Ayuntamiento carece de terrenos y de locales para tal fin. Solamente dispone de un cobertizo de la Casa Consistorial con un solar descubierto unido al mismo, cuyo edificio se halla en tal lamentable estado de conservación que incluso amenaza, digo podría llegar próximamente a amenazar ruina. Su distribución y dependencias resultan hoy inadecuadas para la instalación y funcionamiento de las distintas Oficinas o Servicios. Una reparación a fondo, con la consiguiente adaptación racional que las necesidades del uso a que dicho edificio se destina y que se (destine) digo exige en estos tiempos, supondría una reforma que originaría cuantiosos gastos, siendo sin embargo muy dudoso que con este hipotético arreglo pudiera conseguirse una sólida duración. Añade que, por las razones expuestas y de todos conocidas, estima que la solución más apropiada sería la demolición total del actual edificio y sobre el solar y el terreno libre que se halla unido al mismo, construir un edificio de nueva planta, pudiéndose aprovechar parte de los bajos, con entrada totalmente independiente del resto del edificio para Biblioteca Pública Municipal, la primera planta podría destinarse a oficinas y dependencias municipales y del Juzgado de Paz, y otra planta para viviendas del Sr. Secretario.

Como quiera que, según se le ha informado, el proyecto para la Biblioteca Municipal, tiene que ser redactado por el Arquitecto Escolar, se ha entrevistado con el Arquitecto Don Ángel Mejón Sudar, quien ha mostrado su conformidad por hallar aceptable y viable la solución antes apuntada.

Todo lo cual propone a la consideración de la Corporación para su estudio y para que acuerde lo que crea más conveniente.

Vista la anterior moción de la Alcaldía y reconociendo las razones en que se funda, tales como el mal estado del edificio que se halla en estado poco menos que ruinoso, la insuficiencia de sus dependencias y la inadecuada distribución de los diversos servicios que requiere la moderna Administración y, por último, que debe desecharse la idea de una reforma con la pretensión hipotética de un arreglo o adaptación, que originaría cuantiosos gastos sin que, a pesar de todo, se alcanzara con ello una definitiva y duradera consolidación de la obra, la Corporación delibera extensamente examinando los diferentes aspectos de la cuestión debatida y, conveniendo todos los señores Concejales en que la propuesta contenida en la moción de la Alcaldía es razonable y acertada, por unanimidad, acuerda:

1º.- Demoler el edificio de la Casa Consistorial y construir otra de nueva planta, utilizando la totalidad del solar resultante con destino a Casa Consistorial, Biblioteca Pública Municipal, y viviendas para el Sr. Secretario.

2º.- Encargar al oportuno proyecto al arquitecto Don Ángel Mejón Sudar, a quien deberá comunicarse este acuerdo.

3º.- Que una vez redactado y presentado el referido proyecto

715-717.
1967-68. Acords del ple municipal sobre la creació del Grup Sardanista local, Dolç Esforç, i de la biblioteca pública (Arxiu familiar). A sota, vista d'una trobada sardanista a la plaça d'Artesa de Lleida (Arxiu Món Agrari).

UNA COLECCION ARQUEOLOGICA EN PELIGRO

Sr. Director de «La Vanguardia»:

Somos agricultores con ansias de cultura que por nuestro trabajo y por el lugar donde vivimos no nos ha sido posible satisfacer. Por este motivo hace unos cuantos años nos reunimos para formar una agrupación cultural, desde donde poder trabajar para fomentar y hacer crecer la cultura en nuestro pueblo.

Uno de los grupos de nuestra agrupación que más incansablemente ha traba-

DOMINGO, 6 AGOSTO DE 1972

«La Vanguardia»

jado para este fin, es el «histórico-arqueológico» que, como su nombre indica, se ha dedicado a estudiar la historia y prehistoria de nuestro pueblo y comarca, con éxitos tan sorprendentes como el descubrimiento, hace pocas semanas, de unas pinturas rupestres, en el valle del río Set. Año tras año, este grupo ha ido coleccionando una serie de objetos arqueológicos de gran interés. Todos estos objetos están guardados en los bajos del Ayuntamiento, dentro de un marco y unas instalaciones que son una verdadera joya.

A nuestro entender, esta colección arqueológica de nuestro pueblo, estaba llamada a cambiar la mentalidad de nuestros jóvenes; en bien de la cultura local. Pues bien; últimamente hemos tenido noticias de que se nos va a incautar la colección tan magníficamente expuesta, para ser trasladada a Lérida a engrasar el museo del Instituto de Estudios Llerdenses.

Por todo lo dicho, nosotros no podemos resignarnos a perder para siempre una de las cosas que más ha de ayudarnos a conseguir el ideal de que nuestro pueblo sea cada día menos «pueblo» y nuestras gentes, más dignas de pertenecer a una sociedad cada vez más próspera.

Le rogamos publique esta carta para informar a los lectores de su periódico de la situación en que nos encontramos y pedirles que nos ayuden para que esta colección arqueológica no se mueva de nuestro pueblo.

Presidente y secretario
de la Agrupación Cultural
«La Femosa»
(Artesa de Lérida)

Del libro de actas, sesión 26 Febrero 1.967

Tomo XII Folio 14

AGRUPACION "LA FEMOSA".- Seguidamente se dá cuenta del escrito del Excmo. Sr. Gobernador Civil en el que interesa se informe si por parte de esta Corporación existe algún reparo que oponer al funcionamiento de la Agrupación Cultural "La Femosa" que se ha constituido en esta localidad, con domicilio social en el local del Hogar del Productor, con la finalidad de fomentar y cultivar las artes, ciencias, deportes y todo cuanto constituya una mayor manifestación de cultura al mayor servicio de Artesa de Lérida y de la Patria.

La Corporación municipal tras la oportuna deliberación, manifiesta su complacencia por la constitución de la referida asociación encaminada a un mejoramiento espiritual y material de nuestra juventud, facultando al Sr. Alcalde para que pueda informar favorablemente la constitución de la referida Agrupación Cultural.

718-720.

1972. Diverses notícies a la premsa de Barcelona sobre la tasca arqueològica a Artesa (*Arxiu La Vanguardia*).

721-722.

1967. Creació de l'Agrupació Cultural la Femosa, principal actor cultural artesenc a la fi del règim i durant la transició (*Arxiu familiar*), i vista del museu original (*GREC*).

SABADO, 1 DE JULIO DE 1972

EN CATALUÑA

LERIDA: Descubrimiento de pinturas rupestres en las márgenes del río Set Cercanas al abrigo de Cogul, revitalizan toda la zona

La Agrupación cultural «La Femosa», de Artesa de Lérida, compuesta por un grupo de jóvenes dirigidos por Adolfo Costafreda, discípulo del profesor Maluquer, de Barcelona, ha descubierto unas pinturas rupestres en una de las márgenes del río Set y cerca de la localidad del Cogul donde se encuentran las famosísimas pinturas rupestres.

Estas pinturas ocupan el área de arte rupestre en la provincia de Lérida y se ven en tan sólo a las ciudades del Cogul, ena a las también encontradas en Porrera.

Las pinturas descubiertas son de tonos rojos y ofrecen la silueta de dos cabras con una cornamenta estilizada de unos sesenta y cinco centímetros de largo. Debido a las especiales características de la roca —de constitución arenisca como la mayoría de las existentes en esta zona— ha hecho que las pinturas estén algo deterioradas.

Igualmente hay que reseñar la dolomita acción de unos góndolos que han hecho las letras A.F. en uno de los lugares de las pinturas de la misma forma que se observan varias rayas realizadas con objeto puntante.

Esto se pudo constatar en la visita que el día de San Pedro hiciera a estas pinturas el profesor don Juan Oró acompañado por su esposa, investigadores del Instituto de Estudios Llerdenses, miembros de la agrupación cultural «La Femosa», personas de Artesa de Lérida, Sanja Blanca y otros lugares.

Possible significación ritual

Según el doctor Oró, y en unas declaraciones hechas a «La Marató», este nuevo descubrimiento de pinturas rupestres da un valor todavía más elevado a las pinturas de Cogul y a cuanto queda por localizar en aquella zona, puesto que viene a representar la existencia de una sociedad primitiva en el valle del Set.

Según afirmaba el doctor Oró que sociedades similares a ésta es posible que no existiera y que este caso es raro en el mundo, por su extensión área con vestigios de primitiva civilizaciones tipificados por unas costumbres y una concepción de propiedades naturales en el que se vivió un acto social, de tipo ritual posiblemente en sus formas, desde que en existe en las cuevas de Altamira y en las cuevas de Gargas en Francia y que de a las pinturas de Las Cañadas un carácter único en el mundo.

La de esperar que este descubrimiento en la búsqueda de nuevos vestigios primitivos en toda esta zona y que, paralelamente a ello, se adopten las debidas medidas de vigilancia al objeto de preservar tan importantes pinturas de acciones inutilizadas como las que hemos comentado anteriormente.

Se impone, asimismo, la realización de un detallado informe de este descubrimiento con vistas a la información del público en todos los medios especializados en población. — José Antonio ROSSELL PUJOL.

724.
Final anys 1970. Visita de l'insigne científic Joan Oró a Artesa (Arxiu familiar).

723.
1972. La important i reconeguda tasca arqueològica dels primers anys de La Femosa (Arxiu familiar).

(Sesión de 28 de Diciembre de 1.972)

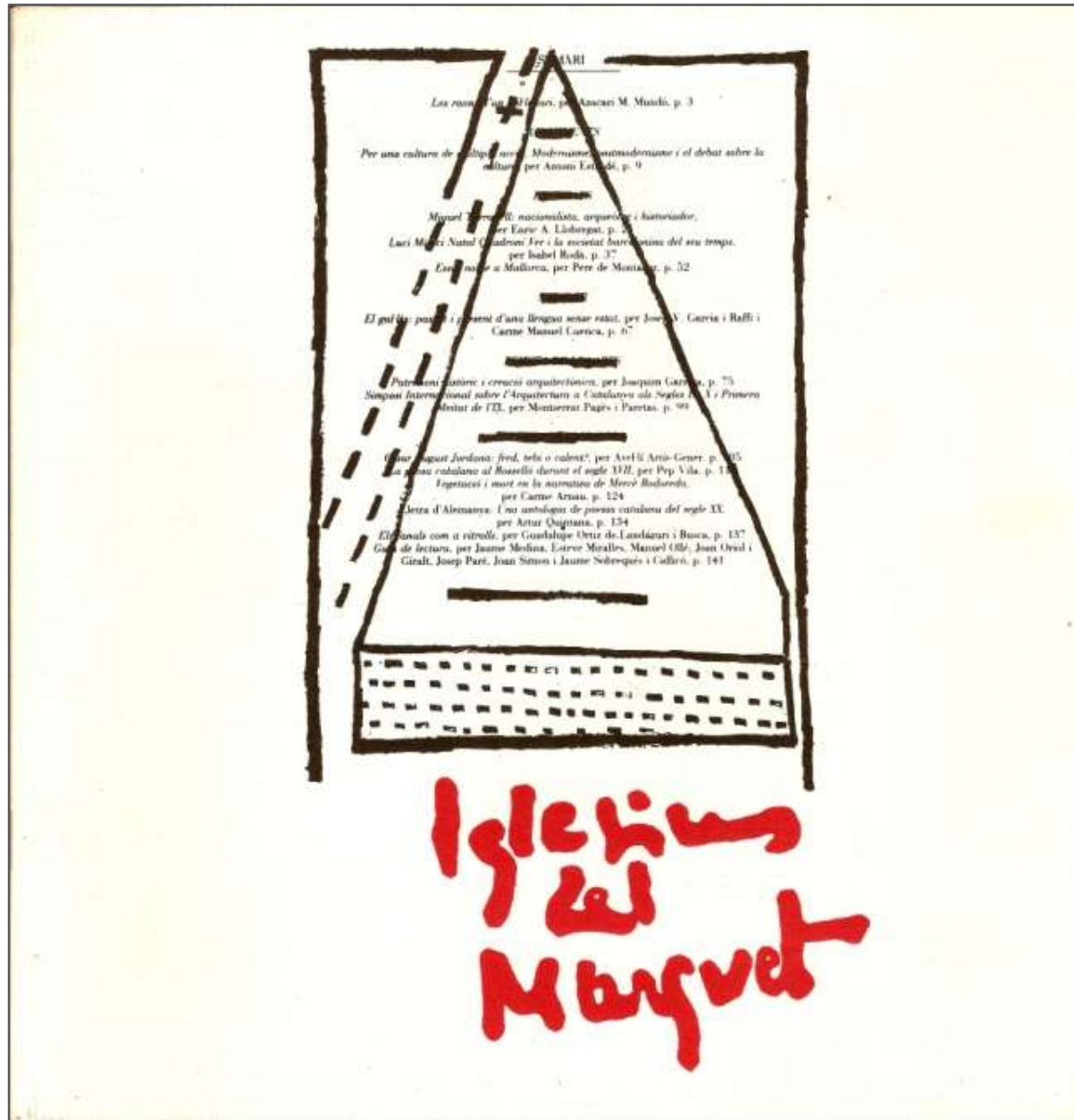
Del libro de actas. Tomo XIII

Folio 78

II.- ESCRITO DEL CONCEJAL D. ADOLFO COSTAFREDA CASTILLO.-

Seguidamente se dá lectura al escrito del Concejal D. Adolfo Costafreda Castillo, en el que se informa que en un suplemento de la revista "Ampurias" se publicará un estudio sobre la cerámica campaniana que se halla en nuestro museo del que es autor el Sr. Emilio Junyent así como cree que en la revista de la Universidad que dirige el Sr. Maluquer llamada Pyrenae se publicará también otro artículo en relación con la restante cerámica, haciendo mención del Museo de Artesa, interesando que del estudio del Sr. Junyent titulado CERAMICA DE VERNIZ NEGRO . EL POBLADO DE MARGALEP, se adquiriera por parte del Ayuntamiento algunas separatas, y que en caso de interesar debería solicitarse por escrito del Sr. Director del Museo Arqueológico de Barcelona.

La Corporación municipal, acepta la sugerencia del Condejal Sr. Costafreda y, en su consecuencia, acuerda que se soliciten trescientos ejemplares de la referida separata.

Dos personatges artesencs

Els dos personatges artesencs més representatius dels anys 70, destacats pel ressò que la seva obra tingué més enllà de l'àmbit cultural local foren un escriptor i un cantautor.

L'escriptor, Josep Iglesias Olomí (1932-1989), que es feia dir amb el nom de la seva casa pairal, Iglesias del Marquet, fou un dels protagonistes de la primera exposició de poesia visual a nivell estatal, juntament amb Joan Brosa i Guillem Viladot. En aquells anys, Iglesias del Marquet visqué i treballà lluny d'Artesa com a professor de llengües romàniques a Glasgow i Vancouver. En tornar, visqué a Barcelona on treballà principalment com a crític d'art a l'Editorial Salvat, *al Diario de Barcelona* i a *La Vanguardia*.

La seva obra es basa en l'experimentació poètica i de collage en obres anomenades *poigrafies*.

725-727.

Anys 1970. Signatura del poeta en un llibret d'exposició, i un parell de crítiques literàries a la premsa catalana (*Arxiu familiar, Avui, La Vanguardia*).

Festival de la Cançó Catalana

Artesa de Lleida

Amb la destacada participació de

Els Setze Jutges

Miquel Porter
Enric Barbat
Marti Llauradó
María Amélla Pedrerol

La guanyadora del Show YE-YE de Radio Barcelona

NURI

Amb el Conjunt

Els Tres Tambors

Presentador: **Miquel Porter**

Artesa de Lleida, 14 d'Agost del 1966   11 hores de la nit

Cartell anunciador del Festival de Cançó Catalana organitzat per l'Agrupació Jovenívola.

728.

1966. Full del Festival de Cançó Catalana celebrat a Artesa (*Arxiu familiar*)

729.

1976. Carta a la premsa dels cantautors lleidatans queixant-se pels retards en els permisos burocràtics per organitzar concerts poc després de la mort del dictador espanyol (*Arxiu familiar*).

El cantautor artesenc Jordi Oró Oró, s'incorporà l'any 1974 al moviment de la Nova Cançó Catalana, en el qual figurà com a integrant del Grup Ponent, o sigui, del grup de cantautors ponentins adscrits en aquests moviment musical de protesta.

Tot i que no es dedicà mai professionalment al món musical, Jordi Oró es aconseguí en aquells anys una bona fama i cap a finals dels seixanta guanyà el primer premi de Noves Veus a Barcelona. Al llarg de més de 10 anys, participà, sempre acompanyat de la seva guitarra, en nombrosos recitals principalment en les comarques lleidatanes.

La apertura no arriba a les terres de ponent

"Soc de les terres de Ponent, d'allà on es veu lluny la montanya i la plana es ampla i oberta al vent, d'allí on la gent mai es fa estranya i al hivern la boira hi es persistent"

Nosaltres som M. Sanxo, Teima, J. Oró, "Xerric" i M. Tena, cinc cantors lleidatans; formem el grup de cançó de Lleida, PONENT i del que os en parlarem més endavant.

Devant d'aquest aperturisme que es coreja als quatre vents, la actual censura de cançó es centralitza a Madrid desde l'octubre passat. Els tràmits tarden un mes. Després d'això ja s'han fet grans manifestacions de cançó amb participació de cantants tan prohibits com en Lluís Llach.

Perquè no cantem nosaltres? Ja fa temps que em enviat tots els requisits necessaris i s'han acceptat al Ministeri de Informació i Turisme de Lleida. Aquests tràmits s'haguessin tingut que concloure, però segons Informació i Turisme de Lleida, no arriben.

La burocràcia on és? Perquè el darrer dissabte varen actuar a la nostra ciutat el grup "Esquirols" i en Pere Codó, els quals havien enviat els requisits amb dos setmanes d'antelació, mentres nosaltres portem tres mesos.

JORDI ORÓ.
L'ESQUELLA CANÇO,
Grup Ponent.
RICARDO CARBAJOSA.

Entre les seves cançons destacaren principalment les adaptacions dels poemes de Màrius Torres, i també per les lletres reivindicatives de la pagesia i de denúncia de l'exploració del món agrari.

En els anys de la transició, la seva actuació en mítings del sindicat agrari de la Unió de Pagesos va propiciar que fos conegut com la *veu del camp*. Però pel seu timbre característic de veu, sempre acompanyat només de guitarra, i la seva gran naturalitat i senzillesa damunt l'escenari, fou més conegut com *Lo Raimon de Ponent*.

EL PERSONAJE

JORDI ORO,

LA VOZ DEL CAMPO

Ultimamente en Lérida se está viviendo un fuerte auge musical, sobre todo en lo referente a la canción popular. Jordi Oro es uno de estos cantantes que han surgido en Lérida. Tiene 25 años y es natural y vive en Artesa de Lérida. Trabaja en el campo y hace 2 años que canta.

Trabajo en jornal —nos dice—, fuera de casa, aunque mis padres tienen un poco de tierra.

—¿Cómo te decidiste a cantar?

--Siempre me ha gustado la música y desde los 17 años hacia música y desde los 17 años hacia música que cantando podía decir algo y ya fue cuando me tomé las cosas en serio.

—¿Se puede decir que eres un cantante del campo?

--Yo canto sobre todo al campo y a sus problemas, pero también me dirijo a los obreros y a la gente. No obstante, me siento más identificado con los campesinos porque yo lo soy y lo llevo dentro.

—¿Qué intentas decir en las canciones?

--Denuncio realidades, expongo problemas, expreso a la gente mis emociones, comunico mis senti-

mientos, pero todo con un trasfondo de compromiso.

—¿Cuál es el balance de estos dos años de canción?

--Creo que es positivo. He aprendido bastante y aunque me falta todavía mucho por aprender me voy abriendo camino.

—¿Cómo escoges las letras de las canciones?

--Hay pocas mías. Generalmente son de los amigos o de algún poeta conocido que me atrae especialmente. A partir de ahora intentaré que las letras sean todas mías, como he venido haciendo con la música.

Jordi Oro se decidió a cantar por las circunstancias en que vive. Si no fuera "pagés" no creo que hubiera decidido un día dedicarse a comunicarse con la gente mediante la música. Por esto, algo muy importante en él es el campo.

--Me gusta trabajar la tierra —nos dice— porque a mí esto es lo que más me llena. Por otra parte, el campo puede ser mi solución en lo que respecta al plano económico. Ahora los campesinos tenemos muchos problemas y sobre todo en Artesa, que el granizo nos

"Canto sobre todo al campo y sus problemas"

destruyó la cosecha y, claro, esto siempre pesa en el ambiente.

—¿Crees que trabajando en el campo puedes aumentar tu nivel económico?

--Económicamente ahora me va regular, pero creo que llegará un día en que los del campo nos vaya mejor, pues la industria tiene que estar basada en el campo.

—Cuando cantas, ¿lo haces con el fin de comunicarte y como labor social o es por un placer personal?

--A mí me gusta mucho cantar y necesito comunicarme con la gente. Si fuera únicamente por placer per-

sonal podría cantar otro tipo de canción.

—¿Crees en la canción como un arma social?

--Sí, naturalmente, creo que esto está ya bien demostrado en algunas situaciones.

—¿Cuales son tus aspiraciones musicales?

--Superarme y hacerlo cada vez mejor y si puedo mejorar mis condiciones económicas mejor que mejor porque creo que todos tenemos derecho a vivir mejor. "Clar i català".

Carlos BENET

ESCALA DE FORMACION BIBLICO-TEOLOGICA

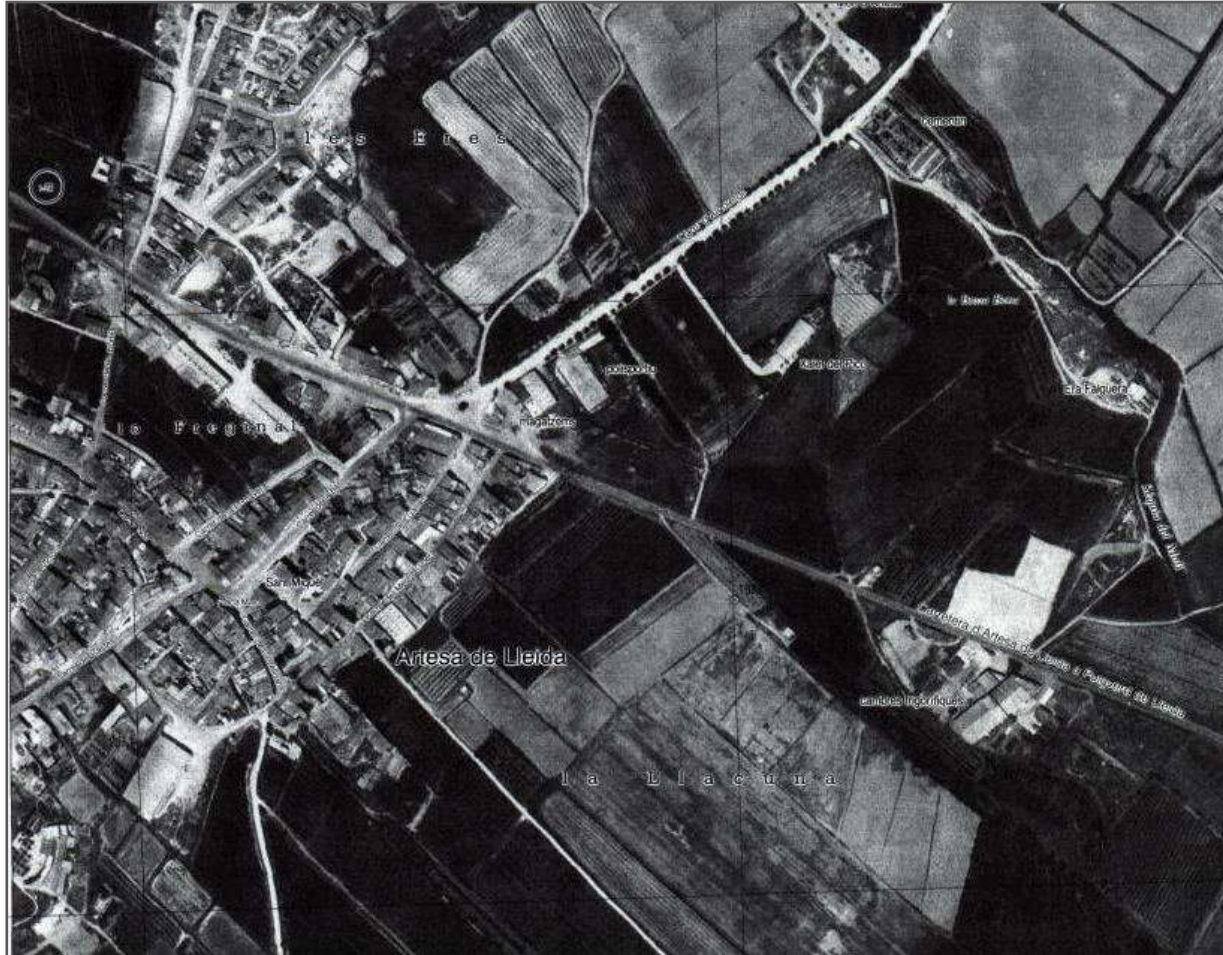
VI.

Artesa de Lleida

1976-2000

731.

1988. Ortomapa d'Artesa de Lleida, travessada per la carretera LV-721. A la part de damunt, llavors només existia l'anomenat Poble Nou (Arxiu ICC).

Anys d'esperança i d'eleccions

L'Artesa de la Transició

La mort del dictador espanyol finalment va destapar la il·lusió i l'esperança d'un futur millor. Les últimes eleccions democràtiques que hi havia hagut a l'Estat van tindre lloc l'any 1936. Quaranta anys després, l'any 1976 arribava el Referèndum per a la Reforma Política i al 1978, el Referèndum Constitucional.

A Artesa de Lleida, com a tot Catalunya, els resultats hi foren favorables, ja que en aquells anys, la població veia possible la transformació d'Espanya en un Estat democràtic capaç d'entendre i respectar els drets de Catalunya.

Les primeres eleccions municipals van celebrar-se l'any 1979. En moltes poblacions es va reproduir la divisió dels veïns en dos bàndols segons els seus ideals polítics i els interessos econòmics, pràcticament seguint un patró similar a la situació d'abans a la Guerra Civil i fins i tot en alguns pobles amb actituds radicalment enfrontades.

A Artesa de Lleida també es va reproduir en els resultats electorals aquesta divisió, tot i que sense arribar a una gran enemistat ni a cap greu enfrontament personal o polític. Les successives

734.

1979. Carta de comiat del secretari de la vila, Eloi Oró i Oró, en el moment de la seva jubilació (*Arxiu familiar*).

Artesa de Lleida, agost de 1.979.

Benvolguda família:

Permeteu-me que entri a la intimitat de la vostra llar i notificar-vos que, després de quaranta anys seguits de servir al nostre poble d'Artesa, he cessat per jubilació en el càrrec de Secretari de l'Ajuntament.

Em creurieu si em sincerés dient-vos que en aquesta moments sento una certa recança i pena? Penseu que són molts anys d'activitat professional; és precís resignar-se a la realitat evident de que el temps no passa pas endobedes.

Això sí. M'agradaria molt, però molt, que vulguessiu guardar un bon record de la meua actuació tant en el seu aspecte humà com professional. Crec que sóc estat un home honest, sincer -- fins a desdir de les coses del nostre poble, al qual he lliurat, amb més o menys encert, tota una vida; sempre, però, amb tota la dignitat, esperit de sacrifici i estima de que sóc estat capaç.

Vull creure també que ade d'oyhauré tingut molta decepció pel meu comportament en algun moment determinat. En aquest cas, no demanar-vos perdó amb sinceritat, tot present-vos a la vegada de no oblidar per sempre més. Tingueu la certesa, però, de que la meua voluntat concient n'estaria ben aliada, ja que la bona fe ha estat norma fidel de la meua conducta.

Per altra banda tinc el goig de fer pública i ben ferma manifestació del meu agraïment envers tots vosaltres, sense cap mena de preferència ni marginació, per la confiança, paciència i comprensió que sempre i en tot moment m'havet tingut i m'havet manifestat.

Finalment vull dir-vos que, si bé deixo la Secretaria del nostre Ajuntament, no per això se n'ha de romentir la nostra bona relació i amistat mantinguda tant de temps. Tant de bo em fessin la gràcia de que, com a penyor d'aquesta quaranta anys suats essentats, pugui seguir participant de la vostra estima. Ja que de la meua salut ben bé que no en podes pas dubtar.

Salre vostra

Eloi Oró

735.

1994. Convocatòria del referèndum municipal per a la venda dels dipòsits d'aigua a una mancomunitat (*Arxiu familiar*).

 AJUNTAMENT D'ARTESA DE LLEIDA
C/ Canal, 3 - Tel. 16 71 92
25151 Artesa de Lleida

Sr. MIR TOMAS JOSEF MARIA
i FAMILIA
8/2
c. NESTRE BIERNA, 30

Benvolgut/de veï/ina:

Com ja és del teu coneixement el proper divendres dia 21 d'agost es procedirà a recollir les dades de l'enquesta municipal que sota la pregunta **¿APROVES QUE EL TEU MUNICIPI FORMI PART DE LA MANCOMUNITAT D'AIGÜES "SEGRÀ-SUD"?** serà l'element que mostrarà el parer dels artesans, i decidirà la proposta a adoptar.

Aquesta enquesta municipal, consistirà en un vot secret i personal, a la qual podran participar-hi tots els empadronats a Artesa majors de 18 anys.

Seguint la normativa electoral, s'ha escollit tres persones entre els veïns d'Artesa, que formaran la Mesa i veïllaran per tal que el procediment es dugui amb la formalitat i rigor esients.

L'horari per poder dipositar el vostre vot serà de 9 a 2 del migdia a la planta baixa de Casa la Vila, procedint-se a continuació a efectuar el recepte de vots, acte que serà obert al públic.

Us adjuntem a la present, un sobre per cada un dels membres de la vostra família amb dret a vot, el qual conté dues paperetes: una de verda amb resposta **SI** i per tant a favor de la constitució de la Mancomunitat, i una de groga amb resposta **NO**, i per tant en contra de la seva constitució. Aquestes paperetes poden ser utilitzades per a dipositar el vostre vot el dia 21 d'agost, si bé n'hi haurà d'altres a la vostra disposició al lloc de la votació.

Creieu que a partir del dossier que es va repartir i de tota la informació donada, teneu prou elements de judici per a decidir-te amb coneixement de causa i de manera razonada per una o altra resposta, amb el benentent que la única finalitat per a totes dues opcions és el benestar dels artesans.

El resultat de la votació serà vinculant i serà per tant el que decidirà si el nostre municipi entra o no a formar part de la Mancomunitat d'Aigües Segrà-Sud.

Atès que considero que aquest és un tema prou important i que ens afecta a tots els artesans, et demano que amb el teu bon criteri participis en la presa de la decisió que s'adopti, que en qualsevol cas servirà als seus grans respectes.

Ben cordialment,

Artesa de Lleida 11 d'agost del 1994.

Josep Druis i Berenguer
Josep Druis i Berenguer.

736.

1994. Papereta amb la pregunta del referèndum, que va guanyar el NO en contra de la proposta de l'equip de govern municipal (*Arxiu familiar*).

¿Aproves que el nostre municipi formi part de la Mancomunitat d'aigües "SEGRÀ-SUD"?

 NO

escatxic

CONVERGÈNCIA DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA · SECCIÓ LOCAL
GENER 1995 · NÚM.1 · ARTESA DE LLEIDA

HA GUANYAT EL POBLE

Isidre Puig Domènech, regidor de l'Ajuntament
d'Artesa de Lleida

Després dels clarificadors resultats de l'enquesta municipal de l'estiu passat al voltant del «problema de l'aigua», s'han produït tota mena de reaccions, a tots nivells i a tots llocs: des de l'amable conversa de botiga fins a la controvèrsia de cafè, des de les llargues xarrades a cal ferrer o fuster a, fins i tot, articles escrits (d'autor o autors amagats amb sobrenoms). Ens proposem ara i aquí de puntualitzar la nostra postura i, alhora, de desemascarar algunes reaccions malintencionades. I ho volem fer també per escrit, amb un article degudament signat, perquè les nostres idees puguin ser conegudes i reflexionades per tothom, i perquè en quedi constància per a la nostra petita (però per als artesencs, important) història local.

Comencem amb una mica de números: si repassem l'estadística dels resultats (SI:209; NO:479), i la traduíem en percentatge, trobem que 7 de cada 10 votants han triat, com a camí de solució a la poca potabilitat de l'aigua que consumim aquests darrers anys, un camí que passa per mantenir l'ús, la gestió i la propietat d'uns dipòsits, construïts i finançats només per Artesa. Així de memòria, no recordem una majoria tan clara i aclaparadora en favor d'una determinada opció en cap consulta electoral, ni municipal, ni autonòmica, ni estatal ni europea. Malgrat això, l'endemà i els dies i els mesos posteriors del referèndum, els qui vam optar per aquesta solució, ens hem sentit a dir de tot.

En primer lloc, se'ns va recriminar que "Artesa s'ha equivocat" i que "Artesa ha perdut". Els qui pronunciaven aquestes frases no s'adonaven (o potser sí?) de la tremenda falta de respecte a la democràcia que això comporta. La voluntat popular, expressada lliurement i pacíficament a les urnes, mai no pot ser titllada d'errònia. En democràcia tots, absolutament tots, trebalem pel bé comú i per la millora del nostre poble i de la nostra societat. És clar que ho fem (només faltaria) des d'opinions i des de posicions a vegades diferents, a vegades semblants, a vegades coincidents. Però quan el poble vota, no hi perd ni s'equivoca ningú, sinó que ben al contrari tothom hi guanya. Els qui creuen que Artesa només guanya quan en unes eleccions guanya una opció determinada (la seva), demostren un enorme menyspreu cap a la resta del poble i, per extensió, una concepció molt limitada i tancada del que és i ha de ser la vida en comunitat entre les persones humanes.

Per més trist que sigui, els qui han dit tot això i moltes altres "paraules" (diguem-ho així) que sortosament el vent ja s'ha emportat, no s'adonen que s'estan comportant amb el mateix patró amb què, com tots sabem pels mitjans de comunicació, el senyor Aznar i el senyor Anguita han enverinat i embutrat la política estatal quan s'han dedicat a negar la validesa d'uns resultats electorals i d'uns pactes posteriors, i dia sí dia també ens obsequien amb la seva particular i rastrera demagògia anticatalana. En resum, un flac favor a les concepcions democràtiques de la nostra societat.

Les afirmacions que fem poden semblar molt agosarades, però observeu com en algunes de les reaccions que hi ha hagut contra el resultat del referèndum, s'hi detecten preocupants tics d'aquest estil tan

17
gener
ST. ANTONI

Sant Antoni abat és també conegut com a «Sant Antoni dels rucs».

Es creu que aquesta denominació popular té el seu origen en una llegenda que explica que una vegada hi havia un ric cavaller que tenia un ase tan malalt i atrotinat que no es podia aguantar dret.

Així doncs, va arribar un dia que va manar al seu criat que portés el ruc a l'escorxador.

L'animal, que havia sentit les paraules del seu amo, abans que el vinguessin a buscar, s'escapà i va anar tot ranquejant cap a una ermita de Sant Antoni que hi havia als afores de la ciutat. Quan el criat se'n va adonar, va sortir a buscar-lo fins que el va trobar agenollat davant de la imatge del sant.

En apropar-s'hi per tal de fermar-lo amb una corda, el ruc es va aixecar amb tan gran agilitat i va arrencar a córrer amb tanta fúria que semblava ben bé tot un altre.

Davant d'aquest miracle, la gent va posar des d'aleshores el bestiar sota la protecció de Sant Antoni.

La festa de Sant Antoni s'escau de ple en l'anomenada «setmana dels barbuts», que tothom creu que és la setmana més freda de l'any.

A Artesa és festa local i encara que s'ha perdut el costum de beneir els animals (ara caldria beneir vehicles), se celebra amb una monumental cassolada popular.»

DIADA ECOLOGISTA D'ARTESA DE LLEIDA

ARTESA DE LLEIDA

INAUGURACIÓ PLANTA COMPOSTATGE

"La natura no és una font inexhaustible de recursos, preservar-la és una de les nostres responsabilitats"

DIA: 14

EL CUARTO DE ERMENGOI

QUINA DIFERÈNCIA HI HA ENTRE UN COLOM I UNA GAVINA?

737.

1995. Primer número de l'Escatxic, publicació de la secció local de CDC (*Arxiu familiar*).

738-739.

1995. Fulletó de la inauguració de la planta de compostatge i un acudit sobre el poble de l'Ermengol (*Arxiu familiar, i Diari Segre*).

740.
1996. Diada de l'Onze de Setembre. El meu padrí i el meu pare preparant una bandera gegant per penjar del campanar del poble (*Arxiu familiar*).

Compromís polític

L'arribada de les llibertats democràtiques va refermar el compromís polític i de servei del meu padrí, l'Isidre Puig Domènech, de cara al seu poble i al seu país.

D'aquesta manera, per una banda, reprenia el compromís polític del seu pare durant els anys difícils de la guerra, i per l'altra va transformar les inclinacions culturals de la seva joventut en acció política. Així doncs, l'any 1977, poc després de la fundació de la CDC de Jordi Pujol, va afiliar-se com a militant d'aquest partit, al qual ha pertanyut durant més de trenta-cinc anys fins avui. Va participar activament en la política local i lleidatana d'aquells anys, com a candidat a les eleccions municipals i com a membre del comitè nacional del partit. Així va poder conèixer i tractar amb personalitats com el mateix President Pujol i Miquel Roca.

En la seva tasca com a regidor municipal, durant 20 anys gairebé consecutius, des de l'any 1979 fins al 2003, va participar en els principals debats i decisions preses en aquests anys en defensa de la millora i desenvolupament del poble.

741.

1996. Retall de premsa de la celebració de l'Assemblea del Poble, a la Sala de la Llar, on l'Equip de govern de l'Ajuntament passava comptes un cop a l'any amb els veïns que hi assistien (*Arxiu familiar*).

SEGRE • LUNES, 11 DE MARZO DE 1996

LLEIDA 7

POLÍTICA MUNICIPAL

Más de cien personas en la primera asamblea popular de la localidad leridana.

Los vecinos de Artesa de Lleida "examinan" al gobierno municipal

El ayuntamiento de Artesa de Lleida se convirtió ayer en el primero de las comarcas de Lleida en convocar una asamblea popular para rendir cuenta de sus actividades y dar a conocer los proyectos municipales. Más de un centenar de vecinos de esta localidad del Segrià se concentraron ayer en la Casa del Pueblo para escuchar las explicaciones del alcalde y equipo de gobierno así como de la oposición.

ARTESA DE LLEIDA • La población de Artesa de Lleida inauguró ayer una singular experiencia de participación directa y democrática de los vecinos en el seguimiento de la actividad política del ayuntamiento. Alcalde y concejales presidieron en la Casa del Pueblo la primera asamblea popular de la localidad —y también de las comarcas de Lleida— a la que acudieron un centenar de vecinos, número que fue creciendo a medida que avanzaba la reunión.

El alcalde, Ramon Gallart, perteneciente al Partido Popular, abrió la asamblea explicando con detalle el presupuesto municipal para 1996, con todos los ingresos y gastos previstos. Cabe destacar que la corporación municipal hizo entrega a todos los asistentes a la reunión de una fotocopia del presupuesto, que contempla unos ingresos de 60 millones de pesetas. Gallart hizo hincapié en el superávit a 31 de diciembre de 1995, casi 19 millones de pesetas, destinado a reducir préstamos pendientes de pago así como el pago de intereses y amortizaciones. En este sentido, el alcalde afirmó que el porcentaje de endeudamiento de Artesa de Lleida va ha reducido en los últimos años.

Ramon Gallart pasó a enumerar los diferentes problemas de la población del Segrià, como la adecuación del alumbrado público con eliminación de postes y palomillas del tendido eléctrico en las calles, la pavimentación y mejora de la carretera que une Artesa de Lleida con la capital provincial, la construcción de una planta estabilizadora y la urbanización de varias calles y plazas de la localidad, entre otros temas de interés municipal.

La reunión tras el fin del futuro cableado del municipio para recibir con mayor nitidez la señal de televisión y eliminar las antenas de los tejados.

Una de las cuestiones que el gobierno municipal de Artesa de Lleida contempla con "espanto" es el futuro paso del tren de Alta Velocidad (AVE) apenas a 150 metros del casco urbano. Isidre Puig, primer teniente de alcalde, de C.U., informó a los vecinos de las diferentes gestiones para solicitar a los responsables la modificación del proyecto. "Queremos que la vía se desplace al menos a dos kilómetros al sur de la población, circulando en paralelo a la autopista A-2, para no bloquear el futuro desarrollo urbanístico de Artesa de Lleida hacia el norte", explicó Puig. El alcalde afirmó que "no queremos una muralla que corte la expansión de la localidad hacia Lleida".

Durante la asamblea popular se explicó que la aceptación de indemnizaciones "sólo sería la última solución al tema".

El debate entre ayuntamiento y vecinos se centró en cuestiones como los proyectos de construcción de unos vestuarios en las piscinas municipales; el proceso de recogida de residuos sólidos para la planta de reciclaje instalada a prueba por la Generalitat; la formación de la comisión de fiestas o intervenciones tan curiosas como la de un vecino que preguntó qué pasaba con algunos morcosos del pueblo que no habían satisfecho los impuestos municipales. El alcalde le tranquilizó asegurando que ya habían llegado a un acuerdo para que pagaran antes de finalizar este año.

Foto: ARSO

El equipo de gobierno y la oposición de Artesa de Lleida pasaron cuentas ante los vecinos.

**ELECCIONES LOCALES 1995
ELECCIONS LOCALS 1995**

CONCEJALES/REGIDORS

Municipio de: **ARTESA DE LLEIDA**

Doy mi voto a la candidatura presentada por:
Dono el meu vot a la candidatura presentada per:

CONVERGENCIA I UNIO

Signa/Signa: C.I.U.

Isidre Puig Domènech (CDC)	
Manuel Argilés Andrés (Independent)	
Franciscó Javier Puig Druide (Independent)	
Miguel Gallart Gallart (Independent)	
Pedro Née Carné (Independent)	
Juan Antoni Passal Fita (CDC)	
Caró Bonet Bassora (CDC)	
Jaime Gregorio Sota Bernaus (Independent)	
José Carrera Mor (Independent)	

Suplement/Suplements:

Isidre Puig Oriol (Independent)	
Juan García Gallart (CDC)	
Pedro Bassora Bonet (Independent)	

**ELECCIONES LOCALES 1995
ELECCIONS LOCALS 1995**

CONCEJALES/REGIDORS

Municipio de: **ARTESA DE LLEIDA**

Doy mi voto a la candidatura presentada por:
Dono el meu vot a la candidatura presentada per:

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA

Signa/Signa: E.R.C.

1. ANTONIO GARCIA SOLE	E.R.C.
2. JOSE AGUIRREAGA VILA	"
3. MARIA VICTOR GALLART MORALES	"
4. JOSE MARIA GARCIA FORNALS	"
5. DAISY SILLAS ARE	"
6. RAMON GARCIA MEL	"
7. SERGI GARCIA TORRELLANT	"
8. ESTHER GRANO VALERO	"
9. JUAN CARLOS GILBESU PARRA	"

SUPLENTS:

1. FRANCISCO PEDRO GARRIGA SOLE	E.R.C.
2. JOSE MARIA GARCIA	E.R.C.
3. XAVIER GARCIA JOSE	E.R.C.

Suplement/Suplements:

Isidre Puig Oriol (Independent)	
Juan García Gallart (CDC)	
Pedro Bassora Bonet (Independent)	

**ELECCIONES LOCALES 1995
ELECCIONS LOCALS 1995**

CONCEJALES/REGIDORS

Municipio de: **ARTESA DE LLEIDA**

Doy mi voto a la candidatura presentada por:
Dono el meu vot a la candidatura presentada per:

ENTESA ARTESANCA

Signa/Signa: EA

Benjamin Mor Ponsé	
Ramón Moreno Giménez	
José Jaimezán Bertrán	
Jaime Manuel Druide Segarra	
Felipe Larte Bonastre	
Isidre Puig Pichó	
Manuel Belmonte Alegre	
Maria Isabel Nolas Bertrán	
Jordi Nolas Nolas	

Suplement/Suplements:

Adolf Costafreda Castillo	
Miguel Oriol Barrio	
Miguel Tarrés Morillo	

**ELECCIONES LOCALES 1995
ELECCIONS LOCALS 1995**

CONCEJALES/REGIDORS

Municipio de: **ARTESA DE LLEIDA**

Doy mi voto a la candidatura presentada por:
Dono el meu vot a la candidatura presentada per:

PARTIDO POPULAR

Signa/Signa: PP

Ramón Gallart Masachs (PP)	
Antonio Gorró Morri (PP)	
José Arbonés Toró (PP)	
José Ramón Mor Bassora (Independent)	
Isidre Mor Granell (Independent)	
José María Gallart Vilata (Independent)	
Antonio Solé Solé (Independent)	
Ramón José Iglesias Oriol (Independent)	
Eugenio Forqueras Oriol (Independent)	

Suplement/Suplements:

José María Gallart Arbonés (PP)	
José María Sentamaría Esteban (Independent)	
Santiago Larte Bonastre (PP)	

742-743.

1995. Paperetes de votació per a les eleccions municipals amb els candidats de cada partit (*Arxiu familiar*).

fem Artesa entre tots

ELECCIONS LOCALS 1999

REGIDORS

ARTESA DE LLEIDA

Dono el meu vot a la candidatura
presentada per:

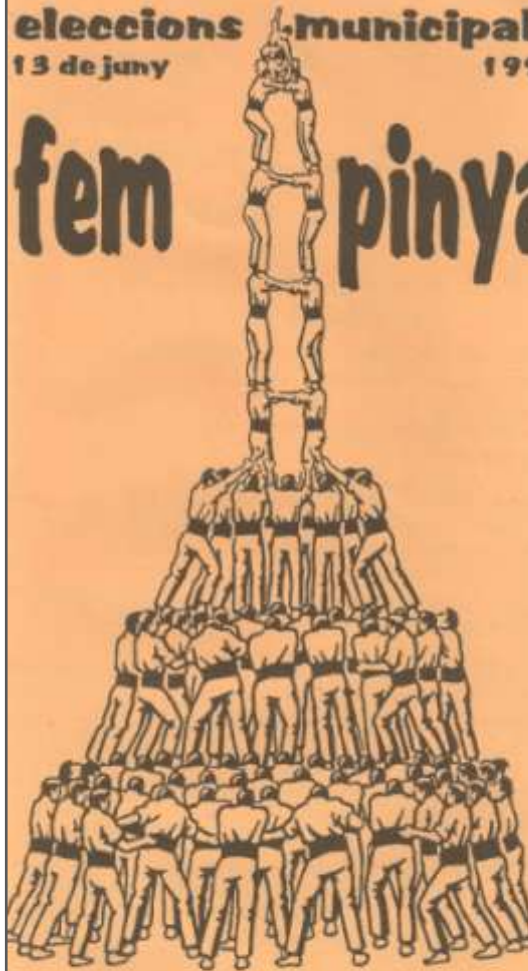
**CONVERGÈNCIA
I UNIÓ (CiU)**

Isidre Puig i Domènech (CDC)
Francesc X. Puy i Drudis (CDC)
Pere Mas i Paris (CDC)
Josep Francesc Batlle i Gallart (CDC)
Pere Mas i Carné (INDEP)
Joan Antoni Pascual i Fita (CDC)
Joan Garrós i Gallart (CDC)
Maria Soledat Vidal i Meia (CDC)
Josep Giribet i Cartí (CDC)
Isidre Paris i Olomí (INDEP)
Camil Bonet i Besora (CDC)
Josep M. Olomí i Batlle (CDC)

CONVERGÈNCIA
La teva garantia.

eleccions municipals
13 de juny 1999

fem pinya

per Artesa

744-747.
1999.
Propagandes
per a les
eleccions
municipals
(Arxiu familiar).

ENDAVANT ARTESA!

El meu poble

El meu poble es diu Artesa de Lleida. Té molts bars i botigues. També té molts carrers però només té una plaça plena d'herba. També té una piscina sense arbres. La padrina no pot sortir a passejar perquè Sant Ramon és molt lluny per a ella que es cansa i li fan mal les cames. I no hi ha bancs pel camí per seure.

A l'escola fem molts treballs i cada vegada que em fan comprar un llibre, el pare s'enfada molt i diu un reneç i dia perquè no posen una biblioteca a Artesa i així no caldria comprar tants llibres.

A Artesa fan moltes festes i també fan Festa Major però jo no hi puc anar perquè el pare no té quartet per a pagar el que li fan pagar.

A Artesa tenim aigua amb olor i color que no tenen a cap més poble del Món. A mi m'agrada Artesa.

Perquè una redacció com aquesta no es pugui escriure mai a partir del 28 de maig, el grup ERC et presenta el seu programa electoral dividit en llocs i amb uns punts d'urgència compliment (els que estan marcats amb un *)

VOTA ERC

Cap a la independència

Per les persones, pel poble:

**per Artesa,
ENGRESCAT amb l'ENTESA!**

PROGRAMA D'ACTUACIÓ A L'AJUNTAMENT
DE LA CANDIDATURA INDEPENDENT
"ENTESA ARTESANA"

Eleccions municipals 28 de maig de 1999
ARTESA DE LLEIDA.

CAL QUE ATURIS AMB EL TEU

NO

**LA VENDA DELS DIPÒSITS
D'AIGUA DEL NOSTRE POBLE**

-No és veritat que el cost de l'aigua hagi de resultar molt més barat dins de la Mancomunitat. Si volem aigua bona, ens haurem d'acostumar a pagar-la més cara i a no malgastar-la, tant si som dins com fora de la Mancomunitat.

-Amb la Mancomunitat, Artesa perdria la propietat dels seus dipòsits per sempre més.

-Artesa no haurà de pagar la construcció de 22 km de canonades ni la reparació i manteniment d'una obra tan gran.

-La capacitat de reserva d'aigua amb Artesa dins de la Mancomunitat es reduiria de tres mesos a un.

-Artesa té pressió d'aigua per natural. Per què hem de pagar el preu del bombeig cap als altres pobles?

-Artesa només tindria 1 vot entre 6. Què en traurem que facin president el nostre alcalde i que la seu sigui a Artesa, si estarien permanentment en minoria per gestionar el nostre propi abastament d'aigua?

-Artesa pot fer una potabilitzadora pròpia pràcticament amb el mateix cost que dins de la Mancomunitat. Així ja ho han reconegut els tècnics del projecte.

-El preu del manteniment de les instal·lacions pròpies serà mínim.

-Artesa pot rebre subvencions i ajuts de fins al 100% del cost per a la construcció de la seva pròpia potabilitzadora.

-Artesa no és insalubre. Té un problema que pot resoldre satisfactoriament per ella mateixa sense complicar-se la vida.

-Hi ha molts altres projectes en què Artesa pot col·laborar amb la seva comarca: recollida selectiva de brossa, asfaltat de camins, etc.

**SI CREUS QUE NO VAL LA PENA HIPOTECAR PER
SEMPRE EL FUTUR DEL NOSTRE POBLE I D'UN BÉ
TAN PRECIÓS COM ÉS L'AIGUA PER 23 MILIONS**

FES VALDRE EL TEU **NO ANANT A
VOTAR DIUMENGE 21-8-94**

748.

1994. Fulletó de propaganda del grup municipal de CiU en el referèndum sobre els dipòsits d'aigua d'Artesa (*Arxiu familiar*).

749-750.

1996. Vistes des de diferents angles del campanar, captades pel meu pare. A dalt, vista cap a l'oest, amb l'esplanada del Freginal encara plantada d'arbres i sense carrer al darrere. A sota, vista cap al nord-oest, amb els arbres de la carretera i el primer i llavors únic carrer de cases adossades a l'altre costat (*Arxiu familiar*).

751-754.

1996. De dalt a baix: vistes cap a l'est, al camí de Puigverd, amb la casa del besavi Ramon, on vivien els meus pares i jo hi vaig néixer aquell any; vista al sud-est, cap al camí del Saladar; vista cap al nord, al camí del cementiri, i vista cap al sud, carrer castell amunt (*Arxiu familiar*).

El poble i la gent

La modernització

A diferència de gairebé tots els altres pobles que envolten la capital lleidatana, l'Artesa de Lleida de finals del segle XX va saber conservar l'estil de vida típic d'un poble rural. La pressió demogràfica de Lleida potencià el sorgiment de barris residencials, però que en el fons no eren res més que barris dormitoris amb veïns forasters, que no participaven en el dia a dia social i cultural dels pobles. Per una altra banda, Lleida va buscar l'expansió industrial en polígons al seu voltant. Artesa de Lleida va saber mantindre-se'n al marge, fins a la inevitable arribada de la febre de la bombolla urbanística d'aquests darrers anys, abans del període de crisi actual.

És en aquests darrers anys del segle XX, que el poble completa la urbanització dels carrers i voreres, la renovació de l'enllumenat públic, la inauguració de les piscines públiques municipals, la creació d'una llar d'infants, etc. A poc a poc, doncs, es pot dir que el poble s'ha anat adaptant a les necessitats dels temps, sense perdre el seu esperit de poble.

755-756.

Anys 1990. Vistes d'Artesa en l'edició d'un plànol municipal de propaganda (*Arxiu Ajuntament*)

Un poble en desenvolupament

Justament a finals del segle XX, Artesa de Lleida arriba als 1300 habitants. Durant les dues últimes dècades d'aquest segle el creixement demogràfic fou lent però constant, a diferència del ràpid creixement dels anys que portem del segle XXI, en els quals s'evidenciarà l'arribada de la nova immigració.

Igual que a molts, si no a tots, en els pobles que envolten Lleida el caràcter pagès s'anirà diluint i deixarà pas a un poble amb veïns dedicats a moltes altres professions, amb un bon nombre de tallers i botigues locals, i de feines del sector terciari, la majoria fora vila. Això no vol dir que s'hagi abandonat ni un sol jornal de conreu o tancat cap granja, sinó que la reconversió agrària ha anat transformant les famílies de petits propietaris rurals en autèntiques empreses agràries que produeixen a l'engròs.

Per destacar algunes iniciatives sorgides en aquells anys, podem citar la Cooperativa Agrària de la Ginesta, la Cooperativa de Consum La Comasala o la Panificadora de les Garrigues, d'abast comarcal. També és de destacar que Artesa de Lleida fou un dels primers pobles de Catalunya a instaurar el reciclatge selectiu de la brossa.

757-758.

Una ampolla de gasosa i un detall de la sífo d'Espumosos Batiste d'Artesa (Arxiu familiar).

759-760.

Un carnet de les piscines i un bitllet del cotxe de línia (Arxiu familiar).

761.

L'entrada actual de la Gran Enciclopèdia Catalana on-line, que ens ofereix les dades actualitzades del municipi i el nou escut municipal (Arxiu GREC).

Artesa de Lleida

Extensió: 24 km²

Població: 1.517 h [2009]

UTM: 3085 x ; 46029 y

Municipi del Segrià.

Situació i presentació

Es troba al sector de llevant de la comarca, en contacte amb les Garrigues. Limita al N i a l'W amb el terme de Lleida, al S amb Aspa, a l'E amb Puigverd de Lleida, al SE amb Castellidans (Garrigues) i al NE amb Torregrossa (Pla d'Urgell).

El terme està situat a la plana regada pel canal d'Urgell, amb un paisatge predominant de tipus urgellès al centre i al N, mentre que a la part meridional s'acosta al de les plataformes garriguenques. A més del canal d'Urgell, drena el terme el torrent de la Femosa, que passa per la part N procedent de Puigverd i continua fins a desembocar al Segre aigua avall de Lleida. Les principals partides del municipi són Montlleu, el Saladar, Castelló i la Serta. L'indret del Mas dels Melons, al S del municipi, en direcció a Aspa, està declarat zona PEIN.

El poble i cap de municipi d'Artesa de Lleida és l'únic nucli de població agrupada del terme, que comprèn també el despoblat de Vinatesa.

PARROQUIA D'ARTESA DE LLEIDA

La manera més fàcil de començar per mi, es la que coneguda de ESTIMATS GERMANS:

Una carta feta semblantment per a que agafem tota consciència, una signata a l'any al menys, de les necessitats parroquials d'Artesa.

Moltes han estat les vegades que em heu explicat com la parroquia ho d'arribar a ésser una gran família, que just al Sagrari, a través de la gració de sempre a Déu i la simplicitat, intenti viure la vida cristiana en la família i en l'ambient.

El nostre lloc de reunió es el temple, abans totem els actes més importants de la nostra vida. Batog, Comunió, Casament i els funerals. No obstant, queda potest de que son encara moltes les coses que i manquen al nostre temple.

Simplement per a enumerar i donar un valor aproximat.

Un sagrari (8.000 ptes.).

Un altar major (10.000 ptes.).

Una instal·lació elèctrica adequada (20.000 ptes.).

Un repòs a la testada (10.000 ptes.).

Heu degut observar com, amb el canvi de la il·luminació s'ha donat un veure amb el Centrement del altar i els sis focos de l'altar major. Llums que han superat les mil pessetes.

Igualment la decoració que costa 43.077 ptes.

Tot això globalment suma unes 61.000 ptes.

Ara es tracta de que una responsabilitat tota. L'església no la que estar mai un lloc de lloc ni despullar, cosa que no està d'acord amb tot lo que Jesús va produir. Es tracta simplement d'adeptar, fer més suau i confortable la nostra estada al temple.

Se us proposa a tota. Ni per Jesús ni pel sacerdot hi a distincions de cap mena. Es una obra de tota i simplement se us demana amb la mida que Déu us dona bona material i consciència cristiana.

S'agrairà igualment que el donatiu sigui fet amb el sobre que s'acompanya. La contribució es coneguda exclusivament pel sacerdot.

En el nom del Senyor,

762.

1980. Carta del Mossèn als parroquians per a la recaptació de fons per a la millora de l'Església (*Arxiu familiar*).

763.

Anys 1980. Vista de l'Alta Major i de la volta del presbiteri de l'Església de Sant Miquel d'Artesa de Lleida, amb les noves pintures, tal com encara avui podem observar (*Arxiu Josefina París*).

NOTES.

4. 188 20. **RENYA DEL DEU, TORNÀ PER LES ARRESTATS A LA CASA CATEDRAL.**
RENDA DEL DEU, TORNÀ PER L'INDELLIGENTIA ADORNANT E EL CONSELL PARROQUIAL.

4. 188 21. **VENÇA A LES VERTES REALITZANT EL TEMPLE.**

4. 188 22. **CASTA NYERA.**
COMUNIO DEL SANTISSIM SANTISSIM DEL TEMPLE PARROQUIAL. E
E DIO DEL DEU I DELS ANGENS DEL TEMPLE DEL DEU REALITZANT.

4. 188 23. **RECORRENT DEL DEU, DEU.**

Y. RESTAURACIO DEL TEMPLE PARROQUIAL.

Declarat obra,
 Instal·lació d'altres obres,
 Guàrdia de la Mare de Déu de Montserrat,
 Edificació del Hospital i cel·les,
 Reanotació i pintura de la pèrgola,
 Murar el Treball,
 Restaurar les capelles laterals,
 Refactor de la Mare, Sant Jaume que se troba a la Sagristia,
 Arreglar el del Consell i Porta Principal,
 Mobra Parroquial,
 Organitzar l'edificació restant,...

EL CONSELL PARRUQUIAL
DEU
LOCALS DEL DATS DEU.

De pregu l'actuació a la SANTA MESA i la MISSA participo a les altres que han per en lla...

En Nom Del Senyor, "En Nom Del Senyor, En Nom Del Senyor".

Heu veigut rebre l'edificació de "San Josep" sobre una sala existent". (1833, 27, 12)

ESTADO DE OBRAS DELA IGLESIA DE LA PORTADA DEU DELS TEMPLES PARRUQUIALS.

El Consell Parroquial, 1883.

Artesa de Lleida se convertirá en la primera población de Catalunya que reciclará su basura

Experiencia pionera de selección de residuos que incluye su transformación en fertilizante

Un sistema ejemplar que se aplica a los municipios de la Generalitat

Un estudio concluye que es eficaz y rentable usar purin como abono

El Ayuntamiento de Artesa de Lleida se convertirá en la primera población de Catalunya que reciclará su basura. El proceso incluye la selección de residuos que se transformarán en fertilizante. Este sistema ejemplar se aplica a los municipios de la Generalitat.

El Ayuntamiento de Artesa de Lleida se convertirá en la primera población de Catalunya que reciclará su basura. El proceso incluye la selección de residuos que se transformarán en fertilizante. Este sistema ejemplar se aplica a los municipios de la Generalitat.

Este estudio concluye que es eficaz y rentable usar purin como abono. Este aprovechamiento debe hacerse considerando la calidad del agua.

Artesa Recicla

SI SABES QUE EL MON S'HA D'ACABAR DEMA, JO AVU, ENCARA PLANTARIA UN ARBRE.
 Martin Luther King

BON NADAL I FELIÇ 1996

LA NATURA NO ES UNA FONT INEXHAURIBLE DE RECURSOS, PRESERVAR-LA ES COSA DE TOTS.

La mitad de Cataluña carece de lugares aptos para eliminar la basura urbana

Medio Ambiente

La Generalitat de Cataluña tiene un déficit de plantas para eliminar la basura urbana. Se necesitan más plantas para eliminar la basura urbana.

Una apuesta por las plantas de reciclado

764-765.
 1983. Inauguració de les reformes a l'Església, presidides pel Bisbe de Lleida, Sr. Ramon Malla Call.

766-768.
 Anys 1990. Notícies de premsa sobre la planta de reciclatge d'Artesa i felicitació de Nadal de l'Associació Alternativa Ecològica Artesenca.

RECOMENDACIONES IMPORTANTES

PRECAUCION: No olvide cortar la corriente desde el interruptor general, antes de manipular en su instalación eléctrica.

AVERIAS: SI QUEDA SIN CORRIENTE Y esta interrupción afecta SOLAMENTE a la INSTALACION SUYA, compruebe el estado de los fusibles (glóbulos) y, si están fundidos, cambíelos por otros iguales a la capacidad del contador, nunca superiores. Si los nuevos también se funden, avise a su electricista. Caso de PERJURAR LA INTERUPCION SIN FUNDIRSE LOS FUSIBLES SUSTITUIDOS, es probable que se hayan fundido los de la caja de derivación y, en tal circunstancia, AVISE al SERVICIO DE AVERIAS de donde pueda entre los que se detallan a continuación:

PRECINTO 25: Advertíngase de romper, prescrito alguno bajo ningún pretexto, pues están amparados por la LEY, cuya violación constituye un HECHO DELICTIVO. Solo pueden ser intervenidos por personal de la Delegación de Industria, de la Autoridad Judicial o bien de la Compañía.

IDENTIDAD EMPLEADOS: Exige a TODO EMPLEADO de la Compañía que le visite QUE ACREDITE SU IDENTIDAD. ABSTENGASE DE PAGAR ningún recibo sin ASEGURARSE de la IDENTIDAD del COBRADOR.

RECLAMACIONES: Al tener que formular una reclamación, DEBE PRESENTARSE esta LIBRETA DE LECTURAS, como, también, los RECIBOS correspondientes, a fin de facilitar su resolución.

LIBRETA DE LECTURAS: La presente LIBRETA DE LECTURAS debe estar siempre JUNTO A SU CONTADOR, a disposición de nuestros empleados, y, en interés del abonado, DEBE CONSERVARSE EN BUEN ESTADO.

Impreso 4447 A

FUERZAS ELECTRICAS DE CATALUÑA, S. A.
FECSA
Inscrita en el Registro Mercantil de Barcelona, en la tomo n.º 3.623, tomo 3, tomo 402 del Anuario, libro 20 de la sociedad 2.ª de Socios
PLAZA DE CATALUÑA, 2 - BARCELONA

LIBRETA DE LECTURAS DE CONTADOR
ALUMBRADO

del abonado D. *R. Borinqué* O. C. n.º
calle *Abate Giner* n.º *30* piso _____, localidad *Artes de Guriel*

CONTADOR					COLOCACION		RETIRO		
NÚMERO	TIPO	IMPRES	VENTILAS	IMPRES	LECTURA	FECHA	LECTURA	FECHA	O. T.

AVERIAS: véase la última página

772.
1990. Full de cartró que hi havia als comptadors elèctrics a les entrades de les cases per tal que passés un representant de la companyia a fer-ne la lectura del consum. Aquest és el darrer model de FECSA, la companyia elèctrica catalana que acabaria desapareixent amb el segle XX, que hi ha via al comptador de casa del meu rebesavi Ramon, al Carrer Mestre Giner (*Arxiu familiar*).

773.
1994. Imatge des del pont del tren de l'antiga línia de Tarragona. El tros de pomeres del darrer, de Cal Moix, desapareixerà al cap de deu anys per la construcció de la nova via de l'AVE (*Arxiu familiar*).

774.

1990. Imatge de primavera del terme en direcció est, a primera hora del matí, amb la boira arrossegant-se, feta des de la primera casa on visqueren els meus pares i on jo encara hi vaig nèixer (*Arxiu familiar*).

775.

1992. Pintada «commemorativa» del V centenari del descobriment d'Amèrica en una paret del poble (*Arxiu familiar*).

776.

1995. Imatge de la caseta i pista asfaltada per a la pràctica de l'automobilisme que el Club Aeromodelisme Segrià hi té des d'aquesta data dalt del pla, en el terme de secà al sud del terme del poble, en direcció Aspa (*Arxiu familiar*).

777-778.

Anys 1990. La sala renovada del Museu Arqueològic d'Artesa, i una vista a les escoles, que el 2017 seran centenàries (*Arxiu Ajuntament*).

779.

2013. Dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya sobre el creixement del poble des de començament del segle XXI, que mostra una particularitat repetida en molts altres pobles catalans: la incidència de la nova immigració extraeuropea (*Arxiu IDESCAT*).

Gent i cultura

Amb l'arribada de les llibertats democràtiques la cultura esdevé molt més oberta i participativa a tots els veïns. Les festes majors esdevenen multitudinàries i atrauen forasters. Es promouen i consoliden altres festes tradicionals com ara el Carnestoltes, la Castanyada, els Fanalets de Sant Jaume, la Revetlla de Sant Joan, la cassola de Sant Antoni o les de l'Onze de Setembre, la Festa del Jubilat, etc.

Aquestes fetes són des de llavors i fins ara organitzades per les diferents entitats culturals locals, amb el suport de l'Ajuntament, i són les que han marcat el pols cultural popular del poble aquests darrers decennis.

780-782.

1990. La festa de les cassoles de tros, al passeig del Cementiri. A la foto gran, el Carlets remenant la cassola amb el gran cullerot, reconegut com el millor cassolaire de la vila (*Arxiu Món Agrari*).

FESTA MAJOR

ARTESA
DE
LLEIDA
1984

La Festa Major!!

Bona, divertida, regada i variada,
que ja s'aprova el dia
de la FESTA MAJOR!!
Tardor plena de ganes,
de clars i de sol, i
del vent al veure
que es fa una de més!
Ja sabem que s'hanen
el cant d'una lloçana
i el cant d'una lloçana
en aquesta nit propera.
Benvolent i bonic,
que de diàleg i cançons:
Artsa, fins d'artells.

gimnasia i cançons,
Casseroles i castells,
sardes i l'últim dia!
La cançons, el veure,
i orguenes a tot el dia.
Festa i gran festa
de casa al carrer,
amb una veu en la FESTA
del primer dia al dia.
ARTESA s'organiza
amb tot el bo i millor,
per a tots i totes,
la gran FESTA MAJOR!!

Dia 30
Dijous

VIGILIA - Cuina del vespre i porcs. Revetlla amb el conjunt SARATOGA

COMISSIÓ DE FESTES

AJUNTAMENT
CONSELL PARROQUIAL
ASSOCIACIÓ DE PARES D'ALUMNES
«LA FEMOSA»
COMISSIÓ DEL BALL
SOCIETAT DE CAÇADORS
C.F. ARTESA
UNIÓ DE PAGESOS
SECCIÓ D'HANDBOL
ASSOCIACIÓ PESCADORS

Dia 31 - Divendres

- 9.00 matí Concurs de PESCA al Pantà de S. Ramon
- 10.00 » Cercavila dels TRABUCAIRES DE SOLSONA
- 11.00 » NOCOLATADA a S. Ramon
- 12.30 » Missa a l'ermita
- 1.30 » Lliurament de Trofeus del Concurs de Pesca
- 5.00 tarda Per a la mainada exhibició de «EL TREN»
- 6.00 » CURSA POPULAR
- 8.00 » Ball amb el conjunt SIALOM
- 11.00 nit Concert d'Havaneres pel grup «CAVALL BERNAT» i Cremada de Rom
- 12.00 » BALL DE NIT amb el mateix conjunt

Dia 1 - Dissabte

- 9.00 matí Concurs local de TIR AL PLAT
- 11.00 » Exhibició de Castells, per «ELS NOIS DE LA TORRE» de Torredembarra
- 4.00 tarda FUTBOL aleví i juvenil AEM de juvenil preferent — C.F. ARTESA 1ª Divisió AEM aleví — ARTESA aleví
- 7.00 » Exhibició de PATINATGE ARTÍSTIC - Per una selecció dels millors clubs provincials
- 8.00 » BALL DE TARDA amb l'orquestra CANELA
- 11.00 nit CONCERT per l'orquestra CANELA i el còmic «TOMÀS»

Dia 2 - Diumenge

- 9.00 matí Començarà el Concurs de PING-PONG
- 11.30 » Missa Major
- 12.30 » Al Camp de Futbol, «Concurs Provincial de Handbol» amb la Cobla Orquestra MIRAMAR
- 6.00 tarda Partit de FUTBOL C.F. TÀRREGA — C.F. ARTESA DE LLEIDA
- 8.00 » BALL DE TARDA amb l'orquestra MIRAMAR
- 10.00 nit GRANS FOCES D'ARTIFICI
- 11.00 » Demostració de dansa Eibarri dansaire «CIUTAT DEL SEGRE» de Lleida
- 12.00 » BALL DE NIT

Dia 3 - Dilluns

- 11.00 matí GIMCAMA CICLISTA per a la quinquena i jocs de 12 a 1
- 12.00 » Demostració dels Bombers de la Generalitat
- 2.00 tarda CONCURS DE CASSOLES
- 7.00 » BALL fins a les 11 de la nit amb el conjunt «FENIX GRUP»

783-786.

Anys 1980. Prospectes de la Festa Major (Arxiu familiar).

A 2/4 de 8 de la tarda:
Ball amb el conjunt SETON I BLAS.

A les 12 de la nit:
Se presenten la pel·lícula comica «EL SUPER PODEROSÀ», acompanyat amb el conjunt del conjunt SETON I BLAS.

A les 8 de la tarda:
Jocs de gimnàstica i cançons del Camp de Futbol.

A 2/4 de 8 de la tarda:
Es començarà un nou ball de ball amb el conjunt «ANDELES AZULES».

COMIAT DE LA FESTA MAJOR.

DIA 31

A les 11 del vespre:
MISSA A L'ERMITA DE SANT RAMON. Se serveix la beuta movent i coca.

Quatre hores la Festa Major començarà oberta, a l'ajuntament, una exposició de treballs realitzats i fotografies, amb aquest horari: 10h de 12 a 5, tarda de 6 a 8.

A les 11 del vespre:
TV CONCURS LOCAL DE CASSOLES DE PAGES.

Per tot aquest dia i fins a l'ocasió de la Festa començarà el tradicional «Cercavila».

ARTESA LLEIDA

Dies, 28, 29, 30 i 31 d'agost

FESTA MAJOR

COMISSIÓ DE FESTES

AJUNTAMENT
CONSELL PARROQUIAL
ASSOCIACIÓ DE PARES D'ALUMNES
«LA FEMOSA»
COMISSIÓ DEL BALL
SOCIETAT DE CAÇADORS
C.F. ARTESA
UNIÓ DE PAGESOS
SECCIÓ D'HANDBOL
ASSOCIACIÓ PESCADORS

ARTESA DE LLEIDA

29, 30, 31 d'agost
1 i 2 de setembre
1985

N.º 247268

En Artesa de Llérida a nueve de mayo de mil nove-
cientos setenta y siete.

RESUMIDO:

De una parte, el Ayuntamiento de Artesa de Llérida,
representado en esta actuación por su Alcalde Don Re-
món Gallart Escollés, mayor de edad, casado, agricultor
y vecino de Artesa de Llérida, calle Nou, núm. 20,
previsto de D.N.I. número 40.715.130, asistido del Se-
cretario de la Corporación Municipal Don Eloy Oro Oca.
Se señala a efectos de notificaciones la calle Casti-
llo nº 5, que lo es del propio Ayuntamiento.

Y de otra parte, DON RAMON HERRERA OLAMI, DON JUAN
BENASERA BENE, DON ENRIQUE PUIG DOMENECH, DON FELIPE
GRAU FALGUERA, DON ANTONIO PUIG HERBAUS, DON CARLOS
MIR GUTU, DON VICENTINO MORENO ESTEVE, DON JOSE CA-
RRENA NOR, DON MIGUEL OLAMI BATLE, DON ADOLFO COMA-
YREDA CASTELLO, DON ELOY ORO GALLART, DON LORENZO HU-
GUET BARAUT, DON JUAN SIMELE PORRUBAS, DON SIMON BE-
SORA TORRES, DON GREGORIO DOMENECH FALGUERA, DON RA-
MON OLAMI BRUDIS, DON JOSE PERRO SOLÉ, DON JOSE PARI-
NOR, DON JOSE DEJUDIS BERENGUE, DON JUAN GALLART NADAL,
DON ELOY ORO OCA, DON JOSE MARIA PEREIRA GARCIA, DON
JUAN GARCIA HERBAUS, DON JOSE DOMENECH FALGUERA Y
DON VICENTINO MORENO ESTEVE.

Traspaso los Censos, Renta Gallart y Eloy Oro que han
sido en su día personalidades de representantes del
Ayuntamiento de Artesa de Llérida y en nombre e inter-
és propio, las dadas correspondientes a estos en cuanto
y representación propia, en nombre y calidad de
haber representado a los señores en el momento
de su vida, y con estos liberos sucesores e herederos

ministerio general de servicios de telegramas

787.

1977. Còpia del document hipotecari que va fer l'ajuntament per a la compra la zona dels terrenys on actualment hi ha el camp de futbol i la pista poliesportiva, i que va ser avalada per una bona colla de veïns d'Artesa, els quals avançaren cent mil pessetes cadascun, en total dos milions i mig (Arxiu familiar).

788.

Anys 1980. Mossèn Torrelles beneint el «bestiar» de tractors durant la Festivitat de Sant Antoni de l'hivern (Arxiu Josefina París).

789-790.

Anys 1980. Dilluns de Pasqua amb l'excursió d'anar a menjar-se la Mona al tros de la família Moix (*Arxiu familiar*).

791.

Anys 1980. La inconfusible imatge de l'Oncle Camil (*Arxiu familiar*).

Grup XII										
Puigverd - Corbins										1-2
Sudanell - Alpicat										1-4
Castelló F. - Alguaire										0-1
Vilanova S. - Pardinyes										1-2
At. Segre - Mangraners										1-1
Balafia - Sunyer										0-3
Cervià - Serós										4-1
Roselló - Torres Segre										1-1
Artesa Lleida - Torrelameu										4-1
Pardinyes	4	4	0	0	10	2	8			+4
Sunyer	4	3	1	0	12	3	7			+3
Corbins	4	3	1	0	9	4	7			+3
Serós	4	3	0	1	13	6	6			+2
Artesa Lleida	4	3	0	1	14	9	6			+2
Torres Segre	4	2	1	1	6	3	5			+1
Puigverd	4	2	0	2	8	4	4			
Cervià	4	2	0	2	12	8	4			
Alpicat	4	2	0	2	6	6	4			
Mangraners	4	1	2	1	7	8	4			
Balafia	4	2	0	2	7	8	4			
Roselló	4	1	2	1	5	6	4			
Alguaire	4	1	1	2	6	10	3			-1
Castelló F.	4	1	0	3	5	7	2			-2
At. Segre	4	0	2	2	3	7	2			-2
Sudanell	4	0	2	2	7	13	2			-2
Torrelameu	4	0	0	4	6	17	0			-4
Vilanova S.	4	0	0	4	4	19	0			-4

798.

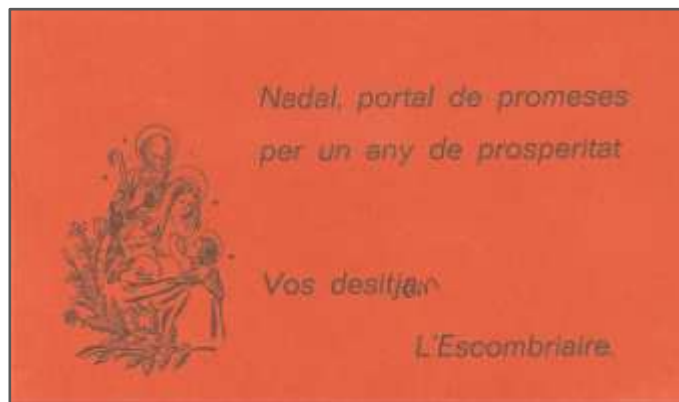
1988. Classificació del CF. Artesa a la 2a. Regional (Arxiu La Vanguardia).

799.

1990. Una tarja de Nadal de l'escombriaire municipal (Arxiu familiar).

800-801.

1994. Rebut de pagament de la Festa Major a la Comissió de Festes municipal (Arxiu familiar).

Pàgina següent:

802-803.

1992. Programa de la Setmana Cultural del poble (Arxiu familiar).

804.

1994. Ressenya a la premsa del llibre de Felip Gallart, Artesa de Lleida, aspectes culturals (Arxiu familiar).

DILLUNS DIA 16

A les 7 del vespre
Obertura de la III Setmana Cultural amb el concert «Costums i Tradicions» a la Sala d'Actes de Casa de la Vila.

A 2/4 de 12 del vespre
Conferència a càrrec del Sr. JOAN AMEZAGA, membre del Consell de F.A.P.A.C. sobre «La Reforma del Sistema Educatiu».

DIMARTS DIA 17

A les 7 del vespre
Curs de «Costums i Tradicions», a la Sala d'Actes de Casa de la Vila.

A 2/4 de 10 del vespre
Conferència a càrrec de MOISÈS JORDI HURT, OELL, director del Col·legi Espanyol, sobre el tema «Pares i Fills», a la Sala de la Casa Penyalosa.

DIMECRES DIA 18

Plantada d'arbres a diferents indrets del terme, però sobretot de l'escola.

A les 7 del vespre
Curs de «Costums i Tradicions» a la Casa de la Vila.

De les 8 del vespre a les 10
Espectacle del Grup Cultural «LA FEMOSA» de Cardella. Imprimides de les setmanes culturals, a Casa de la Vila.

Exposició dels treballs fets pels nens que participen en el GRUP ESCOLA, a la Sala de la Casa Penyalosa.

A les 10 del vespre
Taula rodona sobre «La dona actual», a la Sala d'Actes de la Casa de la Vila.

DIVENDRES DIA 19

A les 7 de la tarda
Espectacle per la noietes amb el Grup d'Actuació «EL SARALLA».

A les 7 del vespre
Curs de «Costums i Tradicions», a la Sala d'Actes de Casa de la Vila.

Exposició conjunta de VIDEOS sobre «El meu entorn», a la Sala d'Exposicions de la Casa de la Vila.

A les 10 del vespre
Proposició de la pel·lícula «El príncep de les noies», a la Sala del Poble.

DIVENDRES DIA 20

A les 7 del vespre
Durada del curs de «Costums i Tradicions», a la Sala d'Actes de l'Ajuntament.

A 2/4 de 10 del vespre
Presentació de «Caja de Música Tardor» i la seva obra a càrrec de JORDI YANAS.

Presentació del llibre «Artesa de Lleida» i l'obra de Felip Gallart a càrrec de JOSEP SCIBELL.

Acompanyarà Tota Jordi Obró amb poemes recitats de Miquel Tardor.

DISSABTE DIA 21

A les 4 de la tarda
Tarda Local de BILLES, al pati de l'escola. Amb participació oberta a tot el veïnat local.

A les 10 de la nit
Espectacle de Tàndem de MOUÏRE «Jordi Dardanyà», pel grup Talla, a la Sala de la Sala del Poble.

XIII SETMANA CULTURAL

ARTESA DE LLEIDA
MARÇ - 1992

COL·LABORACIONS:

Comissió de Festes
Alternativa Ecològica d'Artesa
Grup de Billes
Consell Parroquial
Club de Futbol Artesa de Lleida
Associació Pares d'Alumnes
Agrupació Cultural «La Penyalosa»
Classe de Professors de l'Escola Penyalosa de Sant Ramon
Grup de Capdera
Pare de Sant Ramon de Lleida
Grup de Sant Ramon voluntaris d'Artesa de Lleida
Caras d'Estatuts de Catalunya
Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
IBEV
Grup d'Esport
Grup de Billes
Institut Geogràfic
Fundació Pública de l'I.E.S.

DIUMENGE DIA 22

A les 10 del matí
Tarda al plat

A les 11 del matí
Començament de BOCALISTES després de la Casa de la Vila i posterior menjar a un cercle amb el poble.

En acabar: SORTIDA D'UNA BICICLETA entre els participants.

A les 12 del vespre
MISSA MAJOR

Exposició d'un vehicle del Parc de Sant Ramon de Lleida per a la noietes.

A les 1 de la tarda
Assemblea de poble a la Llar «Iniciativa municipal de recollida de rebuques».

A 2/4 de 5 de la tarda
FUTBOL entre els equips amants C.F. SEROS i C.A. ARTESA DE LLEIDA.

A les 7 de la tarda
Proposició de la pel·lícula «Ay Carmela», a la Llar del Poble.

CULTURES

objectes perduts

Artesa de Lleida

ASPECTES CULTURALS

Religiositat i tradició

La Patzenca

L'escriptor Felip Gallart és l'autor del llibre "Artesa de Lleida. Aspectes culturals", publicat per Pagès Editors i del qual aquí reproduïm un breu extracte, primer volum d'un projecte d'investigació de tots els aspectes del passat i el present del poble d'Artesa de Lleida. Aquest primer llibre d'un projecte nascut en el si de l'Agrupació Cultural la Femosa és una reconstrucció detallada i crítica del bagatge cultural d'aquesta localitat del Segrià.

FELIP GALLART TEXT

Després de la guerra, al marge de les seves obligacions litúrgiques, la gran preocupació del titular de la parroquia artesana, mossèn Antoni Bernat, fou la de procurar l'abastament d'un mínim d'imatges per al culte i refer l'edifici de l'església. L'assortiment d'imatges fou, moltes de celebracions, alguna de les quals tingué veritable caràcter de festa cultural, d'aquest caire cal esmentar la benedicció de sant Miquel Arcàngel, el dia 8 de maig de 1954.

Sense comptar alguns actes molt puntuals com l'esmentat, la vida religiosa es limita als oficis estricteament religiosos i un altre derivat del culte catòlic, sense cap altra manifestació de relligó que no fos la doctrina per a la Comanó i la Confirmació. La pràctica religiosa d'aquests anys es caracteritza pels grans tablis de l'època, l'ostenació ritual, i les pràctiques mecàniques i purament formals. Malgrat aquest conservadorisme tradicionalista, cal fer esment que la llengua catalana fou patible sempre, inclòs el primer franquisme, la llengua habitual de predicació i de redacció dels fulls informatius de la parroquia.

Els diferents rituals es mantingueren molt lligats a la tradició fins la mort de mossèn Antoni Tarrón, al qual poc abans dels seus nacpés, se li feu, el 12 de juny de 1960, un acte d'homenaje amb motiu de les seves budes d'or com a sacerdot.

Cal esmentar que durant la postguerra hi hauria tímids intents de refer l'esplendor de les confraries, amb la instauració de l'Associació de les Filles de Maria i del Sagrat Cor, que no arribarà més a tenir la popularitat i arrelament d'aquelles institucions. El grup d'Associació Catòlica tampoc no assolirà un protagonisme que ultrapassi els interessos dels seus integrants i més directes simpatitzants.

20

LECTURA Dimecres, 23 de gener de 1994

AJUNTAMENT D'ARTESA DE LLEIDA
C/ Canal, 3 - Tel. 817142
22010 Artesa de Lleida

Artesa de Lleida, 3 de febrer de 1996

Resolució de veï/dna,

Un consens que el ple d'agost d'Ajuntament el dia 3 de gener de 1996 va acordar la creació de dues beques per a "Actes d'actualització de recerca sobre temes d'àmbit local, i a la sessió plenària del dia 25 de gener de 1996 va aprovar les bases que han de regir el mateix i que es transcrivien a continuació:

1. **Objecte de la convocatòria.** - Convocatòria de dues beques per a la realització de treball i estudi de recerca d'àmbit local.

2. **Quantia.** - La quantia de les dues beques serà de 50.000 ptas. No obstant, a criteri de la Comissió Avaluadora es podrà reduir la quantia o crear-ne de menor quantia.

3. **Termini de presentació.** - Els aspirants presentaran fins al dia 15 de març de 1996 la proposta de treball.

4. **Ajuntament.** - La Comissió Avaluadora farà pública l'adjudicació de les beques el dia 23 d'abril del 1996, sent Juri.

5. **Presentació de treball.** - Els beneficiaris hauran de presentar als treballats objectes de la beca abans de Nadal de 1996. S'entregaran una còpia a l'Ajuntament que el dipositarà a la Biblioteca per a la seva consulta.

6. **Llengua de redacció.** - Els treballs que es presentin hauran d'estar redactats en llengua catalana per tenir accés a les beques.

7. **Comissió Avaluadora.** - Es farà pública al Pla de l'Ajuntament del mes de març.

El nostre interès és en prendre-hi part, us recordem que heu de presentar la vostra proposta abans del dia 15 de març de 1996.

Creu que amb aquesta iniciativa se comença important feina documental sobre aspectes encoberts.

Atentament,
L'alcalde,

Ramon Galcerà Puigmalles

805-810.
Anys 1990. Documentació de diversos actes culturals artesencs, entre els quals l'homenatge a Eloi Oro (Arxiu familiar)

AJUNTAMENT D'ARTESA DE LLEIDA
C/ Canal, 3 - Tel. 817142
22010 Artesa de Lleida

Resolució de veï/dna:

El consell dia 25 de febrer al Parlament de Catalunya aprovà la Llei de l'Àmbit Nacional de Castellers, el qual atorga la seva importància pel nostre petit territori creant que les de castellers.

Artesa de Lleida, 9 de març del 2000.

PRESENCIA EN LA UNIVERSITAT

1111
1112
1113
1114
1115
1116
1117
1118
1119
1120
1121
1122
1123
1124
1125
1126
1127
1128
1129
1130
1131
1132
1133
1134
1135
1136
1137
1138
1139
1140
1141
1142
1143
1144
1145
1146
1147
1148
1149
1150
1151
1152
1153
1154
1155
1156
1157
1158
1159
1160
1161
1162
1163
1164
1165
1166
1167
1168
1169
1170
1171
1172
1173
1174
1175
1176
1177
1178
1179
1180
1181
1182
1183
1184
1185
1186
1187
1188
1189
1190
1191
1192
1193
1194
1195
1196
1197
1198
1199
1200

LA FEMOSA
AJUNTAMENT D'ARTESA DE LLEIDA

RECOMANEM

Per a cloure les conferències-col·loqui d'aquest mes de desembre (al gener les tornarem a reprendre), et fem saber que, aquest proper divendres, dia 23, tindrem a "La Femosa" a

NIQUEL VILADEGUT

Niquel Viladegut, que és professor d'institut, ens parlarà de l'obra (però també de l'home) del gran escriptor català PENE CALDERS (mort a Barcelona el vint-i-u del juliol passat).

Tant si ets admirador del Calders com si no el coneixes gaire, penses que aquesta conferència t'agradarà. És per això que t'espereu al local de "La Femosa" a l'hora de costar (les deu de la nit). Farem petar la serrada a l'entorn del tema i tastarem el rom cremat que ens farà el Ramon.

ARTESA DE LLEIDA A 21 DE DESEMBRE DEL 1994

PROGRAMA D'ACTES

1996 les 12 del matí, celebració de la Santa Missa.
En acabar es farà la Benedicció del Terrer.

1996 la 1 del migdia, trabada de tota els jutjals a la plaça Major, per anar Junts a la Sala de la Llar, acompanyats dels grillers d'Artesa.

1996 2/4 de 2 del migdia, dinar de germanor

1996 les 3 de la tarda, portes obertes a totthor, i inici de l'actuació dels "Artistes locals d'Artesa".

1996 les 4 de la tarda, Gran actuació de la CORRE, d'Artesa de Lleida, que per primer cop des de la seva creació puja dalt de l'escenari.

1996 les 8 de la tarda, Ball Pi de Festa amb el conjunt "FAM FAM I CLAUDINET".

HOMENATGE AL JURILAT
15-5-94

ARTESA DE LLEIDA
FESTA SANT ISIDRE

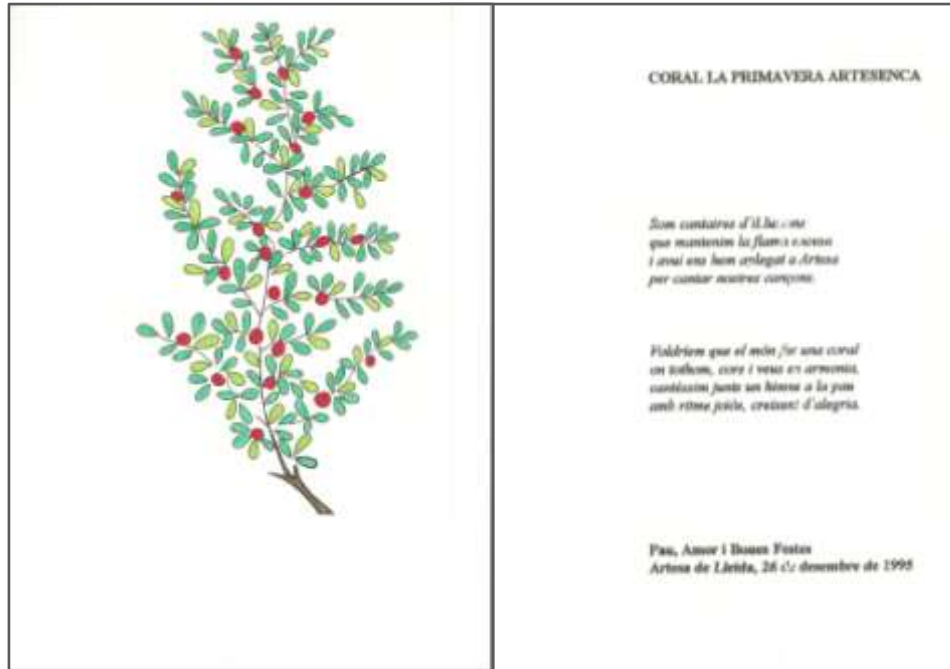
autoretrat d'una vida artesenc del segle XX

els anys de l'aprenentatge

El 1912, en un petit poblet de Catalunya, va néixer Eloi Oro. El seu pare, un artesenc, li va ensenyar a treballar amb les seves mans. Eloi Oro va aprendre a treballar amb les seves mans, amb el ritme de la vida artesenca. Va aprendre a treballar amb les seves mans, amb el ritme de la vida artesenca. Va aprendre a treballar amb les seves mans, amb el ritme de la vida artesenca.

811-815.

1995. Acta fundacional de la Coral La Primavera Artesenca, amb la lletra del meu pare com a primer secretari de l'entitat, i altres documents de l'associació (Arxiu familiar).

**ACTA FUNDACIONAL DE L'ASSOCIACIÓ
«CORAL LA PRIMAVERA»**

Reunides a la Casa de la Vila d'Artesa de Lleida el dia 4 d'abril de 1995, les persones que signen al peu d'aquesta acta, acorden els punts següents:

1. Fundar una associació cultural sota la denominació de «CORAL LA PRIMAVERA»
2. Aprovar els estatuts de l'esmentada associació.
3. Iniciar els tràmits previstos en la legislació vigent per a la legalització i registre de l'associació.
4. Designar la següent Junta Directiva (nom i adreça):
  - President: MARIA SERRA DOMÈNECH, C/ Colera, 38
  - Sots-President: RAMONA GOSTAFREDA CASTILLO, C/ Nou, 18
  - Secretari: JOSEP M. MIR TONÀS, C/ Mestre Giner, 30
  - Tresorer: FELIP WALTER BOWASTOC, C/ Nou, 25
  - Vocal: FELIP DOMÈNECH GOSTAFREDA, C/ Camp, 47

NOM:	DNI:	SIGNATURA:
MARIA TERESA PARÍS MOR	40.689.519	M ^{rs} . Teresa Paris
LERCADIA MOR PARÍS	40.690.110	Lercadía Mor
FELIP WALTER BOWASTOC	40.690.826	Felip Walter
GABRIEL GARRÓS PARÍS	40.830.216	Gabriel Garrós
FELIP DOMÈNECH GOSTAFREDA	40.881.738	Felip Domènech
SALVADOR MIR LLUSÀ	39.049.916	Salvador Mir
ENRIË GIXUT GARCIA	40.809.037	Enrië Gixut
ESTHER GOSTAFREDA CASTILLO	40.889.737	Esther Gostafreda
M. DILAR PELEGRÍ SOLSONA	40.876.616	M. Dilar Pelegrí
RAMONA GOSTAFREDA CASTILLO	40.816.250	Ramona Gostafreda

**CORAL
LA PRIMAVERA ARTESENCA**

SORTEIG D'UNA
MAGNÍFICA PAPERERA NADALENCA

NÚMERO
485

Ha quedat inscrit amb les dades estatutàries de la BNA de Tarragona
Desembre de 1995.

ACTE 208 PA

403/1/1995-61

**CORAL
LA PRIMAVERA
ARTESENCA**

Ha rebut de
JOSEP M. MIR TONÀS
Socia núm. 3
la quantitat de mil cinc-cents pessetes (1.500 PTA) en concepte de quota anual d'associat.

Artesa de Lleida, gener de 1996

PRESENTACIÓ DE L'ESTENDARD

27 d' octubre de 1996

ARTESA DE LLEIDA

III TROBADA COTXES D'ÈPOCA

ARTESA
gestió

PNEUMATICS LE MANS
25006 LLEIDA TEL. 973 289 734

Passeig de Florida, Nº 83

CAFETERIA

Dr. Fleming, 5 - Tel. 973 23 05 59
LLEIDA

Lleidamòbil SA
Concessionari Oficial Opel Lleida i proximitat

ara Opel a
Lleida

FRED CONTROL
PURVERER DE LLEIDA

servei a domicili **SEGR**

Mobil'
FLUID MOVIL, S.

Vidal i Codina, 5-7
Tel. 24 86 15 - 24 55 80 - Fax.
25005 LLEIDA

COMPANYS

cen
tre

Papereria-Premsa-Regal Inform.
Material d'Oficina - Material
Luis Companys, 4 - Tel. 973 2
25002 LLEIDA

DISSABTE 29 D'AGOST 1999 ARTESA DE LLEIDA

dijous
26
agost
matí i tarda

**AJUNTAMENT
D'ARTESA DE LLEIDA**

PARK AQUÀTIC

816-817.
1997-98. Les noves activitats de les festes majors de sempre. Al de la dreta, el vell segell amb un escut amb una rama d'olivera (*Arxiu familiar*).

818-819.

1996. Dos convocatòries municipals de festes populars: de les cassoles de l'Onze de Setembre i de la festivitat de Sant Ramon (*Arxiu familiar*).

**AJUNTAMENT
D'ARTESA DE LLEIDA**
C/ Canal 3 - Tel. 96 71 62
20180 Artesa de Lleida

Benvolgut/da veï/ina,

El dia 11 de setembre, els catalans i catalanes celebrem la **Diada nacional de Catalunya**.
Per remarcar la importància que aquest dia té per tots nosaltres i donar-li un major ressò popular els artesencs i artesenesques ens aplegarem al Passeig de Sant Ramon amb el tradicional concurs de **cassoles de tros**.
Amb aquest àpat reviuem, en un ambient de germanor, el nostre sentiment de catalanitat.

Les colles sou convidades a participar en el concurs tot elaborant la vostra propia cassola de tros, d'acord amb les normes del dors del present escrit.
L'Ajuntament cuinarà una gran cassola per tots aquells que vulguin sumar-se a la festa. Se servirà vi gratuït per a tothom.

A les 9 del vespre per clausurar la jornada, hi haurà cantada d'havaneres a càrrec de la **Coral la Primavera** d'Artesa de Lleida i rom cremat, al recinte de les piscines.

Us hi esperem.

Atentament,

L'alcalde
Ramon Gallart Mesalles

Artesa de Lleida, 3 de setembre de 1996

**AJUNTAMENT
D'ARTESA DE LLEIDA**
C/ Canal 3 - Tel. 96 71 62
20180 Artesa de Lleida

Benvolgut/da veï/ina,

La festa de Sant Ramon té un significat especial a la nostra vila. D'una banda per tenir una ermita dedicada a aquest Sant i de l'altra per centrar els dies de la Festa Major.

Per això, el dia 31 d'agost, s'organitza tot un seguit d'actes en honor a Sant Ramon que enguany tindran un major relleu atès que es farà la presentació del llibre

Sant Ramon d'Artesa de Lleida.
Una ermita del segle XVIII

l'autora del qual és Na M. Carme Paris Mor, filla d'Artesa de Lleida.
L'acte de presentació comptarà amb els historiadors Romà Sol i Carme Torres.

Els actes d'aquesta diada seran els següents:

A 2/4 de 10 Romiatge a l'ermita de Sant Ramon
A les 10 celebració de la Santa Missa, i en acabar, presentació del llibre sobre la història de l'ermita de Sant Ramon
A 2/4 de 12 xocolatada, coca i moscatell, al Passeig de Sant Ramon amb l'actuació del grup d'animació La Baidufa.

El Patronat de Sant Ramon, la Comissió de Festes i l'Ajuntament d'Artesa de Lleida us fem extensiva aquesta invitació i us agraïm per endavant la vostra assistència.

Cordialment,

Artesa de Lleida, 28 d'agost de 1996

820.

1998. Tiquet d'entrada per a la Rostida del Porc, que primerament fou del *videll*, acte que se celebra encara actualment a la vigília de la Festa Major (*Arxiu familiar*).

Pàgina següent:

821-822.

1994. Festa dels fanalets de Sant Jaume, i enèsim referèndum del canvi

**COMISSIÓ DE FESTES
DE L'AJUNTAMENT
D'ARTESA DE LLEIDA**

Tiquet vàlid per un
entrepà a la rostida
de carn de porc.

Dia 28 d'agost
FESTA MAJOR 1998

FESTA DELS FANALETS

Hola, col·legues. Què, ja teniu el vostre fanal enllestit?. Si encara no el teniu, recordeu que només hi ha temps fins aquest diàssabte (dia 30) a les deu de la nit, hora en que començarà la festa.

PROGRAMA

A les 10 de la nit, tots els xiquets i xiquetes (i tots els pares i mares, oncles i tietes) amb els fanals, haureu de presentar-vos a la punta del carrer de Sant Ramon i allí demanar el tiquet acreditatiu de que porteu fanal, amb aquest tiquet (i només amb aquest tiquet), quan sereu a la pista, podreu demanar el vostre regal.

Quan tots tindreu el tiquet (esperem que sereu puntuals), encendreu una foguera i a la claror de les seues flames, començarem a cantar i a ballar al so de la música del GRALLERS i dels animadors. Quan ja estarem cansats de cantar i ballar, posarem llum als fanals. Sortiran els gegants i cap-grossos i un llampec DRAC i junta, amb els GRALLERS tocant, farem canf fins a la pista poliesportiva. Allí amb el vostre tiquet us donarem una bossa-sorpresa amb els regals de la qual un podreu entretenir mentre els més grans començant a ballar al so del conjunt:

JOCKER'S

A la matinada (pels que encara no n'hauran tingut prou), hi haurà la disco nò-vil:

MIRASOUND

CARALL CARALL, QUINA FESTA!!

HI HIANA COQUES I SERVEI DE BAR
*****

AJUNTAMENT D'ARTESA DE LLEIDA

C/ Casell, 3 - Tel. 16 71 62
25100 Artesa de Lleida

Benvolguts/des veïns i veïnes:

D'un temps ençà i, amb més o menys intensitat, diferents col·lectius i persones de la nostra vila s'han qüestionat, per diferents raons, la celebració de la nostra Festa Major a finals del mes d'agost.

El cert és que ja comença a ser hora que per raons de collita, d'exàmens de setembre i d'altres que s'hi podrien trobar, i de fet hem trobat en les reunions que s'han fet amb els diferents grups del poble, decidim de fer, o no fer, un canvi de data a la primera quinzena del mes de juliol.

Des de l'Ajuntament hem convocat reunions amb les diferents associacions del poble i de fet, ningú ha trobat cap impediment o cap motiu per no fer la Festa Major a començaments del mes de juliol; així és que per acabar-ho de decidir farem un referèndum a nivell municipal per esbrinar si la gent del poble és, o no, del mateix parer.

El canvi de data no ens farà però oblidar la festivitat de Sant Ramon, que hem de continuar mantenint arrelada a la nostra tradició, com en aquest darrer any en què, tot i quedar, fora dels dies de la Festa Major, va aplegar tanta o més gent que qualsevol altre any.

Per aquest motiu, us convoquem a tots els veïns i veïnes del poble, majors de 14 anys i empadronats a Artesa, el proper diumenge dia 21 de Novembre des de les 9 del matí fins a les 2 del migdia, a la Casa de la Vila, perquè exerciu el vostre vot; vot que serà vinculant per tal de decidir si mantenim la Festa Major a finals del mes d'Agost o la celebrem dins de la primera quinzena del mes de juliol.

Per escollir l'opció que sigui del vostre parer, trobareu damunt d'una taula dues paperetes; en una de les quals hi posarà: "SI, ACCEPTO EL CANVI DE DATA DE LA FESTA MAJOR", i en l'altra hi posarà "NO, NO ACCEPTO EL CANVI DE DATA DE LA FESTA MAJOR", la papereta que escolliu la introduïreu a dins d'ua sobre per dipositar-la a la urna.

Amb la confiança que comptarem amb la vostra participació, us saludem atentament.

L'alcalde

Ricard Pons Pico

Artesa de Lleida, 16 de novembre de 1999

823-824.

1994. Vista del circuit d'autocròs de la Bassa del Pla i el carnet de soci del meu pare (*Arxiu familiar*).

1	AMICS DEL MOTOR D'ARTESA	
	Núm. soci	
9	Nº 00078	
9	Nom <u>JOSEP M^e MIR TOMÀS</u>	ARTESA
	Adreça <u>Mestre Ginera,</u>	
	Localitat <u>25150 - ARTESA DE LLEIDA</u>	
2	ASSOCIACIÓ ESCUDERIES TERRAFERMA	

Els Amics del Motor

A mitjan dels anys 1990, va destacar a Artesa de Lleida una activitat esportiva, que durant aquells anys del final del segle passat va convertir-se en un dels esdeveniments més importants del poble, tant per la seva novetat com pel nombre de públic, local i de la comarca, que va arribar a congregar. Es tractà de la matinal de curses d'autocròs, una mena de curses de velocitat de turismes per una pista de terra.

El principal impulsor i corredor alhora en aquesta prova oficial n'era el Pere Puiggròs, que actualment i des del 2011, és l'alcalde de la vila. Entre el jovent que formà aquell club, anomenat Els Amics del Motor, hi hagué el meu oncle i hereu de Cal Moix, l'isidre Puig Berenguer.

El circuit s'instal·là en uns terrenys de lloguer al Pla de la Bassa, als secans del terme a tocar de la carretera d'Aspa. Tot el traçat fou envoltat per fileres i fileres de pneumàtics. Els dies de la prova, els rostolls dels voltants es convertien en aparcaments improvisats per a la multitud de cotxes de gent del poble i dels pobles veïns que hi acudien, en un ambient festiu i altament sorollós.

825-827.

1994. El meu germà Miquel davant el rètol del circuit, del qual veiem altres dues vistes, i un cartell (*Arxiu familiar*).

828.

1996. Cartell de la curs del Campionat de Catalunya d'autocròs (*Arxiu familiar*).

ARTESA DE LLEIDA

AMICS DEL MOTOR D'ARTESA

VELOCITAT SOBRE TERRA

GRAN PREMI **23** OPEN

ARTESA JUNY 96 D'ESPANYA

gestió MATI

CAMPIONAT DE CATALUNYA

Arrenca amb nosaltres!!

Cal Moix cap al segle XXI

Dels anys 80 al nou segle

Els anys 80 són un període estable de la família Moix, caracteritzada, com tantes altres del moment a Artesa de Lleida, per la dedicació a la feina del camp, de la carteria i de la cura dels fills, ja adolescents i cada cop més grans.

L'última dècada del segle XX portarà la jubilació com a pagès i com a carter d'Isidre Puig Domènech als 65 anys, després que la seva generació hagi viscut els grans canvis en la vida del poble des de la postguerra.

L'any 1990 a Cal Moix es casaran les dos filles, la meva tieta Olga i la meva mare Conxita, i a començaments de la dècada següent el meu padrinet Isidre. La família Moix, per tant, anava creixent en la seva renovació generacional. Es glaonadament arribaran els 6 néts: des del meu germà Miquel al 1992 fins al meu cosinet Isidre al 2007, passant per mi mateixa (1996), les meves cosines d'Alcoletge, Júlia (1998) i Martina (2000), i la filla gran dels meus padrins, la Maria (2004).

829-830.
1980. Colla
d'esporgadors dinant
al tros (*Arxiu familiar*).

En aquests anys del tombant de segle, s'aferma el patrimoni de Cal Moix amb la compra d'alguna finca, la renovació de plantacions, la compra de maquinària agrícola, la reforma de la casa familiar, el projecte de construcció de la casa de l'hereu. En definitiva, la dedicació de la família a la pagesia ha quedat garantida per una altra generació, la sisena des de l'arribada del primer Moix a Artesa de Lleida al primer terç del segle XIX.

831-832.

1978. Fotografia dels tres fills de Cal Moix, amb un veïnet, i de la meua mare de campaments a Vilaller (*Arxiu familiar*).

833.

1978. La celebració de la mona al tros, amb tot de familiars i el Citröen Dyane 6 de Cal Moix, L-58189 (*Arxiu familiar*).

834.

1982. El meu padrí Moix cuinant la assola de tros per a la Colla de l'Arnau de Vilanova, en una de les primeres edicions de l'Aplec del Caragol, encara al xoperal del Segre (*Arxiu familiar*).

835-837.

Anys 1980. A l'esquerra, sobre amb lletra de la meva mare al seu germà de campaments, amb una postal amb una vista antiga de la Paeria de Lleida a Blondel. A la dreta, una postal de l'any 1980, dirigida a la padrina de Cal Moix, vídua des de la guerra, amb l'adreça de Casa Moix (*Arxiu familiar*).

838-841.

1994. A la pàgina anterior, la meua mare i el meu pare ajudant a collir blanquilla al padri Moix, quan encara no existien les màquines de collir, i s'inventaven *gadgets* com aquests amb la carreta, amb el palet de platons de sis d'alçada, amb el padrinet Isidre al volant (*Arxiu familiar*).

842-845.

1990. Còpia dels carnets d'identitat de la meva padrina Olga i del meu padri Isidro, amb les respectives signatures (*Arxiu familiar*).

846.

1980. Una carta dirigida a la meva besàvia, amb el segell de l'època (*Arxiu familiar*).

847.

Anys 1980. La meva padrina Olga al mig de la colla en un dinar de Dilluns de Pasqua al tros (*Arxiu familiar*).

848.

1990. Foto de noces dels meus pares, Conxita i Josep M.
(Arxiu familiar).

Els meus pares

Els meus pares, Josep M. i Conxita, van casar-se a l'Església Parroquial de Sant Miquel d'Artesa de Lleida, el dia 8 de desembre de 1990.

Durant els primers anys, van estar-se al pis de dalt de la casa on vivien encara els meus rebesavis materns, Ramon i Teresa, al carrer Mestre Ginera. En aquest pis hi van romandre durant vuit anys i és on hi vam nàixer tots dos fills, fins al trasllat cap a la nova casa unifamiliar l'any 1998.

El meu pare és originari d'Alcoletge, fill del Josep del Soleràs i de la Maria de Cal Micaló, i és professor de llengua catalana. La meva mare va continuar amb la carteria rural d'Artesa de Lleida de manera interina des de la jubilació del seu pare fins a l'ingrés definitiu amb plaça a Corbins. Actualment estan divorciats i viuen a Lleida i a Artesa respectivament.

849.
 1990. Invitació de noces dels meus pares, Conxita i Josep M. (*Arxiu familiar*).

850.
 1990. Casa del besavi Ramon al carrer Mestre Ginera, 30, on van viure en primer lloc els meus pares fins que no varen estrenar la nova casa i on vaig viure en nàixer, del 1996 al 1998 (*Arxiu familiar*).

851.
 1997. Casa nova dels meus pares en construcció, amb el meu oncle Isidre amb el tractor i la carreta (*Arxiu familiar*).

852.

2013. La casa familiar dels meus pares des del 1988 a la sortida d'Artesa cap al sud, cap a les Garrigues (*Google Maps*).

TOMO 11 REGISTRO CIVIL DE

Alcoletge

MATRI

Celebrado el día 11 de Octubre
entre José Mir Piñol

Nacido el día 11 de Enero de 1930
en Solerís provincia de Llerida

hijo de D. Daniel Mir Oriol
y de D.ª Valentina Piñol Guix
vecino de Alcoletge provincia de Llerida
calle o plaza de Balsafuena, núm. 12

Profesión labrador

Estado civil soltero

(1) No consta otorgar capitulos ma-
trimoniales

(1) Si hubiesen otorgado capitulaciones matrimoniales, se indicará la fecha de la escritura, lugar del otorgamiento y nombre del Notario autorizante. Caso contrario, se hará constar que no se otorgaron capitulaciones matrimoniales.

PROVINCIA DE Llerida

PUEBLO DE Alcoletge

4083355

MONIO

29 JUL 1968

de mil novecientos cincuenta y ocho

María Forns Cortasa

Nacida el día 1 de Octubre de 1930
en Alcoletge provincia de Llerida

hija de D. Miguel Forns Pelauà
y de D.ª Ramona Cortasa Ros
vecina de Alcoletge provincia de Llerida
calle o plaza de Major, núm. 54

Profesión sus labores

Estado civil soltera

EL ENCARGADO DEL REGISTRO,

José Cortasa

853.

1958. Full matrimonial del llibre de família dels meus padrins d'Alcoletge, Josep i Maria (*Arxiu familiar*).

854.

1994. La meva mare Conxita treballant de carter, recollint la correspondència (*Arxiu familiar*).

855.

1994. Actuació de la Coral la Primavera Artesenca, amb el meu pare i la meva mare de cantaires(*Arxiu familiar*).

856.

1997. Vista de l'entrada a Artesa venint de la carretera d'Aspa, amb el pont sobre el Canal d'Urgell i la casa nova dels meus pares en construcció (*Arxiu familiar*).

**AJUNTAMENT
D'ARTESA DE LLEIDA**

PLUJ BERRANGUE CONXITA

Aquest Ajuntament en Plé a la seva sessió del dia 19/09/91 ha acordat concedir la llicència que heu demanat per a Pintar la façana habitatge Mestre Ginera, 30, color pedra. Amb un pressupost de ptes.

L'autorització es concedeix d'acord amb el contingut de l'expedient enllestit, i l'informe del tècnic municipal.

Així mateix la present llicència:

1.- S'empen aquesta salvant el dret de propietat, i sense perjudici de tercera i no podrà ser invocada per excloure o disminuir la responsabilitat civil o penal en que hegués incorregut el beneficiari a l'exercici de la seva activitat.

2.- Per part del constructor seran adoptades totes les mesures de seguretat pública establertes a les llicis i ordenances en vigor.

3.- Les obres seran executades amb estricta subjecció a la documentació presentada. Tota variació ulterior que s'hi pretengui introduir necessitarà la conformitat prèvia de l'Ajuntament.

4.- Els terminis per a l'execució de les obres seran els següents:

a) un any per a començar les obres,
b) tres anys per a acabar-les.

En tots dos casos els terminis es comptaran des de la data de notificació de la llicència al seu promotor. La caducitat de la llicència es produirà al transcorrer tots dos terminis sense haver començat les obres o sense haver-les acabades.

La present autorització és exempta del pagament de qualsevol tipus de taxa.

Contre l'anticipat acord podeu interposar recurs de reposició davant l'Ajuntament en Plé, en el termini d'un mes comptat a partir del dia següent al d'haver rebut la present notificació. El recurs s'entendrà desestimat si transcorren dos dies d'interposició un altre mes sense que us sigui notificada.

Expressa, i en aquest cas podeu interposar recurs administratiu davant la Sala de l'Audiència Territorial, termini d'un any a comptar des del dia següent al de la interposició del recurs de reposició. Tot això sense que si ho considereu convenient, interposau altres recursos més oportuns. En qualsevol cas, la interposició no suspèn l'execució de l'acte administratiu.

Us preguem que signeu la còpia del present com a Justificació.

Artesa de Lleida, 10 de setembre del 1991.
l'Alcalde,

Josep Druós i Berranguet.

857-859.

1990. Tres documents: el permís municipal per pintar la casa del carrer Mestre Ginera, amb l'antic segell usat com a capçalera per l'Ajuntament, la resposta del Jutjat de Pau a la demanda d'ús oficial del nom Conxita per part de la meva mare, i la petició dels meus pares per obtindre un Llibre de Família en llengua catalana (*Arxiu familiar*).

CONCEPCIO PUIG BERRANGUE
T. 0000 0000
00000 ARTESA DE LLEIDA

Distingida (bre.):

Per la present i en resposta a la vostra sol·licitud de data 10 de desembre del 1990, aquest Jutjat de Pau us fa arribar, amb un cop afegitades les pertinents consultes i averiguacions, i d'acord amb la Llei i Reglament del Registre Civil, resulta que no és possible dur a terme el canvi de nom que ens sol·liciteu.

La tal com ho indiqueu, de la següent Conxita, no és un nom legalitzat, sino un apòcrif que no té efecte legal (art. 16 del Registre Civil).

Us preguem que signeu la còpia del present com a Justificació de notificació alhora que s'aprofita per a esclairar-ne el contingut.

Artesa de Lleida, 23 de desembre del 1990.

En Josep Maria Mir i Tomàs, nascut el dia 3 de juny de 1954 a Lleida, i domiciliat al C/. Mestre Ginera n.ºm. 30 de la població d'Artesa de Lleida, amb DNI n.ºm. 40883195, i

En Conxita Puig i Berranguet, nascuda el dia 10 d'octubre de 1965, i domiciliada al C/. Mestre Ginera n.ºm. 30 de la població d'Artesa de Lleida, amb DNI n.ºm. 40887991

EXPOSICIÓN

Que havent contractat matrimoni el propassat dia 8 de desembre a Artesa de Lleida, i que havent-se domiciliat en aquesta mateixa població, han rebut el seu corresponent Llibre de Família / en edició en llengua espanyola, i per això

DEMANDA

Que d'acord amb l'ordenació legal vigent a Catalunya, el dit / llibre els sigui expedit en la llengua pròpia de Catalunya, / sense que els calgui recórrer a d'altres instàncies a causa de la previsíssima discriminació a què s'han vist sotmesos.

Com que esperen obtenir de la vostra atenta decisió.

i per a això, signen la present a Artesa de Lleida el dia 10 / de desembre de 1990

860-861.
1996. Invitació i
paquetet de
record del meu
bateig
(Arxiu familiar).

Jo, present i futur

El 31 de maig de 1996 passades les quatre de la tarda, va nèixer a la Clínica Montserrat de Lleida la segona néta de Cal Moix, la Meritxell. La meva infància ha transcorregut a Artesa de Lleida, entre casa meva i la dels meus padrins. Per això, he pogut anar, igual que mare, tiets i padrins, a l'edifici històric de l'escola del poble anomenada ara Els Til·lers.

El fet d'haver nascut en una família amb padrins de tradició pagesa ha fet que des de petita anés sentint, observant i coneixent l'ambient, les converses, les tradicions i la manera de ser i de fer dels homes i les dones de l'Artesa rural d'abans. Aquesta circumstància, sumada al fet que a Cal Moix i a casa dels meus pares disposessin de molts documents antics i fotografies, va despertar el meu interès per aprofundir en les arrels de la meva família, i aquest treball de recerca m'ha donat l'oportunitat de poder fer-ho i contar-ho.

Espero d'haver-ho sabut fer i haver aconseguit de transmetre als lectors la història i els canvis generacionals al llarg de gairebé dos-cents anys de la meva família materna i del meu poble. Desitjo i encomano a qui en el futur vulgui continuar aquesta història que ho faci amb la mateixa passió i dedicació que jo. Sort!

2

Hijo/Fill/a

Nombre ..... MERITXELL CONCEPCIO' .....
Nom .....

Apellidos ..... MIR PUIG .....
Cognoms/l·linatges .....

hijo de ..... JOSEP MARIA y de ..... CONCEPCIO' .....
fill/a d ..... i d .....

Nació el día ..... 31 ..... de ..... MAIG ..... de ..... 1996 .....
Nascut/uda el día ..... d ..... d .....

en ..... LLEIDA ..... LLEIDA .....
a ..... (provincia) .....

Registro Civil de ..... ARTESA DE LLEIDA ..... Tomo ..... XVII .....
Registre Civil d ..... Tom .....
Pág. ..... 61 .....
Pág. ....

Observaciones .....
Observacion .....
Sello y fecha .....
Segell i data: 05.06.96 .....
C.P. 25150 .....
Certifica(n)s i firma(n) D. ..... R. IGLESIAS - C. ARGILÉS .....
Ho certifica/quen i firma/en .....

862-863.

1996. Full del Llibre de Família amb el registre del meu naixement, i fotografia meva la vigília del meu bateig al costat dels paquetets de record (*Arxiu familiar*).

864-866.
1996-97. Quan tenia un anyet, al costat dels meus pares i germà, i de la padrina Olga i el padrí Ramon, el meu besavi (*Arxiu familiar*).

867.
1996. Fotografia del meu bateig, el 21 de juliol (Arxiu familiar).

868-869.
1997-98. Amb els meus padrins i amb els amiguets
de l'escola d'Artesa (Arxiu familiar).

870.

2001. Foto de família a la comunió del meu germà Miquel, just al començament del nou segle XXI, quan jo tenia 5 anys, amb els meus pares i padrins, padrinetes, oncles i tietes, cosins, i amiguets. Com bé heu endevinat, jo sóc la de la diadema, al costat del meu germà i davant dels meus pares (*Arxiu familiar*).

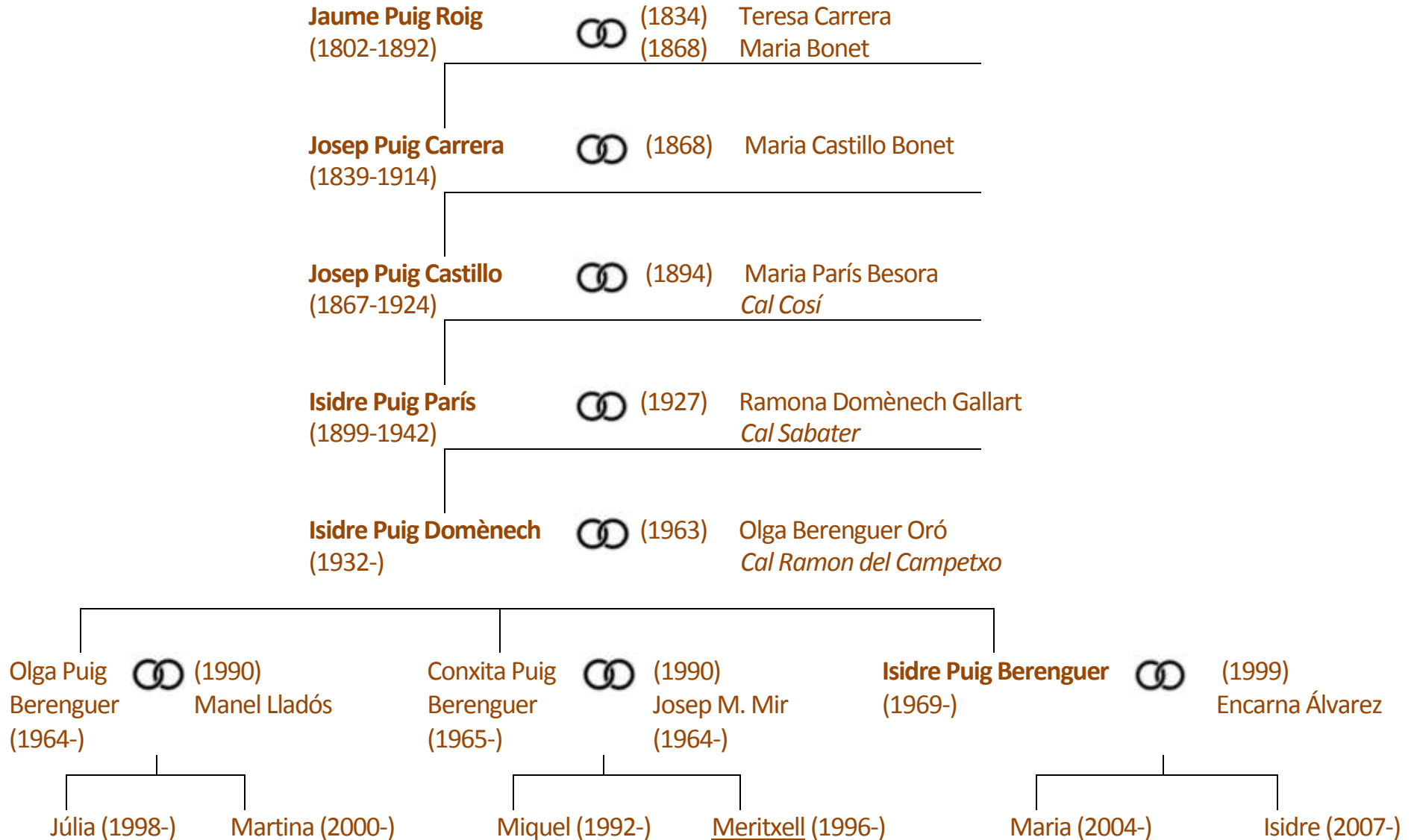

VII. Línia successòria de Cal Moix

Línia successòria dels hereus de Cal Moix

VIII.

Conclusions

Conclusions

Durant l'elaboració i sobretot en el moment d'acabar aquest treball de recerca he sentit una gran alegria i satisfacció. És veritat que fer un treball d'aquest tipus és esgotador, ho reconec, però els coneixements que t'arriba a proporcionar fan desaparèixer tot rastre i senyal de cansament.

He après i descobert molt sobre el meu poble, els seus orígens i els canvis al llarg dels segles. A més, el fet de combinar la història del poble amb l'evolució de la meva família, encara m'ha aproximat més al treball, i m'ha aportat una major motivació. Crec que ha estat una manera molt bonica i propera de conèixer el poble on jo visc. També m'ha fet passar estones agradables amb els meus, sobretot padrins i pares, sense els quals aquest treball no hauria sigut possible.

Tot i que ara es considera acabat, aquest treball també pot esdevindre un inici; l'inici de la història d'una llarga nissaga, de manera que les futures generacions podran continuar aportant el testimoni de les seves vides a aquesta història, la de la família i la del poble.

Així doncs, els objectius aconplastats i les conclusions de la recerca d'aquesta història gràfica són les següents:

1. L'aprenentatge de la recerca de materials i objectes històrics, com ara tots els documents, fotografies i altres elements, que sovint es troben mig oblidats i empolsegats a les golfes de les cases.
2. L'organització amb sentit històric de la gran quantitat de materials i reconèixer-ne els trets característics de l'època a què pertanyen.
3. La recollida primer dels testimonis orals que han aportat la gran majoria de la informació o descripció més subjectiva i personal, sovint farcida d'anècdotes familiars, per tal de reelaborar-los i redactar-los després.
4. La consulta d'arxius i hemeroteques digitals per Internet per a la recerca dels materials complementaris que acabin de contextualitzar històricament l'arxiu familiar.
5. La pràctica del programari informàtic per al retoc fotogràfic i la composició gràfica del treball, amb la distribució de les columnes, els peus de fotografia, requadres, etc.
6. L'ús de vocabulari pertinent i adequat a un treball de recerca de caràcter històric, i la correcció lingüística reiterada per trobar la cohesió textual dels fets explicats.
7. Finalment, la combinació de tots aquests factors m'ha permès d'aconseguir l'objectiu fonamental que m'havia proposat: la redacció d'una història gràfica d'Artesa de Lleida a partir dels fets i les vivències dels avantpassats de Cal Moix.

IX.

Bibliografia

Bibliografia

- Ajuntament d'Artesa de Lleida, web: <http://artessalleida.ddl.net/>, 2013.
- Arxiu Nacional de Catalunya, web: <http://anc.gencat.cat>, 2013
- COROMINES, Joan: *Onomasticon Cataloniae*, Ed. Curial, Barcelona, 1994.
- CORRETGÉ BLASI, Fabià, i GILART HERNÁNDEZ, Anna: *Història Gràfica d'Alpicat*, Ed. Ajuntament d'Alpicat, Lleida, 1995.
- COSTAFREDA I CASTILLO, Adolf: *Jocs i entreteniments populars*. Ed. Pagès, Lleida, 1997.
- DARBRA, Montserrat, i MAS I MAS Josep M, *Història gràfica de Linyola, Linyola*, 2007.
- *Diccionari Enciclopèdic Salvat Català, Primer Volum*, Salvat Editores, Barcelona, 1968.
- Diversos Autors, *L'escola pública d'Artesa de Lleida 1916-1987*, Edició dels Serveis Territorials d'Ensenyament a Lleida, 1987.
- Diversos Autors, *Llibre de Bellpuig. Una història gràfica*, Edició de l'Ajuntament de Bellpuig, 2007.
- El Món Agrari a les Terres de Parla Catalana, web: <http://mdc.cbuc.cat/cdm/search/collection/monagrari>, 2013.
- ESPINAGOSA, Jaume, i altres, *Història Gràfica de l'Urgell*, Consell Comarcal de l'Urgell, Tàrraga, 1993.
- GALLART I FERNÁNDEZ, Ramon: *Artesa de Lleida, Aspectes culturals*, Ed. Pagès, Lleida, 1993.
- GALLART, Josep, i PUIG, Isidre: *L'escultor Francesc Escarpenter i el retaule de la Mare de Déu del Roser d'Artesa de Lleida*, Revista Taüll, núm. 15, Barcelona, 2005.
- GOMEZ I SERRA, Miquel: *L'obra educativa del Liceu Escolar a les comarques lleidatanes*, Comunicació a les Sisenes Jornades de la Història Educativa als Països Catalans, Lleida, 1984.
- Google Maps Català, web: <https://maps.google.es/?ie=UTF8&hl=ca>, 2013.
- GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, Ed. GREC, Barcelona, 1967 i ss. Edició web: <http://www.enciclopedia.cat/>, 2013.
- Hemeroteca *La Vanguardia*, web: www.lavanguardia.com/hemeroteca/index.html, 2013.
- Institut Cartogràfic de Catalunya, web: www.icc.cat, 2013.
- Institut d'Estadística de Catalunya, web: <http://www.idescat.cat>, 2013.
- MADDOZ, Pascual: *Diccionario geográfico, estadístico, histórico de España y sus posesiones de ultramar*, Madrid Ed. Madoz-Sagasti, Madrid, 1845.
- Memòria Digital de Catalunya–MDC, web: <http://mdc1.cbuc.cat/>, 2013.
- Oró i Oró, Eloi, *Col·lecció fulls mecanografiats de resum dels plens municipals d'Artesa de Lleida (1950-70)*, Arxiu familiar JM.Mir.
- PARÍS I MOR, Josefina: *Artesa de Lleida: la parròquia de Sant Miquel Arcàngel*, Ed. Pagès, Lleida, 2002.

- PARÍS I MOR, Josefina: *Sant Ramon d'Artesa de Lleida. Una ermita del segle XVIII*. Ed. Ajuntament d'Artesa de Lleida, Lleida 1996.
- Premsa digitalitzada, Arxiu municipal de la Paeria: <http://premsadigital.paeria.es/cgi-bin/pandora.exe>, 2013.
- *Quina la fem*, Blog de Josep M. Mir: <http://quinalafem.blogspot.com>, 2013
- ROCAFORT, Ceferí: *Geografia General de Catalunya, província de Lleida* Ed. Albert Martín, Barcelona, 1913.
- SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria, *La repressió franquista a Catalunya (1938-1953)*, Edicions 62, Barcelona, 1985.
- Viquipèdia, web: <http://ca.wikipedia.org>, 2013.

Agraïments

Aquest treball de recerca no hauria estat possible sense vosaltres:

Josep Felis, el meu tutor del treball, per la gran confiança i seguretat que ha tingut en mi des del primer dia fins a l'últim, i que m'ha permès treballar amb autonomia i decisió.

La família de Cal Moix, especialment els meus padrins Isidre i Olga, per les llargues converses i vetllades, que sempre ho han fet de molt bon grat i amb bona memòria.

Els meus pares, Josep Maria, per les bones idees i consells donats, i Conxita, per l'empenta i la il·lusió que m'ha transmès.

A tots els esmentats, i als possibles lectors, moltes gràcies.

Artesa de Lleida, desembre 2013
